

Jaarstukken 2021

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	5
Leeswijzer.....	7
Bestuurlijke inleiding	9
Financieel beeld	11
Impact coronapandemie op Jaarstukken 2021	30
Ambities.....	33
Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland.....	35
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	45
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen.....	65
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland	79
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	99
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	121
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland.....	141
Overzicht Algemene middelen en Organisatie.....	157
Indicatoren.....	165
Paragrafen.....	173
Paragraaf Arbeidskosten (loonkosten en inhuur).....	175
Paragraaf Bedrijfsvoering	177
Paragraaf EU-subsidies.....	181
Paragraaf Financiering	185
Paragraaf Grondbeleid	189
Paragraaf Lokale heffingen.....	199
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	203
Paragraaf Subsidies	207
Paragraaf Verbonden Partijen	225
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	231
Jaarrekening 2021	263
1. Overzicht baten en lasten	265
2. Investerings.....	267
4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo	274
5. Incidentele baten en lasten	276
6. WNT-verantwoording 2020 provincie Zuid-Holland	281
7. Grondslagen van de financiële verslaggeving	282
8. Balans.....	286
9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)	302
10. Stille reserves	306
11. Rechtmatigheid.....	309
12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)	313
13. Overzicht van lasten en baten per taakveld / uitvoeringsinformatie	325

Samenvatting

Leeswijzer

Voor u liggen de Jaarstukken 2021. Met de jaarstukken leggen Gedeputeerde Staten integraal verantwoording af over zowel het beleid (doelen en prestaties), als de financiën (rekeningresultaat en balans). De jaarstukken zijn ingericht conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). De jaarstukken bestaan uit het Jaarverslag 2021 en de Jaarrekening 2021.

Het Jaarverslag 2021 bestaat uit:

- De bestuurlijke inleiding met de belangrijkste bestuurlijke ontwikkelingen en resultaten van 2021.
- Het financieel beeld met de financiële resultaten van 2021 en in het bijzonder de analyse van het rekeningresultaat.
- De ambitieverantwoording, met daarin:
  - de inleiding per ambitie, met daarin een toelichting op de onderwerpen die deel uitmaken van de ambitie;
  - de verantwoording over de realisatie van de beleidsdoelen (Wat hebben we bereikt?);
  - de verantwoording over de besteding van budgetten (Wat heeft het gekost?) op basis van afwijkingen van meer dan € 0,5 mln, of bestuurlijke relevantie, waarbij het totaal van toelichtingen altijd aansluit op de totale afwijking.
- De verantwoording in de in het BBV voorgeschreven paragrafen en de aanvullende paragrafen Subsidies en EU-subsidies.

De jaarrekening bestaat uit:

- De ambitierekening met een toelichting per ambitie op de begrotingswijzigingen (voorjaarsnota en najaarsnota) en de afwijking ten opzichte van de begroting na wijziging.
- De balans en de toelichting op de balans.
- De SISA-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.
- Overzicht van lasten en baten per beleidsprestatie.

In de jaarrekening zijn veel optellingen opgenomen. Voor deze tabellen geldt dat als gevolg van afronding de som der delen kan afwijken van het totaal.

De controle van de accountant op getrouwheid en rechtmatigheid richt zich op de jaarrekening. De accountant stelt tevens vast dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening.

Door de samenvoeging van alle onderdelen, waarvan de meeste zijn voorgeschreven in het BBV, vormen de jaarstukken een omvangrijk boekwerk. De jaarstukken worden ook digitaal beschikbaar gesteld via de website <http://www.begrotingzuidholland.nl/>

Bestuurlijke inleiding

In 2021 werd Nederland opnieuw in de greep gehouden door het coronavirus dat Covid-19 veroorzaakt. Voor het tweede jaar op rij was de impact op onze maatschappij en onze gezondheid fors, evenals de maatregelen om het virus in te dammen. Daardoor is diepgaand veranderd hoe wij werken, hoe wij leren, hoe wij ontmoeten, kortom: hoe wij leven. En dat was voor een flinke groep mensen ronduit zwaar.

De hoop was dat we na 2021 de crisisjaren achter ons konden laten, maar tijdens het schrijven van deze jaarrekening is Rusland een openlijke oorlog gestart tegen Oekraïne. Een schokkende ontwikkeling. Wij zijn getuige van een enorme humanitaire tragedie, en dat laat ons niet onberoerd. Het dwingt ons na te denken hoe ook wij de helpende hand kunnen reiken aan de vele getroffen, bijvoorbeeld door het opvangen van vluchtelingen. De oorlog in Oekraïne zet alle inspanningen die wij leveren in een ander perspectief. We leggen dit jaar dan ook – nog meer dan andere jaren – verantwoording af in de wetenschap dat vrede en veiligheid niet vanzelfsprekend zijn.

Hoe veel zorgen bovengenoemde wereldvraagstukken ook hebben gegeven in het afgelopen jaar, we prijzen ons ook gelukkig dat we veel werk in onze provincie hebben kunnen verrichten. Bestuur en organisatie hebben ook met het digitale werken door kunnen gaan op vraagstukken die zich dicht bij huis voordoen. In 2021 bestreden wij onder meer de woningnood. Onze 'Vliegende Brigade' hielp gemeenten om sneller woningbouwplannen te ontwikkelen en uit te voeren, met een groot aandeel betaalbare woningbouw. Verder verstrekten we subsidies die onrendabele projecten voor sociale huur en middenhuur makkelijker mogelijk maken. De natuur is tijdens de coronajaren door veel mensen (opnieuw) ontdekt. Dit zette onze natuur- en recreatiegebieden verder onder druk en vergrootte de noodzaak en urgentie om in te zetten op beheer, onderhoud, realisatie en herstel van onze natuur. We werkten hard aan de bescherming van weidevogels. Voor herstel van kwetsbare Natura2000 gebieden namen we ook maatregelen voor stikstofreductie en verbetering van waterkwaliteit. Ondanks onze inzet zal natuurherstel nog een jarenlange inspanning vergen. De energietransitie brachten we een stap verder met het vaststellen van de regionale energiestrategieën, die beschrijven hoe klimaatdoelen gehaald moeten gaan worden. Voor de bedrijvigheid in onze provincie was ook in 2021 coronasteun van het kabinet onontbeerlijk. Tegelijkertijd is Zuid-Holland blijven investeren in het toekomstbestendig maken van de economie. Onontbeerlijk voor onze toekomst én om de klimaatcrisis te bestrijden. We stimuleerden een CO₂-arme en circulaire economie, onder andere met subsidies en het samenbrengen van bedrijven, kennisinstellingen en overheden. We jaagden innovatie aan, onder andere in de landbouw, de Rotterdamse haven, het MKB en de Space Campus in Noordwijk. In ons mobiliteitssysteem zijn wij volop blijven investeren. Beheer en onderhoud van bestaande infrastructuur (weg, water, fiets en spoor) stonden in het teken van meer veiligheid. We bouwden verder aan nieuwe wegen, zoals de RijnlandRoute. De voorbereidingen voor Zuid-Holland Bereikbaar vonden plaats, de organisatie die nu reizigers en bedrijven helpt met slim en duurzaam reizen en vervoer. We bevorderden de aanleg van laadinfrastructuur, voor elektrisch rijden én voor de binnenvaart. De transitie naar CO₂-arm openbaar vervoer ging door en we hielden de dienstregeling zo aantrekkelijk mogelijk, ondanks minder reizigers vanwege de coronapandemie. We verbeterden het fietsnetwerk en investeerden in meer deelfietsen. Samen met onze partners zette we ons in om de Neder-Germaanse Limes te laten voldoen aan de eisen die UNESCO stelt aan dit stuk werelderfgoed. En in ruimere zin bleven we werken aan behoud en beleefbaarheid van erfgoed.

Op de valreep van 2021 kwam het landelijke coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' tot stand. Hierin staan belangrijke plannen die provincies de komende jaren samen met het Rijk gaan uitvoeren, bijvoorbeeld om de klimaatcrisis en de stikstofcrisis te bestrijden en de woningbouw verder te versnellen.

Dit college blijft in de volle breedte investeren in de Zuid-Hollandse ambities, komend jaar én verder in de toekomst. Elke dag werken we aan een beter Zuid-Holland waar het goed leven, wonen, verplaatsen en recreëren is.

Elke dag beter. Zuid-Holland.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
april 2022

Financieel beeld

Inleiding

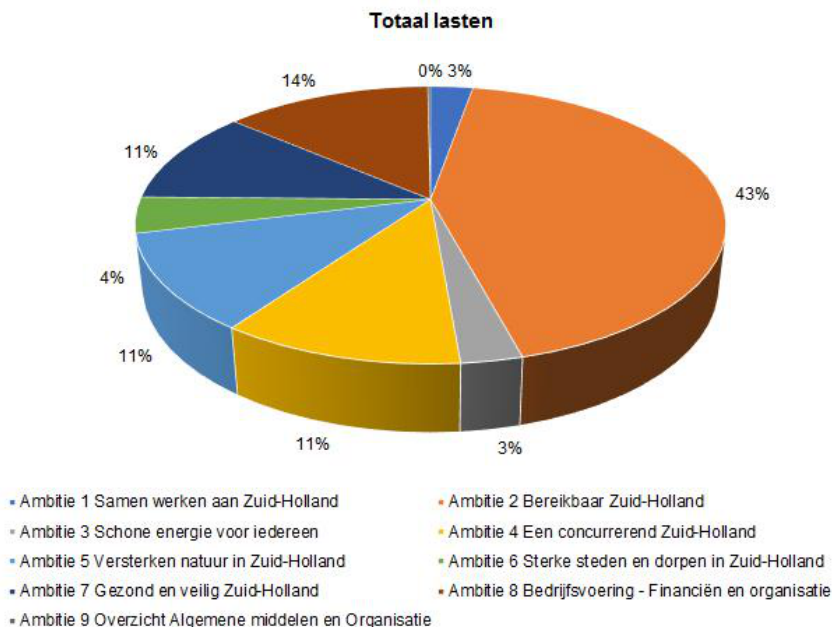
In het Financieel beeld wordt op hoofdlijnen inzicht gegeven in de financiële resultaten over het gevoerde beleid in 2021. Daarnaast worden ook de belangrijkste financiële trends weergegeven, waaronder het voorspellend vermogen en de realisatiekracht, om zo een beeld te krijgen hoe de provincie financieel heeft gepresteerd en hoe deze resultaten zich ten opzichte van voorgaande jaren verhouden. Naast inzicht in de totale bestedingen en ontvangsten wordt aandacht besteed aan het rekeningresultaat en de beklemming (het gedeelte dat voor hetzelfde doel in 2022 behouden blijft) ervan. De financiële positie van de provincie wordt onder andere toegelicht aan de hand van de omvang van het eigen vermogen, met een uitgebreide verdieping naar de reserves en er wordt aandacht besteed aan de relatie tussen inkomsten, schuld en de reserve. Voor een meer gedetailleerd inzicht in de prestaties en financiën per ambitie, verwijzen wij u door naar de toelichting in de ambities.

Wat heeft de provincie financieel gepresteerd?

2021 laat zien dat er in totaal volume meer geld is uitgegeven dan voorgaande jaren om de ambities die de provincie zich gesteld heeft te verwezenlijken. In 2017 was dit € 552 mln en in 2021 betreft dit € 747 mln. Al enkele jaren is er extra aandacht voor het voorspellend vermogen. Hoe voorkomen we dat pas achteraf (bijvoorbeeld bij de jaarrekening) blijkt dat er geld over is? Door de inspanningen van de afgelopen jaren zagen we een trend waarbij het voorspellend vermogen verbeterde. Hieronder zijn de financiële prestaties van 2021 grafisch, met een korte toelichting weergegeven.

1a) Lasten

De provincie heeft in 2021 € 747 mln aan lasten gemaakt om de gewenste doelen en taken te realiseren.

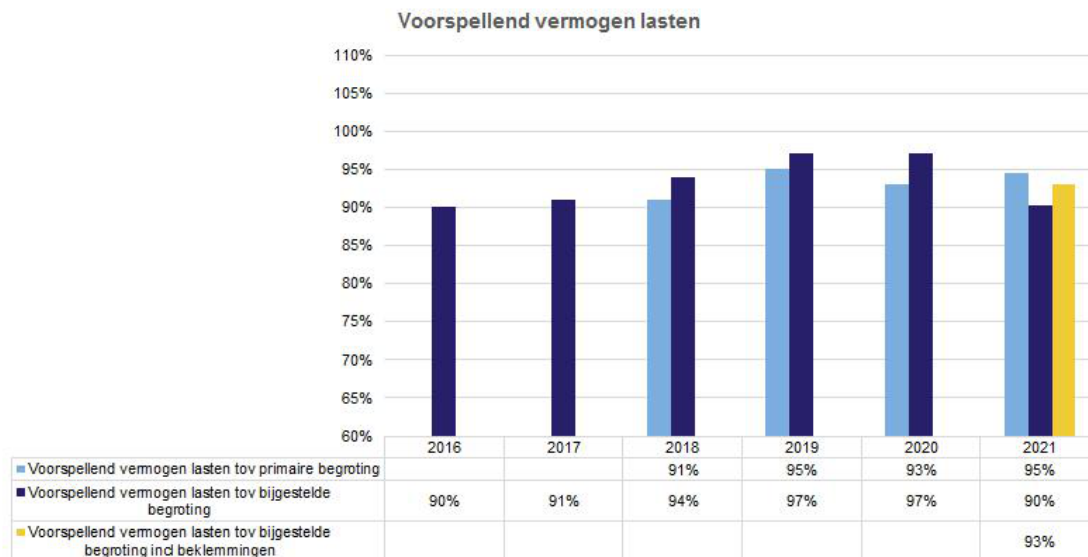

1b) Investeringslasten

De provincie heeft in 2021 € 420 mln uitgegeven aan investeringsprojecten. Investeringsprojecten maken geen onderdeel uit van de provinciale lasten. De investeringen komen op de balans. In de volgende jaren komen de afschrijvings- en rentekosten ten laste van de begroting. In 2021 is er met name geïnvesteerd in grond, water- en wegenbouwkundige werken.

Voorspellen

Het voorspellend vermogen is dit jaar ten opzichte van vorige jaren iets gedaald. De Jaarrekening 2021 laat een realisatiepercentage op de lasten zien van 90% van het bij Najaarsnota 2021 bestuurlijk bijgestelde budget. Dit heeft enerzijds te maken met de beperkingen die nog van kracht waren in verband met de coronacrisis en anderzijds wordt dit veroorzaakt door de veranderde wetgeving over lastneming subsidies. Deze wel in 2021 beschikte subsidies moeten in het resultaat genomen worden van 2022. Ten tijde van het bijstellen van de begroting bij de Najaarsnota is daar onduidelijkheid over geweest. Als we deze beklompingen wel meenemen in het berekenen van het realisatiepercentage over 2021 komt het percentage op 93%. De realisatie afgezet tegenover de primaire begroting geeft het realisatiepercentage van 95%. Gedurende het jaar wordt de begroting twee maal bijgesteld, te weten bij de voorjaarsnota en bij de najaarsnota. In de grafiek is voor de jaren 2018, 2019, 2020 en 2021 ook het realisatiepercentage ten opzichte van de primaire begroting weergegeven.

Realisatiekracht

We hebben de afgelopen jaren actief gestuurd op realisatiekracht, wat zijn vruchten in toenemende mate heeft afgeworpen in de afgelopen jaren. Hieronder is een tabel opgenomen met daarin de lasten in de exploitatie en de uitgaven aan de investeringsprojecten om zo een beeld te krijgen van onze financiële realisatiekracht van de afgelopen jaren.

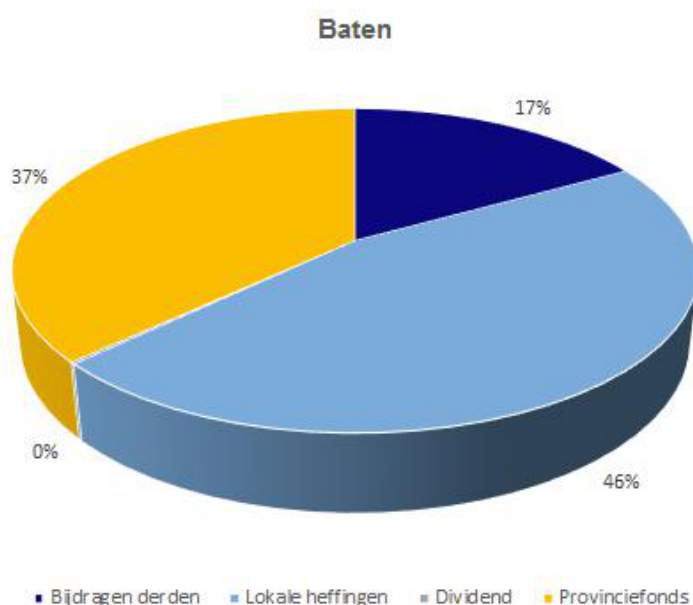

In 2021 is te zien dat er ten opzichte van 2017 t/m 2020 zowel in de exploitatie als in de investeringen meer is uitgegeven. We zijn in toenemende mate beter in staat om onze activiteiten te versnellen en/of beter in staat om beschikbare middelen in te zetten. Het volume aan ingezette exploitatie middelen is in 2021 ten opzichte van 2017

€ 195 mln gestegen, wat een stijging is van 35,3%. De investeringsuitgaven zijn in dezelfde periode toegenomen met € 175 mln, wat een stijging is van 71%. Het voorspellen in 2021 was wederom door onder andere de coronacrisis lastiger dan voorgaande jaren alsook door krapte op de arbeidsmarkt.

2a) Baten

De provincie heeft in 2021 € 760 mln aan baten ontvangen. In onderstaand cirkeldiagram zijn de grootste batenposten opgenomen. Bijna de helft van onze inkomsten bestaat uit de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. Naast de opcenten vormt de uitkering provinciefonds het belangrijkste deel van de inkomsten. De laatste grote post betreft de bijdragen van derde partijen, veelal ook Rijk en/of gemeenten.

2b) Investeringsbijdragen

De provincie heeft in 2021 € 89,7 mln aan investeringsbijdragen verantwoord. Investeringsbijdragen maken geen deel uit van de provinciale baten in de exploitatie. De investeringen komen op de balans. In de volgende jaren komen de afschrijvings- en rentekosten ten laste van de begroting. Dit dient in samenhang te worden bekeken met de uitgaven aan investeringen die bij 1b) zijn benoemd.

Rekeningresultaat

De uitbraak van corona eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie heeft tot ongekende omstandigheden geleid. Voor de aanpak van corona hebben wij gekeken naar wat we, aanvullend op de landelijke maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

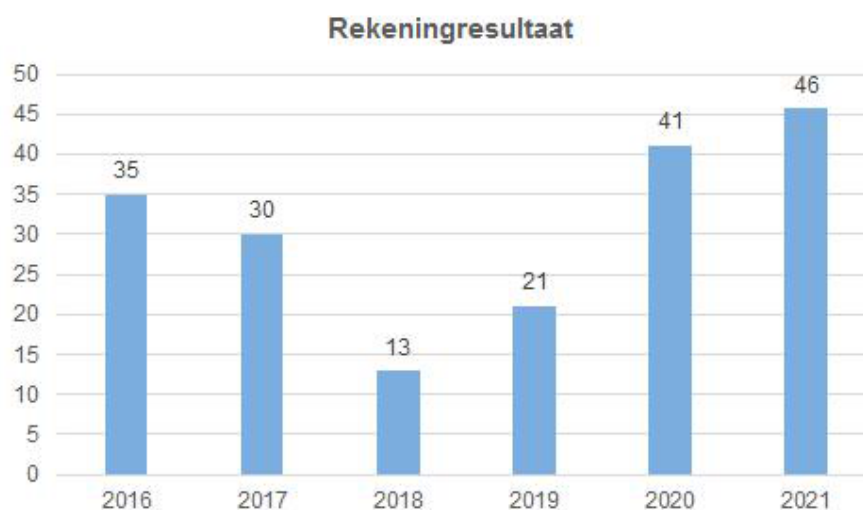
De krapte op de arbeidsmarkt heeft er in sommige gevallen voor gezorgd dat het lastig was om onze ambities te realiseren in 2021.

Door het hogere bedrag aan ontvangen baten (€ 9,5 mln) en de lager uitgevallen kosten (€ 80 mln) is het rekeningresultaat over 2021 € 89,8 mln positief. Een deel van dit resultaat wordt verrekend met de door PS aangewezen bestemmingsreserves (waaronder gesloten systeem bereikbaarheid en gesloten systeem groen). Hierdoor is het resultaat na verrekening met bestemmingsreserves € 45,7 mln positief. Voor € 20,5 mln moet dit resultaat als beklemd worden beschouwd (zie Bestemming en beklemming). Het onbeklemd deel dat vrij is voor integrale afweging in 2022 en verder komt hierdoor op € 25,2 mln. In onderstaande tabel staat het gerealiseerde resultaat 2021 weergegeven, afgezet tegen het resultaat uit de oorspronkelijke en bijgestelde begroting zoals deze bij de Najaarsnota 2021 is gepresenteerd.

Ook de uitbraak van de oorlog in de Oekraïne eind februari 2022 heeft een enorme impact op ons allemaal. De impact op onze verbonden partijen en de wereldwijde inflatie is op dit moment nog onbekend. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming.

Rekeningresultaat

(bedragen x € 1.000)	Primaire begroting	Bijgestelde begroting	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten	790.416	827.618	747.375	80.244
Baten	672.274	750.774	760.281	-9.507
Subtotaal baten en lasten	118.142	76.844	-12.906	89.751
Toevoeging aan reserves	161.136	225.443	256.239	-30.796
Onttrekking aan reserves	279.278	302.287	289.035	13.252
Subtotaal reserves	-118.142	-76.844	-32.796	-44.048
Resultaat	0	0	-45.702	45.702

Vanaf 2016 is het rekeningresultaat afgenomen. In 2019 zagen we een trendbreuk hierin en steeg het resultaat weer. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de hogere baten uit circulaire en specifieke uitkeringen vanuit het Rijk die niet waren voorzien. Vanaf 2020 kwam daar de moeilijk in te vullen ambitie door de coronacrisis bij, welke leidt tot lagere onttrekkingen uit reserves. De realisatiekracht is gestegen, dit uit zich in de hogere uitgaven ter hoogte van € 747 mln, de ambitie in de begroting is mee gestegen, waardoor het uiteindelijke rekeningresultaat hoger uitgevallen is in 2021.

Het rekeningresultaat van € 45,7 mln positief is onder te verdelen naar:

a. niet beïnvloedbaar resultaat	€ 2,7 mln
b. beperkt beïnvloedbaar resultaat	€ 23,3 mln
c. beïnvloedbaar resultaat	€ 19,7 mln

Niet-beïnvloedbaar resultaat betreft afwijkingen van de bij de najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting, waarop de provincie niet kan sturen. Beperkt beïnvloedbaar resultaat betreft afwijkingen van de bij de najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie beperkt kan sturen. Beïnvloedbaar resultaat betreft de afwijkingen van de bij de najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie kan sturen.

Niet-beïnvloedbaar resultaat

Dit betreft voornamelijk de effecten uit de September- en Decemercirculaire. De Decemercirculaire wordt ontvangen nadat de najaarsnota is opgesteld en is daarin dan ook niet verwerkt. Het effect hiervan in het rekeningresultaat van 2020 bedraagt € 2,7 mln.

Beperkt beïnvloedbaar resultaat

Het beperkt beïnvloedbaar resultaat betreft onderwerpen waarop de provincie in enige mate kan sturen, maar waarvan het resultaat bij de najaarsnota nog niet zo duidelijk is dat dit er cijfermatig in kan worden verwerkt. In 2020 gaat het om € 23,3 mln.

Beïnvloedbaar resultaat

Naast de niet beïnvloedbare en beperkt beïnvloedbare afwijkingen op de begroting resteren de zaken waarbij de provincie de mogelijkheid heeft te sturen. De belangrijkste:

1. Snel van A naar B	€ 6,1 mln
2. Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	€ 2,3 mln
3. Slimme systemen en netwerken	€ 7,9 mln
4. Innovatie: richting duurzaam en digitaal	€ 4,1 mln
5. Gezonde natuur	€ 7,0 mln
6. Toekomstbestendige landbouw	€ 5,4 mln
8. Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	€ 4,1 mln
9. Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	€ 3,6 mln
9. Diverse beleidsterreinen verschillen < € 1 mln	€ 20,2 mln
8. Organisatie	€ 3,0 mln
9. Saldo's gesloten systemen en overige bestemmingsreserves	€ -44,0 mln

Bestemming en beklemming

Provinciale Staten besluiten bij het vaststellen van de jaarstukken over de bestemming van het rekeningresultaat. In de regel wordt voorgesteld om het rekeningresultaat ten gunste van de algemene reserve te brengen. Deze middelen worden bij de jaarrekening gedefinieerd als beklemd, zodat ze beschikbaar blijven voor de desbetreffende verplichting.

De beklemming geldt ook voor de decentralisatie-uitkeringen uit de September- en Decembercirculaire waar specifieke afspraken over zijn gemaakt, alsook de gesloten systemen voor Groen en Mobiliteit uit het hoofdlijnenakkoord. Specifieke rijksbijdragen lopen niet mee in de beklemming op het rekeningresultaat, omdat deze bijdragen toegekend worden met een specifiek doel en daarmee samenhangende output, die ook in de SISA verklaringen bij de jaarrekening toegelicht moeten worden. Deze bijdragen worden bij niet uitgeven en realiseren in het desbetreffende begrotingsjaar opgenomen bij de overlopende posten op de balans. Bij de start van het college zijn er middelen zijn verdeeld ter hoogte van € 160 mln. De verdeling van de €160 mln bedragen is vast, deze is bij de coalitievorming afgesproken.

Om stapeling van budgetten in 2022 te voorkomen zijn de beklemmingen (juridisch en bestuurlijk) in kaart gebracht. In voorgaande jaren werden deze beklemmingen bij Voorjaarsnota aan de Begroting toegevoegd. Dit jaar worden de beklemmingen niet automatisch allemaal bij de Voorjaarsnota 2022 in de Begroting verwerkt, maar zullen in principe worden toegevoegd aan de begroting binnen de ambitie bij de Najaarsnota 2022. Hiervoor moet de activiteit waarvoor de beklemming is gevraagd wel gerealiseerd zijn. Het overzicht aan beklemmingen is bij de Jaarrekening 2021 in de tabel weergegeven. De middelen blijven binnen de algemene reserve beschikbaar tot de Najaarsnota 2022 om verwerkt te worden.

Daar waar aangetoond is dat het budget volledig is belast met financiële verplichtingen in de eerste 6 maanden van het begrotingsjaar en deze ook aantoonbaar leiden tot financiële verplichtingen, wordt het budget beschikbaar gesteld bij de Voorjaarsnota 2022.

Ambitie	Beleids-prestatie	journaalnaam	2022	2023	2024	2025	2026	VJN	NJN
1	1-1-2	Beklemming JRK resultaat 2021 Stikstof	-150						x
		Subtotaal AMBITIE 1	-150	0	0	0	0		
3	3-1-1	Beklemming Jaarrek 2021 Energie 3-1-1 Elektriciteit algemeen	-100						x
3	3-1-1	Beklemming Jaarrek 2021 Energie 3-1-1 Aanvalsplan Zon-onderdeel 160 mln	-1.545						x
3	3-3-1	Beklemming Jaarrek 2021 Energie 3-3-1 Verduurzaming Industrie	-201					x	
3	3-2-2	Beklemming Jaarrek 2021 Energie 3-2-2 Warmteleiding Warmtelinq	-2.400					x	

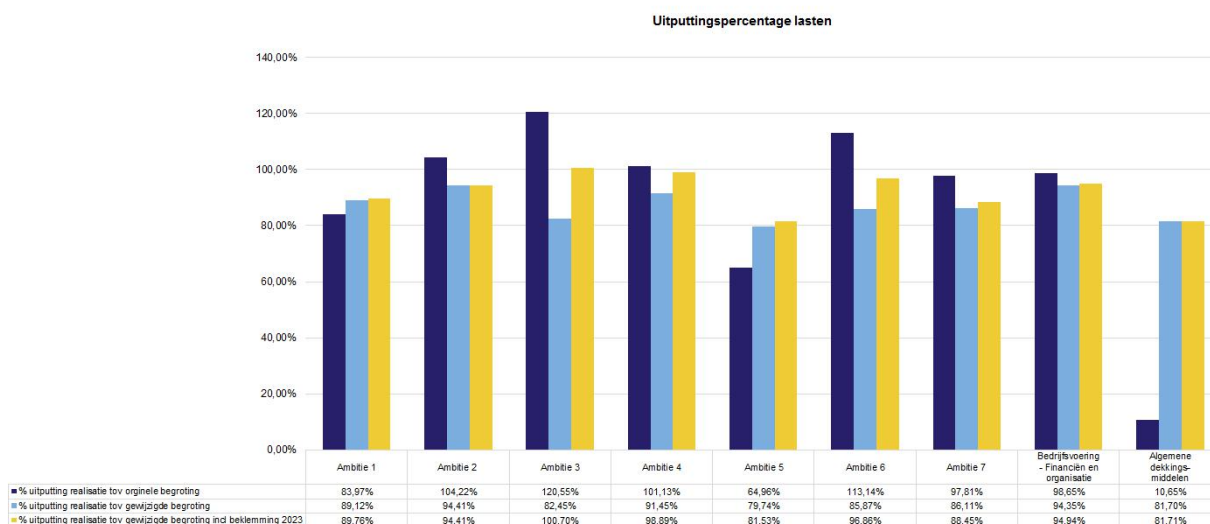
Ambitie	Beleids-prestatie	journaalnaam	2022	2023	2024	2025	2026	VJN	NJN
3	3-3-2	Beklemming Jaarrek 2021 Energie 3-3-2 Waterstof	-20						x
3	3-3-2	Beklemming Jaarrek 2021 Energie 3-3-2 Innoveren en Kennis	-450						x
		Subtotaal AMBITIE 3	-4716	0	0	0	0		
4	4-1-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 1 Vroege Fase Financiering	-1.000	-500	-500			x	
4	4-1-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 2 Innovatieprogramma Klimaat	-400					x	
4	4-1-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 3 Life Science NECSTGEN	-368					x	
4	4-1-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 8 MIT	-127					x	
4	4-1-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 6 Aerospace	-430					x	
4	4-1-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 7 Breed MKB	-787					x	
4	4-2-1	Beklemming Jaarrek 21 EZ 4 Bedrijventerreinen (UHB) - Gorinchem Noord	-350	-350	-350	-350	-334	x	
4	4-2-2	Beklemming Jaarrek 21 EZ 5 Human Capital – KYC	-400					x	
4	4-3-1	Beklemming Jaarrek 21 CVT 2 Erfgoedlijnen	-140					x	
4	4-3-1	Beklemming (negatief) Jaarrek 21 CVT 3 Groot onderhoud molens	121					x	
4	4-3-1	Beklemming Jaarrek 21 CVT 1 Restauratie Rijksmonumenten	-475					x	
4	4-3-2	Beklemming Jaarrek 21 CVT 4 Publieksbereik Archeologie	-108					x	
		Subtotaal AMBITIE 4	-4.464	-850	-850	-350	-334		
5	5-1-1	Beklemming JRK21 A6-4 Nota Ruimte Middelen / reserve Duurz. Ontw. ZPP	-34						x
5	5-3-1	Beklemming JRK21 A6-4 Nota Ruimte Middelen / reserve Duurz. Ontw. ZPP	-463						x
5	5-5-1	Beklemming toevoeging Prov.Fonds verhoging beheervergoeding Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL)	-1.392					x	
		Subtotaal AMBITIE 5	-1.889	0	0	0	0		
6	6-1-1	Beklemming JRK21 A6-1 Begrotingssubsidie Mijlpaal 30			-238	-238		x	
6	6-1-2	Beklemming JRK21 A6-3 Sociale woningbouw	-3.053						x
6	6-2-1	Beklemming JRK21 A6-2 Flexwonen	-101						x
6	6-2-2	Beklemming JRK21 A6-5 Transitie Omgevingswet	-405					x	
		Subtotaal AMBITIE 6	-3.559	0	-238	-238	0		
7	7-1-4	Beklemming JRK21 A7-1 Reserve Bodem, ondergrond en grondwater	-1708					x	
7	7-1-6	Beklemming JRK21 A7-3 Impulsmiddelen Gezond en Veilig	-243						x
7	7-2-1	Beklemming JRK 2021 Zwemwaterbebording	-75	-75	-75	-75			x
		Subtotaal AMBITIE 7	-2.026	-75	-75	-75	0		
8	8-1-2	P&O: Beklemming budget Jonge Ambtenaren	-100						x
8	8-1-2	P&O: Beklemming budget Vitaliteit	-35						x
8	8-1-2	P&O: Beklemmen levensfasebewust personeelsbeleid	-500						x
		Subtotaal Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	-635	0	0	0	0		
	Totaal		-17.439	-925	-1.163	-663	-334	-13.430	-7.094
			-20.524						

Het rekeningresultaat is € 45,7 mln. Voor bovenstaande onderwerpen moet € 20,5 mln als beklemd worden beschouwd. Voor € 13,4 mln wordt dit verwerkt in de Voorjaarsnota, € 7,1 mln blijft beschikbaar in de algemene reserve en zal bij gebleken realisatie verwerkt worden in de najaarsnota. De beklemming past hiermee binnen het rekeningresultaat. Het onbekemde deel van het resultaat bedraagt daarmee € 25,2 mln.

Binnen de Ambities 2, 5 en 7 wordt er gewerkt met de gesloten systemen bereikbaarheid en groen. Dit beslaat de gehele Ambitie 2 en deels Ambitie 5 en 7. Deze ambities rekenen rechtstreeks af met de bestemmingsreserve en niet via het rekeningresultaat, waardoor ze niet als beklemming worden opgenomen in bovenstaande lijst. Het saldo na najaarsnota is voor bereikbaarheid € 20,7 mln en voor groen € 5,4 mln

Het rekeningresultaat nader gespecificeerd

Gedurende het jaar 2021 is de primaire begroting bijgesteld naar de verwachtingen in dat jaar. Dit heeft in 2021 plaats gevonden in de voorjaarsnota en najaarsnota.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de primaire Begroting 2021

In de ambitieverantwoording in de Voor- en Najaarsnota 2021 is bij het onderdeel de 3e W-vraag "Wat heeft dat gekost?" per beleidsdoel een analyse gegeven van de verschillen tussen de laatst vastgestelde begroting en de bijstelling in het betreffende product. De belangrijkste afwijkingen per ambitie van de realisatie ten opzichte van de primaire begroting staan hieronder kort toegelicht.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

In maart 2021 is de eerste Uitvoeringsagenda Stikstof vastgesteld. Voor de uitvoering van deze agenda zijn aanvullende middelen noodzakelijk. Bij Najaarsnota 2021 is een deel van het budget voor proceskosten vrijgevallen naar de financiële ruimte.

De budgetten voor Stikstof (onder andere doelanalyses, varkenssanering, innovatie etc.) en WOB/BIBOB zijn doorgeschoven naar latere jaren.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Om de adviesrol voor Rotterdam The Hague Airport en Schiphol in te kunnen vullen is budget nodig. Het gaat, naast de wettelijke taken, vooral om aanvullende adviezen en participatieprocessen. Ook wordt in 2021 het beleid Kleine luchtvaart herijkt (wettelijke taak) en wordt besloten over een burgermeetnet geluid. Hiervoor is budget benodigd.

Na de invoering van de Omgevingswet blijft het nodig het omgevingsbeleid te onderhouden en door te ontwikkelen, waarbij deskundig advies nodig blijft. Het gaat dan om de verordening, de omgevingsvisie, het omgevingsprogramma, de monitor leefomgeving, de milieueffectrapportages en het actueel, compleet en inzichtelijk houden van het beleidsinformatiesysteem. Deze maatregelen moeten ook bijdragen aan het blijven vergroten van de beleidseffectiviteit.

Diverse budgetten voor bereikbaarheid en OV waarvan de uitgaven in latere jaren plaats vinden dan 2021 zijn doorgeschoven naar latere jaren.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De budgetten voor de regeling ontzorgingsprogramma verduurzaming, HIC pilot, Botlek stoomnetwerk, Walstroom en de regeling energie infra industrieterreinen waarvan de uitgaven in latere jaren plaats vinden dan 2021 zijn doorgeschoven naar latere jaren.

Een deel van schone energie voor iedereen is vrijgevallen naar de algemene middelen vanuit de bestemmingsreserve energie en voor H2GO.

Een bedrag van € 88,2 mln wordt toegevoegd aan de reserve, welke voor € 40,3 mln afkomstig is vanuit de risicoreserve Energiefonds en € 47,9 mln afkomstig van de Algemene Reserve. Het opbouwen van deze middelen behoort bij het voornemen om subsidie voor WarmtelinQ+ beschikbaar te stellen..

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

De begeleidingskosten voor de vanuit de Nationale Groeiagenda aan de regio toegewezen projecten.

Voor verdere ondersteuning en begeleiding van het mkb in de regio bij het economisch herstel en deelname in vernieuwingstrajecten wordt budget toegekend.

De risicoreserve voor IQ wordt opgehoogd met € 3 mln.

Bij De zogeheten Stap naar voren binnen circulair worden doorbraakprojecten vormgegeven, om vanuit de startfase in volgende fasen tot volwassenheid te komen.

Als gevolg van actuele activiteitenfaseringen bij partners wordt het verloop van de uitgaven in de looptijd aangepast.

Voor enkele subsidiedossiers met betrekking tot bedrijventerreinen welke afgerond en verlaagd vastgesteld valt een deel van het budget vrij naar de algemene middelen. het gaat om onder meer 'Het Plaatje' in de regio Drechtsteden.

De budgetten voor cultuur (regeling toerisme, groot onderhoud molens en restauratie rijksmonumenten) en economie (HIC, fieldlabs, leerpark Drechtsteden, breed MKB en procesgeld) waarvan de uitgaven in latere jaren plaats vinden dan 2021 worden doorgeschoven naar latere jaren.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Als gevolg van de herijking van de planning van de realisatie van het NatuurNetwerk Nederland en de aangepaste realisatiestrategie is de prognose voor 2021 bijgesteld. Op de afstemming met verschillende partijen voor de realisatie van NNN wordt vol ingezet, de met de realisatie van NNN gemoeide lasten (o.a. aankoop gronden) zijn verschoven naar latere jaren. De toegezegde rijksmiddelen voor de regiodeal bodemdaling, programma Natuur, de IBPs en de Veenweide impuls zijn verwerkt in de begroting. Deze middelen zijn niet op alle onderdelen besteed in 2021, maar blijven op grond van de afspraken met het Rijk beschikbaar voor de betreffende onderwerpen in latere jaren. Voor diverse subsidies w.o. POP3 en Nota ruimte Veenweide is looptijdverlening aangevraagd waardoor realisatie verschuift naar latere jaren. Voor werkzaamheden in het kader van de waterwet en VTH/Faunabeheer zijn meer lasten gerealiseerd dan vooraf was voorzien. Voor budgetten binnen ambitie 5 die vallen binnen het gesloten systeem groen geldt dat deze blijven beschikbaar binnen het gesloten systeem groen. Een klein deel van de budgetten (bos en bomenbeleid, deltaplan biodiversiteit, bijenlandschappen, soorten/exotenbeleid) die oorspronkelijk vanuit de algemene middelen bij VJN 2021 beschikbaar zijn gesteld binnen ambitie 5 vallen vrij naar de algemene middelen.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Er is in 2021 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting € 1,5 mln extra ingezet voor het stimuleren en versnellen van nieuwe woonvormen voor senioren. Het stimuleren van deze woningbouw betekent ook meer doorstroming op de woningmarkt waardoor er ook (betaalbare) koopwoningen en huurwoningen vrijkomen. Vanuit het genoemde budget zal zowel worden bijgedragen aan de proceskosten van bewonersinitiatieven voor de planvorming van nieuwe woonvormen voor senioren als aan het versnellen van concrete woningbouwprojecten voor senioren zodat deze gerealiseerd kunnen worden.

In 2020 is de subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid opgesteld. De subsidieelasten zijn meerjarig en komen tot uiting in de periode 2021 – 2025. Ter dekking van de subsidieelasten wordt het subsidiebudget verspreid over deze jaren.

De budgetten voor Zuidplaspolder, subsidie regeling knelpunten en vitale leefomgeving, waarvan de uitgaven in latere jaren plaats vinden dan 2021 worden doorgeschoven naar latere jaren.

Een aantal restbudgetten (omgevingsbeleid en uitvoering WRO) vallen vrij naar de algemene middelen.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

In de Voorjaarsnota zijn er bijstellingen binnen recreatie voor het realiseren van een ontbrekende wandelschakel, waterrecreatie, opdracht jeugdfonds en routes in relatie tot opzetten van een routeplatform.

Het budget voor Vlietlanden, waarvan de uitgaven in latere jaren plaats vinden dan 2021 wordt doorgeschoven naar latere jaren.

De middelen voor de bestuurlijk toegezegde financiële ondersteuning van het Innovatieprogramma Klimaatadaptatie VP-Delta (TU Delft), het uitvoeren van de klimaatstresstest Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen en afronding van een aantal in 2020 gestarte onderzoeken rond financiering van klimaatadaptief bouwen en hittestress in woningen worden doorgeschoven naar latere jaren.

Bedrijfsvoering - Financiën en Organisatie

Een dele van het budget voor renovatie C wordt omgezet van exploitatiebudget naar investeringsbudget.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de Najaarsnota 2021

In de ambitieverantwoording in het jaarverslag is bij het onderdeel de 3e W-vraag "Wat heeft dat gekost?" per beleidsdoel een analyse gegeven van de verschillen tussen de bij de najaarsnota gepresenteerde begroting en de uiteindelijke realisatie. De belangrijkste verschillen groter dan € 1 mln die het rekeningresultaat hebben veroorzaakt staan hieronder kort toegelicht.

Minder uitgegeven dan begroot		
1	Exploitatie OV € 4,5 mln (v) (Beleidsdoel 2-1)	4,5
2	Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 3,3 mln (v) (Beleidsdoel 2-1)	3,3
3	Mobiliteitsprojecten en onderzoeken € 1,6 mln (v) (Beleidsdoel 2-1)	1,6
4	Exploitatie diverse concessies € 4,2 mln (Beleidsdoel 2-1)	4,2
5	Overdrachten N453 en N209/N471 € 1 mln (v) (Beleidsdoel 2-2)	1
6	Gedragbeïnvloeding € 3 mln (v) (Beleidsdoel 2-3)	3
7	Clean Inlands Shipping en R2hine € 1 mln (v) (Beleidsdoel 2-3)	1
8	Waterstofbussen € 3,9 mln (v) (Beleidsdoel 2-3)	3,9
9	Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland € 1,5 mln (v) (Beleidsdoel 3-1)	1,5
10	Warmteleiding WarmtelinQ € 10 mln (v) (Beleidsdoel 3-2)	10
11	Innoveren en kennis € 1 mln (v) (Beleidsdoel 3-3)	1
12	Diverse onderbestedingen subsidies 2021 € 4,1 mln (v) (Beleidsdoel 4-1)	4,1
13	UHB Gorinchem € 1,7 mln (v) (Beleidsdoel 4-2)	1,7
14	NNN € 2,5 mln (v) (Beleidsdoel 5-1)	2,5

15	Natura 2000 € 2,8 mln (v) (Beleidsdoel 5-1)	2,8
16	Nota ruimte veenweiden € 5,4 mln (v) (Beleidsdoel 5-2)	5,4
17	POP 3 € 5,7 mln (v) (Beleidsdoel 5-2)	5,7
18	Klimaat en bodemdaling € 1,7 mln (v) (Beleidsdoel 5-2)	1,7
19	Begrotingssubsidie Mijlpaal 30, gemeente Alphen a/d Rijn € 1 mln (v) (Beleidsdoel 6-1)	1
20	Subsidieregelingen Sociale Woningbouw € 3,4 mln (v) (Beleidsdoel 6-1)	3,4
21	Vergunningverlening, toezicht en handhaving € 1,3 mln (V) (Beleidsprestatie 7-1)	1,3
22	Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) € 4,1 mln (v) (Beleidsdoel 7-1)	4,1
23	Kwaliteitsimpuls recreatiegebieden € 1,7 mln (v) (Beleidsdoel 7-2)	1,7
24	Looptijdverlengingen subsidies € 1,9 mln (v) (Beleidsdoel 7-2)	1,9
25	Secundaire arbeidsvoorwaarden € 3 mln (v) (Organisatie)	3
26	Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities	20,9
Meer uitgegeven dan begroot		
27	Verschuiving investering exploitatie € -1,1 mln (n) (Beleidsdoel 2-2)	-1,1
28	Planmatig onderhoud € -1,2 mln (n) (Beleidsdoel 2-2)	-1,2
29	Projecten N213/N468/N215 € -1,2 mln (n) (Beleidsdoel 2-2)	-1,2
30	Voorziening WBR € -7,6 mln (n) (Beleidsdoel 3-2)	-7,6
31	Voorziening Houdstermaatschappij Zuid Holland € -1,3 mln (n) (Beleidsdoel 3-2)	-1,3
32	Voorziening InnovationQuarter € -1,4 mln (n) (Beleidsdoel 4-1)	-1,4
33	VTH / Faunabeheer € -2,2 mln (n) (Beleidsdoel 5-1)	-2,2
Minder baten dan begroot		
34	Exploitatie div concessies € 4,2 mln (Beleidsdoel 2-1)	-4,2
35	NNN-grondzaken € -1,2 mln (n) (Beleidsdoel 5-1)	-1,2
36	POP3 € -3,7 mln (n) (Beleidsdoel 5-2)	-3,7
37	Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities	-0,7
Meer baten dan begroot		
38	Regionale/provinciale spoorinfra € 6,1 mln (v) (Beleidsdoel 2-1)	6,1
39	Werken voor derden € 3,6 (v) (Beleidsdoel 2-2)	3,6
40	Natuurbeheer € 1,7 mln (v) (Beleidsdoel 5-1)	1,7
41	Leges omgevingsrecht (Wabo) € 1,2 mln (v) (Beleidsdoel 7-1)	1,2
42	Specifieke uitkering Tijdelijke regeling Bodem € 1,2 mln (v) (Beleidsdoel 7-1)	1,2
43	Financieel strategisch beleid (Algemene Middelen) € 1,3 mln (v) (Organisatie)	1,3
44	Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting € 2,9 mln (v) (Algemene middelen)	2,9
45	Detacheringen en vergoedingen UWV € 1,3 mln (v) (Organisatie)	1,3
Afwijking vereffening met bestemmingsreserves		
46	Saldo's gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen en overige bestemmingsreserves	-44

1. Exploitatie OV (€ 4,5 mln)

De lagere kosten bij OV worden veroorzaakt door de lagere indexering in 2021 dan waar rekening mee is gehouden. Daarbij zijn er door corona en de verminderde vraag naar OV minder kosten gemaakt voor concessiemanagement, onderzoek OV concessies en is geen of minder subsidie aangevraagd voor collectief vraagafhankelijk vervoer en bedrijfsvervoer.

2. Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (€ 3,3 mln)

Er is minder subsidie aangevraagd voor doorstromingsprojecten door gemeenten en Waterschappen.

3. Mobiliteitsprojecten en onderzoeken (€ 1,6 mln)

Er is nog geen subsidie aangevraagd voor de Korte Termijn Aanpak Algea Corridor en de pilot Elektrificatie laadinfrastructuur Goederenvervoer over water. Ook zijn er vanwege corona en de verminderde vraag naar het OV geen kosten gemaakt voor de pilot om OV-reizigers te verleiden buiten de spits te reizen.

4. Exploitatie diverse concessies (€ 4,2 mln)

Het in 2021 vast te stellen beschikbaarheidsvergoeding 2020, heeft ertoe geleid, dat een deel van de nog opgenomen betalingsverplichtingen aan de diverse concessiehouders komt te vervallen. Deze betalingsverplichtingen zijn voor hetzelfde bedrag afgewikkeld tegen de nog opgenomen vorderingen op het Rijk met betrekking tot de nog te ontvangen beschikbaarheidsvergoeding 2020 (zie hiervoor ook de baten)

5. Overdrachten N453 en N209/N471 (€ 1 mln)

De geplande afronding overdracht N453 en N209/N471 zijn doorgeschoven naar 2022.

6. Gedragsbeïnvloeding (€ 3 mln)

Het budget bestaat uit een van het Rijk ontvangen bijdrage voor het bevorderen van verkeersveilig gedrag. Deze bijdrage wordt eens per 3 jaar verstrekt. De lasten zijn meerjarig nog niet juist verwerkt in de begroting. Dit wordt bij de Voorjaarsnota 2022 gecorrigeerd.

7. Clean Inlands Shipping en R2hine (€ 1 mln)

In 2021 is CLINSH inhoudelijk afgerond. Er zijn minder kosten gemaakt voor de afronding omdat door corona weinig tot geen fysieke bijeenkomsten konden worden gehouden met de internationale partners. Voor R2hine geldt dat de laatste bijdrage aan een studie niet meer in 2021 heeft kunnen plaatsvinden.

8. Waterstofbussen (€ 3,9 mln)

de post onvoorziene kosten en meerkosten in het implementatietraject is maar zeer beperkt nodig geweest.

9. Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland (€ 1,5 mln)

De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland is vaak gebruikt, maar het gemiddeld aangevraagde bedrag is tot nu toe vrij laag gebleven. Hierdoor is de aangevraagde hoeveelheid subsidie lager uitgekomen dan verwacht.

10. Warmteleiding WarmtelinQ (€ 10 mln)

Op 16 juni 2021 hebben PS het besluit genomen een investeringssubsidie van totaal € 81 mln te verstrekken aan Gasunie voor de ontwikkeling en realisatie van de warmteleiding WLQ+ en deze op te nemen in de meerjarenbegroting. Voorwaarde is een (voorwaardelijke) investeringsbeslissing door Gasunie. Deze beslissing door Gasunie is uitgesteld naar medio 2022.

11. Innoveren en kennis (€ 1 mln)

Een deel van de beschikking voor het energie- en klimaatprogramma Kon door wetgeving lastneming subsidies niet in begrotingsjaar 2021 verantwoordt worden, hier was in de raming wel rekening mee gehouden. Daarnaast zijn er een aantal projecten die door corona geen doorgang konden vinden en projecten die bij nader inzien uit ambitie 4 bekostigd konden worden.

12. Diverse onderbestedingen subsidies binnen beleidsdoel 4.1 Innovatie (€ 4,1 mln)

Door fasering van de activiteiten bij externe partijen naar 2022 en van het later openstellen van regelingen is bij diverse budgetten minder uitgegeven dan geraamd bij najaarsnota 2021. Dit betreft breed MKB, vroege fase financiering, life science Nextgen, Aerospace campus Noordwijk, Innovatieprogramma klimaat en MKB/MIT.

13. UHB Gorinchem (€ 1,7 mln)

Bij bedrijventerrein Gorinchem is sprake van fasering van activiteiten naar 2022. Deze fasering is het gevolg van de koppeling met de planning van de vernieuwde A27, van juridische complicaties (stikstof) en van de corona ontwikkelingen.

14. NNN (€ 2,5 mln)

De grondverervingen in de Krimpenerwaard hebben nog niet hebben plaatsgevonden. Daarnaast is een subsidie met betrekking tot Gouwe Wiericke nog niet aangevraagd in 2021 en doorgeschoven naar latere jaren. Tot slot zijn de lasten in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, onderdeel Achterwaterschap lager.

15. Natura 2000 (€ 2,8 mln)

Dit betreft de vertraging in de uitvoering van natuurmaatregelen en de vrijvallende middelen naar aanleiding van 6-jarige beheerovereenkomsten met terreinbeheerders. Een deel van de eerder geplande maatregelen bleek in de praktijk minder omvangrijk en/of goedkoper.

16. Nota ruimte veenweiden (€ 5,4 mln)

In verband met een looptijdverlenging van een subsidie verschuiven er middelen naar latere jaren.

17. POP3 (€ 5,7 mln)

Vooral de POP3-watergerelateerde maatregelen en de POP3-maatregelen voor Samenwerking en Innovatie hebben vertraging opgelopen door corona. Projecten zijn daardoor later gestart (of moeten nog starten) en in sommige gevallen zijn verwachte aanvragen nog niet ontvangen. Daarnaast ondervinden de POP3-gesubsidieerde projecten ook vertraging in de uitvoering door corona.

18. Klimaat en bodemdaling (€ 1,7 mln)

Er is vertraging ontstaan bij de gebiedsplannen van Krimpenerwaard, Alblasserwaard en Nieuwkoopse Plassen. Dit komt doordat het complexe gebiedsprocessen betreft, waarbij de beperkingen door corona belemmerend en vertragend werken. Daarnaast is er een groeiende opgave en krapte op de arbeidsmarkt van gebiedsgericht werken op de thema's landbouw, bodemdaling en stikstof. Diverse geplande uitgaven lopen hierdoor ook vertraging op. Verder hebben verschillende partners lasten overgenomen van projecten. Ook is een bijdrage voor proceskosten aan de gemeente Krimpenerwaard uitgesteld van 2021 naar 2022.

19. Begrotingssubsidie Mijlpaal 30, gemeente Alphen a/d Rijn (€ 1 mln)

De begrotingssubsidie aan de gemeente Alphen aan den Rijn voor Mijlpaal 30 is in 2021 verleend. Door de lastneming subsidies vallen de lasten in de jaren vanaf 2022, waardoor het budget in 2021 niet zichtbaar besteed wordt. Het budget wordt meegenomen naar 2022 en 2023 ter dekking van de verleende subsidie.

20. Subsidieregelingen sociale woningbouw (€ 3,4 mln)

De provincie heeft drie subsidieregelingen voor sociale woningbouw. Voor alle drie de subsidieregelingen geldt dat subsidies verleend zijn met meerjarige subsidielasten. Dit leidt ertoe dat een aanzienlijk deel van de lasten pas in 2022 en latere jaren tot uiting komen.

21. Vergunningverlening, toezicht en handhaving (€ 1,3 mln)

De middelen voor extra inzet bij handhaving zijn vrijgevallen doordat er minder gebruik van wordt gemaakt. Het algemeen budget voor Omgevingsdiensten is beschikbaar om fluctuaties in het bedrijvenbestand bij de vijf omgevingsdiensten op te kunnen vangen. In 2021 is hier beperkt gebruik van gemaakt.

22. Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) (€ 4,1 mln)

Door de wijze van budgettering door IenW aan het begin van het programma is gedurende de looptijd een voordelig saldo ontstaan, verband houdende met de verrekening van de btw, waar oorspronkelijk geen rekening mee was gehouden. In niet alle gevallen zijn facturen van de uitvoerende diensten ontvangen voor de verstrekte opdrachten. De inzet van de provincie voor IOV is niet verrekend. Niet alle uitvoeringsbudgetten voor de provincie zijn volledig benut.

23. Kwaliteitsimpuls recreatiegebieden (€ 1,7 mln)

Voor de eerder toegekende projectsubsidie kwaliteitsimpuls Rods-gebieden is een looptijdverlenging aangevraagd en verleend. Daarnaast zijn er in de tweede helft van 2021 subsidies voor kwaliteitsimpulsen verleend waarvan de subsidieactiviteiten starten of doorlopen in 2022.

24. Looptijdverlengingen subsidies (€1,9 mln)

Voor diverse subsidieprojecten is een looptijdverlenging aangevraagd en verleend. Hierdoor worden de lasten niet in 2021 maar 2022 of later verantwoord. Het betreft de projecten Oranjobonnen, van Zee tot Zweth en Kinderdijk.

25. Secundaire arbeidsvoorwaarden (€ 3 mln)

De belangrijkste oorzaken van deze onderbesteding vloeien voort uit de COVID maatregelen. Zo zijn vanwege het verplichte thuiswerken alle ov abonnementen stop gezet. Nu wordt er gereisd op rekening, en dat is fors minder. Maar ook voor sfeer bevorderende maatregelen is er minder uitgegeven. Daarnaast zijn er minder bovenwettelijke WW uitkeringen verstrekt voor voormalig personeel.

26. Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities (€ 20,9 mln)

Binnen de diverse ambities zijn er meerdere nadelen kleiner dan € 1 mln, deze staan toegelicht in de 3e w-vraag ("wat heeft het gekost?") binnen de betreffende ambities

27. Verschuiving investering exploitatie (€ -1,1 mln)

De combiboring ter voorbereiding van de oeverwerkzaamheden in traject 6 (Woudwetering) waren als investering voorzien. Door een scopewijziging mogen deze kosten niet geactiveerd worden en worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

28. Planmatig onderhoud (€ -1,2 mln)

Op diverse posten binnen het planmatig onderhoud zijn overschrijdingen op de budgetten doordat werkzaamheden eerder zijn uitgevoerd dan gepland.

29. Projecten N213/N468/N215 (€ -1,2 mln)

De bijdrage vanuit Beheer en Onderhoud aan het project Beter Benutten Goederenvervoer N213 is gewijzigd . Werkzaamheden in de voorbereidingsfase van de N468 waren in 2022 geraamd, maar hebben al in 2021 plaatsgevonden.

30. Voorziening WBR (€ -7,6 mln)

Gezien de financiële situatie van het warmtebedrijf wordt een voorziening gevormd voor de uitstaande hoofdsom leningen en verschuldigde rente.

31. Voorziening houdstermaatschappij Zuid Holland (€ -1,3 mln)

De provinciale stille reserve heeft op basis van de concept jaarrekening een negatieve waarde van € -7,1 mln. Om de negatieve stille reserve af te dekken heeft de provincie de reeds getroffen voorziening HZH, zijnde € 5,8 mln, opgehoogd met € 1,3 mln tot € 7,1 mln.

32. Voorziening InnovationQuarter (€ -1,4 mln)

In 2021 is de intrinsieke waarde van IQ verder gedaald, waardoor het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde is gestegen.

33. VTH / Faunabeheer (€ -2,2 mln)

Dit is het resultaat van een onderschrijding op wet natuur en een overschrijding op faunabeheer. De onderschrijding binnen het budget wet natuur is het gevolg van de onzekerheid over mogelijke extra kosten voor de omgevingsdienst in verband met vergunningverlening. Door extra aanvragen en achterstanden werd gerekend op extra uitgaven aan het eind van het jaar, die niet zijn opgetreden, waardoor op een aantal andere posten uit voorzorg minder is uitgegeven. De extra kosten voor faunabeheer worden veroorzaakt doordat het aantal en de hoogte van de schadeclaims veel hoger is dan verwacht, enerzijds doordat er meer vogels zijn die schade aanrichten (onder andere doordat actief beheer niet of beperkt mogelijk is in verband met lopende rechtszaken) en anderzijds door stijgende tegemoetkomingen door hogere prijzen. De begroting is een voorspelling van de aanvragen waarbij er altijd nog gekeken wordt op de claim die gedaan is terecht is.

34. Exploitatie diverse concessies (€ 4,2 mln)

Het in 2021 vast te stellen beschikbaarheidsvergoeding 2020, heeft ertoe geleid dat een deel van de nog opgenomen vorderingen op het Rijk met betrekking tot de nog te ontvangen beschikbaarheidsvergoeding 2020 komt te vervallen. Deze vorderingen zijn voor hetzelfde bedrag afgewikkeld tegen de nog opgenomen betalingsverplichtingen aan de diverse concessiehouders (zie hiervoor ook de lasten).

35. NNN-grondzaken (€ -1,2 mln)

Er zijn minder opbrengsten uit verhuur van provinciaal vastgoed. Daarnaast zijn de baten uit verhuur en verkoop van Grond voor Grond lager omdat verkopen zijn verschoven naar latere jaren.

36. POP3 (€ -3,7 mln)

De lagere baten voor POP3 worden vrijwel geheel verklaard door lagere lasten voor POP3. Het betreft dan de POP3-lasten die gedekt worden uit bijdragen van derden en bijdrage van de EU.

37. Overige verschillen < 1 mln (€ -0,7 mln)

Binnen de diverse ambities zijn er meerdere voordelen kleiner dan € 1 mln, deze staan toegelicht in de 3e w-vraag ("wat heeft het gekost?") binnen de betreffende ambities.

38. Regionale / Provinciale spoorinfra (€ 6,1 mln)

De bijdragen voor regionale en provinciale spoorinfrastructuur worden gedekt uit de gereserveerde rijksbijdrage. De bijdrage is abusievelijk niet opgenomen in de begroting.

39. Werken voor derden (€ 3,6 mln)

Er is meer werk voor derden verricht. Het betreft onder andere de bediening van beweegbare kunstwerken en de door de provincie verrichte werkzaamheden voor de gemeente Alphen aan den Rijn als gevolg van de calamiteit aan de Koningin Julianabrug. Daarnaast is voor het project N214 een correctie van de afrekening in 2020 doorgevoerd.

40. Natuurbeheer (€ 1,7 mln)

Door hogere lasten die gedekt worden uit een EU-bijdrage / bijdrage van derden zijn ook de baten hoger.

41. Leges omgevingsrecht (WABO) (€ 1.2 mln)

In 2021 waren er meer grote bouwaanvragen dan kleinere waardoor er een hogere opbrengst is dan geraamd.

42. Specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodem (€ 1,2 mln)

Over 2021 ontving de provincie een specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodem ter overbrugging in verband met lopende bestuurlijke onderhandelingen over een nieuw convenant Bodem en Ondergrond.

43. Financieel strategisch beleid (€ 1,3 mln)

Over 2021 ontving de provincie iets meer uit het provinciefonds, iets meer dividend op haar deelnemingen, en er was vrijval uit de voorziening nazorg stortplaatsen, toen die opnieuw werd gewaardeerd. Anderzijds was er een klein nadeel op de rente inkomsten van de uitgezette leningen en de precario inkomsten.

44. Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting (€ 2,9 mln)

Door een (lichte) toename van het aantal voertuigen in de provincie, terwijl ook het gewicht van voertuigen toenam is er een stijging van de opbrengsten opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

45. Detacheringen en vergoedingen UWV (€ 1,3 mln)

Dit betreft de opbrengsten voor extern gedetacheerde medewerkers en vergoedingen van het UWV. Deze baten worden niet gebudgetteerd. De baten dienen als dekking voor de arbeidskosten

46. Saldo's gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen en overige bestemmingsreserves (€ -44 mln)

Conform het coalitieakkoord en de financiële verordening worden de voor- en nadelen van de gesloten systemen Bereikbaarheid (€ -20,7 mln) en Groen (€ -5,4 mln) voor dat doel in de bestemmingsreserves opgevangen. Het restant wordt veroorzaakt door de mutaties in andere bestemmingsreserves.

De financiële positie van de provincie Zuid-Holland

In voorgaande is vooral ingegaan op de inkomsten en uitgaven. Hieronder gaan we in op de bezittingen en schulden van de provincie.

Wat is een balans:

Bezittingen en schulden worden weergegeven op de balans. In een sterk vereenvoudigde en fictieve vorm ziet dat er als volgt uit:

Activa		Passiva	
Bezittingen (zoals wegen, fietspaden)	100	Eigen vermogen (zoals reserves)	70
Geld op de bank	10	Vreemd vermogen (schulden zoals leningen)	40
Totaal	110	Totaal	110

In het jaarrekening-deel van het jaarverslag wordt in detail ingegaan op ieder van bovenstaande posten. In het vervolg van dit financieel beeld geven we een toelichting op het eigen vermogen en een deel van het vreemd vermogen. Allereerst geven we een toelichting op de samenhang tussen schulden, inkomsten en reserves.

Netto schuldquote en de relatie tussen inkomsten, schuld en reserves.

De netto schuldquote geeft de mate aan waarin een organisatie in staat is om de schulden terug te betalen. De hoogte van de schuld die de provincie kan dragen, hangt af van de hoogte van de inkomsten. De netto schuldquote wordt grofweg berekend door onze leningen minus ons geld op de bank (dit noemen we netto schuld), te delen door de jaarlijkse inkomsten.

In de financiële verordening die in december 2020 door PS is vastgesteld is besloten om voor een aantal kengetallen, waaronder de schuldquote, signaleringswaarden vast te stellen bij de kadernota.

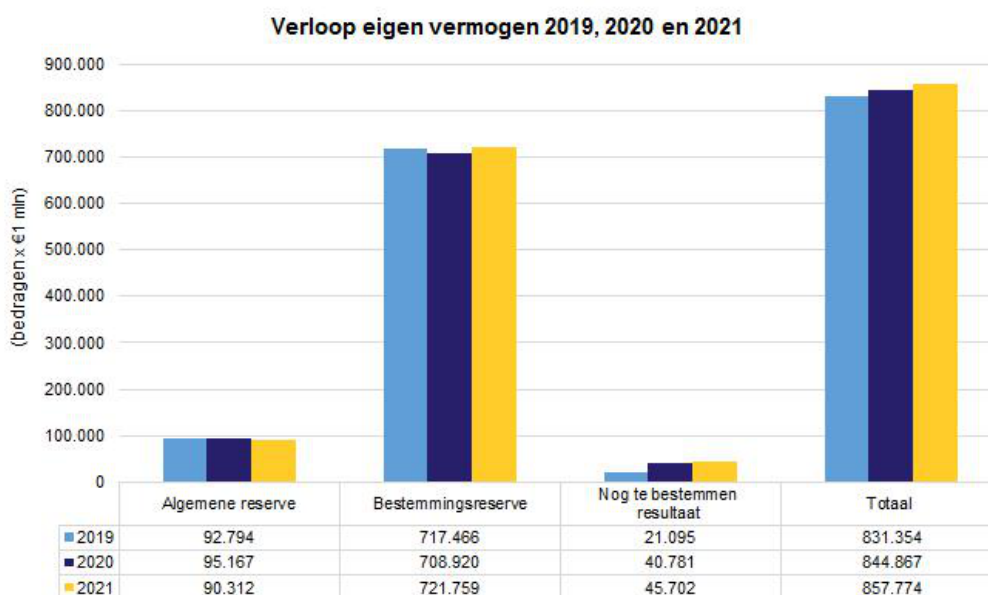
Ook in 2021 zien we dat de provincie heeft geïnvesteerd en daarvoor leningen heeft aangetrokken. De komende jaren zal er vanwege de geplande investeringen meer geleend moeten worden. Als provincie hebben we veel

reserves, maar eigen vermogen in de vorm van reserves is geen geld dat je voor investeringen kunt uitgeven. Met andere woorden, als we willen investeren dan zullen we geld moeten lenen. De netto schuldquote zal hierdoor de komende jaren verder stijgen.

In de oorspronkelijke Begroting 2021 is rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe vaste leningen tot een bedrag van € 378 mln. Hierdoor zou de schuldquote van de provincie Zuid-Holland in 2021 met enkele tientallen procenten zijn gestegen. In werkelijkheid was, door onderuitputting, de liquiditeitsbehoefte niet zo groot en is in 2021 de post langlopende schulden opgelopen met in totaal € 58 mln. (€ 100 mln. nieuwe leningen en € 42 mln. aan aflossingen). Door onder andere dit verschil is de werkelijke netto schuldquote gestegen van 86% eind 2020 tot 96% eind 2021. Voor een verdere toelichting, zie paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing en de paragraaf Financiering.

Eigen vermogen en reserves

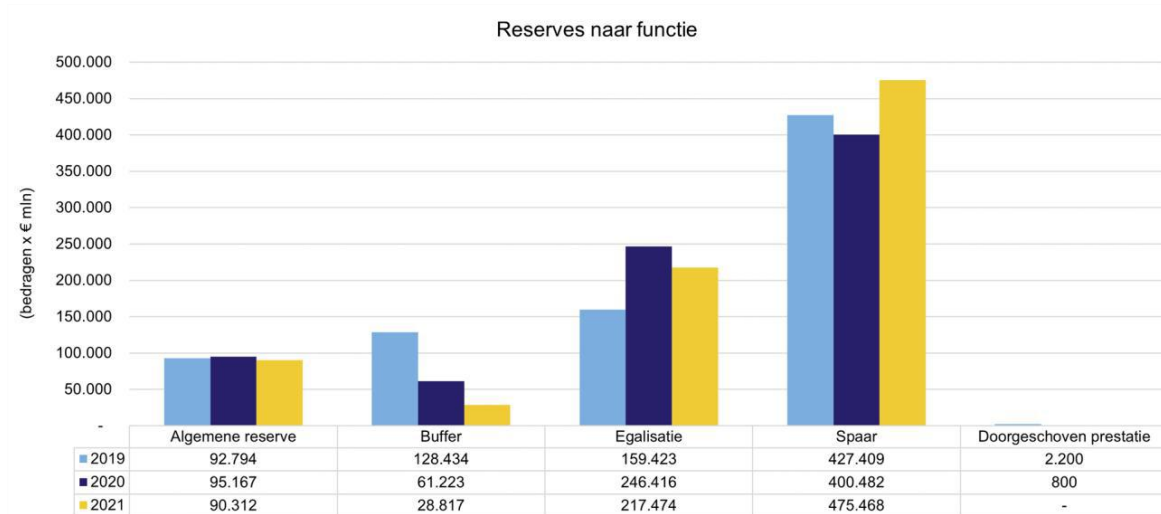
In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het eigen vermogen vanaf 2019 zichtbaar gemaakt.

Per saldo is er sprake van een toename van het eigen vermogen € 12,9 mln. Dit komt doordat de Algemene reserve met € 4,9 mln is afgenomen ten opzichte van 2020 en daarnaast de bestemmingsreserves en het nog te bestemmen resultaat met respectievelijk € 12,8 mln en € 5 mln zijn gestegen.

De verschillende functies van reserves

Binnen de provincie Zuid-Holland kennen we naast de Algemene reserve om risico's op te vangen (bufferfunctie) diverse andere reserves met een bufferfunctie en bestemmingsreserves. Binnen de bestemmingsreserves maakt de provincie onderscheid naar reserves die dienen om pieken en dalen in de exploitatie op te vangen (egaliseringsfunctie) en reserves die dienen om in de toekomst een bepaalde prestatie te realiseren (spaarfunctie en functie "doorgeschoven prestaties"). In onderstaand overzicht is de verhouding zichtbaar tussen de verschillende functies.

De meeste reserves bij de provincie Zuid-Holland zijn bedoeld om in de toekomst een bepaalde prestatie te realiseren (spaarfunctie) of om pieken en dalen in de exploitatie op te vangen (egalisatie). Daarnaast is in een aantal gevallen besloten om een aparte risicoreserve te vormen voor sommige risico's zoals het Energiefonds en InnovationQuarter. De overige risico's zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing en voor die risico's wordt € 39,4 mln van bovenstaande Algemene reserve als minimum weerstandsvermogen aangehouden.

De afname van de bufferreserves ten opzichte van 2020 heeft te maken met mutaties in de risicoreserve energiefonds (per saldo +/- € 40,9 mln), Innovation Quarter + € 3 mln en Nazorg stortplaatsen + € 5,5 mln.

De afname in egalisatiereserves ten opzichte van 2020 wordt met name veroorzaakt door het opheffen van de egalisatiereserve exploitatieprojecten PZI € -8 mln, Natuurnetwerk Nederlanden € -19,3 mln en Nazorg stortplaatsen € -4,3 mln

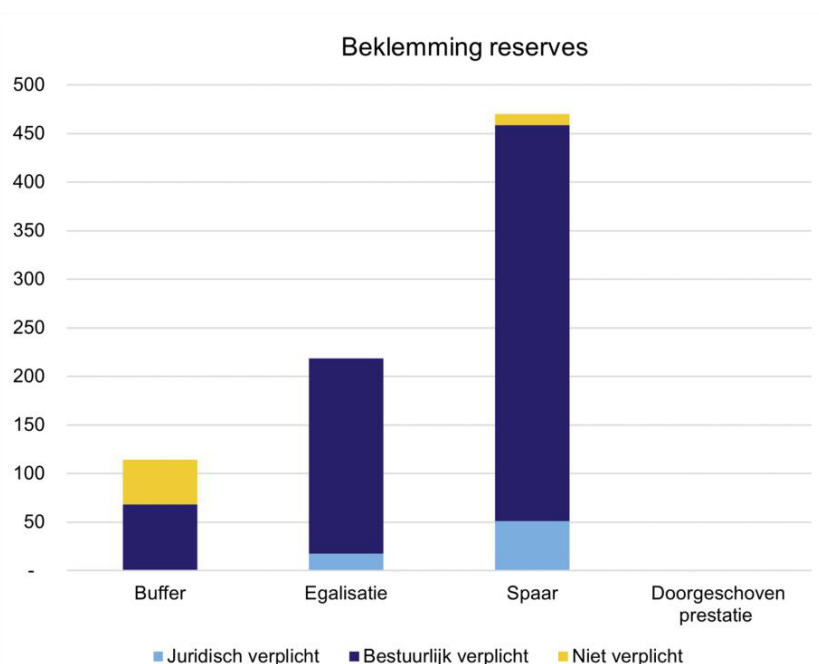
Behalve een stijging van de reserve groene ambities met € 17,2 mln zijn de meeste spaarreserves in omvang afgenomen. Een belangrijke nieuwe reserve die gevormd is uit de risicoreserve Energiefonds (zie hiervoor) en de Algemene reserve is de reserve Warmteleiding Warmteling van € 78,2 mln.

Alle mutaties in reserves worden toegelicht in het [Bijlage 1](#).

Beklemming reserves

Onder beklemdheid wordt verstaan: het bestemmen van (gereserveerde) middelen door het aangegaan zijn van juridische verplichtingen en door gemaakte bestuurlijke afspraken die nog niet tot uitvoering zijn gebracht.

Van het totaal aan reserves van de provincie Zuid-Holland is het grootste deel juridisch of bestuurlijk verplicht en daarmee beklemd. Het totaal beeld is als volgt:

Uit bovenstaand overzicht blijkt ook dat voor een deel van de reserves geen bestuurlijke of juridische verplichting bestaat, waardoor we deze reserves als niet verplicht c.q. onbeklemd zien. De belangrijkste onbeklemd delen hebben betrekking op de algemene reserve voor € 40,3 mln en de reserve bereikbaarheid voor € 9,6 mln. In Bijlage 1 is per reserve toegelicht of en waarom reserves beklemd zijn. Daarnaast is per reserve, indien van toepassing, aangegeven of er plannen zijn voor de onbeklemd delen van de reserve waarvoor nog geen bestuurlijke of juridische verplichting is aangegaan.

Doeluitkeringen en overlopende passiva (OVP)

De provincie ontvangt subsidies van derden, met een specifiek bestedingsdoel. Als dit doel met minder middelen gerealiseerd kan worden, geldt in een aantal gevallen een terugbetalingsverplichting. Als deze subsidies niet in het jaar van ontvangst voor dat doel worden uitgegeven, worden ze als OVP (Overlopend passief) opgenomen op de balans.

De omvang van de OVP's is het afgelopen jaar gestegen van € 164,4 mln naar € 173,6 mln. De grootste ontvangen subsidies onder de OVP's zijn die voor Impuls Veenweide € 9,3 mln, uitvoeringsprogramma natuur € 6,6 mln en stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen € 5,5 mln. De belangrijkste afname betrof de OPV BDU € -9,4 mln. Een volledig overzicht van OVP's is opgenomen bij de [Vlottende passiva](#) als onderdeel van de balans. Daarnaast zijn de OPV's nader toegelicht in [Bijlage 3](#).

Voorzieningen

In 2021 zijn er voor circa € 10,2 mln toevoegingen gedaan aan de voorzieningen en zijn de voorzieningen voor circa € 10,5 mln aangewend c.q. onttrokken. Per saldo zijn de voorzieningen met € 0,3 mln afgenomen tot een totaal van € 40,2 mln. In de Staat van voorzieningen en [Bijlage 2](#) wordt in detail ingegaan op de voorzieningen.

Impact coronapandemie op Jaarstukken 2021

Vanaf maart 2020 is onze samenleving geconfronteerd met de coronapandemie. Bij de Begroting 2021 hebben wij in een "Kijklijn" aangegeven wat de pandemie betekent voor de uitvoering van ons werk. Voor een deel was die impact bij het opstellen van de begroting bekend. Voor een ander deel heeft het verloop van de pandemie de nodige flexibiliteit in sturing en onze inzet gevraagd.

Maatregelen

Ons college heeft sinds de uitbraak van de coronapandemie een aantal maatregelen genomen. Deze maatregelen hadden tot doel om - in aanvulling op de Rijksmaatregelen - economische schade te beperken en de voortgang van de primaire activiteiten van de provincie te waarborgen gedurende de lockdowns, zoals het openbaar vervoer, beheer en onderhoud, coulance rond verplichtingen subsidiënten en het stimuleren en delen van nieuwe kennis. Wij hebben Provinciale Staten periodiek over de actuele situatie geïnformeerd. De laatste update dateert van april 2021 ([informatiebrief aan PS](#)) inclusief de [overzichtstabel](#) met genomen maatregelen.

Algemeen beeld

De impact van corona en de landelijke maatregelen is in al ons werk voelbaar geweest, ook in 2021.

U vindt de effecten terug in vrijwel alle onderdelen van deze jaarstukken. Veelal is er sprake van vertragingen in onze planning of die van samenwerkingspartners of uitstel van activiteiten. Het merendeel van onze plannen is echter uitgevoerd zoals gepland. Organisatie en medewerkers hebben zich ook dit jaar zoveel als mogelijk aangepast en naar mogelijkheden gezocht om het werk te realiseren.

De concrete betekenis van de pandemie op ons werk leest u in de toelichtingen bij de ambities.

Financiële effecten coronapandemie op jaarrekeningdossiers 2021

Debiteuren

De financiële effecten van de pandemie zijn voor 2021, voor wat betreft de vorderingen op debiteuren, zeer beperkt. Gedurende het hele jaar zijn aanslagen opgelegd met betrekking tot provinciale heffingen. De invordering hiervan is in 2021 hervat. Het betaalgedrag in 2021 is vergelijkbaar met andere jaren. Daarnaast is gebleken dat de afboekingen van vorderingen die in 2021 hebben plaatsgevonden niet COVID-gerelateerd waren. Op basis hiervan kan de conclusie getrokken worden dat de pandemie in 2021 niet heeft geleid tot extra financiële lasten voor de debiteurenpositie van de provincie Zuid-Holland.

Leningen u/g en garanties PZH

De belangrijkste leningen die de Provincie Zuid-Holland in 2021 heeft uitstaan betreffen de leningen aan het warmtebedrijf. Door andere omstandigheden dan corona bevindt het warmtebedrijf zich momenteel in een WHOA-traject (Wet Homologatie Onderhands Akkoord). Voor deze leningen is daarom in de jaarrekening 2021 een voorziening getroffen. Daarnaast bestaat er nog een aantal kleinere leningen waarbij een mogelijk financieel effect van corona beperkt is, onder andere als gevolg van het feit dat financiering hiervan plaatsvindt met behulp van subsidieverstrekingen. De garantstellingen van de Provincie Zuid-Holland betreffen in 2021 vooral de garantstelling aan het Groenfonds. Nadelige financiële effecten als gevolg van corona zijn voor 2021 niet aan de orde bij het Groenfonds. Bijbehorende aflossingen en renteverplichtingen worden via provinciale bijdragen en subsidies betaald waardoor de financiële risico's beperkt zijn.

Subsidies

Vanwege de uitbraak van het coronavirus kunnen subsidieaanvragers in de problemen komen met termijnen en regels die normaal gesproken gelden voor de door hen ontvangen subsidie. Het gaat dan bijvoorbeeld om het niet tijdig - of zelfs helemaal niet meer - kunnen realiseren van een project, of het niet binnen een voorgeschreven termijn doorgeven van wijzigingen. Omdat wij als provincie Zuid-Holland coulant willen zijn in deze voor velen lastige periode, hebben wij onze Algemene subsidieverordening in juni 2020 aangepast en een afwijkingsbepaling

voor corona-gerelateerde problemen opgenomen. In 2021 is in beperkte mate gebruik gemaakt van deze afwijkmogelijkheid. Zoals verwacht hebben de eventuele afwijkende prestaties als gevolg van de pandemie geen effect op de hoogte van subsidies en de bijbehorende budgetten. De conclusie kan dan ook getrokken worden dat de extra financiële last op het gebied van subsidies voor het boekjaar 2021 nihil is.

Deelnemingen en verbonden partijen

In het tweede kwartaal 2020 en het eerste kwartaal 2021 is een uitvraag gedaan bij de belangrijkste verbonden partijen naar de effecten van corona. Uit deze twee uitvragen is gebleken dat de verbonden partijen, behalve het Wegschap Tunnel Dordtse Kil, weinig effecten ondervinden van corona. Hierdoor is in het restant van 2021 geen uitvraag meer gedaan.

Evenals het jaar 2020 hebben de verbonden partijen in 2021, behalve het Wegschap Tunnel Dordtse Kil, geen grote gevolgen ondervonden van de corona pandemie. De continuïteit bleef gewaarborgd door aanpassingen in de bedrijfsvoering, zoals het voortzetten van thuiswerken. Er zijn momenteel geen signalen van grote (financiële) risico's die gevolgen hebben voor de provincie. De risico's die de verbonden partijen waarnemen, hebben geen grote impact op de werkzaamheden of continuïteit. Er is in 2021 dan ook geen sprake geweest van extra financiële lasten voor de provincie. In de jaarrekeningen 2021 van de verbonden partijen zal tot uiting komen hoe de verbonden partijen met corona zijn omgegaan in het betreffende boekjaar. Dit zal met de analyse jaarrekeningen 2021, analyse begrotingen 2023 publieke partijen en de analyse jaarrekening 2021 private partijen worden gerapporteerd aan provinciale staten.

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Deze gemeenschappelijke regeling exploiteert de Kiltunnel, gelegen tussen de gemeente Hoeksche Waard en Dordrecht. Naast gemeenten is de provincie deelnemer in de gemeenschappelijke regeling.

Door de genomen maatregelen van het Rijk (lockdown en thuiswerkadvies) passeerden in 2020 minder voertuigen de tunnel waardoor minder inkomsten door tol werden gegenereerd. Via het IPO is door de provincie bij het Rijk een claim neergelegd voor de gedeelde inkomsten van het Wegschap. Deze claim van € 790.000 is in 2021 gehonoreerd en via de provincie in december 2021 aan het Wegschap betaald.

In 2021 is ook een afname van het aantal motorvoertuigen gesignaleerd als gevolg van de genomen maatregelen door corona. Ook voor deze gedeelde inkomsten zal via het IPO een claim bij het Rijk worden ingediend. De hoogte van deze claim is door het ontbreken van de jaarrekening nog niet inzichtelijk. Zodra de jaarrekening is opgesteld en door de accountant is gecontroleerd, zullen de gedeelde inkomsten voor het Wegschap worden berekend en zal de claim worden ingediend.

Claims opdrachtnemers infrastructurele projecten

In 2020 is door opdrachtnemers van de PZH een beperkt aantal claims ingediend die corona-gerelateerd zijn. De ontvangen claims zijn in 2021 beoordeeld. Twee claims, met een gezamenlijke waarde van € 5.047.000, zijn in 2021 toegekend. In 2021 is ook een aantal nieuwe claims ontvangen. De gesprekken over deze claims en de beoordeling daarvan vinden in 2022 plaats. Dat claims zullen worden toegekend staat vast, op dit moment is echter nog niet met zekerheid te zeggen in welke mate de ingediende claims kunnen worden toegekend.

Ambities

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

De provincie verbindt

De provincie vervult diverse rollen en taken als middenbestuurslaag tussen Europa, Rijk en gemeenten. De provincie is de bestuurslaag bij uitstek om bovenregionale vraagstukken op te pakken. Bijvoorbeeld op het gebied van milieu, recreatie en vervoer en voor alles wat de verbinding brengt tussen dorp en stad. De provincie is ook bij uitstek in staat om afstemming en verbinding tussen gemeenten te stimuleren. De provincie heeft vanuit haar bovenregionale rol zicht op maatschappelijke vraagstukken en de onderlinge verbanden, trends en best practices.

Complexe opgaven voor openbaar bestuur

De opgaven waar het openbaar bestuur voor gesteld staat, zijn de afgelopen jaren onmiskenbaar complexer geworden. Vooral de transitieopgaven, zoals sociaal domein, energietransitie en klimaatadaptatie, vragen om meer integraliteit en samenwerking tussen overheden en met de samenleving. Er wordt om oplossingen gevraagd, terwijl tegelijkertijd het probleem zich nog ontvouwt. Achteraf kunnen we pas vaststellen wat heeft gewerkt. Met de decentralisatie van taken (decentralisaties sociaal domein, straks Omgevingswet) zijn opgaven en bevoegdheden bovendien naar het lokaal niveau gebracht. De (financiële) verantwoordelijkheid van gemeenten is hierdoor fors toegenomen. Dit vraagt ook op lokaal niveau om meer kennis, expertise, betrokkenheid van de samenleving en een solide financiële huishouding om een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappelijke opgaven. Zonder een goed functionerende democratie en bestuur en sterke gemeenten die hun taken goed kunnen uitvoeren gaat het niet lukken om de grote maatschappelijke opgaven te realiseren.

We streven naar een effectief bestuur

Wij investeren in behoud en verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur en onze democratie. Voor een goed werkende democratie zijn lokale en regionale media belangrijk. We streven ernaar dat het vertrouwen van inwoners in het openbaar bestuur groeit of op zijn minst gelijk blijft. Een goed openbaar bestuur begint bij onszelf. We staan voor effectief eigen bestuur, waarbij effectieve samenwerking op alle niveaus (met collega-overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, inwoners, PS-GS, regionaal, landelijk en Europees) het uitgangspunt is. Samen geven we vorm aan de identiteit van Zuid-Holland: veelzijdig, inclusief en vernieuwend. We vinden het belangrijk om zaken sneller uit te voeren. De opgaven zijn vaak complex. We betrekken daarom onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig bij besluitvorming. We stellen ons open en met vertrouwen op voor initiatieven vanuit de samenleving. We maken ruimte voor verschil, experimenten en maatwerk. Participatie verschilt per onderwerp en rol die we als provincie hebben. De volksvertegenwoordiging blijft het laatste woord houden. Wij zijn constructief, maar zijn ook duidelijk als iets niet kan.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Ondanks de coronabeperkingen hebben we verschillende activiteiten ondernomen om de kwaliteit van het openbaar bestuur in Zuid-Holland te versterken. Zo hebben we diverse vooral digitale, ambtelijke en/of bestuurlijke bijeenkomsten georganiseerd om kennis te delen. Denk aan bijeenkomsten over electorale geografie, de financiële positie van gemeenten, kostenbeheersing in het sociaal domein en over rechtsstatelijkheid en de kwaliteit van het openbaar bestuur. Ook hebben we onderzoek laten doen naar de financiële positie en beleidsvrijheid van gemeenten. Op basis hiervan hebben we gelobbyd bij het Rijk met een oproep om die positie te versterken. Verder is een interbestuurlijke training over participatie en de Omgevingswet ontwikkeld en is de provinciedeel Digitale Democratie met succes afgerond. We zijn gestart met de voorbereidingen voor onze activiteiten rond de gemeenteraadsverkiezingen. We bereiden de opzet van een Zuid-Holland Academie voor. Tot slot werken we aan versterking van de regionale samenwerking via onze acties onder de programmalijn Effectief & Presterend.

Voor een meer uitgebreide beschrijving van de voortgang van het programma Beter Bestuur verwijzen we graag naar [beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten](#) en de [voortgangsrapportage Beter Bestuur](#), die op 16 februari 2022 in de commissie Bestuur, Maatschappij en Middelen is besproken.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Participatie neemt een volwaardige plaats in bij onze besluitvorming. Het samenspel tussen Gedeputeerde en Provinciale Staten heeft vorm gekregen, evenals het besef van gedeelde verantwoordelijkheid. Uit meerdere evaluaties blijkt dat ook belanghebbenden (bewoners en bewonersorganisaties, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, bedrijven en medeoverheden) de manier waarderen waarop we participatie oppakken.

In vier programmalijnen wordt binnen Kennis Zuid-Holland verder invulling gegeven aan de doorontwikkeling van de strategische kennisfunctie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten

Programmalijn Robuust en Integer. De volgende acties zijn uitgevoerd.

- Aanvankelijk was onduidelijk of het Rijk oplossingen zou bieden voor de structurele financiële tekorten van gemeenten. Hierdoor zijn er meer ambtelijke en bestuurlijke overleggen over financieel toezicht nodig geweest. We hebben meerdere digitale bijeenkomsten met ambtenaren en wethouders financieën en het sociaal domein georganiseerd. We hebben ook meerdere begrotingsscans bij gemeenten uitgevoerd. Uiteindelijk heeft extra structureel geld voor de uitvoering sociaal domein en de groei van het Gemeentefonds een positieve uitwerking voor gemeenten gehad. Voor meer informatie verwijzen we u naar het Jaarverslag Financieel Toezicht dat u separaat ontvangt.
- In 2021 stond alleen de gemeente Delft onder preventief toezicht. Het preventief toezicht is in het voorjaar van 2021 opgeheven na vaststelling van hun herstelplan.
- Wij hebben onderzoek gedaan naar de vrije ruimte die gemeenten (zowel financieel als beleidsmatig) hebben. Dit heeft geleid tot het rapport "[Roeien met te korte riemen](#)". Hieruit werd duidelijk dat gemeenten onvoldoende beleidsvrijheid hebben om hun taken uit te voeren ([aanbiedingsbrief](#)).
- Na de evaluatie in 2020 hebben we dit jaar breed afgestemd met gemeenten over de invulling van het generieke interbestuurlijk toezicht. Dit resulteerde in een nieuwe bestuursovereenkomst met alle Zuid-Hollandse gemeenten. Transparantie, wederzijds begrip, vertrouwen en evenredigheid vormen de basis van de nieuwe afspraken die met ingang van 2022 van kracht zijn.
- Wij hebben actief aandacht gevraagd en gekregen, onder meer in IPO-verband, voor de noodzaak de grondwettelijke uitgangspunten voor de bestuurlijke inrichting nader uit te werken en te handhaven. Het wetsvoorstel van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) voor verplichte jeugdregiovorming was aanleiding om te pleiten voor strakkere sturing door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en eventueel bindende advisering door de Raad van State of de instelling van een constitutioneel hof. Wij constateren met genoegen dat in het nieuwe regeerakkoord het voornemen is uitgesproken opties voor grondwettelijke toetsing te gaan bezien.

Beleidsprestatie 1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur

Europa en internationale aangelegenheden

Ondanks de belemmeringen door corona is 2021 een druk jaar geweest op internationaal vlak. De nieuwe manieren van werken hebben Europa en de internationale netwerken immers ook weer dichterbij gebracht. Deze digitale samenwerking met onze partners in binnen- en buitenland kon hierdoor onderhouden en versterkt worden. Zowel binnen multilaterale (thematische) netwerken als via bilaterale samenwerking. In deze netwerken vinden we gelijkgestemde regio's die met vergelijkbare maatschappelijke opgaven geconfronteerd worden. Zo bleven we de provinciale inzet afstemmen met onze regionale partners (uit bedrijfsleven en kennisinstellingen) en zijn de relaties met Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen versterkt. Met de regio's Noord-Frankrijk, Vlaanderen en Zuid-Oost Engeland is via het zogenaamde Straits-initiatief de samenwerking geïntensiveerd. De internationale activiteiten buiten Europa hebben ook digitaal hun doorgang gevonden. Zo heeft in november/december 2021 de Chinaweek opnieuw succesvol plaatsgevonden.

De uitwerking van de Europese Green Deal kreeg in 2021 verder gestalte. De Europese Commissie heeft verschillende wet- en beleidsvoorstellen gepubliceerd in 2021 om de EU groener en digitaler te maken. In het 'Fit for 55-pakket' zijn meerdere voorstellen gepresenteerd die van invloed zijn op de provinciale inzet. Deze voorstellen zijn nog niet definitief vastgesteld. Wij hebben als provincie verschillende mogelijkheden om input te leveren op het besluitvormingsproces.

In 2021 is ook de EU-subsidieprogrammaperiode 2021-2027 gestart. De provincie volgt nauwgezet de kansen die deze periode biedt voor de verschillende opgaven en voor bedrijven en instellingen in Zuid-Holland. De Groeiagenda is hierbij het kader voor de regionale inzet richting het nationaal Groeifonds en EU-subsidies en -fondsen.

In dat kader heeft de provincie ook de Call Kalender gelanceerd die partners inzicht geeft in de EU-programma's die voor de provinciale opgaven van belang zijn. Deze kalender is gepresenteerd tijdens twee online bijeenkomsten EU-subsidies 2021-2027 voor medewerkers en externe partijen. Binnen het Interregprogramma Vlaanderen-Nederland is de provinciale betrokkenheid voor de nieuwe programmaperiode versterkt, waardoor meer partijen uit Zuid-Holland gebruik kunnen maken van deze subsidiemogelijkheid.

Voor twee van de EU-programma's waar de provincie zelf de regie over heeft, Kansen voor West 3 en het Just Transition Fund, is in 2021 bestuurlijk afgestemd waar we middelen op inzetten. In 2022 worden deze programma's opengesteld. Daarnaast is uit de extra REACT-EU middelen € 7 mln toegekend aan zes projecten circulaire industrie.

IPO

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft in 2021 de gezamenlijke belangen van de provincies, in Den Haag naar het Rijk en in Brussel naar de Europese Unie, behartigd. Voorbeelden van grote dossiers van de afgelopen periode zijn de stikstofaanpak, het programma natuur, de NOVI, de Omgevingswet en de financiële posities van gemeenten. Concreet bestaat de lobby op het punt financiële posities van gemeenten onder andere uit bestuurlijke overleggen met de minister van BZK en brieven aan de minister van Financiën en diverse Kamerleden. Daarnaast hebben de gezamenlijke provincies naar aanleiding van de landelijke verkiezingen een aantal inhoudelijke lijnen geformuleerd. Met dit document, Rol in de Ruimte, wordt de positie van de provincies neergezet als basis om afspraken met het nieuwe kabinet te maken rond de grote maatschappelijke en ruimtelijke vraagstukken.

Alle Zuid-Hollandse gedeputeerden hebben het afgelopen jaar deelgenomen aan de thematisch georganiseerde bestuurlijke adviescommissies. Gedeputeerde Baljeu heeft zitting in het IPO-bestuur namens Zuid-Holland en CdK Jaap Smit is dit jaar tot voorzitter van het IPO benoemd.

Wob/Bibob

De provinciale organisatie wil betrouwbaar, transparant, (democratisch) legitiem en integer handelen. Zo willen we ondermijning tegengaan door de Wet Bibob uit te voeren. De komende tijd willen we de Wet Bibob verder in onze primaire werkprocessen inpassen.

In 2020 zijn in totaal 100 verzoeken op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) ingediend. De trend uit voorgaande jaren is voortgezet: er komen steeds meer Wob-verzoeken die betrekking hebben op complexe en/of politiek-bestuurlijk gevoelige zaken. Ook is de trend doorgegaan dat steeds regelmatig bezwaar- en beroep wordt ingediend. De behandeling van bezwaar en beroep en de omvangrijke en/of complexe Wob-verzoeken zorgen voor een toenemende werkdruk voor het Wob-team. Om de Wob goed uit te voeren, optimaliseren we de processen om de verzoeken te behandelen. Daarnaast passen we de werkprocessen aan voor de overgang en de uitvoering van de nieuwe Wet open overheid.

In onze organisatie is er veel aandacht gegeven aan bewustwording van ondermijning en de mogelijkheden van de Wet Bibob. Daarnaast is er meer samengewerkt met onder andere provincies en het Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC).

In 2021 zijn er 54 Bibob-onderzoeken uitgevoerd. Eén bedrijf heeft de subsidieaanvraag ingetrokken. Twee bedrijven hebben het Bibob-formulier niet ingevuld geretourneerd, waardoor de subsidieaanvragen buiten behandeling zijn gesteld. Daarnaast lopen er drie vergunningaanvragen, waarbij uit eigen onderzoek van de omgevingsdiensten en van het Landelijk Bureau Bibob een ernstige mate van gevaar is geconstateerd. We verwachten dat milieucriminaliteit de komende jaren toeneemt, als gevolg van de komst van de Omgevingswet (verwachte inwerkingtreding 1 juli 2022).

Meer bewustwording in de organisatie betekent ook dat er bij beleidsafdelingen meer zicht komt op hoe de provincie waar mogelijk en gewenst de (boven)lokale aanpak van ondermijning kan aanvullen of ondersteunen. Zo is er samengewerkt met de RIEC's aan een handleiding voor de aanpak op bedrijventerreinen en aan een verkenning in de land- en glastuinbouw. Ook is er aandacht voor de risico's van ondermijning op vakantieparken. De aansluiting bij de stuurgroep RIEC geeft meer zicht op de problematiek en leidt tot invulling van de activiteiten in 2022 en verder onder de noemer 'Weerbaar bestuur en organisatie Zuid-Holland'.

Public Affairs

De provinciale lobby naar de Tweede Kamer heeft zich het afgelopen jaar allereerst gericht op de reguliere informatievoorziening naar GS-leden en beleidsafdelingen. Daarnaast was er aandacht voor concrete dossiers waar lobbywerk op verricht is, waaronder stikstof, wonen, energie, mobiliteit en het sociaal domein. Verder heeft regionale samenwerking, zoals Economic Board Zuid-Holland en de Groeiagenda, steeds meer de aandacht. Daar trekken we in de lobby naar de Tweede Kamer meer gezamenlijk op. Tot slot heeft de provincierond de landelijke verkiezingen een aantal acties en analyses uitgevoerd om de belangen van de Zuid-Hollandse opgaven zo vroeg en zo effectief mogelijk mee te laten wegen in de besluitvorming.

De commissaris van de Koning voerde in 2021 zijn rijkstaken uit. De CdK legt voor de uitvoering van deze eigenstandige taken en bevoegdheden verantwoording af aan de minister van BZK. In algemene zin was er in het jaar 2021 (extra) aandacht om opvangplaatsen voor asielzoekers te realiseren en voor de gevolgen van de coronapandemie.

Inclusief Zuid-Holland

Inclusief Zuid-Holland heeft zich in 2021 gericht op gelijke kansen voor alle inwoners van de provincie. Het thema is daarmee integraal onderdeel van onze ambities. Om die reden is besloten om te werken aan een breed toegankelijk digitaal platform voor kennisdeling en ontmoeting, op te leveren in 2022.

Vorbereiding Omgevingswet

Ten opzichte van de begroting is de inwerkingtreding van de Omgevingswet gewijzigd. De invoeringsdatum is bepaald op 1 januari 2023.

De middelen uit de voormalige reserve Implementatie Omgevingswet zijn in 2021 op de exploitatiebegroting gebracht en benut voor de voorbereidingskosten, personeel en materieel. We hebben in IPO-verband landelijk samengewerkt en het wetstraject en de ontwikkeling van het landelijke digitale stelsel actief gevolgd. We zijn aangesloten op de landelijke voorziening voor het digitale stelsel, dat echter nog niet werkt. De stabiliteit en de prestaties zijn nog niet goed. De voorbereidingen lopen op basis van het provinciale Invoeringsplan Omgevingswet. GS stellen de kwartaalrapportages vast, deze worden geagendeerd in de Integrale commissie.

Omgevingsbeleid

- De Lange Termijnagenda Omgevingsbeleid is actueel gehouden en periodiek door Provinciale Staten vastgesteld. Ook is de toegankelijkheid verbeterd.
- De Omgevingsvisie is geactualiseerd en grotendeels in overeenstemming gebracht met de begroting. Er is ook een aantal inhoudelijke actualisaties gedaan.
- Het Omgevingsprogramma is vastgesteld, waarmee ook een solide basis is gelegd voor het omgevingsbeleid op het niveau van Gedeputeerde Staten.
- De Omgevingsverordening is omgezet zodat deze onder de Omgevingswet zijn werking behoudt. Daarnaast zijn verschillende inhoudelijke actualisaties gedaan.
- De digitale ondersteuning is verder verbeterd en een eerste versie van de Monitor Leefomgeving is met Provinciale Staten gedeeld. Een actualisatie van de Monitor Leefomgeving zal voortaan ieder jaar bij de kadernota worden meegezonden.

Stikstof

In 2019 heeft de Raad van State een streep gezet door het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Hoofdrekenen hiervoor zijn dat er in Nederland veel meer stikstof neerslaat dan de natuur kan verdragen en dat de uitvoering en effectiviteit van (bron)maatregelen in het PAS niet was geborgd. Rijk, provincies en partners werken daarom gezamenlijk aan stikstofreductie en natuurherstel en aan mogelijkheden voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen. In Zuid-Holland hechten wij waarde aan een gevarieerde en gezonde natuur én aan een gezond vestigingsklimaat. Wij zien een gezonde natuur als basis voor een gezonde economie en een gezonde leefomgeving. De Eerste en Tweede Kamer hebben de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering vastgesteld en het Rijk heeft besloten tot een pakket bronmaatregelen voor stikstofreductie en extra middelen voor natuurherstel. Over deze middelen zijn binnen het Programma Natuur afspraken gemaakt tussen Rijk en provincies.

In 2021 hebben wij, op basis van het plan van aanpak, de Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof vastgesteld. In deze agenda hebben wij onze ambitie en strategie voor de stikstofaanpak beschreven. Via een gebiedsgerichte aanpak in vier gebiedsprocessen en door vier actielijnen verkennen we de mogelijkheden tot stikstofreductiemaatregelen en de mogelijkheden om doelen te koppelen. Er lopen vier gebiedsprocessen: Nieuwkoopse Plassen en de Haack, Biesbosch, Duinen en Duinen-Eilanden. In drie van die vier gebiedsprocessen is eind 2021 de gebiedsagenda 0.1. vastgesteld als opmaat tot een Gebiedsplan Stikstof Zuid-Holland, volgens afspraken in de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. Natuurdoelanalyses vormen de basis voor de gebiedsagenda's en beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden. Voor de Nieuwkoopse Plassen en Solleveld en Kapittelduinen, zijn deze analyses in 2021 afgerond. De andere gebieden volgen in het eerste kwartaal van 2022.

Een belangrijk aspect van de stikstofaanpak betreft de vergunningverlening voor activiteiten. In juni 2021 hebben wij besloten een landelijke microdepositiebank en een Depositiebank Haven Industrieel Complex (HIC) in te stellen. Deze bank moet het gemakkelijker maken om een natuurvergunning te verlenen. Het Rijk heeft besloten

tot een gedeeltelijke vrijstelling voor de bouwfase. Daarmee is voor werkzaamheden in de bouwfase geen natuurvergunning of omgevingsvergunning natuuronderdeel stikstof meer nodig. Voor de bedrijven die in de tijd van de PAS geen vergunning hoefden aan te vragen, hebben Rijk en provincies nadere afspraken gemaakt, zodat deze bedrijven uiteindelijk gelegaliseerd worden.

In 2021 hebben wij, op basis van het plan van aanpak, de Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof vastgesteld. In deze agenda hebben wij de ambitiestrategie en de gebiedsgerichte aanpak beschreven en de actielijnen geïntroduceerd. In vier gebiedsprocessen rond de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn de eerste concept gebiedsagenda's opgesteld.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie

Het tweejarige programma participatie is eind 2020 beëindigd. Met dit programma hebben we participatie, belanghebbenden betrekken bij provinciaal beleid en uitvoering, in het provinciale werken verankerd. Bij de vaststelling van de participatienotitie door Provinciale Staten in december 2018 zijn afspraken gemaakt, die als volgt zijn nagekomen:

- We hebben aandacht besteed aan participatie in themabesprekingen met Provinciale Staten, inwerkprogramma's, GS-voorstellen en startnotities.
- De webpagina over participatie is opgezet: <https://www.zuid-holland.nl/actueel/participatie/>. Er heeft een evaluatie plaatsgevonden over de participatieprincipes na één jaar. Deze is in maart 2021 aan Provinciale Staten aangeboden en daar inmiddels ook besproken.
- Een evaluatie van drie participatietrajecten is uitgevoerd en deze zijn benut bij verdere verbetering van onze participatieaanpak.
- Er is aandacht voor participatie in het reputatieonderzoek.
- Met de vaststelling van de participatienotitie én de participatieparagraaf bereiden we ons procedureel voor op de komst van de Omgevingswet. We hebben ruimte gemaakt voor de inbreng van initiatieven uit de samenleving, zoals met de online tool 'Open Stad' (zie <https://openstad.org/>). We hebben zo veel mogelijk verschillende groepen inwoners bereikt door diverse kanalen en media te benutten voor participatietrajecten. In 2021 lag als gevolg van corona het accent daarbij op de online middelen.

Beleidsprestatie 1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen

In vier programmalijnen werken we binnen Kennis Zuid-Holland aan de verdere ontwikkeling van de strategische kennisfunctie. Dit zijn:

1. Werkwijze

Binnen deze lijn hebben we een continu proces voor gezamenlijke programmering en afstemming van strategische kennisactiviteiten ontworpen. Doorwerking van strategische kennisactiviteiten naar provinciale opgaven is hier een belangrijk onderdeel van.

2. Vindplaats

Binnen deze lijn hebben we strategische kennisproducten voor de interne organisatie en externe partners bij elkaar gebracht en vindbaar gemaakt. Hierbij hoort ook een loketfunctie en een gezamenlijke communicatiestrategie.

3. Podium

Binnen deze lijn maken we de podiumfunctie toekomstbestendig. Dat doen we door aan te sluiten bij de ontwikkelingen van digitaal werken.

4. Vakontwikkeling

Hier werken we aan de continue ontwikkeling van de instrumentenbox van Kennis Zuid-Holland en de vakontwikkeling als kennisexpert”.

Uitgevoerde activiteiten 2021

- We hebben de strategische kennisproducten (trends, onderzoek en debat) voor 2022 geprogrammeerd.
- We hebben afgeronde strategische kennisactiviteiten in beeld gebracht. Die zorgen voor een deel van de agenda: kennisdelen en laten doorwerken in beleid. Het gaat daarbij vooral om onderzoeken die in de afgelopen twee jaar zijn afgerond.
- We hebben een stappenplan voor doorwerking van strategische kennis gemaakt als handreiking voor kwartiermakers van onderzoeken.
- Een vitaal netwerk komt op reguliere basis samen voor afstemming, programmering en doorwerking van strategische kennisactiviteiten.
- Er zijn diverse ambitiedoorsnijdende onderzoeken en verkenningen in voorbereiding genomen, gestart en/of afgerond in 2021.
- Met opgaveteams zijn TrendChecks (een serious game) gespeeld om hen te helpen trends toe te passen in de opgave.
- Er is een nieuwe website in ontwerp, waar medewerkers en partners toegang kunnen krijgen tot lange termijn, sectoroverstijgende kennis die zij voor hun werk nodig hebben. Deze nieuwe digitale vindplek wordt in Q2 van 2022 gelanceerd.
- Onderzoeken worden gedeeld met partners als gemeenten via de LinkedIngroep Beter Bestuur.
- Er zijn bijeenkomsten en debatten georganiseerd rond signalerende en/of actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals ‘maatschappelijk vertrouwen en inclusieve transities’ en ‘de impact van AI (kunstmatige intelligentie) op het mkb’.
- Het terugkerende bestuurlijk overleg met de kennisinstellingen in Zuid-Holland heeft gebracht dat we rond de thema’s digitalisering, circulaire economie en gezond en veilig samenwerken.
- Er zijn podcast-uitzendingen gemaakt over thema’s die de programmering van Kennis Zuid-Holland raken. In 2021 waren dit afleveringen over het thema inclusiviteit.
- Kennis Zuid-Holland heeft een pilot kennisnetwerken gedaan samen met de opgave Circulair Zuid-Holland. Dit is een netwerk van overheden, kennisinstellingen en andere belanghebbenden, die gezamenlijk en gelijktijdig aan de slag gaan met kennisvragen rond een maatschappelijke opgave.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

‘Wat heeft dat gekost’ is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

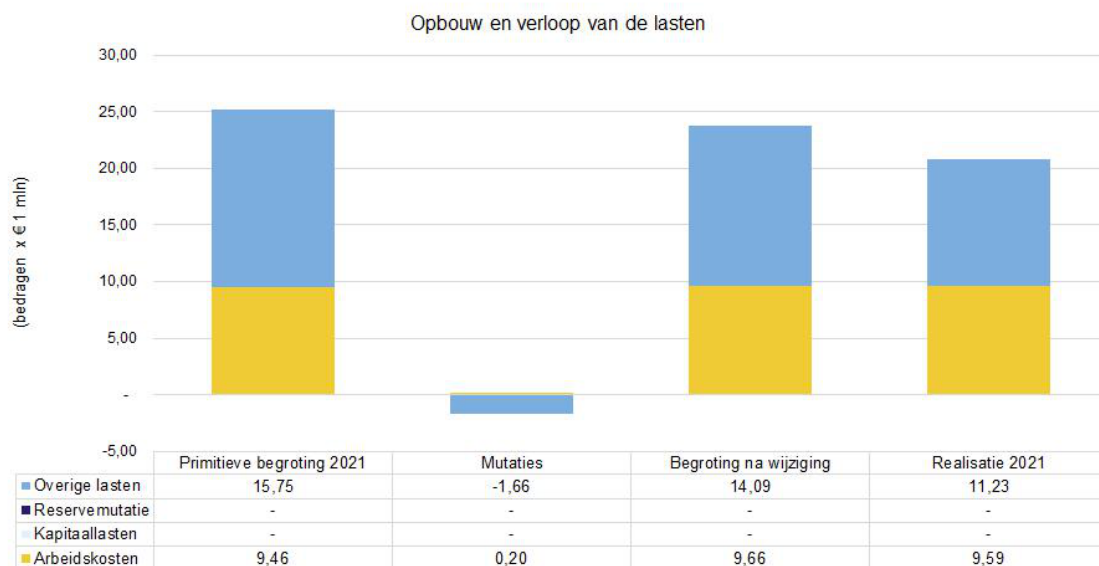
‘Wat heeft dat gekost’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur					
1-1-1 Sterke gemeenten	1.049	142	1.191	940	251
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	20.871	-471	20.401	18.881	1.520
Totaal beleidsdoel 1-1	21.921	-329	21.592	19.821	1.771
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving					
1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie	507	36	543	92	451
1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen	2.783	-1.164	1.618	1.257	361
Totaal beleidsdoel 1-2	3.290	-1.128	2.162	1.349	813
Totaal Lasten	25.210	-1.457	23.753	21.170	2.583
Baten					
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur					
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	199	0	199	588	-389
Totaal beleidsdoel 1-1	199	0	199	588	-389
Totaal Baten	199	0	199	588	-389
Saldo lasten en baten Ambitie 1	25.012	-1.457	23.554	20.582	2.972

Toelichting lasten

Beleidsdoel 1.1 Beter Bestuur

Diverse taken Bestuur € 0,9 mln (v)

Binnen diverse taken is sprake van lagere uitgaven dan begroot. Het betreft hier onder meer bestuurstaken PS/GS, Internationale samenwerking, Europese netwerken en kwaliteit lokaal bestuur. In 2021 zijn, mede door corona, bijeenkomsten, congressen en workshops niet doorgedaan of zijn op digitale wijze georganiseerd.

Pensioenen GS € 0,4 mln (v)

Er is een vrijval pensioenen gerealiseerd dat niet gebudgetteerd was.

Opgave stikstof 0,9 mln (v)

De onderschrijving op de opgave stikstof wordt verklaard door drie zaken. Allereerst heeft de afstemming met de terreinbeherende organisaties over de natuurdoelanalyses meer tijd gekost dan verwacht, mede door de omvangrijke rapportages. Hoewel voor het merendeel van de gebieden inmiddels definitieve conceptrapportages zijn opgeleverd, schuiven meer werkzaamheden dan voorzien door naar 2022. Daarnaast zijn de uitgaven bij de gebiedsgerichte aanpak door een efficiënte aanpak van de verschillende gebiedsprocessen lager uitgevallen dan verwacht. Ook zijn er door corona geen uitgaven geweest voor plenaire bijeenkomsten en ateliers. Tot slot is er minder uitgegeven dan begroot voor personele inzet. Dit heeft vooral te maken met de krapte op de arbeidsmarkt, waardoor het in 2021 lastig was om de juiste mensen aan te nemen of in te huren.

Apparaatslasten € -0,1 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 1.2 Sterke Samenleving

Bevrijdingsfestival en Festival van de toekomst € 0,4 mln (v)

Beide festivals hebben geen doorgang kunnen vinden als gevolg van corona. Het beschikbare budget is niet uitgegeven.

Kwaliteitsimpuls Z-H journalistiek € 0,3 mln (v)

Het budget was als gevolg van het doorschuiven van het budget van vorig jaar verdubbeld. Door het achterblijven van het aantal inschrijvingen die aan de voorwaarden voldeden, is het budget niet uitgeput.

Verkenning en monitoring € 0,2 mln (v)

De lagere uitgaven zijn veroorzaakt door vertraging bij de start en afronding van in de agenda opgenomen onderzoeksactiviteiten.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Door samenwerking als onderdeel van Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) & BIJ12, de vier Randstadprovincies (Regio Randstad in Brussel, P4) en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel gaat Zuid-Holland strategische allianties aan om onder meer relevante wet- en regelgeving te beïnvloeden. Het IPO-bureau is in 2017 gestart met de doorontwikkeling van de organisatie en een verbeterslag in de IPO-samenwerking.

Randstedelijke rekenkamer

Provincies dienen op grond van de Wet dualisering provinciebestuur met ingang van 1 januari 2005 een rekenkamer te hebben ingesteld of regels te hebben vastgesteld inzake een rekenkamerfunctie. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland hebben zich uitgesproken voor de instelling van een gezamenlijke onafhankelijke rekenkamer. De Wet gemeenschappelijke regelingen is van toepassing indien een gemeenschappelijke rekenkamer wordt opgericht.

De Randstadprovincies verdelen de kosten voor de rekenkamer conform de IPO-Verdeelsleutel. Dat houdt in, dat de helft van het totaalbedrag gelijk wordt verdeeld over de vier deelnemende provincies en dat de andere helft van het totaal bedrag volgens het "gewicht" van de provincies wordt verdeeld.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 1.](#)

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Best bereikbare provincie

Zuid-Holland is de toegangspoort van Europa en de best bereikbare regio van Europa. We danken een groot deel van onze welvaart aan deze bijzondere positie.

Zowel voor personen- als voor goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. We bieden kansen voor innovatieve vormen van mobiliteit en hebben de hoogste ov-reizigerstevredenheid van Nederland. Daarnaast hebben we een innovatieve aanpak voor beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Onze inzet op energieneutrale infrastructuur is uniek voor Nederland. We zorgen met onze aanpak voor een robuuste, toekomstbestendige inrichting van de mobiliteit in Zuid-Holland. Mobiliteit is meer en meer een drager en oplossing voor maatschappelijke opgaven. Bij mobiliteitsoplossingen betrekken we onze klimaatambities, ruimtelijke vraagstukken, verkeersveiligheid, een gezonde en inclusieve samenleving, innovatie en de energietransitie.

Het wordt steeds drukker

Onze sterke bereikbaarheidspositie staat onder druk. Economische groei, een groeiende bevolking en een trek naar de stad zorgen voor toenemende drukte op de bestaande infrastructuur voor zowel goederen- als personenvervoer. Door deze ontwikkelingen slibben de wegen dicht, loopt het openbaar vervoer vol en zien we de eerste fietsfiles ontstaan. Tegelijkertijd staat de bereikbaarheid van de landelijke gebieden onder druk. Wij willen dat iedereen in Zuid-Holland op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbestemming kan reizen, waarbij voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de reistijd belangrijk is. Of je nu met de fiets, het openbaar vervoer, de auto, over het water, lopend of een combinatie daarvan naar je bestemming wilt.

De reiziger in Zuid-Holland wil maximale keuzevrijheid om zo een goede en betaalbare reis van deur tot deur te kunnen maken. Daarnaast zijn er tal van technologische ontwikkelingen gaande waarvan de impact nog onzeker is: autonoom rijden, digitalisering van systemen, de opkomst van Smart Mobility. Deze ontwikkelingen hebben grote invloed op de wijze waarop mobiliteit in Zuid-Holland zich ontwikkelt. De energietransitie zorgt voor de opkomst van alternatieve brandstoffen die voor minder of geen CO₂-uitstoot zorgen. De vraag naar schone en slimme distributie neemt toe, ook omdat consumenten steeds vaker inkopen online doen en deze thuis laten bezorgen.

De dalende trend in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is tot stilstand gekomen en het aantal ernstig gewonden in het verkeer stijgt. Ieder verkeersslachtoffer is er één te veel. *Wij maken een punt van 0 verkeersslachtoffers.*

We streven naar efficiënt, veilig en duurzame mobiliteit

De samenleving vraagt om schone en veilige mobiliteit. Schone mobiliteit draagt bij aan de gezondheid van onze inwoners en zorgt ervoor dat steden aantrekkelijker worden voor inwoners en bedrijven. De opgave van de provincie is om mobiliteit efficiënt, veilig en duurzaam te laten plaatsvinden, over weg, water en spoor. Daarmee zorgen wij voor een bereikbaar Zuid-Holland.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Effect van de crisis op infrastructurele projecten

De coronacrisis had ook in 2021 een klein effect op de voorbereiding en uitvoering van infrastructurele projecten. De (voorbereidende) werkzaamheden zijn doorgegaan, waarbij de (extra) corona-maatregelen zijn gevolgd om de veiligheid te waarborgen. Samenwerking en participatie met belanghebbenden hebben digitaal plaatsgevonden. Doordat er minder is gereisd, was er net als in 2020 minder overlast door werkzaamheden.

Effect van de crisis op reisgedrag

Door de coronacrisis is er ook in 2021 minder gereisd. Voor alle vervoersmogelijkheden is het aantal reizen toegenomen tegenover 2020, maar het is niet terug op het niveau van 2019. Bij alle vormen van vervoer zien we nog steeds dat het gebruik gelijkmatiger over de dag is verspreid, waardoor de spitsdrukke is afgenomen. Het effect is echter minder dan in 2020. Mensen kiezen momenteel vaker voor individuele vervoermiddelen zoals de fiets en de auto dan voor collectieve vervoermiddelen zoals het openbaar vervoer. Het gebruik van deelmobiliteit als deelfietsen, scooters en -auto's is toegenomen. Deze patronen gelden voor de infrastructuur op rijksniveau, provinciaal en regionaal niveau.

Effect van de crisis op het goederenvervoer

Na een dip in 2020 is het goederenvervoer weer toegenomen in 2021, ook door de economische ontwikkelingen. De overslagcijfers van het Havenbedrijf Rotterdam laten in 2021 een groei zien. De thuisbezorging had een grote opleving en de 'verdozing' door distributiecentra was veel in de media. Er is veel ingezet op digitalisering, wisselingen tussen vervoersvormen (modal shift) en verduurzaming. Overheden willen meer gezamenlijke ruimtelijk-economische sturing.

Effect van de crisis op het openbaar vervoer (concessies)

Dat door de coronacrisis in 2021 veel minder is gereisd, zien we goed in de reizigersaantallen in het openbaar vervoer. Hoewel het aantal reizigers ten opzichte van 2020 steeg, ligt dit nog steeds ver onder het niveau van 2019.

Om het openbaar vervoer draaiend te houden, gebruiken vervoerders een '[beschikbaarheidsvergoeding](#)' van het Rijk. In 2021 is het akkoord tussen vervoerders, het Rijk en de decentrale overheden doorgezet. Dit akkoord gaat over financiële bijdragen van al deze partijen aan vervoerders om het openbaar vervoer in tijden van corona in stand te houden. Om deze beschikbaarheidsvergoeding aan vervoerders uit te kunnen keren, zijn de concessies in Zuid-Holland aangepast. Omdat de vergoeding tot 95% van de omzet voor corona dekt, hebben vervoerders besparingen moeten doorvoeren, onder meer in de dienstregeling.

Om het openbaar vervoer tijdens en na corona zo goed mogelijk in stand te laten en waar mogelijk nog aantrekkelijker te maken, is een provinciaal [Transitieplan OV](#) ontwikkeld, dat Provinciale Staten hebben vastgesteld. Op basis van dit Transitieplan maken vervoerders een transitieplan per concessie. Deze plannen vormen de basis voor de dienstregeling voor 2022 en verder.

Effect van de crisis op het autoverkeer

Het totale autoverkeer lag in 2021 hoger dan in 2020 maar nog steeds lager dan in 2019. Dit komt vooral doordat het aantal verplaatsingen tijdens lockdowns flink afneemt, maar daarna ook weer snel toeneemt. In de eerste helft van het jaar ligt het aantal autoverplaatsingen laag met minder spitsdrukke, waardoor het reistijdverlies per auto lager is dan in 2019. Na de zomerperiode en de versoepelingen van de coronamaatregelen nam het aantal autoverplaatsingen snel toe met als gevolg een vergelijkbare spitsdrukke en reistijdverlies als in 2019. Vanaf het najaar is dit echter weer afgenomen door nieuwe coronamaatregelen.

Minder hinder aanpak

De komende jaren is er veel groot onderhoud in de provincie Zuid-Holland aan infrastructuur van Rijk, provincie en gemeenten. We willen zorgen dat dit zo min mogelijk hinder veroorzaakt en bezien of dit structureel tot slimmer mobiliteitsgebruik kan leiden. In 2021 is met acht deelnemende partijen de uitvoeringsorganisatie Zuid-Holland Bereikbaar opgericht en van start gegaan.

Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)

Door het demissionaire karakter van het kabinet heeft het jaarlijkse bestuurlijk overleg MIRT niet plaatsgevonden in het najaar van 2021 (uitstel naar voorjaar 2022). Hierdoor zijn er nog geen nieuwe afspraken gemaakt tussen Rijk en regio op de diverse MIRT-onderwerpen.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

(Beleids-)keuzen die hieronder vallen:

- Goed functionerende provinciale infrastructuur;
- Toekomstbestendige infrastructuur;

Ondanks de coronacrisis hebben we ervoor kunnen zorgen dat het verkeer vlot en veilig kon doorrijden in Zuid-Holland. Het is onze wettelijke plicht om de provinciale wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen in Zuid-Holland te beheren en te onderhouden. In het hoofdstuk Wat hebben we hiervoor gedaan, Beleidsprestatie 2-2-1 en de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen leest u meer hierover. Goed functionerende en beschikbare infrastructuur is essentieel voor de bereikbaarheid (en economie) van de provincie Zuid-Holland. De kwaliteit van de infrastructuur, zowel technisch als functioneel, moet op orde zijn. Beheer en onderhoud heeft zo efficiënt en duurzaam mogelijk plaatsgevonden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en de omgeving. Geplande projecten liepen geen of nauwelijks vertraging op.

Waar dit haalbaar, betaalbaar en voldoende betrouwbaar was, hebben wij succesvolle pilots met circulair bouwen en CO₂-neutraal beheer en onderhoud uitgebreid om de infrastructuur toekomstbestendig te maken. Zie voor meer informatie het hoofdstuk Wat hebben we hiervoor gedaan, Beleidsprestatie 2-2-2. Ook hebben we innovatieve, digitale oplossingen gebruikt om de provinciale infrastructuur goed te laten werken. Bij aanbestedingen hebben we onderzoek gedaan naar innovatieve ideeën en vernieuwende samenwerkingen, zoals de inzet van twee-fasecontracten bij beweegbare kunstwerken.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Ondanks de coronacrisis hebben wij ervoor kunnen zorgen dat de inrichting van onze infrastructuur veiliger is gemaakt. Dat was mogelijk door de uitvoering van provinciale projecten en mee te werken aan projecten van andere wegbeheerders. Ook hebben we via het ROV-ZH lesprogramma's aangeboden over verkeersveilig gedrag voor verschillende weggebruikers. Op het gebied van (verkeers)handhaving hebben we de samenwerking met relevante partijen zoals politie en Openbaar Ministerie geïntensiveerd. In 2021 is landelijk begonnen met een risicogestuurde aanpak, vastgelegd in het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030. Dit hebben wij samengebracht naar vernieuwd provinciaal beleid voor veilig verkeer. De provincie heeft haar eigen provinciaal verkeersveiligheidsbeleid verder ontwikkeld en beschreven in het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2021-2030.

Daarnaast heeft de provincie gewerkt aan verduurzaming van mobiliteit met de uitbreiding van waterstofbussen en de start van een waterstoftankstation. Verder met verduurzaming van de binnenvaart en ondersteuning van gemeenten en regio's bij de laadinfrastructuur en Regionale Mobiliteitsplannen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer

In 2021 is gewerkt aan de robuustheid en toekomstbestendigheid van het infrastructurele netwerk op corridors waaronder goederenvervoer over water, buisleidingen, A15 Verkenning Papendrecht Gorinchem in het kader van het MIRT Goederenvervoercorridors.

Verslogistiek

De provincie Zuid-Holland is samen met partners als het Havenbedrijf Rotterdam en provincie Limburg gestart met een aanpak voor verslogistiek voor het Knooppunt Rotterdam op de goederenvervoercorridor Oost Zuid-Oost. Hiervoor zijn handelingsperspectieven uitgewerkt en bestuurlijke besluiten over concrete maatregelen voorbereid. In het kader van modal shift is in 2021 samen met de markt bezien wat eventuele mogelijkheden van vervoer per spoor zijn voor versproducten uit de greenport vanaf de Coolport Waal Eemhaven verbinding naar:

- Berlijn met Deutsche Bahn;
- Scandinavië (voor COOP);
- Duitsland met Cargobeamer (trailers op de trein);
- Frankrijk en Spanje met Lorryrail (trailers op de trein).

MIRT GVC Zuid

Voor het MIRT-onderzoek Goederenvervoercorridor (GVC) Zuid is de haalbaarheid onderzocht van een 'light' aanpak. Dit betreft het versterken van de samenwerking binnen het goederenvervoer en de logistiek en waar mogelijk een aansluiting bij het reeds operationele programma GVC Oost-Zuidoost. Dit onderzoek heeft geleid tot een voorstel voor een integraal corridorprogramma inclusief een bijbehorende uitvoeringsorganisatie en een bestuurlijk beheermodel. Door het niet doorgaan van het bestuurlijk overleg MIRT is dit nog niet met het Rijk besproken.

MIRT-verkenning A15

De MIRT verkenning A15 PaGo is door het ministerie van IenW in 2021 vervolgd nadat in het bestuurlijk overleg MIRT in het najaar van 2020 het budget met € 375 mln was verhoogd ten behoeve van het alternatief 2x3 rijstroken. In 2021 is nog geen voorkeursalternatief vastgesteld; deze mijlpaal is verschoven naar 2022. De provincie Zuid-Holland heeft in 2021 voor de MIRT verkenning A15 PaGo met name inzet gepleegd op twee meekoppelkansen. Ten eerste de realisatie van de snelfietsroute F15, waarvoor de provincie in 2021 op verzoek van Rijkswaterstaat is gestart met een onderzoek naar mogelijke alternatieven voor de beoogde huidige route ten zuiden van de A15. Ten tweede de aanleg van een ecologische verbinding waarmee de barrièrewerking van de A15 wordt gemitigeerd. In overleg met het waterschap is in 2021 nader verkend hoe een werk-met-werk-oplossing voor een otterverbinding kan samengaan met de aanleg van een nieuw boezemkanaal. Daarnaast is met Rijkswaterstaat een expertmeeting belegd om voor de eventuele verlegging van de provinciale N216 ter hoogte van de Schelluinen tot ontwerptimalisatie te komen.

Modal shift

Voor de verandering van vervoerswijze van spoor naar bus is in 2021 de haalbaarheidsstudie opgeleverd. De studie gaat over de aanleg van een leidingenbundel voor C4-LPG, propeen, waterstof en CO₂ tussen Rotterdam en Chemelot (project Deltacorridor). Hierbij was ook de provincie betrokken. Het Havenbedrijf Rotterdam en het Rijk hebben afgesproken om verder onderzoek naar de aanleg van deze leidingen te gaan doen. In november 2021 is in het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (BO MIEK) het project benoemd als project van nationaal belang en is de verkenningsfase gestart.

Om meer keuzes te hebben voor elkaar vervangende vervoerswijzen, inclusief logistieke hubs, is gewerkt aan de [Citybarge](#), een kleine elektrische duwboot, in te zetten voor binnenstedelijk vervoer. Deze is mede door een subsidie van de provincie operationeel en in 2021 zijn proefvaarten geweest in Leiden en Den Haag. Ook is overlegd met onder andere Delft, bedrijven en diverse horeca over de inzet van de Citybarge.

Truckparkings

Over de inzet van digitale oplossingen voor veilige en vlotte doorstroming op provinciale- en rijksinfrastructuur hebben de corridorpartijen, een handavingsplan Truckparkings opgesteld voor de gehele goederenvervoercorridor Oost Zuid-Oost.

Duurzaam transport

We hebben voor de binnenvaart onderzoek gedaan naar alternatieve brandstoffen om het transport te verduurzamen. Voor zero-emissie heeft de provincie verder gewerkt aan elektrificatie (Zero Emission Shipping) en waterstoftoepassing binnen Rhine Hydrogen Integration Network of Excellence (RH2INE). Zie beleidsprestatie 2.3.1 Duurzame mobiliteit.

Internationale goederencorridors

De provincie heeft de samenwerking op nationale en internationale corridors versterkt. Zo is de provincie Zuid-Holland een van de indieners geweest van de 'Roadmap Carbon Neutral Corridor', die de European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC) inmiddels heeft goedgekeurd. Daarnaast is de provincie Zuid-Holland sinds half 2021 voorzitter voor de EGTC. We zijn samen met partners in Nederland en buurregio's in het buitenland een studie gestart naar waterstoftoepassingen in mobiliteit langs de Rotterdam-Genua corridor (RH2INE). Zie beleidsprestatie 2-3-1 Duurzame mobiliteit.

Beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer

Fiets

Om de ontwikkeling van snelfietsroutes te versnellen, hebben we in 2021 plannen gemaakt voor snelfietsroutes tussen Alphen aan den Rijn en Gouda, Bodegraven en Gouda en Krimpenerwaard en Rotterdam. We hebben daarnaast bijgedragen aan de plannen voor een route tussen Alphen aan den Rijn en Leiden. Ook hebben we voorstellen ontwikkeld om de [Velostrada](#) verder uit te bouwen naar Leiden en Leiderdorp. Samen met de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag hebben we een onderzoek voorbereid naar de route van Dordrecht naar Rotterdam.

We hebben de uitkomsten van de verkeersveiligheidsanalyse (verkeersveiligheidsindicatoren) en de fietspotentiescan van de Fietzersbond gebruikt bij het [Zuid-Hollands Toekomstbeeld Fiets](#). Het Toekomstbeeld bevat de belangrijkste knelpunten in de periode tot 2040.

Concessies openbaar vervoer

Ook in 2021 waren we verantwoordelijk voor diverse vormen van openbaar vervoer: het stad- en streekvervoer per bus, de contracten voor openbaar vervoer over het water (Waterbus), en twee regionale treindiensten, namelijk Dordrecht-Geldermalsen (MerwedeLingelijn) en Gouda-Alphen aan den Rijn. Dit is exclusief het vervoer in de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag.

Daarnaast is gewerkt aan vervoerplannen voor 2022. Hierbij is het aanbod beter in overeenstemming gebracht met de vraag, waarbij rekening is gehouden met de gevolgen van corona. Uitgangspunt hierbij is het Transitieplan OV, dat in 2021 is ontwikkeld en door Provinciale Staten is vastgesteld.

De aanbesteding van de concessie Zuid-Holland Noord is uitgesteld door onzekerheid over de gevolgen van corona. In 2021 is een noodconcessie gemaakt voor de periode na afloop van de bestaande concessie, eind 2022. Dit geeft meer tijd om de langetermijngevolgen van corona goed in de concessie te verwerken. Het nieuwe contract van de [Waterbus](#) is in 2021 gegund. Het nieuwe contract is ingegaan bij de dienstregeling 2022. Tot slot zijn knelpunten in het openbaar vervoer geïnventariseerd en gesprekken gestart met de wegbeheerders.

Ketenmobiliteit

In 2021 zijn de nieuwe P+R-terreinen Heinenoord en Numansdorp opgeleverd. Ook is gewerkt aan de introductie van nieuwe deeltaxisystemen in de concessies Hoeksche Waard – Goeree Overflakkee ([OV op Maat](#)) en Drechtsteden Molenlanden Gorinchem ([Bestelbuzz](#)). Beide systemen zijn tegelijk de dienstregeling 2022 gestart. Een nieuw dynamisch reizigersinformatiesysteem is in 2021 aanbesteed.

In 2021 is gewerkt aan een nieuw deelfietsensysteem in de concessie Drechtsteden Molenlanden Gorinchem. Het systeem, onder de naam [Donkey Republic](#), is in december 2021 gestart.

Provinciale projecten in voorbereiding en uitvoering

In 2021 is ondanks de coronacrisis doorgewerkt aan de voorbereiding van provinciale projecten, zoals:

- De [kruising N214/N216](#) (grondverwerving, ruimtelijke procedures en afstemming overige werkzaamheden in de omgeving);
- De [N211 Wippolderlaan](#) (verlening omgevingsvergunning en voorbereidende werkzaamheden);
- De [N207 Bentwoudlaan en Verlengde Bentwoudlaan](#) en [verbetermaatregelen Hazerswoude-Dorp](#) (opstellen Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan);
- Een nieuwe [R-net verbinding tussen Rotterdam en Oud-Beijerland](#) (momenteel nog met tijdelijke haltes omdat de woningbouw is vertraagd);
- [De N223 Duurzaam Veilig fase 3](#) (afronding veilige inrichting deel 't Woudt - A4 en start veilige inrichting deel 't Woudt - Noord-Lierweg);
- [Verbreding Delftse Schie incl. verplaatsing Loswal/Ligplaatsen Schieoever Delft](#) (ruimtelijke ordening- en waterprocedures).

Ook is verder gewerkt aan:

- De Rijnlandroute (ter inzagelegging ontwerp [partiële herziening van het inpassingsplan RijnlandRoute](#), oplevering [fiets tunnel Hofweg](#) en [fietspad Wassenaar - Stevenshof](#), [afwerking tunnelbuizen](#), start [groencompensatie](#) en [verlegging kabels en leidingen](#));
- In de [concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem](#) is de eerste HOV-halte opgewaarderd ([Rosmolenweg](#), [Papendrecht](#)). Diverse haltes zijn vanwege doorlooptijden van leveranties nog niet opgewaarderd, de werkzaamheden zijn wel gestart. De uitvoering is in 2022. Voor de overige haltes zijn de contracten voorbereid voor publicatie en gunning.
- De [N215 Melissant Dirksland](#) (afronding werkzaamheden door nieuwe aannemer);
- De [N59 Energy Highway](#) (intelligente verkeersregelinstanties/IVRI's en rijstrookindeling Hellegatsplein);
- De [aanleg N207 Vredenburglaan](#) (is in 2021 eerder dan gepland afgerond en in gebruik genomen);
- Het project [N222 Verdubbeling Veilingroute N466-Lange broekweg](#) is opgeleverd;
- Voorbereiding en realisatie van (snel)fietsroutes en andere fietsprojecten. In 2021 zijn verschillende fietsprojecten gerealiseerd en verder voorbereid. Zo is een deel van de fietsenstalling in Gouda opgeleverd en is het startsein gegeven voor de bouw van een nieuwe stalling in Dordrecht. Op circa 200 kilometer provinciaal fietspad is kantmarkering aangebracht om de veiligheid te bevorderen. Ook aan snelfietsroutes is in 2021 verder gewerkt (participatie, ontwerp, uitvoering) met gemeenten en omgeving.

Rijksinfrastructuurprojecten

In 2021 hebben we inhoudelijk bijgedragen aan verschillende rijksinfrastructuurprojecten zoals:

- De [A24 Blankenburgverbinding](#);
- De [A16 Rotterdam](#);
- De [A4 Haaglanden-N14](#);
- De [A4 Bургerveen-N14](#);
- De [A27 Houten-Hooipolder](#);
- De [A15 Suurhoffbrug](#);
- De A29 Heinenoordtunnel;
- De A16 Van Brienenoordbrug;
- Voor de [A4 Haaglanden-N14](#) heeft de Minister van I&W vanwege de stikstofproblematiek nog geen Tracébesluit genomen. Om die reden zijn er nog geen overeenkomsten opgesteld tussen Rijk en provincie. Wel is er overeenstemming bereikt over het ontwerp aansluiting A4-N223.

Minder hinder aanpak

De komende jaren is er veel groot onderhoud in de provincie Zuid-Holland aan infrastructuur van Rijk, provincie en gemeenten. We willen zorgen dat dit zo min mogelijk hinder veroorzaakt en tegelijk nagaan of hindermaatregelen ook structureel tot slimmer mobiliteitsgebruik leiden. In 2021 is hiervoor gewerkt aan de

uitvoeringsorganisatie Zuid-Holland Bereikbaar. Alle acht deelnemende partijen hebben eind 2021 ingestemd met de start van de organisatie, waarmee er nu gezamenlijk gewerkt zal worden aan deze aanpak.

Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe)

Als provincie waren we ook in 2021 medeopdrachtgever en participant in het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) Rotterdam - Den Haag in het kader van het MIRT. Met gemeenten en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) hebben we samengewerkt aan de MIRT-verkenningen naar en uitwerkingen van de oeververbindingen (Brienoord, Algera en een nieuwe oeververbinding tussen Feyenoord en Kralingen) in de regio Rotterdam, het Central Innovation District (CID)/Binckhorst in Den Haag en bereikbaarheidsmaatregelen voor Voorne Putten/Haven Rotterdam en het Westland. Voor een aantal projecten heeft de provincie een financiële reservering opgenomen in de begroting en in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur via het Kaderbesluit Bereikbaarheid. Ook hebben we met de programmapartners binnen de programmalijn Metropolitaan OV en Verstedelijking gewerkt aan het voorstel Schaalsprong Metropolitaan OV en Verstedelijking (MOVV), dat eind 2021 is ingediend voor het Nationaal Groeifonds. Voor de Algeracorridor hebben we subsidie verleend aan de gemeente Krimpen aan den IJssel voor diverse kortetermijnmaatregelen bij het onderhoud aan de Grote Kruising.

Tot slot hebben we met kennis en expertise bijgedragen aan de verschillende verstedelijkingsopgaven over bereikbaarheid, bijvoorbeeld bij de provinciale Verstedelijkingsstrategie, de Verstedelijkingsalliantie en het gebiedsprogramma MoVe.

Beleidsprestatie 2-1-3 Slimme systemen en netwerken

We hebben op landelijk en regionaal niveau gewerkt aan Smart Mobility (krachtenbundeling) door deelname aan diverse landelijke werkgroepen zoals Slim, Cybersecurity en Infrastructuur van de toekomst. Verder namen we deel aan het landelijk verkeersmanagementberaad voor de samenwerkingsagenda 2021-2022 waarin diverse thema's worden onderzocht.

Mobiliteitsdata

In 2021 is het Regionaal DataTeam opgericht dat ervoor moet zorgen dat we de publieke mobiliteitsdata in de regio op orde krijgen (90% van de data op orde in 2023). Het regionale datateam valt onder Zuid-Holland Bereikbaar.

Daarbij hebben we een nieuw contract afgesloten voor onze brugsensoren via het Nationaal Data Warehouse (NDW). Hiermee kan real-time de status van onze bruggen worden doorgegeven aan afnemers als service providers (navigatie), kennisinstellingen en marktpartijen. Zo werken we aan betere mobiliteitsdata en betere ontsluiting daarvan. Daarnaast hebben we een nieuw contract voorbereid voor de markt om wegverkeerstellingen en Floating Car Data (reistijden op het provinciale wegennet) in te winnen. Het nautische datacontract om scheepvaarttellingen op onze vaarwegen in te winnen is na een pilot opgeschaald naar meer meetpunten (via het NDW).

Intelligente verkeersregelininstallaties (IVRI's)

We hebben onze verkeersregelininstallaties verder opgewaardeerd tot zogeheten intelligente verkeersregelininstallaties (IVRI's). Om bij verschillende IVRI's gericht voorrang te geven aan ambulances, fiets en goederenvervoer hebben we in 2021 gewerkt aan een Prioriteitskader iVRI's, om voorrangsvragen tussen verschillende doelgroepen te kunnen afwegen. Het project [iVRI's Talking Traffic](#) is afgerond en in beheer genomen. Daarnaast hebben we in 2021 een raamcontract iVRI's op de markt gebracht om onze verkeerslichten efficiënter om te kunnen bouwen bij onderhoud aan de weg.

Connected Transport en Blauwe Golf

We hebben bijgedragen aan digitalisering van de logistieke sector door via Connected Transport Corridors het mogelijk te maken voor vrachtverkeer om voorrang aan te vragen bij onze intelligente verkeersregelininstallaties

(iVRI's). Op 9 corridors en ruim 40 kruispunten zijn de iVRI's ingeregeld door deelname aan het digitale spoor van de MIRT Goederenvervoercorridors (zie beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer).

Voor de 'Blauwe Golf' zijn we in Leiden in 2021 gestart met een proef bij de Lammbrug waar getest is met voorspelling van brugopeningen met de brugmonitor-applicatie op basis van real-time verkeersgegevens. Ook zijn we gestart met een data-experiment scheepvaart algoritme om de aankomst van schepen bij bruggen te kunnen voorspellen.

De nieuwe applicatie ScheepvaartVolgSysteem is live op de provinciale bediencentrales. Brugbedienaren gebruiken deze applicatie om goed zicht te hebben op het scheepvaartverkeer op de provinciale vaarwegen. Verder hebben we in 2021 met Rijkswaterstaat gewerkt aan een rechtstreekse koppeling van scheepvaartdata om (beroeps)scheepvaartbewegingen te kunnen volgen.

Incidentmanagement

In 2021 hebben we eraan gewerkt digitale meldingen beschikbaar te krijgen over de restduur van incidenten die via het NDW ontsloten worden aan service providers (zoals TomTom en Flitsmeister) en daarmee indirect aan de weggebruikers.

Hardware en cybersecurity

In 2021 hebben we het glasvezelnetwerk verder uitgerold naar iVRI's en camera's. Hierdoor is er een snellere verbinding naar onze objecten mogelijk geworden en kan ongewenst gebruik worden voorkomen. We hebben op basis van audits verbeteringen doorgevoerd in het cybersecurity management systeem (CSMS) en daarmee kwetsbaarheden in systemen verholpen. Diverse medewerkers met een sleutelpositie binnen het werkveld zijn opgeleid in cybersecurity en behaalden het NEN-certificaat. Tot slot is gewerkt aan een beter bewustzijn in de organisatie over cybersecurity.

Autonoom rijdende shuttles ESA-ESTEC

Door de coronamaatregelen is de proef van de autonoom rijdende shuttles op het terrein van ESA-ESTEC niet volledig uitgevoerd en afgerond. Het terrein was vaak afgesloten, waardoor de shuttles aanzienlijk minder konden rijden dan gepland. De proef wordt in 2022 afgerond.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Beleidsprestatie 2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Beheer infrastructuur

- In 2021 is de provincie gestart met de aanbesteding van de contractgebieden Noord en West voor het beheer en onderhoud van wegen en bermen. In deze contracten wordt de uitvoering van beheeractiviteiten, zoals herstel asfalt, bestrating, verlichting, bebording, maaiwerkzaamheden, putten schoonhouden, riolering, bermssloot baggeren, incidenten management, gladheidsbestrijding en data inwinnen integraal in handen gegeven van 1 opdrachtnemer per contractgebied. Momenteel is de aanbestedingsprocedure in de selectiefase.
- Het meerjarige dagelijks beheer en onderhoud aan de vaarwegen is in maart 2021 gegund aan een nieuwe aannemer. In september is de transitiefase afgerond. Er wordt met een elektrisch aangedreven schip geschouwd.
- In 2021 zijn onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd aan de oevers op traject 1 (Delftse Schie), traject 9 (Gouwe) en traject 10 (Merwedekanaal), de Hefbrug Waddinxveen, de wegverharding op de N207b, N207c, N209, N228 en N489. Voor het rijksmonument Sluis Leidschendam is CE-markering aangebracht. Daarnaast zijn in 2021 studies uitgevoerd en voorbereidingen getroffen voor het onderhoud aan de beweegbare kunstwerken op traject 1 (Delftse Schie), traject 2 (Rijn-Schiekanaal), traject 9 (Gouwe) en traject 10 (Merwedekanaal). In de voorbereiding van het oeverproject 'Vaarweg van de energietransitie', is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd en zijn drie pilotlocaties op traject 2 (Rijn-Schiekanaal), traject 7 (Aarkanaal)

en traject 8 (Oude Rijn, Alphen – provincie Utrecht), gekozen waar met een ander materiaal dan staal de oeverconstructie duurzaam wordt uitgevoerd.

- In 2021 zijn de voorbereidingen getroffen om steunpunt Coenecoop te herbouwen en het terrein opnieuw in te richten. Doordat er grote risico's werden voorzien in de uitvoering van het project zijn een aantal projectonderdelen in volgorde gezet (in plaats van gelijktijdig). Hierdoor is de doorlooptijd van het project met een jaar verlengd. De langere doorlooptijd heeft er voor gezorgd dat Coenecoop in het seizoen 2021/2022 beschikbaar was voor de gladheidsbestrijding.
- De versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken was er in 2021 op gericht het bestuur beter van de juiste informatie te voorzien. Er zijn vier prioritaire thema's opgepakt: betere duiding/analyse van en communicatie over storingen, risicomanagement, politiek-bestuurlijke alertheid en aanpak/proces planmatig onderhoud beweegbare kunstwerken. Dit heeft geleid tot concrete versterkingsacties, waarbij naast de technisch inhoudelijke zaken ook gekeken is naar werkprocessen, professioneel handelen van medewerkers en borging van de geleerde lessen in een leeraanpak. In mei en december 2021 hebben wij Provinciale Staten schriftelijk geïnformeerd over de voortgang van de versterkingsaanpak
- In 2021 hebben we een laagdrempelige monitoringsapp gebouwd waarmee we de ontwikkeling van biodiversiteit van de bermen in kaart kunnen brengen. Met de app worden buiten in de berm een aantal meerkeuzevragen beantwoord, zoals het aantal bloemvormen en kleuren, verhouding grassen/bloemen en de hoogte van de vegetatie in de berm. Op basis van de waarneming wordt ook de graslandfase aangegeven. Het is ook mogelijk om foto's toe te voegen. De app is in 2021 getest door een ecoloog en aangepast voor verdere uitrol in de organisatie.
- In 2021 is de provincie met andere grote infrapartners, zoals het Rijk, gemeenten Rotterdam en Den Haag, de MRDH, Havenbedrijf Rotterdam en ProRail, een meerjarige samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de stichting Zuid-Holland bereikbaar. We willen samen aan het systeem bij (onderhouds)programmering optimaliseren, verkeersmanagement verder vormgeven en fors inzetten op mobiliteitsmanagement.

Verkeersmanagement (brugbediening, incident management)

- In 2021 is het plan voor een nieuwe bediencentrale verder uitgewerkt. Provinciale Staten hebben op 22 september 2021 het Uitvoeringsbesluit genomen. Via het Bestuurlijk Overleg Schieoevers zijn met de gemeente Delft afspraken gemaakt over op eigen terrein parkeren, een toekomstige groenzone op het perceel en het ruimtelijk kader voor de nieuwe centrale. De nieuwe bediencentrale vervangt de bediencentrales De Waard en Leidschendam voor bediening van beweegbare kunstwerken. Ook wordt hier de incident-coördinatiedesk en de opleidings-, trainings- oefeningslocatie gehuisvest;
- Vanuit de incidentcoördinatie desk (IC-desk) wordt het provinciale wegennet real-time gemonitord. De IC-desk verzorgt het verkeersmanagement bij stremming en coördineert de afwikkeling van incidenten en calamiteiten om de weg zo snel mogelijk weer veilig vrij te maken, zodat de bereikbaarheid optimaal blijft. De IC-desk werkt hierbij nauw samen met de Regiodesk. Op basis van de in 2020 uitgevoerde evaluatie zijn in 2021 de werkprocessen verbeterd en is de flexibele schil om de IC-desk heen omgezet in een uitbreiding van de kernbezetting met 2 fte. Daarmee is ook de ontwikkeling van de IC-desk in de nieuwe bediencentrale voorbereid. In het winterseizoen 2020/2021 is de in 2018 aangepaste verruiming van de bedientijden gedurende de zomermaanden geëvalueerd. Van de verruiming heeft slechts een enkel schip gebruikgemaakt. In overleg met belanghebbenden is besloten om de bedientijden vanaf het zomerseizoen 2021 weer terug te brengen naar de situatie van voor 2018. Een uitzondering is gemaakt voor de bruggen en sluizen op de staande mastroute. Hier zijn de verruimde bedientijden gehandhaafd.
- Over de provinciale vaarwegen liggen beweegbare bruggen waarvan er 62 op afstand worden bediend. Afgelopen jaar zijn de bruggen gezamenlijk circa 189.000 keer geopend. De beschikbaarheid van deze bruggen lag op 99.89%, zie ook [paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen](#).
- In 2021 hebben weer diverse buitengewone transporten op het water plaatsgevonden, zoals grote jachten. Voor deze transporten zijn verkeersbegeleiding en speciale maatregelen bij het passeren van de bruggen en sluizen nodig.

Juridisch beheer

- De bevoegdheden van buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) op de weg zijn beperkter dan die van boa's op de vaarweg. De inzet van boa's op de weg heeft zeker toegevoegde waarde. In 2021 is bij het ministerie van Justitie en Veiligheid het verzoek ingediend om boa's ook in te mogen zetten voor handhaving op provinciale wegen. Het ministerie heeft hier positief op gereageerd. In 2021 zijn een aantal wegenspecteurs gestart met de boa-opleiding.
- Het Rijk heeft de geplande inwerkingtreding van de Omgevingswet uitgesteld. De hiermee samenhangende invoering van de meldingsplicht (als vervanging van de vergunningsplicht voor bepaalde werkzaamheden aan kabels en leidingen) is hierdoor ook vertraagd. De invoering van het Digitale stelsel omgevingswet (DSO) is gekoppeld aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet en dus ook vertraagd.
- Op ambtelijk niveau is met gemeenten overlegd over de voorwaarden voor de mogelijke toekomstige overdracht van provinciale wegen. Het bestuurlijk traject voor overdracht aan Rotterdam van delen rond de N209/N471 (voor de A16 Rotterdam) is medio 2021 gestart. Daarnaast zijn er in de loop van 2021 diverse kleine overdrachten gedaan.

Klimaatbestendige infra

In 2021 is op basis van de in 2018 uitgevoerde stresstest gestart met een onderzoek naar de aanpak zwakke plekken: hoe en wanneer en mogelijk in combinatie met vervanging. Om de kennis over deze risicobenadering en prioritering van de opgaven te verhogen is deelgenomen aan kennissessies en risicodialogen met onder andere RWS, gemeenten en veiligheidsregio's. Daarnaast is de provincie Zuid-Holland deelnemer van de P12-werkgroep klimaatadaptatie en -mitigatie.

Beleidsprestatie 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur

Om te bepalen of de duurzaamheidsmaatregelen haalbaar en betaalbaar zijn loopt bij het project 'Vaarweg van de energietransitie een proef met 'life cycle cost' toepassing. Verder zijn bij steeds meer aanbestedingen duurzaamheidscriteria toegepast, zoals CO₂-reductie en circulair materiaalgebruik. Tot slot is voor een groot deel van de werken de CO₂-footprint in kaart gebracht.

Vanuit het Startup In Residence-programma is een pilot gestart om te kijken naar de haalbaarheid om van bermgras eiwitten, panelen en grondverbeteraar te maken. Hierbij is ook een *life cycle analysis* gemaakt om te kijken hoe dit zich verhoudt tot CO₂-uitstoot. Door deze gegevens mee te geven in de toekomstige regiocontracten kan mogelijk de circulariteit binnen het contract verhoogd worden.

In 2019 zijn we samen met het ministerie van Economische Zaken & Klimaat gestart met Small Business Innovation Research (SBIR). Op drie locaties zijn in 2021 bij de damwanden aan de Schie en Gouwe pilots gedaan om energie op te wekken. Uit de eerste evaluaties blijkt dat beide prototypes werken. De testen zijn ook in 2021 doorgedaan om gedurende een volledig kalenderjaar te zien of de prototypes in alle seizoenen voldoende energie opleveren.

In 2021 is gestart met de evaluatie van de toegepaste technieken en duurzaamheidsinnovaties bij de uitvoering van het groot onderhoud aan de N211 en N470. De evaluatie is nog niet volledig afgerond. Wel is de innovatiestrategie opgesteld. Hierin is uitgewerkt hoe deze innovaties, zoals bijvoorbeeld. biobased verkeersborden, circulair- en geopolymerbeton en 'koud' asfalt, op te schalen zijn naar regulier onderhoud.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Beleidsprestatie 2-3-1 Duurzame mobiliteit

In 2021 is [de provinciale waterstofvisie](#) voor het onderdeel mobiliteit verder ingevuld. Er is gewerkt aan verduurzaming van het openbaar vervoer in de diverse concessies met onder andere de levering van 20 waterstofbussen en de start van de aanleg van een waterstoftankstation voor bussen en in de toekomst ook

trucks. Daarnaast is ingezet op het helpen verduurzamen van de binnenvaart met het internationale waterstofprogramma RH2INE, deelname aan het Actieprogramma "Onderweg met Waterstof" van het ministerie en het verder ontwikkelen van een netwerk van laadinfrastructuur voor elektrificatie van de binnenvaart.

Laadinfrastructuur

We hebben de samenwerking voortgezet met de provincie Zeeland voor de [Nationale Agenda Laadinfrastructuur \(NAL\)-regio Zuidwest](#). Het aantal laadpunten in beide provincies is gestegen van 7.746 (eind 2020) naar 9.809 (november 2021), een stijging van zo'n 27%. In 2021 zijn daarnaast (vernieuwde) prognoses opgeleverd voor alle Zuid-Hollandse gemeenten, zijn plankaarten opgesteld of gewijzigd en gemeenten ondersteund bij het opstellen van integrale laadvisies. Ook zijn we begonnen prognosekaarten voor snelladen en laden voor logistiek op te stellen, samen met provincie Noord-Holland en de 4 grote gemeenten.

Waterstofbussen

In 2021 is de productie en levering gestart van 20 waterstofbussen voor de concessie Hoeksche Waard/ Goeree-Overflakkee. Ook de aanleg van een waterstoftankstation te Heinenoord is gestart. In 2021 is door de concessiehouder begonnen met de bouw van 3 volledig elektrische en 6 hybride schepen voor het waterbusnetwerk Rotterdam – Drechtsteden voor de nieuwe concessies die in 2022 van start gaat.

Duurzaam transport

Binnen het programma Clean Energy Hubs (CEH) is in 2021 een strategie ontwikkeld met de belangrijkste ontwikkelingen en acties voor de komende jaren. Er is een locatietool opgeleverd om te zoeken naar geschikte locaties voor CEH. Dit zal helpen bij de transitie naar duurzame energie voor wegtransport en binnenvaart op de goederenvervoercorridors.

Het belang van tank- en laadinfrastructuur voor zero-emissie brandstoffen is in 2021 opgenomen in het Omgevingsbeleid. Tegelijkertijd is meegewerkt aan het tot stand komen van een netwerk van laadpunten voor de elektrische binnenvaart, met als locaties de containerterminal Alblasterdam (de provincie heeft hiervoor een financiële bijdrage gereserveerd) en in de omgeving van de Maasvlakte.

De eindresultaten en aanbevelingen van het Europese samenwerkingsverband Clean Inland Shipping (CLINSH) voor verduurzaming van de binnenvaart zijn in november 2021 op de eindconferentie gepresenteerd. Voor de binnenvaart is toekomstonderzoek gedaan naar de diverse alternatieve brandstoffen.

Binnen RH2INE is de RH2INE Kickstart Study opgeleverd door provincie, deelstaat Noord-Rhein-Westfalen, Havenbedrijf Rotterdam, Duisport en Rheincargo. De studie is door de EU gesubsidieerd en geeft inzicht in de duurzame integratie van waterstof als transportbrandstof en de vervolgstappen naar invoering en opschaling.

Zon op Infra

In 2021 zijn drie locaties in Noord-Holland, Noord-Brabant en Zuid-Holland geselecteerd voor het project Zon op Infra (fietspaden). Ook de gezamenlijke aanbesteding om de zonnepaneelfietspaden te maken is in 2021 gestart. Het project is nog niet aanbesteed.

Luchtvaart

We hebben niet deelgenomen aan het traject rond de nieuwe luchtvaartnota en luchtruimherziening omdat deze vanwege de demissionaire status van het kabinet is gepauzeerd.

Wel hebben we in samenwerking met milieudienst DCMR en de gemeente Rotterdam de aanleg voorbereid van een burgermeetnet geluid rond Rotterdam The Hague Airport. Provinciale Staten hebben in het voorjaar budget beschikbaar gesteld. Het plan voor het burgermeetnet bestaat uit een aanvulling op het huidige geluidmeetnet.

Daarnaast hebben we de Luchthavenregeling voor het helikopterplatform op verzoek van een bedrijf in Dordrecht ingetrokken, omdat het niet meer in gebruik is. De Luchthavenregeling voor vliegveld Valkenburg (zweefvliegen)

is op verzoek van de grondeigenaar (Rijksvastgoedbedrijf) ingetrokken, in verband met de voorgenomen woningbouw op deze locatie.

We hebben de beleidsregel om ontheffing te verlenen voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik geëvalueerd en geconcludeerd dat dit beleid nu nog voldoet. Maar door nieuwe (technologische) ontwikkelingen, zoals de zeer snelle opkomst van drones, hebben we besloten om het totale beleid voor kleine en recreatieve luchtvaart tegen het licht te houden en te onderzoeken of een bredere herijking van dit beleid gewenst of nodig is.

Regionale Mobiliteitsplannen (RMP)

We hebben in 2021 de regio's ondersteund bij het opstellen en uitvoeren van Regionale Mobiliteitsplannen (RMP), om de CO₂ doelen voor mobiliteit te behalen. In Holland Rijnland is duurzame mobiliteit opgenomen in de [Regionale Strategie Mobiliteit](#). In Midden-Holland is het RMP als integraal onderdeel opgenomen in het geactualiseerde [Uitvoeringsprogramma Regionaal Verkeers- en Vervoerplan](#). De MRDH heeft voor het RMP in 2021 een [platform duurzame mobiliteit](#) gemaakt. In de Alblasserwaard, de Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee zijn de RMP's in ontwikkeling. Voor uitvoering en monitoring van RMP's heeft de provincie kennisdelingsbijeenkomsten georganiseerd. In IPO-verband is eind 2021 gestart een gezamenlijk monitor te maken om de voortgang van RMP's bij te houden.

Beleidsprestatie 2-3-2 Veilige mobiliteit

Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030

Het landelijk Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 is vertaald naar een nieuw provinciaal meerjarenplan verkeersveiligheid. Het vernieuwde beleid is beschreven in het provinciaal [Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2021-2030](#). Dit uitvoeringsprogramma is tot stand gekomen in samenwerking met Metropoolregio Rotterdam Den Haag, onze zes bestuurlijke regio's, gemeenten, waterschappen, politie, het Openbaar Ministerie, het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland en andere partners (ANWB, Fietsbond, Veilig Verkeer Nederland). Het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2021-2030 biedt regio's een actueel beleidskader voor de ontwikkeling van regionale uitvoeringsprogramma's.

Samenwerking wegbeheerders aanpak verkeersonveilige infrastructuur

In 2021 heeft de provincie met andere wegbeheerders samengewerkt in het Provinciaal verkeer- en vervoerberaad (PVVB). Daarnaast neemt de provincie nu in alle regio's, zowel ambtelijk als bestuurlijk, deel aan de Regionale Platforms Verkeersveiligheid (RPV's). Verder hebben we, conform ons Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid, in samenwerking met wegbeheerders het initiatief genomen tot een onderzoek naar 30 km-zones in gemeenten.

Aanvullend onderzoek verkeersveiligheidsrisico's per regio

We hebben geen aanvullend onderzoek uitgevoerd naar verkeersveiligheidsrisico's per regio bovenop de onderzoeken in 2019 en 2020. In plaats daarvan hebben wij als regisseur alle Zuid-Hollandse wegbeheerders gevraagd de functie en vorm van hun (aandachts)wegen te onderzoeken en hen gevraagd een plan te maken om deze wegen duurzaam veiliger te maken voor de periode 2021-2027 en verder. Zie paragraaf 6.1.8 van ons [Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid \(UPV\) Zuid-Holland 2021-2030](#).

Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zuid-Holland (ROV)

Het ROV Zuid-Holland heeft als samenwerkingsverband tussen de provincie en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag de wettelijke taak verkeerseducatie ingevuld. In 2021 zijn de bestaande programma's als [School op Seef](#) en [TotallyTraffic](#) onderhouden en verder ontwikkeld. Zo is nieuw lesmateriaal op deels nieuwe thema's ontwikkeld en zijn lessen gedigitaliseerd. De inzet op het programma Doortrappen, bedoeld om senioren veilig op de fiets te houden, is gegroeid naar 17 actieve gemeenten in Zuid-Holland.

Daarnaast hebben we gemeenten, scholen en andere partijen ondersteund in de uitvoering van de landelijke campagnes [MONO](#), [BOB](#), [Snelheid](#) en [AAN \(Fietsverlichting\)](#) en regionale initiatieven als de campagne [Modder op de weg](#) en de [Themamaand Veilige Schoolomgeving](#).

Gemeenten zijn verder ondersteund met kennis over de toepassing van gedragsmaatregelen bij infrastructuurprojecten. Ontwikkeling van nieuwe diensten is aangejaagd voor jongeren (studenten en maaltijdbezorgers) met een escaperoom en informatieplatform met training. Tot slot hebben we de kennis en uitvoering van effectmeting uitgebreid, de eigen interne processen zoals inkoop verder geprofessionaliseerd en de samenwerking met een breed netwerk van publieke en private partners voortgezet.

Intensiveren samenwerking MRDH, politie en het Openbaar Ministerie

Voor de handhaving van verkeersveilig gedrag zijn we intensiever gaan samenwerken met de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, politie en het Openbaar Ministerie. De provincie Zuid-Holland en MRDH hebben een onderzoek laten uitvoeren naar verkeershandhaving in Zuid-Holland. In dit onderzoek is verkend hoe het proces voor een zo optimaal mogelijke inzet van verkeershandhaving in het licht van de 3E's (engineering, education en enforcement) verbeterd kan worden. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met gemeenten, politie en het Openbaar Ministerie. De uitkomsten zijn gedeeld met de zes provinciale regio's. Tot slot zijn we gestart met een systematiek om de ambitie '0 slachtoffers in 2050' te monitoren, net als de verkeersveiligheidsdoelstellingen rond infrastructuur, educatie en handhaving.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

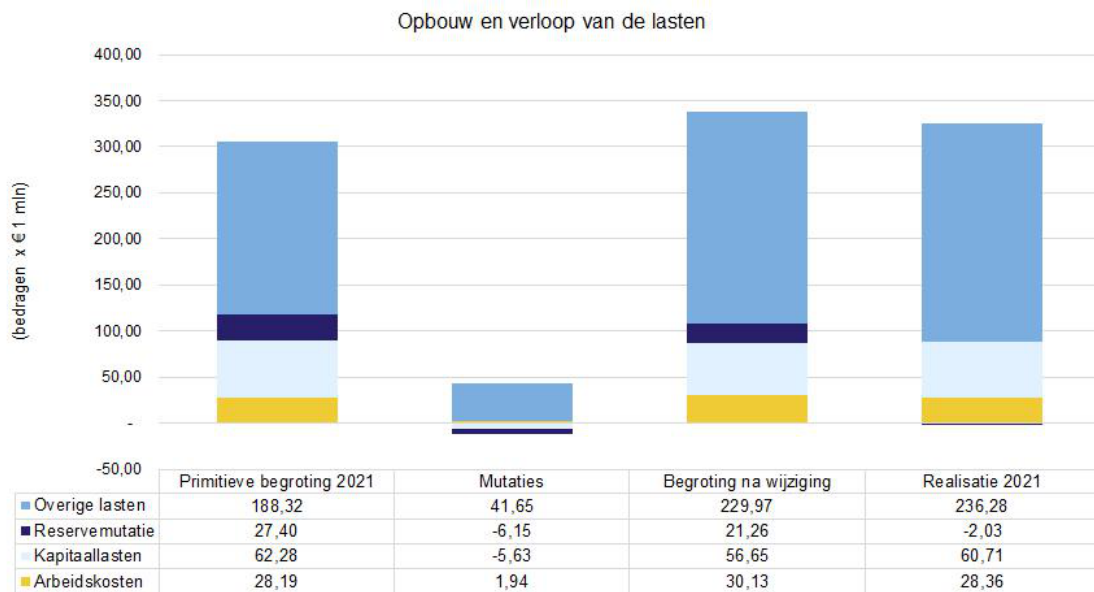
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B					
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	1.836	494	2.330	1.745	585
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	164.713	33.271	197.984	181.990	15.994
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	1.059	189	1.248	1.277	-29
Totaal beleidsdoel 2-1	167.608	33.953	201.561	185.012	16.550
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam					
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	117.047	-4.383	112.665	119.174	-6.510
2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur	567	114	681	1.048	-367
Totaal beleidsdoel 2-2	117.614	-4.269	113.345	120.223	-6.877
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam					
2-3-1 Duurzame mobiliteit	13.398	2.097	15.495	10.012	5.483
2-3-2 Veilige mobiliteit	7.568	31	7.599	3.854	3.745
Totaal beleidsdoel 2-3	20.965	2.128	23.094	13.866	9.228
Totaal Lasten	306.187	31.813	338.001	319.100	18.900

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B					
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	280	0	280	226	54
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	3.946	38.776	42.722	45.253	-2.531
Totaal beleidsdoel 2-1	4.226	38.776	43.002	45.480	-2.478
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam					
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	7.894	-1.200	6.694	10.321	-3.628
Totaal beleidsdoel 2-2	7.894	-1.200	6.694	10.321	-3.628
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam					
2-3-1 Duurzame mobiliteit	0	1.211	1.211	659	551
2-3-2 Veilige mobiliteit	1.250	111	1.361	1.053	308
Totaal beleidsdoel 2-3	1.250	1.322	2.572	1.713	860
Totaal Baten	13.369	38.898	52.268	57.513	-5.246
Saldo lasten en baten Ambitie 2	292.818	-7.085	285.733	261.587	24.146

Toelichting lasten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Exploitatie OV € 4,5 mln (v)

Bij een aantal concessies zijn er uiteindelijk beperkt minder kosten gemaakt dan begroot:

- Veer Massluis-Rozenburg € 1 mln
- Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem € 0,5 mln
- Zuid-Holland Noord € 0,7 mln
- Hoeksche Waard & Goeree Overflakkee € 0,2 mln
- Treindienst Alphen – Gouda € 0,2 mln
- Waterbus € 0,1 mln

Dit komt door een lagere indexering in 2021 dan waar rekening mee is gehouden. Daarbij zijn er door corona en de verminderde vraag naar OV minder kosten gemaakt voor concessie management (€ 1 mln), onderzoek OV concessies (€ 0,8 mln) en is geen of minder subsidie aangevraagd voor collectief vraagafhankelijk vervoer en bedrijfsvervoer (€ 0,4 mln). Wel is er meer uitgegeven aan toegankelijkheid van het OV waaronder haltes (€ 0,4 mln).

Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 3,3 mln (v)

In de Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (voorheen Bestedingsplan mobiliteit) zijn bijdragen opgenomen voor regionale infrastructuurprojecten op het gebied van doorstroming en verkeersveiligheid (duurzaam veilig). Voor duurzaam veilig projecten is € 0,2 mln meer subsidie verleend dan begroot omdat er ook nog aanvragen zijn binnengekomen die oorspronkelijk in 2020 zouden worden ingediend.

Voor doorstromingsprojecten is voor € 3,1 mln minder subsidie aangevraagd door gemeenten en Waterschappen dan dat beschikbaar is gesteld.

Het is lastig om deze uitgaven goed te begroten, omdat de provincie afhankelijk is van gemeenten en waterschappen voor het tijdig aanvragen van subsidies, of het melden als dit niet lukt.

Mobiliteitsprojecten en onderzoeken € 1,6 mln (v)

Dit betreft een structureel budget voor onderzoekskosten voor projecten en een incidenteel budget voor eenmalige (begroting)subsidies met dekking vanuit de reserve Bereikbaarheid.

In 2021 is nog geen subsidie aangevraagd voor de Korte Termijn Aanpak Algea Corridor en de pilot Elektrificatie laadinfrastructuur Goederenvervoer over water. Ook zijn er vanwege corona en de verminderde vraag naar het OV geen kosten gemaakt voor de pilot om OV-reizigers te verleiden buiten de spits te reizen.

Smart Mobility en Connected Transport € 0,3 mln (v)

Voor Smart Mobility en Connected Transport zijn minder kosten gemaakt dan begroot. De lasten worden gedekt door bijdragen van het Rijk, maar zijn meerjarig nog niet juist verdeeld in de begroting.

Onderzoeken Bereikbaarheid € -0,6 mln (n)

Voor de Onderzoeksagenda bereikbaarheid is in 2021 € 0,6 mln meer uitgegeven dan begroot doordat meer onderzoeken afgerond en afgerekend zijn dan verwacht..

Programma Zuid-Holland Bereikbaar € 0,1 mln (v)

Het programma was in 2021 nog in de opstartfase waardoor de organisatie nog niet op volle toeren heeft gedraaid. Daardoor zijn er minder kosten gemaakt dan waar jaarlijks rekening mee is gehouden.

Luchtvaartbeleid € 0,4 mln (v)

Voor luchtvaartbeleid was € 0,4 mln beschikbaar in 2021. Hiervan is echter maar een klein deel uitgegeven omdat het traject rond de nieuwe luchtvaartnota en luchtruimherziening vanwege de demissionaire status van het kabinet niet heeft plaatsgevonden en het Burgermeetnet nog niet is gestart.

Omgevingsbeleid € 0,3 mln (v)

Betreft een percentuele bijdrage aan een concernbreed programma. Zie Ambitie 1.

Onderhoud DRIS € 0,5 (v)

Omdat de displays op korte termijn zullen worden vervangen door nieuwe displays is enkel noodzakelijk onderhoud uitgevoerd. Ook zijn de kosten voor schadeherstel lager uitgevallen, te verklaren door de lockdown rondom de jaarwisseling.

Kapitaallasten € -0,1 mln (n)

De lasten voor afschrijving en renteomslag zijn iets hoger dan geraamd.

Apparaatslasten € 1,8 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#). Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#). Inclusief: Onderzoeksagenda Bereikbaarheid € 0,7 mln (v) en Expertisecentra projecten en programma's € 0,2 mln (v).

Exploitatie div. concessies € 4,2 mln (v)

Het in 2021 vaststellen van de subsidie-bijdragen in het kader van de beschikbaarheidsvergoeding 2020, heeft ertoe geleid, dat een deel van de nog opgenomen betalingsverplichtingen aan de diverse concessiehouders komt te vervallen. Deze betalingsverplichtingen zijn voor hetzelfde bedrag afgewikkeld tegen de nog opgenomen vorderingen op het Rijk met betrekking tot de nog te ontvangen beschikbaarheidsvergoeding 2020 (zie hiervoor ook de baten)

Overige activiteiten € 0,2 mln (v)

Kleinere afwijkingen op diverse activiteiten.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam**Overdrachten N453 en N209/N471 € 1 mln (v)**

Afronding overdracht N453 € 0,1 mln heeft niet in 2021 plaatsgevonden, maar is doorgeschoven naar 2022. Het bestuurlijk traject om te komen tot overdracht aan Rotterdam van delen rondom de N209/N471 € 0,9 mln door realisatie van de A16 Rotterdam is wel in 2021 opgestart maar zal in 2022 worden afgerond.

Extra werkzaamheden voor derden € -0,7 mln (n)

Er zijn meer werkzaamheden voor derden verricht. Dit betreft onder andere de calamiteit Koningin Julianabrug van gemeente Alphen ad Rijn (€ 0,5 mln) en werkzaamheden aan het Merwedekanaal (€ 0,2 mln). Tegenover deze extra lasten staan extra baten.

Indexatie onderhoud € -0,6 mln (n)

De meerjarige contracten voor onderhoud aan de (vaar)wegen bevat een indexeringsafspraken op basis van de GWW-index van het CBS. De afrekening voor indexatie 2020 van het regiocontract Oost was abusievelijk niet in de jaarrekening 2020 verwerkt. De GWW-index is in 2021 sterker gestegen dan verwacht. Hierdoor zijn de lasten hoger dan begroot.

Verschuiving investering exploitatie € -1,1 mln (n)

De combiboring ter voorbereiding van de oeverwerkzaamheden in traject 6 (Woudwetering) waren als investering voorzien. Door een scopewijziging mogen deze kosten niet geactiveerd worden en worden direct ten laste van de exploitatie gebracht (€ 1,1 mln).

Energietransitie infrastructuur € - 0,4 mln (n)

Door een wijziging in de financiële regelgeving voor provincies moet de verdeling van de subsidiebedragen voor 'RAS Smart Shipping' en 'Plastic Road' over de jaren heen, worden aangepast. Dat betekent dat € 0,4 mln aan subsidielasten die in 2022 en verder waren begroot, reeds in 2021 zijn geboekt.

Planmatig onderhoud € -1,2 mln (n)

Op diverse posten binnen het planmatig onderhoud zijn overschrijdingen op de budgetten doordat werkzaamheden eerder zijn uitgevoerd dan gepland. Het betreft onder andere de bijdrage vanuit Beheer en Onderhoud aan het project Beter Benutten Goederenvervoer N213 (€ 0,3 mln), uitvoering werk aan de N215 b/c (0,4 mln) en voorbereidende werkzaamheden aan de N468 (€ 0,5 mln).

Projecten N213/N468/N215 € -1,2 mln (n)

De bijdrage vanuit Beheer en Onderhoud aan het project Beter Benutten Goederenvervoer N213 is gewijzigd (€ 0,3 mln). Werkzaamheden in de voorbereidingsfase van de N468 (€ 0,4 mln) waren in 2022 geraamd, maar hebben al in 2021 plaatsgevonden.

Openbare verlichting € -0,4 mln (n)

Door opstartwerkzaamheden voor het nieuwe onderhoudscontract en meer opgetreden schades aan de openbare verlichtingsmasten is de begroting overschreden.

Bestrijding invasieve soorten € -0,3 mln (n)

In verband met de bestrijding en beheersing van de invasieve exoot Japanse Duizendknoop hebben we extra maatregelen moeten nemen. Er bestaat nog geen afdoende structurele oplossing om de duizendknoop te bestrijden. Effectieve bestrijding en beheersing is mede afhankelijk van eigenaren van aanliggende percelen.

Overig € -0,1 mln (n)

Kleine afwijkingen op diverse activiteiten.

Instandhouding bedrijfsvoering € 0,9 mln (v)

De onderschrijding betreft minder inzet van het communicatiebureau en minder inzet van ingehuurd medewerkers. In 2021 is meer ingezet op medewerkers in eigen dienst, in plaats van op inhuurbasis. Zo zijn er projectleiders en weginspecteurs in dienst gekomen.

Apparaatslasten € 1,1 (v)

Voor toelichting, zie [paragraaf arbeidscapaciteit](#).

Kapitaallasten € -3,9 (n)

De lasten voor afschrijving en renteomslag zijn hoger dan geraamd.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam**Sociale veiligheid € 0,4 mln (v)**

In 2021 zijn minder subsidies aangevraagd dan verwacht voor sociale veiligheid in het openbaar vervoer als gevolg van corona.

Gedragsbeïnvloeding € 0,3 mln (v)

Het budget bestaat uit een van het Rijk ontvangen bijdrage voor het bevorderen van verkeersveilig gedrag. Deze bijdrage wordt eens per 3 jaar verstrekt. De lasten zijn meerjarig nog niet juist verwerkt in de begroting. Dit wordt bij de Voorjaarsnota 2022 gecorrigeerd.

Clean Inlands Shipping en R2hine € 1 mln (v)

In 2021 is CLINSH inhoudelijk afgerond. Er zijn minder kosten gemaakt voor de afronding omdat door corona weinig tot geen fysieke bijeenkomsten konden worden gehouden met de internationale partners. Voor R2hine geldt dat de laatste bijdrage aan een studie niet meer in 2021 heeft kunnen plaatsvinden.

Waterstofbussen € 3,9 mln (v)

Voor de bussen was rekening gehouden met onvoorziene kosten en meerkosten in het implementatietraject, maar hiervan is maar zeer beperkt sprake geweest.

ROV € 0,4 mln (v)

Vanwege corona hebben er opnieuw minder fysieke bijeenkomsten plaatsgevonden met betrekking tot verkeersveilig gedrag. Ook hebben we te maken gehad met ziekteverzuim en bezettingsproblemen bij projectleiders.

Regionale aanpak Laadinfrastructuur € 0,3 mln (v)

De aanpak is in 2021 gestart maar een aantal activiteiten zal pas na 2021 gaan plaatsvinden. Bij Najaarsnota zal worden bekeken of het budget voor 2022 toereikend is.

Overige activiteiten € 0,2 mln (v)

Kleine afwijkingen op diverse activiteiten.

Toelichting baten**Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B****Exploitatie OV € 0,2 mln (v)**

De baten voor de concessie ZH-N blijven licht achter bij de raming.

Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 0,5 mln (v)

In 2021 hebben afrekeningen plaatsgevonden van uit eerdere jaren afgegeven beschikkingen die tot terugbetaling en vrijval hebben geleid.

Regionale/provinciale spoorinfra € 6,1 mln (v)

De bijdragen voor regionale en provinciale spoorinfrastructuur worden gedekt uit de gereserveerde rijksbijdrage (OVP BDU). De bijdrage uit de OVP is abusievelijk niet opgenomen in de begroting.

Exploitatie div. concessies € 4,2 mln (n)

Het in 2021 vaststellen van de subsidie-bijdragen in het kader van de beschikbaarheidsvergoeding 2020, heeft ertoe geleid dat een deel van de nog opgenomen vorderingen op het Rijk met betrekking tot de nog te ontvangen beschikbaarheidsvergoeding 2020 komt te vervallen. Deze vorderingen zijn voor hetzelfde bedrag afgewikkeld tegen de nog opgenomen betalingsverplichtingen aan de diverse concessiehouders (zie hiervoor ook de lasten).

Overige activiteiten € -0,1 mln (n)

Kleinere afwijkingen op diverse activiteiten.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam**Werken voor derden € 3,6 (v)**

De baten van Beleidsdoel 2-2 bestaan naast de legesinkomsten geheel uit bijdragen voor werk voor derden. Dat betekent dat een verschuiving in het werk ook een verschuiving in de ontvangst van de baten is. De baten vanuit werk voor derden in 2021 waren vooraf bewust voorzichtig geraamd. Uiteindelijk is meer werk voor derden verricht en zijn in 2021 meer baten gerealiseerd dan begroot. Het betreft onder andere de bediening van beweegbare kunstwerken en de door de provincie verrichte werkzaamheden voor de gemeente Alphen aan den Rijn als gevolg van de calamiteit aan de Koningin Julianabrug van gemeente Alphen aan den Rijn (€ 0,5 mln). Daarnaast is voor het project N214 een correctie van de afrekening in 2020 doorgevoerd (€ 0,8 mln).

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam**ROV € -0,3 mln (n)**

De bijdrage van de samenwerkingspartner Metropoolregio Rotterdam Den Haag is nog niet volledig ontvangen en afgerekend.

Regionale aanpak Laadinfrastructuur € -0,3 mln (n)

Zie de toelichting bij de lasten.

Clean Inlands Shipping (CLINSH) en R2hine € -0,3 mln (n)

Zie de toelichting bij de lasten.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
Egalisatiereserve expl proj PZI	2-1	0	7.990	-7.990
Bereikbaarheid	2-1	16.150	12.599	3.552
Mobiliteit	2-1	25.342	9.822	15.520
Bereikbaarheid	2-2	150	186	-36
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	2-2	10.153	3.812	6.340
#Luchtkwaliteit (NSL) t/m 2021	2-3	0	900	-900
Mobiliteit	2-3	4	14.456	-14.452
Eindtotaal		51.799	49.766	2.033

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

De provincie participeert in het Wegschap Dordtse Kil, gezamenlijk met andere partijen is de provincie eigenaar van de Kiltunnel die de N217 met de N3 verbindt. De Kiltunnel maakt onderdeel uit van het gezamenlijke infrastructurele netwerk van provincie en andere wegbeheerders.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. is opgericht in 2018. In deze coöperatieve vereniging werken twaalf provincies en twee vervoersregio's samen op het gebied exploitatie, infrastructuur en services voor reizigers over het openbaar vervoer.

Subsidies

[Zie Paragraaf Subsidies, Ambitie 2.](#)

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Zuid-Holland draait op energie

Energie is voor Zuid-Holland belangrijk. Met veel industrie, de glastuinbouw en onze dichtbevolkte provincie behoren we tot één van de meest energie-intensieve regio's van Europa. We hebben altijd op innovatieve manieren in onze energiebehoefte voorzien. Of dat nu de wereldberoemde windmolens zijn of het petrochemische cluster in de Rotterdamse haven.

Transitie naar schone energie

De verbranding van olie, gas en steenkool brengt CO₂ in de atmosfeer, wat mede zorgt voor de opwarming van de aarde. Om in de toekomst onze welvaart te behouden, moeten we blijven beschikken over voldoende energie. Met het Klimaatakkoord van Parijs en het nationale Klimaatakkoord werken we toe naar een samenleving en economie gebaseerd op een duurzaam en circulair energie- en grondstoffsysteem (onder andere voor stoom, warmte, elektriciteit, CO₂ en waterstof). De opgave voor Zuid-Holland is in het Klimaatakkoord verdeeld in de thema's schone energie voor alle gebouwen, elektriciteit, industriële processen, mobiliteit en landbouw en landgebruik. Dat raakt alle inwoners en bedrijven van Zuid-Holland.

Wij streven naar schone energie voor iedereen

Zuid-Holland heeft veel wind en zon, maar ook andere energiebronnen, zoals aardwarmte. Belangrijk is te zorgen dat bedrijven en inwoners die energie kunnen gebruiken waar en wanneer dat nodig is. En dat de schone energie haalbaar en betaalbaar is. Hieraan werken we de komende jaren samen met onze partners in de provincie, zoals mede-overheden, bedrijven en lokale initiatieven. Daarbij hebben we ook oog voor de behoefte aan voldoende, goed opgeleide vakmensen. Ons doel: een stabiel en slim energienetwerk dat betaalbare schone elektriciteit en warmte levert voor iedereen. Als het gaat om energie besparen, geven wij als provincie graag het goede voorbeeld. Iets dat ook geldt voor kansen benutten om energie op te wekken of mogelijkheden om CO₂-uitstoot te verminderen. Daarom worden onze eigen projecten, gebouwen en wegen zoveel mogelijk energieneutraal gerealiseerd en onderhouden. Gemeenten die ernaar streven om energieneutraal te worden, willen we graag ondersteunen. Omdat iedere regio haar eigen behoeften, kansen en kenmerken heeft, vraagt dit van ons om maatwerk.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Met het Aanvalsplan Zon, vastgesteld in 2020, stimuleren we zonnepanelen op daken ('zon op dak') In de eerste helft 2021 is een communicatiecampagne gevoerd voor zon op dak via in- en externe sociale mediakanalen. Uitvoering van de subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland is gestart. Hoewel er veel aanvragen waren en veel subsidies zijn toegekend, is het budget van de regeling niet uitgeput. Het gemiddeld gevraagde subsidiebedrag bleef lager dan gedacht. Om een breder bereik te krijgen voor zonne-energie is de subsidieregeling per 2022 uitgebreid met zon op waterbassins en parkeerplaatsen. Bovendien wordt bekeken op welke wijze deze middelen nog beter in te zetten zijn voor de energietransitie.

In alle Regionale Energie Strategiën (RES'en)1.0 staat energie-opwekking door zonnepanelen op daken, waterbassins en parkeerterreinen hoog op de prioriteitenlijst. Ook is een bijdrage geleverd aan hernieuwbare opwekking elektriciteit op land, afgestemd met ons provinciaal beleid.

Eind 2020 was het geregistreerde opgestelde vermogen zonne-energie 1167 MW in Zuid-Holland. Hiervan is met SDE-subsidie in 2020 338 MW in dakopstelling en 126 MW in veldopstelling gerealiseerd.

In juni en juli 2021 zijn de zeven regionale energiestrategieën in Zuid-Holland vastgesteld door de gemeenteraden, de algemene besturen van de waterschappen en Provinciale Staten. De beoogde duurzame opwekking van elektriciteit van de gezamenlijke RES'en in Zuid-Holland ligt op ruim 6 TWh in 2030. Dit is inclusief de reeds gerealiseerde en geplande opwekcapaciteit, waaronder de windopgave (735,5 MW geïnstalleerd vermogen) van het SER Energieakkoord van 2013. Het Planbureau van de Leefomgeving geeft in een analyse aan dat op basis van de 55,1 TWh die de 30 regio's in de RES1.0 hebben opgenomen, het verwacht dat tussen 35 TWh en 46 TWh daadwerkelijk in 2030 is te realiseren. Het doel van minimaal 35 TWh, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord, is daarmee mogelijk, maar vraagt nog wel een flinke inspanning van de regio's en het wegnemen van potentiële knelpunten, zoals de capaciteit op het elektriciteitsnetwerk.

In onze samenwerking in de energietransitie hebben wij vanuit onze partnerrol de zeven RES'en1.0 mede helpen opstellen en voorgedragen voor vaststelling. We zijn begonnen het omgevingsbeleid bij te stellen voor de energietransitie. Verder hebben wij lokale initiatieven in de energietransitie ondersteund en zetten wij ons in om energiearmoede te voorkomen of te beperken.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Als onderdeel van de RES'en zijn Regionale Structuren Warmte (RSW) tot stand gekomen. Besparing is vaak het speerpunt. De meeste gemeenten in Zuid-Holland hebben een Transitievisie Warmte (TVW) opgesteld.

Samen met de gemeenten Rotterdam, Ridderkerk, Nissewaard en Hoeksche Waard hebben wij opdracht gegeven voor de uitvoering van een energiebesparingsprogramma bij bedrijven. Onderdelen zijn energiescans en stappenplannen om bedrijventerreinen aardgasvrij te maken.

Samen met de omgevingsdiensten hebben we een energiedashboard ontwikkeld over de energiebesparingsplicht van bedrijven. Zo geven we op een aantal bedrijventerreinen inzicht in mogelijke energiebesparende maatregelen.

Met de specifieke rijksuitkering voor maatschappelijk vastgoed is de regeling 'Ontzorgingsprogramma's maatschappelijk vastgoed Zuid-Holland' opgezet. Met name scholen maar ook zorginstellingen, buurthuizen, kleine gemeenten en culturele instellingen krijgen ondersteuning van de provincie bij de verduurzaming van het vastgoed.

Voor VvE's (Vereniging van Eigenaren) hebben we een woonlastenmodel in enkele praktijkcases getest met beoogde gebruikers. Samen met de gemeente Schiedam onderzochten we de gevolgen voor de energietransitie bij splitsingsaktes van VvE's.

Samenwerking met drie gemeenten zijn we gestart met project Transform. om de transformatie van wijken gebiedsgericht aan te pakken en middelen voor diverse maatschappelijke opgaven te combineren met energietransitie. Hierbij wordt gewerkt aan meervoudige waardecreatie in een wijk. Er is een 'Werk- en Doeboek' opgeleverd om gemeenten handvatten te bieden bij een integrale wijkaanpak.

We hebben samen met TNO een community of practice opgericht om plannen, uitvoeringspraktijk, kennis en lessen uit te wisselen met bewoners voor een meer inclusieve energietransitie. De community is opgebouwd in een stevig netwerk van 9 gemeenten en uitvoeringspartners (Alphen aan den Rijn, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Dordrecht, Leiden, Rotterdam, Schiedam en Zwijndrecht).

De provincie heeft een afwegingskader Warmtekeuze ontwikkeld als hulpmiddel voor gemeenten en andere partijen bij de keuze uit klimaatneutrale warmtebronnen voor de gebouwde omgeving.

Voor het Nationaal Groeifonds hebben wij samen met andere partijen een voorstel voor financiering van diverse warmteprojecten ontwikkeld en ondersteund onder de titel Nieuwe Warmte Nu! Het voorstel is door een

samenwerkingsverband ingediend bij de beoordelingscommissie. In het voorstel zijn 13 projecten in Zuid-Holland opgenomen.

In 12 gemeenten zijn we gestart met een ondersteuningsproject onder begeleiding van twee adviesbureaus om plannen voor aansluiting op duurzame warmtebronnen een paar stappen verder te brengen en een aantal plannen gereed te maken voor externe financiering.

In november vond ondanks corona het Nationaal Warmtecongres plaats. De provincie was 'official host'. Ongeveer 250 energie-professionals konden kennis nemen van een breed scala aan onderwerpen rond de warmtetransitie. Tijdens het congres werd het Afwegingskader Warmtekeuze van de provincie gepresenteerd.

In 2021 is de investeringsbeslissing genomen voor de aanleg van een grootschalige warmtetransportleiding van het Rotterdamse havengebied tot aan Den Haag (WarmtelinQ). Voor deze leiding is een provinciaal inpassingsplan gemaakt.

Met en voor de Leidse regio werden voorbereidingen getroffen voor uitbreiding van het warmtetransportnet (WarmtelinQ+).

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffsysteem in de industrie

In 2021 heeft de provincie een bijdrage geleverd aan de transitie naar een CO₂-emissiearme en circulaire industrie in Zuid-Holland. De industrie is vooral zelf aan zet om te verduurzamen. Aangescherpt beleid vanuit de EU (FIT for 55 programma) en het Rijk (het nieuwe regeerakkoord) gaat hierbij helpen.

De provincie heeft hierbij vooral een additionele rol door samenwerking in de regio te stimuleren en samen met het Rijk verduurzamingsprojecten binnen industriële ketens financieel te ondersteunen. Dit gebeurt met door inzet van eigen middelen en vooral ook door gezamenlijk Europese fondsen te benutten. De provincie richt zich daarbij grotendeels op het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam, omdat daar het grootste deel van de opgave uit het Klimaatakkoord gerealiseerd moet worden, maar kijkt ook naar andere gebieden in de provincie, zoals het Groene Hart.

Komende jaren komen naar verwachting diverse projecten in uitvoering, waarmee we de industriedoelstellingen uit het Klimaatakkoord zullen realiseren. De provincie heeft in 2021 bijgedragen aan de voorbereiding van diverse projecten, bijvoorbeeld door belemmeringen weg te nemen die een tijdige uitvoering in de weg staan. Verder heeft de provincie nieuwe, vaak innovatieve projecten ontwikkeld.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzaam en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening

- We hebben ons erop gericht het vermogen voor opwekking van duurzame elektriciteit uit te breiden. Dit hebben we gedaan door uitvoering van de windopgave en door de aanleg van zonnepanelen te stimuleren, vooral op grote daken. Daarnaast zijn we begonnen het omgevingsbeleid bij te stellen.
- We hebben gewerkt aan verdere uitvoering van de opgave Wind op Land van het SER energieakkoord uit 2013. Het windvermogen op land is in Zuid-Holland in één jaar gestegen met 77 MW tot 522,8 MW in 2021. Dat is ruim 71% van de opgave in Zuid-Holland van de afspraak van 735,5 MW uit het SER energieakkoord (2013). De rapportage Meterstand 2021 geeft meer informatie over deze cijfers.

- Wij zijn bezig geweest met een inrichtingsplan voor windpark Spui. De exploitant van het park is hiervoor verantwoordelijk en is hier nog niet aan toegekomen.
- We zetten in Zuid-Holland, in communicatie en handelingen, actief in op de Zonneladder waarbij zon op dak de voorkeur heeft.
- We hebben in 2021 het Aanvalsplan Zon verder uitgevoerd. Dat plan is in afstemming met onder meer Holland Solar tot stand gebracht. Het Aanvalsplan voorziet erin de uitvoering van 'zon op dak' verder te versnellen. De ontwikkelingen nemen een vlucht, toch is niet overal 'zon op dak' direct mogelijk. Dit kan te maken hebben met beperkingen in de netcapaciteit of van verzekeraars.
- Er is een communicatiecampagne in de eerste helft van 2021 uitgevoerd, waarbij 'zon op dak' met animatiefilmpjes in de (sociale) media onder de aandacht gebracht is. Hiermee wilden we informeren en inspireren. Bijzondere aandacht is besteed aan de provinciale subsidieregelingen en de doelstellingen in de RES'en.
- We hebben de SDE++ subsidieprocessen ondersteund. Een energieadviesbureau heeft in onze opdracht ruim 600 grootdakeigenaren benaderd die in de voorgaande jaren een SDE+(+) subsidie hebben aangevraagd. Deze dakeigenaren hebben allen het aanbod voor een adviestraject ontvangen om hun zonproject alsnog uit te voeren. Ruim 30 eigenaren hebben tot nu toe van dit advies gebruikgemaakt. Het project loopt door tot medio 2022.
- In het jaar 2021 was een bedrag van € 1.300.000 beschikbaar voor de subsidieregeling 'Zonnig Zuid-Holland'. Er is 39 keer subsidie verleend, de gemiddelde aanvraag was ruim € 11.000. In totaal is voor € 423.736 aan subsidies verleend. Niet het aantal aanvragen maar wel het subsidiebedrag per aanvraag is daarmee lager dan werd verwacht.
- De subsidieregeling 'Zonnig Zuid-Holland' is per begin 2022 uitgebreid met zon op waterbassins en zon op parkeerterreinen (naast zon op grote daken gericht op de dakconstructie). Resultaten worden zichtbaar in de loop van 2022.
- De provinciale subsidieregeling 'Verduurzaming bedrijventerreinen' heeft aanzienlijk bijgedragen aan de uitrol van zon op bedrijfsdaken.
- Er is deelgenomen in werkgroepen zon op dak, zon op waterbassins en zon op parkeerterreinen in de RES'en en in IPO-verband om te informeren, provinciale maatregelen (regelingen, projecten, communicatie) in te brengen en behoeften op te halen. We hebben veel kennis gedeeld en zo nodig bemiddeld tussen de RES'en..
- We hebben samen met gemeenten en initiatiefnemers gewerkt aan goede inpassing van initiatieven voor zon op land, passend in ons beleid.
- We hebben de startnotitie van de module Energietransitie van het Omgevingsbeleid opgesteld en aan PS voorgedragen voor vaststelling

Beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie

De 7 RES'en zijn vastgesteld en voor besluitvorming voorgedragen aan PS. Vaststelling vond plaats medio 2021. De provincie was vertegenwoordigd in werkgroepen en stuurgroepen die de RES'en opstelden. Er is meer tijd gaan zitten in de vaststellingsprocessen van de RES'en 1.0. Inmiddels schakelen de regio's over naar uitvoeringsplannen.

Alle RES'en benoemen het streven naar 50% lokaal eigendom uit het Klimaatakkoord en hebben lokale energiecoöperaties betrokken. Er is een praktische invulling van lokaal eigendom ontwikkeld en gemeenten zijn geïnformeerd hoe zij dit via hun beleidskaders kunnen uitwerken.

In het traject naar de concept-RES waren vaak regionale stakeholders en vertegenwoordigende organisaties betrokken. In het proces naar de RES1.0 is in alle regio's gewerkt aan participatie van inwoners. De coronacrisis zorgde daarbij voor extra uitdagingen, maar met digitale bijeenkomsten zijn er meer en deels ook andere deelnemers betrokken geraakt.

Voor het lerend netwerk energietransitie zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd.

De definitie Lokaal eigendom is uitgewerkt en er zijn voorbereidingen getroffen om regels hiervoor te verankeren in ruimtelijk beleid. RES'en en gemeenten zijn ondersteund om eigen beleid te maken rond lokaal eigendom van hernieuwbare energie. Aanvullend hierop zijn de volgende projecten uitgevoerd:

- Het ontwikkelfonds heeft de eerste projecten ondersteund.
- De handreiking financiële participatie is opgesteld, deze wordt veel gebruikt.
- Een animatiefilm over lokaal eigendom is ontwikkeld en gepubliceerd, met uitleg over verschillende vormen van participatie.
- De mogelijkheden voor een 'coöperatieve programmaverantwoordelijke partij' zijn uitgezocht.
- We hebben deelgenomen aan landelijke en interprovinciale overleggen over financiële participatie en coöperatieve financiering van de energietransitie.

Om het Lerend Netwerk Lokale initiatieven in de Energietransitie te ontwikkelen en te ondersteunen zijn 3 kennisbijeenkomsten georganiseerd over lokale warmte-initiatieven, is 1x per maand een bijeenkomst over zon gehouden, is de website Energie Samen Zuid-Holland gemaakt en is de 'Tussenruimte' lokaal eigendom en RES Talk Lokaal Eigendom vormgegeven. Ook zijn er verkenningen uitgevoerd over opschaling en samenwerking van verschillende coöperaties en zijn zij ondersteund in de samenwerking met lokale overheden.

De Subsidieregeling lokale initiatieven is in 2021 volledig uitgeput en beëindigd. De stijgende energieprijzen en meer aandacht voor inclusieve energietransitie hebben geleid tot veel meer aandacht voor isoleren en energie besparen. Daardoor zijn veel meer aanvragen ingediend dan voorzien. Het betrof 217 aanvragen van VvE's, sportverenigingen, lokale initiatieven, energiecoöperaties en veel particulieren met een smalle beurs. Het oorspronkelijk voor 2022 en 2023 geraamde subsidiebudget is hiermee al in 2021 besteed binnen de doelstelling van de nu afgesloten regeling.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Beleidsprestatie 3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie

- De RES-regio's zijn ondersteund bij het opstellen van de regionale structuurvisies warmte (RSW) en de gemeenten bij het opstellen van de Transitievisie Warmte (TVW) en de daaruit volgende (wijk-) uitvoeringsplannen. Wij hebben eraan bijgedragen dat de warmtebehoefte van woningen, maatschappelijk vastgoed en bedrijven in beeld kwam.
- Het thema energiebesparing is door ons actief in de RES-organisaties geagendeerd, gemeenten en regio's zijn ondersteund bij het organiseren van de planvorming en uitvoering van energiebesparing.
- Een RES-Talk energiebesparing is georganiseerd om gemeenten en regio's te inspireren en er is gestart met een netwerk van ambtenaren voor energiebesparing en onderlinge kennisdeling.
- We hebben bijgedragen aan de beleidsvorming en het instrumentarium voor energiebesparing en energiedelen op bedrijventerreinen. Een aantal besparingsprojecten starten binnenkort, in samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten. De kennis van gemeenten en omgevingsdiensten over aankomende wijzigende wet- en regelgeving rond energiebesparing is toegenomen.
- Een aantal gemeenten, onder andere in de Duin- en Bollenstreek, is ondersteund bij het proces om collectieve oplossingen te vinden, zoals warmtenetten. De ondersteuning is gericht op verbinden en aanjagen zodat plannen voor warmtenetten verder komen en worden uitgevoerd.
- We hebben gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en vastgoedbeheerders geïnventariseerd en hun hulpvragen voor verduurzaming van de vastgoedportefeuille geanalyseerd. Hierop is een ondersteuningsprogramma door de provincie gebaseerd.
- Kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren in Zuid-Holland zijn ondersteund bij plannen om hun gebouwen te verduurzamen en een business case op te stellen. Hierbij hebben wij samengewerkt en kennis gedeeld met andere provincies en RVO.

- Gemeenten en regio's zijn ondersteund bij financiële vraagstukken, inclusief Europese regelingen en financieringsconstructies.
- De pilots 'Energietransitie achter de voordeur bij minima' zijn geëvalueerd en op basis van opgedane lessen en advies van TNO is de aanpak 'Naar een inclusieve energietransitie' vastgesteld.
- Samen met gemeenten en andere uitvoeringspartners zijn projecten en initiatieven gestart in 5 wijken in deelnemende gemeenten, gericht op een meer inclusieve energietransitie. Lessen uit deze uitvoeringspraktijk zijn gedeeld met andere gemeenten (binnen én buiten de Community of Practice - COP) en onder de aandacht gebracht van het Rijk, om mee te nemen in de uitvoering van de middelen (€ 150 mln) die BZK beschikbaar heeft gesteld voor de aanpak van energiearmoede.
- Met de bijdrage aan uitvoering van concrete projecten rond inclusiviteit is kennis opgebouwd die breder gedeeld wordt, zowel binnen als buiten de COP. Specifiek voor de aanpak van gespikkeld bezit (gemengd particulier en corporatiebezit) is een advies opgesteld. Met dit advies zijn diverse gemeenten gefaciliteerd bij hun aanpak.
- We hebben gemeenten geadviseerd bij business cases voor energiebesparing en warmteoplossingen, waaronder die van energiebedrijven en van lokale initiatieven en over externe financiering aantrekken voor deze business cases/initiatieven. Samen met gemeenten is instrumentarium voor proces- en financiële participatie ontwikkeld, in het bijzonder ook voor de doelgroep VvE's.
- We hebben gemeenten ondersteund bij financieringsmodellen opbouwen, offertes opstellen, aanbestedingen, externe advisering uitvragen en de organisatie opzetten.
- We zijn gestart met pilots voor Stedelijke Vernieuwing / Energietransitie in Schiedam, Vlaardingen en Delft op basis van het instrument Transform. Door coronamaatregelen is er vertraging in de uitvoering gekomen.
- Communities of Practice zijn georganiseerd voor actieve kennisdeling (warmtenetten, proeftuinen, wijkuitvoeringsplannen, bedrijventerreinen, maatschappelijk vastgoed, financiering). Daarnaast zijn er themagerichte bijeenkomsten (leerkringen) geweest voor een groot netwerk van contactpersonen bij gemeenten die bezig zijn met de warmtetransitie in de gebouwde omgeving.
- Een aantal gemeenten is ondersteund bij de verduurzaming van monumenten, in samenwerking met het Erfgoedhuis.
- Met partners is de verdere inzet van Europese subsidiemogelijkheden onderzocht (Green Deal).

Beleidsprestatie 3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- Het aanbod van vier warmtebronnen (geothermie, zonthermie, aquathermie en restwarmte) is gestimuleerd door ontsluiting van uitgevoerde (potentie/systeem)studies, ontwikkeling van instrumentarium, onderzoek naar mogelijkheden, ondersteuning van kennisontwikkeling (zoals bij het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy (RCSG) en via een bijdrage aan de Leerstoel Geothermie aan de TU Delft), bijdragen en lobby voor geschikte wet- en regelgeving en innovatieve projecten.
- Voor zonthermie is een plan van aanpak uitgevoerd aan de hand van de verkenning zonthermie die eind 2020 is opgeleverd.
- Samen met gemeenten is gewerkt aan het Elena-programma, gericht op de planvorming voor 10 duurzame warmteprojecten. Een aantal projecten bij gemeente verloopt langzamer dan verwacht.
- Gemeenten zijn geholpen bij subsidie-aanvragen in het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW).
- In vier gemeenten is succesvol de provinciale Kansen voor West 2-subsidie voor verduurzaming van hun warmteopgave ingezet.
- Een aantal gemeenten is ondersteund bij de ontwikkeling van (collectieve) lokale warmteprojecten door energiecoöperaties, woningcorporaties en warmtebedrijven.
- De ontwikkeling en innovatie van seizoensopslag van warmte, zoals HTO en Ecovat is bevorderd.
- Met regio's en gemeenten is gewerkt aan verantwoorde keuzes voor de warmtevoorziening aan de hand van ons afwegingskader Warmtekeuze.
- Er is bijgedragen aan de uitvoering van het Energie-akkoord Greenport West om de klimaatdoelstellingen van de glastuinbouwsector te behalen. Omde energietransitie in de glastuinbouw te bevorderen is een

financiële bijdrage geleverd, gericht op de ontwikkeling van duurzame warmtebronnen en warmte-infrastructuur en de aansluiting op WarmtelinQ.

- Het proces, inpassingsplan en de realisatie van het warmtetransportnet WarmtelinQ is ondersteund en gecoördineerd.
- We hebben meegewerkt aan de totstandkoming van een warmtetransportnet naar Leiden (WarmtelinQ+) en inzet van de middelen uit het warmteparticipatiefonds.
- Er is samengewerkt met gemeenten in de regio's om de aanpassingsvoorstellen van het wetsvoorstel Collectieve Warmtevoorziening te beoordelen. Het wetsvoorstel is afgewezen door IPO en VNG omdat het te weinig zou leiden tot toename van warmtenetten en warmtelevering. In het najaar 2021 is de interbestuurlijke dialoog herstart over een nieuwe invulling van het wetsvoorstel. Ook hieraan hebben wij in IPO-verband en in samenwerking met gemeenten actief bijgedragen.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Beleidsprestatie 3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur

- De provincie is bevoegd gezag voor circa 300 industriële bedrijven (WABO). Op grond hiervan besteden de omgevingsdiensten sinds 2015 extra aandacht aan het toezicht op de energiebesparing bij deze bedrijven. In 2021 zijn vergunningen geactualiseerd en is de intensivering van het toezicht voortgezet.
- De omgevingsdiensten informeren bedrijven proactief over energiebesparingsmogelijkheden. Ondanks de beperkingen door corona zijn in 2021 ruim 20 bedrijven onderzocht en geadviseerd.
- De provincie heeft (via ondernemersvereniging Deltalinqs) bijgedragen aan de zogeheten energie-innovatiestudies (EIS). Hierbij wordt op 'no cure, no pay' basis energiebesparingsmogelijkheden onderzocht bij bedrijven. Inmiddels zijn vier studies succesvol afgerond.
- In 2021 is de systeemstudie definitief opgeleverd. Deze bevat scenario's voor de energie-infrastructuur van de toekomst in Zuid-Holland. Provinciale Staten hebben kennisgenomen van deze studie ([PZH-2021-764317829](#)). Daarnaast heeft de provincie bijgedragen aan de ontwikkeling van 'scenario tooling' voor toekomstige energie infrastructuur (onder andere voor het project Gridmaster).
- Vanuit het industriële cluster Rotterdam – Moerdijk is de Cluster Energie Strategie (CES) opgesteld, waaraan de provincie inhoudelijk heeft bijgedragen. De CES bevat zes sleutelprojecten van nationaal belang en vormt input voor het landelijk meerjarenprogramma energie en klimaat (MIEK) van het Rijk. Provinciale Staten hebben kennis genomen van deze CES ([PZH-2021-787302848](#)). Verder is de provincie als 'stakeholder' betrokken geweest bij een haalbaarheidsstudie naar één van de projecten uit de CES, de Deltacorridor.
- Vanuit de subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen was in 2021 één beschikking voorzien. De initiatiefnemer had echter meer voorbereidingstijd nodig, waardoor er naar verwachting begin 2022 subsidie verleend kan worden.
- Tot slot zijn in 2021 voorbereidingen getroffen om subsidie te verlenen voor de aanleg van een wal-stroomfaciliteit in de gemeente Vlaardingen en van het Stoomnetwerk Botlek.

Beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem

Waterstof

De provincie heeft in EBZ-verband meegewerkt aan een regionaal voorstel voor waterstof. Hiervoor is de Europese Hydrogen Valley status verkregen. Via het IPO hebben we een bijdrage geleverd voor het nationale waterstofprogramma. We hebben ook bijgedragen aan de Hychain4 studie. Deze studie is erop gericht besluitvorming voor de inzet van waterstof implementatie van de waterstofeconomie te versnellen in Nederland en Europa). De provincie is één van de hoofdsponsors van de World Hydrogen Summit; in oktober 2021 was er een ontmoeting ter voorbereiding. . Verder hebben we ondersteund in de zoektocht naar kansen voor waterstof in het Groene Hart en bijgedragen aan het H2GO programma.

Energie-innovatie

Onze inzet voor innovatie van energie is niet alleen gericht op industrie, maar ook op andere sectoren zoals de bouw en soms sectoroverstijgend).

- We hebben in 2021 met de taskforce circulair gewerkt aan een regionale agenda circulaire industrie (afronding in 2022). Daarnaast hebben we het handelingsperspectief voor gebruik van CO₂ als grondstof onderzocht (oplevering in 2022).
- Met de PACT-Challenge is de provincie op zoek naar nieuwe samenwerkingen en innovaties voor een circulaire samenleving op het gebied van plastics. Daarvoor hebben we in 2021 subsidie verstrekt aan een initiatief op het gebied van chemische recycling in de industrie.
- In 2021 is het Field Lab voor industriële elektrificatie gestart, met provinciale subsidie uit het Kansen voor West 2-programma). Met PlantOne zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van een fysieke locatie en is gewerkt aan een projectenpijplijn (met initiatieven die gebruik willen maken van het field lab).
- Via het cross-sectorale energie- en klimaatprogramma ondersteunt de provincie ondernemers bij nieuwe technologieën testen en innovaties marktrijp maken (via de regionale fieldlab structuur). In 2021 is de eerste tranche aan middelen uitgegeven (beschikt in 2020) en de tweede tranche beschikt (zal in 2022/2023 worden uitgegeven).
- In 2021 is financieel bijgedragen aan een nieuw fieldlab op het gebied van geothermie (Rijkswijk Centre for Geo energy) en aan The Green Village (beide niet specifiek industrie-gerelateerd).
- Verder is onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van energie-innovatie-ecosystemen (op het gebied van onder andere solar, off shore wind en batterijen) en het principe van Belasting Toegevoegde Koolstof voor de provinciale organisatie. Tot slot is bijgedragen aan diverse human capital projecten (ook niet industrie-gerelateerd).

Programmatische aanpak

- Samen met regionale partners is een aanpak ontwikkeld die zich richt op Europese fondsen benutten voor vaak innovatieve verduurzamingsprojecten in de industrie. Begin 2021 heeft dit geleid tot een succesvolle openstelling (samen met de gemeente Rotterdam) van € 7 mln vanuit het REACT-EU fonds, gericht op het thema 'groene chemie'. Verder zijn in 2021 voorbereidingen getroffen voor nieuwe openstellingen vanuit het Kansen voor West 3-programma en het Just Transition Fund (JTF).
- Voor de ontwikkeling van het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam is een belangrijke randvoorwaarde dat vergunningverlening vanuit de Natuurbeschermingswet. Dit geldt ook voor de verduurzamingsopgave voor dit gebied. Als belangrijke stap in dit proces hebben Gedeputeerde Staten in 2021 besloten een depositiebank op te richten. Zo is het mogelijk om met in de bank opgenomen depositieruimte een natuurvergunning te verlenen voor nieuwe activiteiten in het gebied.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

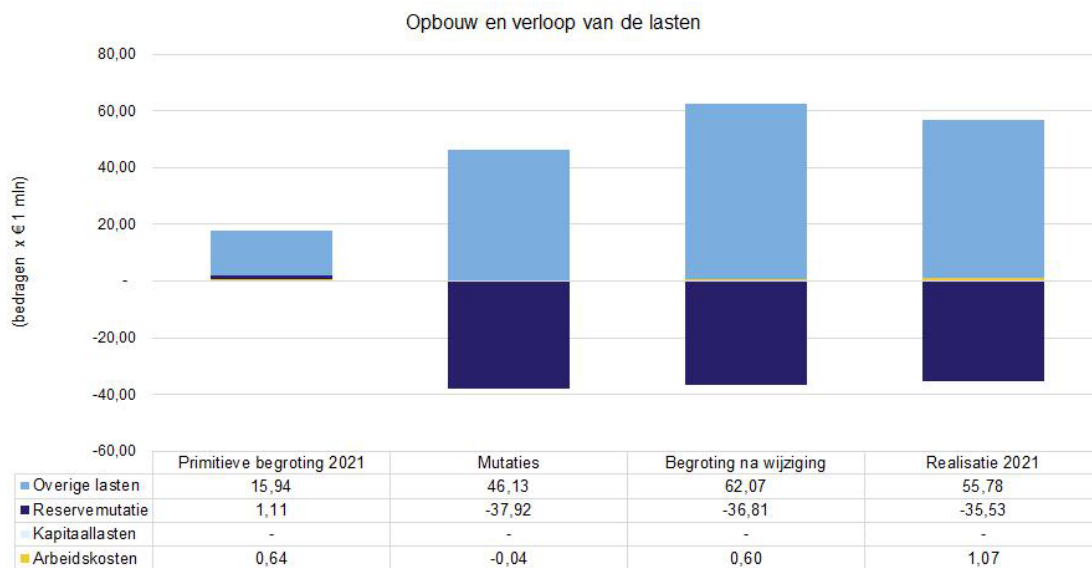
Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering

- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Vershil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening					
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	6.207	598	6.805	2.884	3.922
3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie	2.764	102	2.865	3.668	-803
Totaal beleidsdoel 3-1	8.971	700	9.671	6.551	3.119
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving					
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	1.104	279	1.383	1.565	-182
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	2.311	9.891	12.203	10.965	1.237
Totaal beleidsdoel 3-2	3.415	10.171	13.586	12.530	1.055
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffsysteem in de industrie					
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	3.725	-2.790	935	1.159	-224

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem	1.573	90	1.663	1.076	586
Totaal beleidsdoel 3-3	5.298	-2.700	2.598	2.236	362
Totaal Lasten	17.683	8.171	25.854	21.318	4.536
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening					
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende electriciteitsvoorziening	0	65	65	65	0
Totaal beleidsdoel 3-1	0	65	65	65	0
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving					
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	0	279	279	254	25
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	0	1.000	1.000	383	617
Totaal beleidsdoel 3-2	0	1.279	1.279	637	642
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffsysteem in de industrie					
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	0	20	20	20	0
Totaal beleidsdoel 3-3	0	20	20	20	0
Totaal Baten	0	1.364	1.364	722	642
Saldo lasten en baten Ambitie 3	17.683	6.806	24.490	20.596	3.894

Toelichting lasten

Beleidsdoel 3.1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland € 1,5 mln (v)

De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland is vaak gebruikt, maar het gemiddeld aangevraagde bedrag is tot nu toe vrij laag gebleven. Hierdoor is de aangevraagde hoeveelheid subsidie tot nu toe lager uitgekomen dan verwacht. De aanvragen vertonen inmiddels een stijgende lijn, ook in de gevraagde bedragen. Verder is de subsidieregeling heel recent uitgebreid met 'zon op waterbassins en parkeerterreinen'. Tot slot wordt bekeken hoe de gereserveerde middelen nog meer voor de energietransitie in te zetten zijn.

Subsidieregeling Asbest eraf, zon erop € 0,2 mln (v)

De afrekening van de al gesloten subsidieregeling Asbest eraf, zon erop is lager uitgevallen dan de nog resterende middelen voor de eindvaststelling.

Elektriciteit € 0,2 mln (v)

De middelen voor het inrichtingsplan Groen (€ 0,1 mln) bij Windpark Spui zijn door vertraging bij de exploitant nog niet besteed. De oorzaak voor de overige € 0,1 mln ligt met name in vertraging en activiteiten die door corona geen doorgang konden vinden.

Subsidieregeling Lokale Initiatieven € -0,7 mln (n)

Door het grote aantal aanvragen en het beschikbare subsidiehoofdplafond is meer gehonoreerd dan aan middelen in de jaarschijf beschikbaar was. Bij Voorjaarsnota 2022 zullen de budgetten voor 2022 en 2023 bijgesteld worden.

Regionale Energiestrategieën € 0,4 mln (v)

De regio's hebben meer tijd moeten besteden aan de RES 1.0 en zijn minder aan de uitvoering toegekomen dan geraamd.

Apparaatslasten € 1,6 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 3.2 Verduurzaming gebouwde omgeving**Gebiedsaanpak wijktransformatie € 0,1 mln (v)**

Door coronamaatregelen is vertraging in de uitvoering opgelopen. Voor de gebiedsaanpak wijktransformatie is in het voorjaar van 2021 gestart met het traject Transform in twee gemeenten. Met een integrale wijkaanpak worden twee instrumenten, de Maatschappelijke Impact Analyse (MIA) en de Transitie Exploitatie (Trex) verder ontwikkeld. Op basis van de resultaten van het traject is besloten om de ambitie te verhogen en is er in het najaar gestart met een doorontwikkeling van Transform en het instrument MIA in drie gemeenten, waarvan twee al in het eerste traject deelnamen.

Duurzame wijkwarmte Elena € 0,6 mln (v)

Het betreft hier Europese subsidieën. Inkoop bij gemeenten loopt achter op de planning. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de complexiteit rond de duurzame warmtevoorziening, het achterblijven van het coalitieakkoord van de nieuwe regering en hiermee de onzekerheid van potentiële financiële middelen om de plannen te kunnen realiseren. Dit schuift door naar 2022 en verder.

Warmteleiding WarmtelinQ € 10 mln (v)

Op 16 juni 2021 hebben PS het besluit genomen een investeringssubsidie van totaal € 81 mln te verstrekken aan Gasunie voor de ontwikkeling en realisatie van de warmteleiding WLQ+ en deze op te nemen in de meerjarenbegroting. Voorwaarde is een (voorwaardelijke) investeringsbeslissing door Gasunie. Deze beslissing is door Gasunie uitgesteld naar medio 2022. Om die redenen zijn er nog geen middelen beschikbaar gesteld voor de subsidie.

Voorziening WBR €- 7,6 mln (n)

In het kader van het project LOO/WLQ+ heeft de provincie de afgelopen jaren leningen verstrekt aan het warmtebedrijf. Gezien de financiële situatie van het warmtebedrijf en het lopende WHOA traject wordt een voorziening gevormd voor het totaalbedrag van de uitstaande hoofdsom en verschuldigde rente zoals deze zijn opgenomen op de provinciale balans.

Het vormen van deze voorziening houdt niet in dat de provincie haar aanspraak op de terugbetaling van de leningen loslaat.

Voorziening Houdstermaatschappij Zuid Holland € -1,3 mln (n)

De provinciale stille reserve heeft op basis van de concept jaarrekening een negatieve waarde van € -7,1 mln. Om de negatieve stille reserve af te dekken heeft de provincie de reeds getroffen voorziening HZH, zijnde € 5,8 mln, opgehoogd met € 1,3 mln tot € 7,1 mln. Dekking ten laste van Risicoreserve Energiefonds.

Apparaatslasten € -0,7 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 3.3 Duurzaam energie- en grondstoffsysteem in de industrie**Verduurzaming Industrie € 0,2 mln (v)**

Er is € 0,2 mln minder aan lasten gerealiseerd dan voorzien, doordat een beschikking uit de regeling energie infrastructuur (nog) geen doorgang kon vinden (de initiatiefnemer heeft meer tijd nodig om tot een aan vraag te doen).

Innoveren en kennis € 1 mln (v)

Er is € 0,5 mln minder aan lasten gerealiseerd dan eerder voorzien, doordat een deel van de beschikking voor het energie- en klimaatprogramma niet ten laste van begrotingsjaar 2021 kan worden gebracht, terwijl daar in de raming wel rekening mee was gehouden. De oorzaak voor de overige € 0,5 mln ligt met name in projecten die door corona geen doorgang konden vinden en projecten die bij nader inzien uit ambitie 4 bekostigd konden worden.

Apparaatslasten € -0,9 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Toelichting baten**Beleidsdoel 3.2 Verduurzaming gebouwde omgeving****Duurzame wijkwarmte Elena € 0,6 mln (n)**

Het betreft hier Europese subsidiemiddelen. Inkoop bij gemeenten loopt achter op de planning. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de complexiteit rond de duurzame warmtevoorziening, het achterblijven van het coalitieakkoord van de nieuwe regering en hiermee de onzekerheid van potentiële financiële middelen om de plannen te kunnen realiseren. Dit schuift door naar 2022 en verder.

Instrumentarium**Reserves**

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
Risicoreserve Energiefonds	3-1	1.800	41.556	-39.756
#Energietrans.gebouwde omg&glastuinb	3-1	0	1.011	-1.011
Risicoreserve Energiefonds	3-2	0	1.100	-1.100
Warmteleiding Warmteling	3-2	88.200	10.000	78.200
#Verduurzaming Industrie	3-3	0	800	-800
Eindtotaal		90.000	54.467	35.533

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Warmtebedrijf Holding B.V.

Door deelname aan het Warmtebedrijf Holding levert de provincie Zuid-Holland een bijdrage aan de nationale klimaatdoelstellingen door reductie van de broeikasgassen. Eind 2017 is het warmtebedrijf opnieuw ingericht als Holding met daaronder WBR-infra en WBR-explo. Het warmtebedrijf zal in de eindsituatie industriewarmte leveren voor circa 50.000 woningequivalenten in Rotterdam. Dit leidt tot een emissiebeperking van 70-80 ton CO₂ per jaar en een betere lokale luchtkwaliteit.

PZEM N.V.

PZEM N.V. is de rechtsopvolger van DELTA N.V. en richt zich op productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt.

Omgevingsdiensten

[Zie de toelichting bij Ambitie 7.](#)

EnergiiQ

EnergiiQ is een fonds binnen de Houdstermaatschappij Zuid-Holland, dat revolverend investeert in de zogenaamde scale-up fase van energie-innoverende bedrijven.

Warmteparticipatiefonds

WPF is een fonds binnen de Houdstermaatschappij Zuid-Holland, dat revolverend investeert in projecten voor verduurzaming van de warmtevraag, warmtebronnen en warmte-infrastructuur.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 3.](#)

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Zuid-Holland is een economische speler van belang

Zuid-Holland herbergt het grootste Haven Industrieel Complex van Europa, met een sterk proces- en petrochemisch, logistiek en maritiem cluster. In de directe nabijheid van dit complex bevindt zich het grootste glastuinbouwcluster van de wereld: een belangrijke speler in de wereldwijde voedingsketen.

Alle negen nationale economische topsectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig. Verder herbergt onze provincie talrijke excellente kennis- en onderzoeksinstituten die tot de top in hun vakgebied behoren. De campussen van nationaal belang, zoals het Bioscience Park te Leiden, TU Delft Science Park en Space Campus Noordwijk, herbergen talrijke startups en innovatieve bedrijven. De economische kracht van de provincie Zuid-Holland ligt in deze diversiteit.

Economie is in transitie

De Zuid-Hollandse economie bevindt zich in een omvangrijk vernieuwingsproces. Er zijn drie thema's die de verandering van onze economie aanjagen: energietransitie, circulair en digitalisering.

De op fossiele grondstoffen gebaseerde industriële sectoren staan voor een grote transitie. Verduurzaming van de Zuid-Hollandse economie is nodig om minder afhankelijk te zijn van fossiele grondstoffen. Ook de uitstoot van de industrie en milieudruk als gevolg van transportbewegingen is in Zuid-Holland bovengemiddeld. Ontwikkende technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, robotisering en 3D-printing veranderen de productieprocessen, verdienmodellen en ons werk, maar kunnen ook veelbelovend zijn. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Dit vraagt om een versnelde transitie van de Zuid-Hollandse economie en om een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis.

Wij streven naar een duurzame, innovatieve economie

Wij willen de meest innovatieve regio van Nederland zijn, waarbij we inzetten op de kruisbestuiving tussen de verschillende sectoren. We zetten in op diensten en producten die veel waarde toevoegen richting duurzaam en digitaal. Wij streven naar passend werk voor iedereen. Wij denken daarbij aan alle niveaus. Van ongeschoold, mbo tot en met universitair. Daarnaast blijft de provincie met haar partners bouwen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat door te zorgen voor voldoende en kwalitatief goede werklocaties (kantoren, bedrijventerreinen, woon/werklocaties), woonruimte, woon-werkverbindingen, een goede beroepsbevolking, een gezonde leefomgeving, recreatieve voorzieningen en cultureel erfgoed.

De culturele rijkdom van Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft een rijke geschiedenis. Investeren in het aanwezige erfgoed, archeologie en cultuur en het gericht betrekken van toeristen daarbij biedt een positieve stimulans aan ons vestigingsklimaat.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Zuid-Holland is één van de drijvende krachten achter de Nederlandse economie. Met een bruto regionaal product van € 146 mld levert de economie van Zuid-Holland een bijdrage van 21% aan de totale Nederlandse economie (BNP). Tegelijkertijd staat Zuid-Holland voor een groot aantal uitdagingen. Zo staat onze regio voor een grote verduurzamings- en digitaliseringsopgave en heeft de coronacrisis impact op de economie. Inmiddels beginnen de economische effecten van het herstelpad zichtbaar te worden. Nieuwe cijfers laten economisch herstel op nationaal niveau zien, dat volgens de laatste raming van het CPB groter is dan verwacht: de economie groeide in 2021 met bijna 4%, gevolgd door ruim 3% groei in 2022. De provincie heeft in 2021 verschillende initiatieven gefinancierd om de impact van het coronavirus voor ondernemers zoveel mogelijk te beperken. Bijvoorbeeld de ondersteuning van het mkb op digitalisering, samenwerking en financiering. En een aantal fieldlabs. Daarnaast is onverminderd bijgedragen aan innovatie binnen het mkb en de economische topsectoren. In 2021 heeft de

provincie innovatie in Zuid-Holland gestimuleerd via diverse subsidieregelingen, via actieve rollen in regionale samenwerkingsverbanden en via het [Startup in Residenceprogramma](#).

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Werklocaties

Door de toenemende vraag naar woningen staan werklocaties onder druk, met name bedrijventerreinen. In 2021 is ingezet op borging dat er voldoende toekomstbestendige en kwalitatief goede ruimte voor bedrijventerreinen in Zuid-Holland blijft. Bij gemeentelijke transformatieplannen van bedrijventerreinen naar de functie wonen hebben we bereikt dat door compensatieplannen goede vereffening plaatsvindt van ruimte die voor bedrijven verloren is gegaan. In een aantal woon-werkakkoorden hebben we afspraken gemaakt voor een goede balans tussen ruimte voor wonen en ruimte voor werken. Nieuwe transformatieplannen worden onderdeel van de regionale visies bedrijventerreinen, die we gaan opstellen met de regio's.

Via diverse subsidieregelingen hebben we bereikt dat de markt plannen heeft ontwikkeld voor duurzame, toekomstbestendige bedrijventerreinen en vitale en levendige (winkel)centra. Daarnaast zijn diverse bedrijventerreinen verduurzaamd en hebben we bijgedragen aan een pilot circulaire bedrijventerreinen in Midden-Holland.

Met de uitvoering van ons detailhandelsbeleid hebben we bijgedragen aan een betere vitaliteit van stads- en dorpscentra.

Door de coronacrisis zijn er veel onzekerheden op de kantorenmarkt. Na een aanvankelijke daling van de kantorenopname (vraagkant), lijkt de kantorenmarkt zich al snel weer te herstellen. Cijfers van 2021 laten zien dat de kantoorleegstand in de provincie Zuid-Holland licht is gestegen naar 7,1% (2020: 6,9%). Kijkend naar de grote steden binnen de provincie zien we een marginale stijging in Den Haag naar 4,2% en een lichte daling in Rotterdam naar 8,3%. De kantooropname is gestegen met 33% (2021: 328.500 m²; 2020: 246.900 m²) en het kantooraanbod is gedaald met 6% (2021: 1.056.800 m²; 2020: 1.128.500 m²).

Human Capital

Er is ook in 2021 uitvoering gegeven aan het Human Capital akkoord Zuid-Holland (2019) om:

- Bij-, om- en herscholing voor werkenden inclusief flexwerkers en voor niet-werkenden te stimuleren
- De transities van werk naar werk te stimuleren;
- Onderbenutte deeltijdwerkers beter te benutten door ze desgewenst meer uren te laten werken;
- Internationale werknemers voor vacatures die niet met Zuid-Hollandse of Nederlandse kandidaten kunnen worden ingevuld, aan te trekken of te behouden.

Daarnaast hebben we geprobeerd de negatieve gevolgen van de coronacrisis voor een specifieke doelgroep te beperken. Er is een subsidieregeling opengesteld die voor werkgevers de arbeidslasten verlaagt bij aanstellen van mbo'ers en hbo'ers met een pas verworven diploma.

De concrete resultaten waren:

- Er zijn in 2021 vijf zogenaamde deelakkoorden afgesloten. Deelakkoorden zijn een voorwaarde om een subsidieaanvraag te doen bij provincie Zuid-Holland binnen de subsidieregeling van € 5 mln. Het betreft:
  - Energy Switch, bijscholen van werknemers op het thema energietransitie;
  - Campus Gouda, bijscholen van werknemers op de thema's zorg & technologie en bodem & technologie;
  - Internationaal Talent Programma, behouden en aantrekken van internationaal talent;
  - Van Bank naar Bouw en Techniek, begeleiden van werknemers vanuit de financiële-, verzekerings- en fossiele sector naar een baan in de bouw en techniek;
  - LLO-CIV Bio Sciences, bijscholen van werknemers in de Bio Sciences sector.

Van die vijf zijn Energy Switch (voor een bedrag van € 0,8 mln) en LLO-CIV Bio Sciences (€ 0,1 mln) daadwerkelijk omgezet in een gehonoreerde subsidieaanvraag. De overige drie leiden naar verwachting tot een subsidieaanvraag in 2022.

- De uitvoering van de eerder ondersteunde deelakkoorden is goed op stoom. Zo heeft SMITZH als eerste project de doelstellingen al behaald. Meer dan 2.000 werknemers zijn geschoold via het digitale leerplatform oZone. Ook de eerder gehonoreerde aanvragen van Greenports West-Holland, van WE-IT en van de Regiodeal Drechtsteden zijn op weg om de afgesproken kwantitatieve doelstellingen te behalen.
- Er zijn kwartiermakers aangesteld die moeten zorgen voor nieuwe deelakkoorden rond de DigiCampus GWW (verbeteren digitale vaardigheden van werknemers in de grond-, weg- en waterbouw), Crest (voorheen Vijfsluizen Academy, bijscholen van werknemers in de maritieme/offshore industrie) en het Young Professionals Challenge Program (young professionals participeren in challenges, wat bijdraagt aan hun persoonlijke ontwikkeling).
- In totaal worden nu zo'n 15 projecten tijdens verschillende fases ondersteund.
- Er zijn 20 aanvragen ingediend onder de Subsidieregeling tegemoetkoming loonkosten onlangs gediplomeerden Zuid-Holland (subsidieplafond € 1,5 mln). In 2021 zijn er 13 gehonoreerd voor een totaalbedrag van € 82.000. Drie zijn er nog in behandeling. De oorspronkelijke openstelling van deze regeling, die medio september door GS inhoudelijk is aangepast, liep tot 31-12-2021, maar is verlengd tot 31-12-2022.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Door de coronapandemie en de sluiting van veel voorzieningen waaronder scholen, theaters, bibliotheken, horeca, evenementen, attractieparken als gevolg daarvan, zijn de cultuur- en toeristische sector net als in 2020 ook in 2021 in zwaar weer terechtgekomen. Maar ook de erfgoedsector en archeologie hebben de nadelige gevolgen hiervan ondervonden, omdat veel activiteiten zijn vertraagd of uitgesteld. Ondanks de druk van de crisis zijn veel van de beleidsdoelen voor 2021 volgens plan gerealiseerd. In 2021 is Zuid-Holland zelfs twee werelderfgoederen rijker geworden. Zowel de Limes als de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn toegevoegd aan de werelderfgoedlijst van UNESCO. Ook is in 2021 de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee verbreed en uitgebreid met delen van Voorne-Putten en Hoeksche Waard. Deze vernieuwde erfgoedlijn heeft de naam Historisch Haringvliet gekregen.

Als gevolg van corona is meer het belang ingezien van cultuurparticipatie in onze samenleving. Via IPO, samen met gemeenten in Zuid-Holland en samen met onze culturele instellingen zijn we als provincie actiever geweest in deze taak.

Ons beleid op het gebied van toerisme is in 2020 gestart en in 2021 uitgevoerd. Met de subsidieregeling en samenwerking met partners willen we bijdragen aan een beter perspectief voor de toeristische sector.

In de erfgoedsector en archeologie zijn door corona activiteiten vertraagd en uitgesteld, maar er is ook heel veel gerealiseerd. Ondanks alle beperkingen om fysiek bij elkaar te komen is het gelukt om ons samen met onze externe partners in te zetten voor het behoud en beleefbaar maken van erfgoed en archeologie.

De ruimtelijke planadvisering voor erfgoed is in omvang vergelijkbaar met 2020. Gemeenten voeren steeds meer in een vroeg stadium van de planontwikkeling overleg met de provincie, zodat het provinciale ruimtelijke erfgoedbeleid in de plannen kan worden opgenomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie stimuleren

Voor een uitgebreidere beschrijving van de onderliggende activiteiten verwijzen wij naar het Programma Zuid-Hollandse Economie (PZE).

Innovatie zorgt ervoor dat er nieuwe duurzame en digitale oplossingen worden gevonden voor maatschappelijke opgaven. De inspanningen van de provincie zijn erop gericht de omgeving (of het 'ecosysteem') voor ondernemers waarbinnen zij innoveren en ondernemen te versterken. Zo komen er meer innovaties tot stand en ontstaat er een klimaat waarin bedrijven zich willen vestigen of verder ontwikkelen. Daarnaast is het van belang dat onze economie toekomstbestendig en weerbaar is, zodat grote gebeurtenissen zoals de coronacrisis in de toekomst kunnen worden opgevangen. We streven naar een robuust ecosysteem waarin bedrijven en clusters onderling optimaal kunnen (samen)werken. Door in te zetten op transities en innovatie zorgen wij ervoor dat Zuid-Holland klaar en weerbaar is voor de toekomst.

Om dit te bereiken zijn de volgende succesvolle subsidieregelingen in 2021 opnieuw opengesteld:

- MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) om regionale innovatie in de topsectoren te stimuleren (€ 7 mln provinciale middelen en € 9 mln rijksmiddelen; samen € 16 mln).
- Campussen Zuid-Holland, voor kansrijke initiatieven binnen de TU Delft Campus, het Leiden Bio Science Park en de Space Campus Noordwijk (€ 2,6 mln).
- Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland, om het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid te versterken (€ 1,5 mln).

Daarnaast is bijgedragen aan de volgende onderwerpen:

- Er zijn vier innovatieprogramma's gestart en uitgevoerd, op de thema's Energie & Klimaat (€ 0,6 mln), ZorgTech (€ 0,2 mln), AgriTech (subsidie vanaf 2022; € 0,8 mln) en Smart Industry (Smart Manufacturing Industriële Toepassingen in Zuid-Holland ofwel SMITZH; € 1,3 mln). En er is € 0,3 mln ingezet voor coronahulp aan fieldlabspartijen.
- Voor het onderwerp Vroege Fase Financiering (VFF) is na de najaarsnota de provinciale bijdrage van € 2 mln in de vorm van een subsidieverlening aan InnovationQuarter afgewikkeld. De middelen voor VFF zijn bij UNIIQ, het investeringsfonds voor VFF van InnovationQuarter, belegd. UNIIQ helpt ondernemers in Zuid-Holland om hun innovatie sneller naar de markt te brengen. Vanwege de geschatte looptijd door het Innovation Quarter worden de lasten niet in 2021 maar in 2022 en verder verantwoord. Het budget 2021 van € 2 mln dat hiervoor gereed was gezet, wordt overgeplaatst naar de uitvoeringsjaren.
- Er is een start gemaakt met de uitwerking van de regionale Groeiagenda die volgde uit de Nationale Groeiagenda van het kabinet. Aan de procesbegeleiding van investeringsvoorstellen voor het Nationaal Groeifonds is € 0,2 mln besteed.
- Startup in Residence, waar in 2021 in lijn met eerdere jaren opnieuw startups werden verbonden aan uitdagingen van de provincie. Andere activiteiten van het Innovatieteam waren innovatiegericht inkopen stimuleren en adequaat communiceren over innovatie (onder meer via #InnovatiefZuidHolland). Ook werden in 2021 drie campussen mede ondersteund in hun verdere groei en ontwikkeling (PZH Campus, Campus@Sea Scheveningen, Leiden Law Park); in totaal is € 0,5 mln besteed.
- De verdere ontwikkeling van Planet B.io, de Biotech Campus bij het DSM-terrein in Delft (€ 0,7 mln). Planet B.io faciliteert samenwerkingen rondom innovatieve biotechnologie met de TU Delft, DSM, de pilot faciliteit BPF en creëert een community van onderzoekers, ondernemers, investeerders en overheden.
- Versterking van het Life Science and Health cluster, dit jaar onder andere via een subsidie van € 2 mln voor de ontwikkeling van NECSTGEN, een onderzoeksfaciliteit voor cel- en gentherapie op het Leiden Bio Science Park.
- Ondersteuning van het brede MKB bij 9 'MKB-deals' met gemeenten en ondernemersvertegenwoordigers in Zuid-Holland (€ 1,6 mln waarvan € 0,8 mln verantwoord wordt in 2021 en € 0,8 mln in 2022). De MKB-deals

hebben betrekking op concrete projecten om het brede mkb in Zuid-Holland te ondersteunen, onder meer in digitalisering.

- Vanuit de regiodeal Drechtsteden is de meerjarige subsidie voor 'Leerpark Drechtsteden' verleend. Het gaat om de inrichting van een zogeheten maakfabriek in de regio. Het totaalbedrag is € 3 mln waarvan € 0,3 mln al direct wordt verantwoord in het jaar 2021.
- Met het circulaire programma ACCEZ hebben VNO NCW West, de regionale universiteiten en de provincie een samenwerking gevonden die blijvende vernieuwing mogelijk maakt met beleidsmakers, ondernemers en onderzoekers. Het budget van het programma 2018-2023 is € 9 mln waarvan € 5 mln van de provincie. In 2021 zijn de projecten in de Haagse Binckhorst, de tuinbouwscenario's en het Groene Hart afgerond. Daarnaast zijn nieuwe trajecten gestart om gebiedsgerichte dialogen te faciliteren in de glastuinbouw, het kennisecosysteem Zuid-Holland, de melkveehouderij en de regio Bollenstreek.

Europese middelen

Uit het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) zijn in 2021 nieuwe subsidies verstrekt door het beschikbaar komen van middelen via het (corona)herstelprogramma REACT-EU. Deze middelen werden verder aangevuld met cofinanciering vanuit het Rijk. De middelen zijn ten goede gekomen aan innovatieve projecten die de transitie naar een duurzame en digitale economie in Zuid-Holland versnellen. Het mkb was hierbij de voornaamste doelgroep. In 2022 zullen de eerste reguliere openstellingen vanuit de nieuwe EU-programmaperiode 2021-2027 plaatsvinden. De provincie stelt eigen cofinancieringsmiddelen beschikbaar om extra sturing, gebruik en effect van deze EU-middelen te bereiken. Zowel EU- als eigen cofinancieringsmiddelen worden uiteraard ingezet voor onderwerpen die passen bij de beleidsdoelstellingen van de provincie en die ook zijn afgestemd met regionale partners, zoals de gemeenten Den Haag en Rotterdam.

InnovationQuarter

De opdracht van InnovationQuarter (IQ) is door de coronacrisis uitdagender en relevanter geworden. Er moet snel en doelgericht worden ingespeeld op veranderende economische omstandigheden. In 2021 is IQ blijven bouwen aan programma's, innovatieprojecten en business cases (Innoveren); door te investeren in vernieuwende bedrijven (Investeren), door de mkb'ers te blijven ondersteunen in hun internationale ambities en door ook in deze tijd buitenlandse bedrijven naar onze regio te trekken (Internationaliseren).

Dit heeft in 2021 geleid tot een additioneel geïnvesteerd privaat vermogen van naar schatting € 682 mln en de creatie van 2.483 hoogwaardige arbeidsplaatsen in de regio. De doelstellingen uit het Jaarplan 2021 waren respectievelijk € 99 mln en minimaal 600 hoogwaardige arbeidsplaatsen. Dit is exclusief de corona-overbrugging investeringsportefeuille.

In 2021 is de intrinsieke waarde van IQ verder gedaald met € 1,4 mln, waardoor het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde is gestegen van € 5 mln naar € 6,4 mln. De toevoeging van € 1.4 mln aan de voorziening die voor dit risico is getroffen wordt gedekt uit de Algemene reserve.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de greenports

In 2021 is de kracht van het greenportsnetwerk gebleken uit de effectieve samenwerking van netwerkorganisaties tijdens de coronacrisis. De tuinbouwsector heeft zich in 2021 grotendeels hersteld van de noodsituatie.

Tuinbouworganisaties pakken samen de collectieve knelpunten aan op het gebied van arbeid, financiën en logistiek. Greenports Nederland coördineert en faciliteert de gezamenlijke aanpak. De sector is zich er scherp van bewust dat het belangrijk is om meer robuust te worden voor crises zoals deze. Daarom is in opdracht van de crisisorganisatie onder regie van ACCEZ gewerkt aan een scenarioanalyse. De scenario's bieden handvatten voor gesprek en handelingsperspectieven voor alle ondernemers en beleidsmakers in de tuinbouwketen. Daarnaast is met de partners verder gewerkt aan de doelen van de Nationale Tuinbouwagenda 2019-2030. Volgens afspraak worden door GS jaarlijks de details gedeeld met Provinciale Staten.

Verder zijn de volgende projecten uitgevoerd:

- Voor de energietransitie in de glastuinbouw wordt met de sector intensief samengewerkt binnen het vernieuwde Energieakkoord in de Greenport West-Holland (GPWH), met de Greenport Duin- en Bollenstreek en Greenports Nederland. Over de inhoudelijke resultaten is gerapporteerd vanuit de opgave Schone Energie voor Iedereen.
- Vanuit het Werkboek Oostland zijn plannen van aanpak voor het gebied benoemd. Inventarisatie naar herstructurering in polders Noordpolder en Kleihoogt (beide Lansingerland) is afgerond.
- Op grond van de werkboeken Oostland en Westland is de inventarisatie, actualisatie en analyse van de data voor de glastuinbouw in de GPWH afgerond. Daarnaast is het onderzoek naar agrologistieke bedrijventerreinen geactualiseerd. Het project ruimtelijk economische strategie GPWH is gestart.
- Er is geïnvesteerd in gebiedsgerichte aanpak waarmee glasconcentratiegebieden toekomstbestendig worden gemaakt zoals in de Broekpolder, Oranjepolder (beide Westland) en Baan en Sotaweg (regio Aalsmeer).
- In Greenport Aalsmeer is gewerkt aan duurzame gebiedsontwikkeling om bedrijven te ondersteunen bij toekomstplannen en is er onderzoek verricht naar het ruimtelijk-economisch vraag- en aanbodveld voor veiling gelieerde bedrijven.
- In de gebiedsontwikkeling Dutch Fresh Port is gewerkt aan de integrale ontwikkeling van het gebied met inachtneming van woningbouw in Barendrecht (Stationstuinen). Er zijn 'bouwstenen' opgesteld en uitgewerkt, waarbij bereikbaarheid en bestuurbaarheid de aandacht hebben gevraagd.
- Meer agrologistieke bedrijven werken samen om de benodigde multimodale versverbindingen via spoor, binnenvaart en 'shortsea' concreet vorm te geven. Met het Rijk (BO MIRT), het havenbedrijf Rotterdam, het betrokken bedrijfsleven en greenports is gewerkt aan de verdere concretisering van spoorverbindingen voor 'vers' vanuit Rotterdam.
- Het in 2021 vernieuwde 'Innovatiepact Greenport West-Holland' heeft geleid tot succesvolle innovatieprojecten voor digitalisering, verduurzaming, circulariteit, biodiversiteit en de human capital agenda.
- Ondernemers zijn met expertise ondersteund bij aanvragen voor fondsen, zoals het Nationaal Groeifonds en REACT-EU.
- Daarnaast heeft de provincie bijgedragen aan de internationaliseringsstrategie van de Greenport West-Holland. Deze is in 2021 vastgesteld in de Greenboard.
- Het beheercontract van de Dutch Extract Library tussen de provincie en Universiteit Leiden is gesloten.
- In de handelsbevordering met China is in 2021 een meerjarenplan opgesteld en zijn alle fysieke missies vervangen door digitale activiteiten. Zo hebben de commissaris en gedeputeerden online videopresentaties gegeven, onder meer in de Hebei-week, november 2021, en is de jaarlijkse China Business Week digitaal georganiseerd.
- Het initiatief Phario heeft een proeffabriek gebouwd waar plastic uit afvalwater gemaakt wordt voor toepassingen in de glastuinbouwsector.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie Havencomplex

Het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam is van grote betekenis voor de regionale en nationale werkgelegenheid en vormt een onmisbare schakel in de transitie naar een nieuwe, duurzame economie. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat, dat een stimulans vormt om te investeren in verduurzaming, vormt hierbij een belangrijke randvoorwaarde. In 2021 heeft de provincie het volgende concreet bijgedragen aan de transitie van het HIC:

- Via de subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ) draagt de provincie bij aan samenwerking en netwerkvorming in het HIC. De subsidie wordt verstrekt voor een periode van maximaal vier jaar. In 2021 hebben de volgende netwerken in het HIC subsidie ontvangen: Smart Port, Maritime Delta, Deltalinqs Climate Program (voor al deze organisaties loopt de subsidie tot en met 2021), Clean Tech Delta (tot en met 2022), Smart Shipping (tot en met 2023), Port XL en Itanks (tot en met 2024).

- Via de MIT-regeling stimuleert de provincie innovaties in het mkb. In 2021 hebben diverse bedrijven uit het HIC subsidie uit de MIT-regeling ontvangen voor haalbaarheidsstudies en samenwerkingsprojecten. Het betreft de sectoren energie, water en chemie.
- In 2021 is de regionale maritieme agenda opgesteld. Als vervolg hierop hebben in 2021 diverse projecten via IQ ondersteuning gekregen bij het in kaart brengen en aanvragen van bijpassende (Europese) subsidies.
- In 2021 is een pilot maritieme datawerf gestart, met een belangrijke bijdrage door de provincie. Maritieme MKB-bedrijven krijgen in deze pilot ondersteuning om hun ambities voor datagedreven werken te realiseren.
- De bijdrage van de provincie specifiek gericht op de energietransitie in het HIC vindt u terug in Ambitie 3 Schone energie voor iedereen, [Beleidsdoel 3-3](#).
- De bijdrage van de provincie aan betere en schone mobiliteit in het HIC vindt u terug in [Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland](#).

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitaal Zuid-Holland

In 2021 heeft de provincie het volgende concreet bijgedragen aan de transitie Digitalisering:

- Connectiviteit: er is gestart met de Connectiviteit Brigade; 22 gemeenten zijn geholpen met informatievoorziening over glasvezel en uitrol van het 5G-netwerk.
- Uitgangspunten Antennebeleid 5G vastgesteld zodat gemeenten zelf in hun eigen organisatie dit kunnen implementeren en niet zelf opnieuw het wiel op gebied van 5G-masten hoeven uit te vinden.
- Cybersecurity: er is bijgedragen aan opzetten Cyberweerbaarheidscentrum Greenports samen met partners in de regio waaronder Greenport West-Holland en Security Delta. Dit centrum is het gezamenlijke loket voor digitale veiligheid voor bedrijven in het greenportcluster, zoals productiebedrijven, handel en toelevering.
- Digitaal MKB: Actieagenda Digitaal MKB Zuid-Holland opgesteld. In dit actieplan helpen we het brede mkb met digitalisering, onder meer door een overzicht te maken van alle (gemeentelijke) initiatieven die hierin zijn. Ook ondersteunen we de mkbwerkplaatsen in de provincie.
- Digitale Innovatie: het AI Hub Zuid-Holland voor kunstmatige intelligentie is gestart met de universiteiten, InnovationQuarter, TNO en gemeenten. Deze netwerkorganisatie zal één uithangbord maken en gezamenlijk aanspreekpunt zijn voor bedrijven en kennisinstellingen in Zuid-Holland die willen werken met Artificiële Intelligentie.
- Er is subsidie verleend aan het ImpaQt consortium. Hier werken 6 private partijen samen om een quantumcomputer met hoge kwaliteit apparatuur werkend te krijgen: het zogenaamde ImpaQT-project. Als dat slaagt, geeft dat deze regio wereldwijd een unieke positie als leverancier van quantumapparatuur.
- Actieplan Quantum: dit actieplan is opgesteld samen met de belangrijkste spelers in de provincie. Dit heeft als doel samen te werken aan concrete toepassingen van de quantumtechnologie.
- 5G-netwerken: het 5G Innovatieprogramma is gestart. Hierin krijgen mkb'ers de kans om met vouchers hun innovatie te testen met 5G apparatuur.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

Corona zorgt voor uitdagingen, ook voor Circulair Zuid-Holland. De rol van de provincie in de circulaire transitie is erop gericht te inspireren, aan te jagen en verbindingen te maken. We zorgen dat er nieuwe netwerken tot stand komen en faciliteren de koplopers om gezamenlijk agenda's te maken en (doorbraak)projecten te draaien die de transitie verder helpen. Online of hybride is dat niet altijd makkelijk maar toch zijn in 2021 mooie resultaten bereikt:

- Twee vernieuwersnetwerken zijn opgericht: Fair Solar (circulaire zonnepanelen), wat leidde tot een agenda met 13 projecten en Natuurlijke Reststromen, dat bestaat uit 150 deelnemers. In een vernieuwersnetwerk werken overheden, onderzoekers en ondernemers samen aan circulaire diensten en producten die bijdragen aan de transitie.
- Biobased bouwen is écht op de agenda gekomen en met steun van de provincie is de Landelijke City Deal Circulair en Conceptueel bouwen tot stand gekomen, waarin biobased bouwen een belangrijke plek inneemt. Vier Zuid-Hollandse gemeenten gaan via deze deal nu concreet aan de slag met circulaire gebiedsontwikkelingen.

- De 'Plastic Pact tot Act (P>Act) challenge' is in 2021 opnieuw georganiseerd om de circulaire denk- en doe kracht van de kunststofsector in het mkb te stimuleren. Dit heeft geleid tot 3 mooie projecten die vervolgens ook een vervolgstap maakten.
- Het evenement Samen Circulair Versnellen vond plaats. Een dag die in het teken stond van kennis en ervaring delen rond de circulaire economie bij Zuid-Hollandse gemeenten en waterschappen die een grote rol spelen in de circulaire transitie. De belangstelling was groot; 25 gemeenten, 4 waterschappen, 2 omgevingsdiensten en 13 andere organisaties namen deel.
- Circulair is ook een verbindend thema gebleken in de samenwerking met gemeenten op de Zuid-Hollandse eilanden en binnen de Regiodeal. Met name op Goeree-Overflakkee en de Hoekse Waard heeft dit geleid tot een Uitvoeringsprogramma Circulair en zijn er circulaire projecten opgezet.
- In de provinciale organisatie is circulair onderdeel geworden van het nieuwe provinciale inkoopbeleid. Hiermee zijn onze inkopers verplicht om circulair aan te besteden of expliciet uit te leggen als het niet kan.

Transities gaan erom beweging te creëren en de (on)mogelijkheden zichtbaar te maken. Dat is in 2021 gelukt: netwerken groeien, verschillende onderwerpen zijn op de agenda gekomen en hebben zowel het provinciale als landelijke nieuws gehaald en er is gewerkt aan innovatieve doorbraakprojecten.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit

Om de beleidsprestatie te realiseren zijn de volgende succesvolle subsidieregelingen in 2021 opengesteld:

- Planvorming Bedrijventerreinen (€ 0,5 mln). Er zijn 46 aanvragen ingediend.
- Verduurzaming Bedrijventerreinen (€ 2 mln). Er zijn 14 aanvragen ingediend.
- Planvorming Detailhandel (€ 0,5 mln). Er zijn 24 aanvragen ingediend.

Voor bedrijventerreinen zijn de budgetten uitgeput. Bij planvorming detailhandel is dat niet het geval. Er werd over het algemeen niet het maximale bedrag per project aangevraagd.

In 2021 zijn voor de Uitvoeringsregeling herstructurering van bedrijventerreinen 7 subsidieprojecten van in totaal 92 hectare vastgesteld. Als gevolg van de coronacrisis is de uitvoering van één project in 2021 wat vertraagd, waardoor er minder projecten zijn vastgesteld dan verwacht.

Dit jaar hebben we de ruimtelijke onderdelen van de strategie bedrijventerreinen vastgelegd in het provinciale Omgevingsbeleid, een behoefteraming bedrijventerreinen uitgevoerd en een uitvraag om regionale visies bedrijventerreinen op te stellen naar de regio's verzonden. Het flankerend beleid voor het evenwicht tussen wonen en werken wordt ondertussen uitgewerkt in een brede aanpak revitalisering bedrijventerreinen, waarvoor een investeringsplan wordt opgesteld. We hebben vier woon-werkakkoorden afgesloten om afspraken te maken over een goede balans tussen wonen en werken in betrokken gebieden (Rotterdam: Feijenoord-City, Leiden: Werninkterrein, vier Haaglanden gemeenten: Den Haag, Delft, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk; en Schiedam: Nieuw-Mathenesse).

Dit jaar hebben ambassadeurs bedrijventerreinen de organisatiegraad op bedrijventerreinen verhoogd en organisaties op bedrijventerreinen ondersteund met hun werkzaamheden. Er is bijvoorbeeld een digitale mkb-tool ontwikkeld om bedrijven te helpen verduurzamingsmaatregelen te kiezen.

Om de kantorenmarkt goed te kunnen volgen, hebben we een Monitor Kantoren 2021 op laten stellen, inclusief een blik op de toekomst.

Om bij te dragen aan goede en vitale centra hebben we het ruimtelijk detailhandelsbeleid uitgevoerd. Daarnaast hebben we een Aanpak Winkelgebieden opgesteld en gemeenten en winkeliers ondersteund bij visieontwikkeling, onderzoek, professionalisering en samenwerking voor levendige en vitale centra. Dit is gebeurd door een nieuwe

overlegstructuur met centrummanagers en een kennissessie met gemeentebesturen.

Samen met de provincies Noord-Holland, Utrecht en Noord-Brabant is in 2021 een koopstromenonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek is nodig om de juiste balans tussen vraag en aanbod van winkels te kunnen bepalen. De resultaten ervan zullen waar nodig in 2022 worden vertaald binnen ons Omgevingsbeleid.

Beleidsprestatie 4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis

In het coalitieakkoord is afgesproken dat de regionale arbeidsmarkt beter wordt ondersteund door de juiste (her)scholingsprogramma's.

- Is eerder al de meerjarige subsidieregeling ad € 5 mln voor het Human Capitalprogramma opengesteld.
- Is er een subsidieregeling ad € 1,5 mln opengesteld om werkgevers in de loonkosten tegemoet te komen die een onlangs gediplomeerde met een bepaald hbo-diploma voor minimaal een jaar hebben aangenomen;
- Is een klein, deskundig programmateam aangesteld, dat gedetacheerd werkt vanuit InnovationQuarter en dat een eigen werkbudget heeft.
- Is de bestuurlijke aansturingsstructuur via een taskforce van de Economic Board Zuid-Holland verder uitgebouwd en versterkt.
- Is een communicatiestrategie naar de bestaande en potentiële partners van het Human Capital akkoord ontwikkeld, waarmee partijen betrokken, geëngageerd en geïnformeerd blijven.
- Is samengewerkt met andere provincies en de ministeries EZK (Economische Zaken en Klimaat) en SZW (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) om de herstelagenda's van Rijk en IPO verder vorm en inhoud te geven;
- Is door leden van het programmateam meegewerkt aan meerdere aanvragen voor het Nationaal Groeifonds.

De website www.zuid-hollandinzicht.nl, waar de meest recente en relevante informatie over de arbeidsmarkt in Zuid-Holland is te vinden, is inhoudelijk verder verrijkt onder andere met verkenningen.

Er is een halfwegeevaluatie uitgevoerd van het Human Capital akkoord Zuid-Holland (HCA). De belangrijkste positieve uitkomsten waren:

- Er is een gewaardeerde infrastructuur opgezet waarin partijen elkaar snel kunnen vinden en tot actie kunnen overgaan.
- Er is vooruitgang geboekt op de kwalitatieve benchmarks:
  - Zuid-Holland is de op een na veerkrachtigste provincie gebleken na de coronacrisis;
  - Zuid-Holland is van plaats 9 naar plaats 7 gestegen op de ranglijst van provincies in voorheen onbenut potentieel benutten.
- De structuur van het HCA, ofwel de gemaakte keuzes voor de routes en doelgroepen, de speerpuntsectoren en transitie, en de werkwijze via kwartiermakers en deelakkoorden wordt positief beoordeeld.
- De governance van het HCA wordt als goed en daadkrachtig beoordeeld.
- Er is sprake van een gezamenlijke agenda en aanpak in het Human Capital netwerk om op provinciaal niveau te kunnen versnellen en opschalen.

Wat kan beter:

- Focus niet alleen op kwantitatieve resultaten en meer projecten, maar kijk naar wat werkt en schaal dat op.
- Kijk niet alleen naar wat meetbaar is, maar ook naar wat merkbaar is.
- Zorg in de communicatie voor een samenhangend overzicht. Zoom niet in op losse onderdelen.
- Houd ruimte voor wendbaarheid. Leg niet alle middelen en instrumenten op voorhand vast.
- Creëer lerend vermogen.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving

Verbinding door erfgoedlijnen van historische steden, dorpen en landschappen

In de afgelopen jaren heeft de provincie via een geïntegreerde en netwerkende aanpak de zeven erfgoedlijnen beleefbaar gemaakt. Het gaat om de Limes, de Landgoederenzone, de Atlantikwall, de Waterdriehoek, Historisch Haringvliet (voorheen Goeree-Overflakkee), Trekvaarten en de Oude Hollandse Waterlinie. We hebben onder meer het volgende gerealiseerd:

- De erfgoedtafels hebben ook in 2021 geadviseerd over de projecten uit het maatregelenpakket erfgoedlijnen. De afwegingskaders en streefbeelden van de erfgoedtafels zijn hierbij de leidraad.
- Het Werelderfgoedcomité van UNESCO heeft de Neder-Germaanse Limes de status van Werelderfgoed toegekend.
- Historisch Haringvliet is de in 2021 hernieuwde erfgoedlijn van de provincie Zuid-Holland. Deze erfgoedlijn bestrijkt de noordrand van Goeree-Overflakkee en de zuidrand van zowel de Hoeksche Waard (inclusief Tiengemeten) als Voorne-Putten. Ook de Bernisse, de historische rivierarm van betekenis die Voorne en Putten markeert, valt onder de verbrede erfgoedlijn.
- Binnen de erfgoedlijn Waterdriehoek is uitgebreid stilgestaan bij 600 jaar Sint Elisabethsvloed.
- De erfgoedtafels hebben in 2021 aandacht besteed aan diversiteit en inclusiviteit in de verhalen van de erfgoedlijnen en het publieksbereik. In dat kader is een Verkenning Inclusieve Erfgoedlijnen opgeleverd.

Immaterieel erfgoed, streekgeschiedenis en streektafen

In 2021 heeft de provincie haar inzet op het gebied van immaterieel erfgoed bepaald en aan Erfgoedhuis Zuid-Holland opdracht gegeven hier uitvoering aan te geven. Daarbij is:

- geïnventariseerd welke gemeenschappen zich bezighouden met immaterieel erfgoed en wat hun behoefte aan ondersteuning is. Eenzelfde onderzoek is gedaan voor de streektafen.
- het onderwerp onder de aandacht gebracht van gemeenten en historische verenigingen.
- gestart met een onderzoek naar de kansen voor de relatie toerisme-immaterieel erfgoed.

Restauratie van rijksmonumenten en herbestemming

- Door subsidies beschikbaar te stellen voor de restauratie en herbestemming van rijksmonumenten, wil de provincie deze bijzondere objecten behouden voor de toekomst. Met een amendement werd in 2021 € 2,8 mln extra beschikbaar gesteld voor de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland, zodat alle subsidieaanvragen die aan de vereisten voldeden konden worden gehonoreerd. In totaal was het budget daarmee € 4,2 mln. Hierdoor ontvingen 22 restauratieprojecten subsidie in 2021, waaronder molens, religieuze monumenten, industriële monumenten en een boerderij. Door aanpassing van de subsidieregeling kwamen orgels en interieurs eerder in aanmerking voor subsidie.
- Om herbestemming van rijksmonumenten te bevorderen heeft de provincie ook in 2021 subsidie beschikbaar gesteld voor werkzaamheden voor verduurzaming en toegankelijkheid van rijksmonumenten. In totaal zijn 4 subsidies verstrekt.
- In 2021 zijn PS geïnformeerd over de uitkomsten van de Erfgoedmonitor, waaruit blijkt dat de restauratieachterstand 12,8% betreft. De restauratieachterstand is met name groot bij de categorie agrarisch erfgoed (met 20,7 %). Op basis hiervan is besloten om tot en met 2027 jaarlijks € 2 mln toe te voegen aan de middelen voor de restauratie van rijksmonumenten. Dit gaat in 2022 en 2023 ten koste van onze inzet op groot onderhoud molens, erfgoedlijnen, toerisme, digitalisering van cultureel erfgoed en publieksbereik archeologie.
- Met de subsidieregeling werd ook het vakmanschap in de restauratiemarkt bevorderd met leerlingwerkplaatsen. Dit gebeurde ook via een bescheiden jaarlijkse begrotingssubsidie aan de Stichting Restauraties Opleidingsprojecten (ROP) Zuid West.

- De provincie financierde in 2021 vier adviezen op maat voor herbestemming, voor onder andere VOPAK in Vlaardingen, Verduurzaming kerken in Rotterdam en een Verkenning industrieel erfgoed. Het gaat daarbij om benodigd onderzoek of voorontwerp voorafgaand aan de uitvoering. Dit zijn er minder dan in voorgaande jaren. Wegens de inzet van de aanjager was er minder behoefte aan externe adviezen. Naar verwachting zullen in 2022 weer meer adviezen op maat worden uitgezet. Dan zijn extra middelen beschikbaar in het restauratiebudget.
- In 2021 is de aanjager herbestemming erfgoed in dienst getreden van de provincie. De drie aandachtsvelden agrarisch, industrieel en religieus erfgoed zijn met zijn komst in één persoon vertegenwoordigd. Met de komst van de aanjager zijn 32 objecten begeleid met advies. Als gevolg van corona verloopt herbestemming minder vlot dan verwacht.
- In 2021 is in samenwerking met de opgave Klimaatadaptatie gestart om in kaart te brengen welke gevolgen klimaatverandering heeft op (het gebouwde) erfgoed. Ook wordt meegewerkt aan het Erfgoed Deal project Kennisprogramma Klimaatbestendige Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen.

Molens:

- Voor (regulier) onderhoud en draaipremies van molens waren in 2021 de structurele subsidies beschikbaar. Het totale budget betreft € 1 mln.
- Sinds 2017 biedt de provincie daarnaast een subsidieregeling voor groot onderhoud aan. Hierdoor kunnen kostbaardere en omvangrijkere restauraties worden voorkomen. Van de vijftien binnengekomen aanvragen konden er elf volledig worden beschikt.
- Uit het bovenstaande budget kregen ook de drie eigen molens in Leidschendam een forse onderhoudsbeurt. In 2021 werden molenbiotooprapporten opgesteld voor bijzondere molenbiotopen.

Bescherming van Zuid-Hollandse landschappen door onder andere cofinanciering van Erfgoed Deals

In het kader van de landelijke Erfgoed Deals, waarbij aandacht voor erfgoed en cultuur wordt geïntegreerd in ruimtelijke opgaven, is de erfgoeddeal 'Het Linielandschap in dijkversterking Gorinchem' voorbereid, uit te voeren in 2022. Beoogd resultaat is om de erfgoedlijn Oude Hollandse Waterlinie en het UNESCO werelderfgoed Nieuwe Hollandse Waterlinie binnen dijkversterking bij Gorinchem zichtbaar te maken.

Erfgoedhuis

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie. Het Erfgoedhuis Zuid-Holland ontvangt jaarlijks een boekjaarsubsidie en heeft hiervoor in 2021:

- De provincie in de volle breedte ondersteund bij de uitvoering van het cultuurbeleid.
- Een erfgoeddag met als thema 'De kracht van water' georganiseerd. Deze dag was op locatie en deels online te volgen.
- Erfgoedinstellingen bijgestaan met in den lande ontwikkelde inventieve oplossingen voor problemen die door corona zijn ontstaan.
- Ingezet op verder professionalisering van de eigen organisatie.
- De online communicatie gestroomlijnd (onder meer door websites samen te voegen en het aantal terug te brengen).

Toerisme

- Toerisme is binnen de provincie in 2020 een volwaardige opgave geworden. Op basis van het coalitieakkoord hebben Provinciale Staten de beleidskaders vastgesteld en is de subsidieregeling toerisme geopend. In 2021 hebben 24 projecten subsidie ontvangen. Het betreft projecten met een toeristisch oogmerk die bijdragen aan andere provinciale opgaven. Naar aanleiding van de eerste openstelling is de regeling op enkele punten aangescherpt.
- Zuid-Holland neemt deel aan de landelijke data-alliantie (LDA) en ondersteunt enkele landelijke onderzoeken op het gebied van toerisme; daarbij wordt regionale samenwerking gezocht op het gebied van toeristisch

onderzoek- en databeheer. In 2021 hebben we een adviesrapport laten opstellen over digitalisering en datamanagement.

- Met het Nationaal Park Hollandse Duinen zijn afspraken gemaakt voor een samenwerkingsovereenkomst toerisme.
- De coronapandemie heeft nog steeds een grote impact op de toeristische sector. Naast productontwikkeling stimuleren via een subsidieregeling, is er een vervolg gegeven aan de digitale hulpweken voor toeristische ondernemers. Hiermee zijn 120 mkb-ers met praktische hulp en online-learnings ondersteund om hun digitale vindbaarheid te vergroten. Binnen het IPO-veld vrijetijdseconomie vond afstemming plaats over landelijke actieprogramma's die zich richtten op duurzaam herstel van de sector.
- De aandacht voor toerisme is het afgelopen jaar toegenomen. Dit heeft onder meer geresulteerd in beleidsmatige verankering in het regeerakkoord waar toerisme wordt benoemd als belangrijke economische sector, gekoppeld aan de opgave tot spreiding.

Beleidsprestatie 4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek

Nieuw depot

Nadat in 2020 de optie om een archeologisch depot te vestigen in combinatie met een Romeins Scheepvaartmuseum bij Archeon werd vertraagd, zijn diverse opties voor vestiging uitgewerkt. Dit heeft geleid tot een voorkeurslocatie op de historische plek bij de uitwatering in Katwijk.

Nationale Limes Samenwerking (NLS)

Het jaar 2021 stond in het teken van de erkenning van de Neder-Germaanse Limes als UNESCO werelderfgoed. Dit is een bijzondere prestatie, waar alle partijen hard aan hebben gewerkt. Nu moet dit werelderfgoed geborgd worden in onze verordening en zullen er voor de verschillende werelderfgoedsites managementplannen worden opgesteld.

Publieksbereik archeologie

In 2021 is voor € 170.000 aan subsidie verstrekt voor elf projecten. Doel is om een breed publiek kennis te laten maken met archeologie, zodat hiervoor meer draagvlak ontstaat onder de inwoners van Zuid-Holland. In 2022 wordt het onderwerp Publieksbereik archeologie geëvalueerd.

Ontstaan van Holland

- De netwerktafel 'Ontstaan van Holland' is enkele malen (digitaal) bijeengekomen.
- We willen de tafel laten uitgroeien tot een hecht samenwerkingsverband, gericht op uitvoering van publieksactiviteiten en projecten over het ontstaan van het graafschap Holland (900-1300).
- In 2021 zijn enkele tafelleden gestart met de oprichting van een stichting 'Ontstaan van Holland' om te fungeren als aanspreekpunt, extra middelen aan te boren en het werkgebied te verbreden.

Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken

Cultuurparticipatie

- In 2021 hebben de instellingen die de basisvoorziening cultuurparticipatie in de regio vormen, gemeenten en onderwijs ondersteund op het gebied van cultuureducatie en -participatie. Het gaat om Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland, Popunie en Stichting Educatieve Orkestprojecten (SEOP). Door de coronamaatregelen was ook 2021 een zwaar jaar; programma's en activiteiten moesten worden uitgesteld of vervielen. De subsidie voor deze organisaties kon in 2021 worden geïndexeerd en er zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor versterking van de organisatie en uitbreiding van taken en werkveld, onder meer door het aangenomen amendement Versterken Erfgoedhuis en Basisvoorziening Cultuur.
- Het Kunstgebouw is penvoerder van het landelijk programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit' 2021-2024 voor 32 gemeenten. Daarnaast worden gemeenten en instellingen ondersteund bij aanvragen binnen het landelijk programma. Hierin staat de relatie tussen cultuur en het sociaal domein centraal.

- Bij het Rijk is centraal de schade verhaald die door de coronapandemie is ontstaan en deze zal aan de kunstinstellingen worden uitgekeerd.
- Het Jeugdtheaterhuis heeft samen met de gemeente Krimpenerwaard in 2021 de pilot om een infrastructuur voor jeugdtheater van de grond te krijgen voortgezet.
- De Popunie is gestart met de uitbreiding van Kunstbende (talentontwikkeling) naar onze provincie.
- SEOP heeft het project Gershwin (kinderen laten kennismaken met een groot symfonie-orkest) door de coronamaatregelen uitgesteld naar 2022 en ook het bevrijdingsfestival heeft niet fysiek kunnen plaatsvinden. Het festival is omgezet in een online versie.
- Er is samen met gemeenten een opdracht aanbesteed met als centrale vraag: welke samenwerking tussen de overheden, het ministerie van OCW en de culturele instellingen past het beste bij de ondersteuning en ontwikkeling van de culturele infrastructuur in Zuid-Holland? Hierbij lag het accent op gedeelde opgaven, thema's en kansen. Dit heeft geleid tot de samenwerkingsagenda cultuur Zuid-Holland.

Ondersteunen bibliotheken

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekenetwerk in Zuid-Holland via een subsidie aan ondersteuningsinstelling Probiblio. De gesubsidieerde activiteiten passen binnen het Toetsingskader (2017):

- Probiblio heeft het transport verzorgd van fysieke werken tussen bibliotheekvestigingen in Zuid-Holland.
- Probiblio heeft openbare bibliotheken geholpen om vernieuwingen door te voeren die nodig zijn om de inwoners van Zuid-Holland zo goed mogelijk te bedienen en de taken uit te voeren die gemeenten vragen van hun bibliotheken.
- Door de coronapandemie heeft Probiblio meer van haar diensten online aangeboden en openbare bibliotheken bijgestaan om de inwoners toch zo goed mogelijk te bedienen en te bereiken.
- De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (2015) is geëvalueerd en het rapport is begin 2020 verschenen. De bevindingen worden meegenomen bij de actualisatie van het provinciaal Toetsingskader. Deze is voorzien in het voorjaar van 2022.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

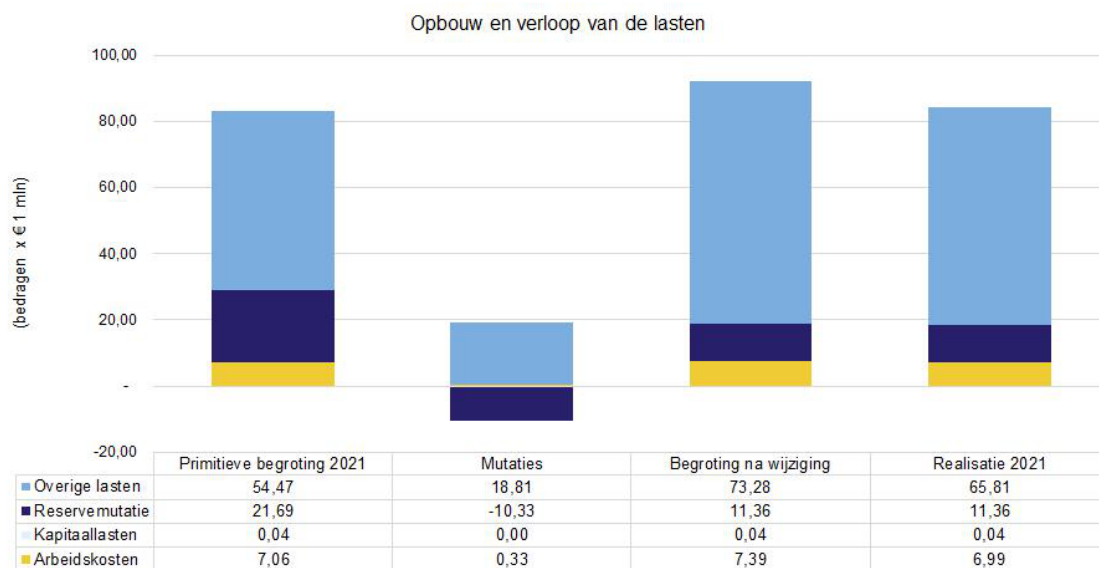
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal					
4-1-1 Innovatie stimuleren	37.305	5.946	43.251	38.940	4.312
4-1-2 Transitie van de Greenports	3.502	212	3.715	3.533	182
4-1-3 Transitie Havencomplex	450	-395	55	43	12
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	1.070	-104	966	874	92
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	2.849	532	3.381	3.370	11
Totaal beleidsdoel 4-1	45.177	6.191	51.368	46.759	4.609
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat					
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	7.879	2.143	10.022	8.405	1.618
4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis	4.192	-1.496	2.696	2.076	619
Totaal beleidsdoel 4-2	12.071	646	12.718	10.481	2.237
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme					
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	16.574	2.013	18.587	17.786	801
4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek	1.181	-204	977	735	242
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	8.259	159	8.419	8.440	-22
Totaal beleidsdoel 4-3	26.014	1.968	27.982	26.960	1.022
Totaal Lasten	83.262	8.806	92.068	84.201	7.867

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Vershil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal					
4-1-1 Innovatie stimuleren	0	8.944	8.944	9.287	-343
4-1-2 Transitie van de Greenports	0	0	0	73	-73
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	0	0	0	8	-8
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	0	0	0	2	-2
Totaal beleidsdoel 4-1	0	8.944	8.944	9.369	-425
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat					
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	0	0	0	24	-24
Totaal beleidsdoel 4-2	0	0	0	24	-24
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme					
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	14	0	14	14	0
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	57	142	199	195	4
Totaal beleidsdoel 4-3	70	142	212	208	4
Totaal Baten	70	9.086	9.156	9.601	-445
Saldo lasten en baten Ambitie 4	83.192	-280	82.912	74.600	8.312

Toelichting lasten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Diverse onderbestedingen subsidies 2021 € 4,1 mln (v)

In 2021 is bij diverse budgetten minder uitgegeven dan geraamd bij najaarsnota 2021. Dit is het gevolg van fasering van de activiteiten bij externe partijen naar 2022 en van het later openstellen van regelingen dan verwacht. Het betreft:

- Breed MKB € 0,8 mln
- Vroege fase financiering € 2 mln
- Life science Necstgen € 0,4 mln
- Aerospace campus Noordwijk € 0,4 mln
- Innovatieprogramma klimaat € 0,4 mln
- MKB/MIT € 0,1 mln

Voorziening InnovationQuarter € -1,4 mln (n)

In 2021 is de intrinsieke waarde van IQ verder gedaald met € 1,4 mln, waardoor het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde is gestegen van € 5 mln naar € 6,4 mln. De toevoeging in dit beleidsdoel ad € 1,4 mln aan de voorziening die voor dit risico is getroffen wordt gedekt uit de Algemene reserve.

Overige € 0,4 mln (v)

Bij onder meer het schaa sprongprogramma, Leerpark Drechtsteden en bij circulaire economie is sprake van geringe overschrijdingen van in totaal circa € 0,6 mln. Bij onder meer verkenning digitalisering, geleidingskosten Groeiagenda, Accez, MIT en de campusregeling is sprake van geringe onderbestedingen van in totaal circa € 1 mln.

Apparaatslasten € 1,5 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 4.2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Human Capital € 0,5 mln (v)

In 2021 is voor Human Capital minder uitgegeven dan geraamd bij najaarsnota 2021. Dit is het gevolg van fasering van de activiteiten naar 2022 voor Kickstart Your Career (KYC). Het betreft hier de subsidieregeling voor tegemoetkoming loonkosten werkgevers voor pas gediplomeerden die tot eind 2022 is opengesteld. Voorgesteld wordt daarom € 0,4 mln te beklemmen en bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota/Najaarsnota 2022 aan het budget Human Capital 2022 toe te voegen. Het restant valt vrij.

UHB Gorinchem € 1,7 mln (v)

Bij bedrijventerrein Gorinchem is sprake van fasering van activiteiten naar 2022. Deze fasering is het gevolg van de koppeling met de planning van de vernieuwde A27, van juridische complicaties (stikstof) en van de corona ontwikkelingen. Voorgesteld wordt de desbetreffende middelen te beklemmen en deze bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota/ Najaarsnota 2022 aan het budget 2022 toe te voegen.

Overigen € 0 mln

Bij zowel subsidies planvorming als bij werklocaties algemeen is sprake van een overbesteding van circa € 0,1 mln. Bij subsidies detailhandel is sprake van een onderbesteding van circa € 0,2 mln.

Apparaatslasten € 0 mln

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 4.3 Erfgoed Cultuur en toerisme

Diverse onderbestedingen subsidies 2021 € 0,7 mln (v)

In 2021 is minder uitgegeven door fasering naar volgende jaren. Dit vooral als gevolg van de verhoging van het plafond voor de restauratie van rijksmonumenten in 2021, waardoor a. meer subsidies zijn verleend en b. deze subsidies later in het jaar zijn verleend. Hierdoor lopen de uitvoeringstermijnen van meer activiteiten door in 2022. Daarnaast kon een beperkt aantal activiteiten in het kader van publieksbereik archeologie en erfgoedlijnen (deels) nog niet doorgaan, bijvoorbeeld door corona, waardoor realisatie in 2022 plaatsvindt.

Voorgesteld wordt deze budgetten te beklemmen en bij de integrale besluitvorming over de Voorjaarsnota/Najaarsnota 2022 aan de budgetten 2022 toe te voegen. Het betreft:

- Restauratie rijksmonumenten € 0,5 mln
- Publieksbereik archeologie € 0,1 mln
- Erfgoedlijnen restauratie € 0,1 mln
- Erfgoedlijnen € 0,04 mln

Cultuur diverse budgetten € 0,5 mln (v)

In 2021 is op enkele cultuurbudgetten minder besteed dan geraamd bij najaarsnota. Deze budgetten vallen vrij. Het betreft hier voornamelijk onderbesteding op budgetten voor opdrachten. Deels is dit veroorzaakt doordat

bijeenkomsten in het kader van de erfgoedlijnen en publieksbereik archeologie (Ontstaan van Holland) niet zijn doorgegaan. Bij groot onderhoud molens is sprake van een geringe overbesteding. Het betreft:

- Erfgoedlijnen € 0,2 mln
- Publieksbereik archeologie € 0,2 mln
- Herbestemming monumenten € 0,2 mln
- Groot onderhoud molens € -0,1 mln

Apparaatslasten € -0,2 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Diverse baten € -0,4 mln (n)

In dit beleidsdoel is sprake van diverse geringe baten, onder meer voor zuidvleugel, Accez, greenports en MKB/MIT.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
Interreg-cofinanciering EFRO	4-1	0	2.480	-2.480
InnovationQuarter	4-1	3.000	0	3.000
Regionale netwerken in Zuid-Holland	4-1	1.500	890	610
Versterking economie	4-1	1.750	6.930	-5.180
MIT MKB Innovatiestimulering topsect	4-1	4.740	6.683	-1.943
Regionale gebiedsgerichte projecten	4-1	0	-181	181
Life Science & Health	4-1	1.200	2.200	-1.000
#Bedrijventerreinen	4-2	0	2.813	-2.813
#Alt.locatie Hoeksche Waard	4-2	0	360	-360
Versterking economie	4-2	2.893	1.235	1.658
#Bedrijventerreinen:IRP OudeRijnzone	4-2	0	500	-500
Restauratie&herbestemming monumenten	4-3	2.681	4.183	-1.502
Erfgoedlijnen	4-3	0	1.026	-1.026
Eindtotaal		17.763	29.119	-11.356

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

InnovationQuarter (IQ)

InnovationQuarter (IQ) draagt bij aan de ambitie van GS om het innovatiepotentieel van Zuid-Holland beter te benutten. InnovationQuarter ontsluit het innovatieve vermogen van Zuid-Holland en versterkt op deze wijze de concurrentiekracht van de regio duurzaam. Dat doet InnovationQuarter door financiering van vernieuwende en snelgroeiende bedrijven mogelijk te maken (vanuit haar kerntaak Capital), bevordering van samenwerking te bevorderen tussen ondernemers, kennisinstellingen en de overheid (vanuit haar kerntaak Business Development) en door innovatieve bedrijven en investeringen naar / in de regio aan te trekken en, die:

- sector-/clusterversterkend zijn;
- leiden tot een toename in private R&D investeringen en/of;
- leiden tot een toename in werkgelegenheid (vanuit haar kerntaak Foreign Investment).

De inhoudelijke focus van InnovationQuarter ligt bij de speerpunten Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry. De geografische focus ligt op de gehele provincie Zuid-Holland.

Vanguard Initiative

Het Vanguard Initiative (VI) is een politiek initiatief dat de rol van de regio's wil versterken in het Europees innovatie- en industrieel beleid. De provincie Zuid-Holland is in 2014 lid geworden van het VI. Momenteel is het VI één van de meest toonaangevende Europese platformen om de regionale 'slimme specialisatie strategie (S3)' in Europa vorm te geven en uit te voeren. De inzet van de betrokken regio's is gericht op het aanjagen van bottom-up marktgedreven innovatieve en industriële vernieuwing in Europese prioritaire gebieden door middel van Europese interregionale triple helix samenwerking.

GR Grondbank RZG Zuidplas

De ontwikkeling van enkele transformatiegebieden draagt bij aan de economisch veerkrachtige en duurzame topregio. Eén van die gebieden is de Zuidplaspolder. De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van aanzienlijke grondposities in dat gebied. Wij nemen deel aan de grondbank, om zo mede sturing te kunnen geven aan de gewenste ontwikkeling.

In het kader van de gebiedsontwikkeling Zuidplaspolder is met de betrokken gemeenten intensief overleg geweest om te komen tot een nieuw ontwikkelperspectief. De gemeente Zuidplas heeft het initiatief genomen door een concept ontwikkelingsvisie op te stellen en voor verrijking vrij te geven.

Rom-D Holding NV en Rom-D Capital BV

De ROM-D is een publiek-privaat samenwerkingsverband van de gemeenten in de Drechtsteden, de Provincie Zuid-Holland en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). Het doel van ROM-D is het herstructureren en ontwikkelen van bedrijventerreinen in de Drechtsteden.

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) is de grondontwikkelingsmaatschappij van de regio Drechtsteden. De belangrijkste opgave is de versterking van de regionale economie. De belangrijkste activiteiten om dit doel te bereiken, zijn de uitgifte van kavels, de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, de revitalisering van bestaande bedrijventerreinen en de promotie van de regio Drechtsteden.

ROM-Drechtsteden

De kerntaak van ROM-Drechtsteden ligt bij de fysieke gebiedsontwikkeling, dat wil zeggen modernisering van en gronduitgifte op bedrijventerreinen, om de economie en werkgelegenheid te bevorderen. De Drechtstedengemeenten en de provincie zijn aandeelhouder en hebben zeggenschap over inzet van de kapitaalbijdragen.

Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH)

Voor de uitvoering van het Warmteparticipatiefonds en het innovatiefonds EnergiQ is de Houdstermaatschappij Zuid-Holland opgericht. Aan deze partij is Zuid-Holland verbonden.

Centrumregeling Limesamenwerking UNESCO Werelderfgoed

De Nederlandse Limes Samenwerking (NLS) is een samenwerkingsverband tussen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland. Samen met Duitsland bereiden deze partijen de Werelderfgoed nominatie van de Romeinse Limes in 2021 voor. In 2021 is de Romeinse Limes op de werelderfgoedlijst geplaatst.

De centrumregeling wordt getroffen voor het gecoördineerd en gezamenlijk beschermen, beheren en uitdragen van de werelderfgoedwaarde van het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes en voor het gezamenlijk vervullen van de verplichtingen die UNESCO daaraan verbindt.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 4.](#)

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft unieke natuur

De combinatie van het kenmerkende kust-, veenweide- en rivierdeltalandschap, waarin steden en landschap met elkaar verweven zijn, maakt de provincie Zuid-Holland veelzijdig en uniek. Een typisch Hollands landschap met bossen, sloten, molens en boerderijen en met belangrijke leefgebieden voor plant- en diersoorten.

Landschap en natuur staan onder druk

Tegelijk is de provincie Zuid-Holland een dichtbevolkte provincie en dit heeft gevolgen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Denk alleen al aan de recente discussies over stikstof en over verontreiniging van bodem en water door PFAS. Het is van groot belang dat de inwoners van Zuid-Holland kunnen wonen en werken in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, met directe toegang tot hoogwaardig groen, erfgoed en water.

We streven naar gezonde natuur

Met het onderdeel 'Versterken Natuur' geven we invulling aan deze ambities. Wij streven naar vitale natuur, versterking van biodiversiteit en fraaie landschappen die beginnen bij de voordeur en zich uitstrekken tot de kernen van natuurgebieden, verbonden met water en erfgoed. Met deze inzet voor natuur en biodiversiteit faciliteert de provincie Zuid-Holland bovendien ook een economisch systeem dat uitgaat van de kwaliteit van ons natuurlijk kapitaal: voldoende schoon drinkwater en zoetwater, oppervlaktewater van goede kwaliteit, gezonde bodems (die CO₂ vastleggen), het waterzuiverende vermogen van de natuur, bestuiving en natuurlijke plaagregulatie. De provincie wil voortbouwen op de ervaringen die zijn opgedaan binnen succesvolle samenwerkingsprojecten.

We gaan naar een vitale landbouwsector

De provincie Zuid-Holland wil de transitie naar een vitale landbouw versnellen voor alle landbouwsectoren en regio's. Daarin staan kringlooplandbouw en een natuurinclusieve aanpak centraal. Ook willen we bodemdaling in de veenweidegebieden tegengaan of verminderen en een energieneutrale en klimaatadaptieve aanpak ontwikkelen. De landbouw teelt gezond, duurzaam en betaalbaar voedsel voor iedereen en blijft de belangrijkste beheerder van het typische agrarische cultuurlandschap.

Leven met water

De provincie Zuid-Holland is een waterrijke provincie. Veilig zijn tegen overstromingen en het hebben van voldoende schoon en zoet water is belangrijk in onze leefomgeving, nu en in de toekomst. Samen met andere overheden en stakeholders werkt de provincie hier aan. De doorsnijdende thema's 'circulair, biodiversiteit en klimaat(adaptatie)' komen alle drie terug in het waterbeleid. De provincie geeft nadrukkelijk invulling aan klimaatadaptatie in het omgevingsbeleid, de basis is immer om gesteld te staan voor de opgave die op ons afkomen *nu en in de toekomst*. Het beleid rondom waterkwaliteit heeft als doel het bereiken van een goede waterkwaliteit, dit is essentieel voor biodiversiteit. Het thema circulair komt aan bod in het beleid over waterbeschikbaarheid. Zo werkt de provincie bijvoorbeeld mee aan (kennis)onderzoek naar hergebruik van afvalwater.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Met dit doel willen we op termijn het volgende bereiken:

- Natuurwaarden in het Natuurnetwerk Nederland (NNN) blijven voldoen aan de ambitie uit het natuurbeheerplan.
- Het Natuurnetwerk in Zuid-Holland is in 2027 compleet, inclusief de ecologische verbindingen.
- Een gunstige staat van instandhouding van Natura 2000 en aangewezen soorten

Natuur is van levensbelang, ook voor ons welbevinden. Helaas staat de kwaliteit van die natuur onder druk door bijvoorbeeld klimaatverandering, neerslag van stikstof en de beperkte ruimte die er is voor de vele opgaven waar we als provincie aan werken. Dat vraagt om een omslag in ons denken en werken: we moeten toe naar een natuurinclusieve samenleving. Daarom heeft dit college er in 2021 voor gekozen om biodiversiteit, als een van de belangrijke graadmeters van de kwaliteit van natuur, aan te wijzen als dwarsdoorsnijdend thema.

Het natuurbeleid van de provincie Zuid-Holland is erop gericht een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te maken, waarbij natuur en economie in balans zijn. We maken een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Daarvoor investeren we in goed natuurbeheer en natuurgebieden vergroten en met elkaar verbinden. Bij de inrichting en het beheer van de natuurgebieden worden andere doelen goed meegenomen, zoals bodemdaling tegengaan, regenwater opvangen en vasthouden, de waterkwaliteit verhogen en zorgen voor recreatiemogelijkheden. We doen dat gebiedsgericht en in nauwe samenwerking met de lokale en regionale partners. Maar ook buiten de beschermde natuur is aandacht voor een goede leefomgeving van planten en dieren nodig. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden; vitale leefgebieden houden zich immers niet aan de grenzen van al dan niet ruimtelijk beschermde natuur. Schoon en voldoende water, negatieve externe invloeden zoals stikstof en CO₂ terugdringen en natuurlijk ook voldoende plek voor voedsel en voortplanting zijn ook buiten de beschermde natuurgebieden van belang. Om dit te bereiken werkt de provincie samen met andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan een mooi Zuid-Holland met veel groen en water dicht bij huis. De omslag naar een meer duurzame landbouw zorgt voor een verdere versterking van de natuur in deze gebieden. Waar mogelijk trekken we samen op.

Voor een groot deel van het nog te realiseren NNN zijn de gronden beschikbaar en gaan we nu naar de realisatiefase. Voor circa 2.000 ha worden nu de concrete inrichtingsplannen gemaakt en vervolgens vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd; de daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats in 2022 t/m 2026. Voor de laatste hectares zijn de gronden echter nog niet beschikbaar. De evaluatie van het Natuurpact door het Planbureau voor de Leefomgeving laat zien dat alle provincies moeite hebben om de laatste cruciale hectares beschikbaar te krijgen en het NNN uiterlijk in 2027 af te ronden. We hebben daarom in 2021 bewust tijd genomen om te evalueren waar we nu staan en wat er nodig is om het natuurnetwerk binnen de met het Rijk afgesproken termijn af te ronden. Dit heeft geleid tot de vaststelling medio 2021 van het Handelingskader NNN door PS. Daarin is onder andere het subsidie-instrumentarium voor zelfrealisatie verruimd, waaronder verhoging van de beheervergoeding. En er is een meer actieve verwervingsstrategie vastgesteld, waarbij volledige schadeloosstelling geboden kan worden bij grondverwerving. En waarbij als ultieme consequentie onteigening ingezet kan worden. Een instrument dat helemaal onder in de instrumentenkoffer zit, maar wel nodig kan zijn voor de laatste cruciale hectares.

Er is een sterke relatie tussen de natuurdoelen behalen en de stikstofproblematiek oplossen. Een te hoge neerslag van stikstof heeft namelijk gezorgd voor een slechte kwaliteit van de natuur. De uitstoot van stikstof moet omlaag om de natuurdoelen te kunnen halen. En de Natura 2000-instandhoudingsdoelen realiseren is randvoorwaarde om economische ontwikkelingsruimte te kunnen bieden. Dit komt bij elkaar in de stikstofgebiedsprocessen. In 2021 hebben we daar via natuurdoelanalyses voor de stikstofgevoelige doelen prioriteit aan gegeven.

Zaken waarop we ons in 2021 voor biodiversiteit hebben gericht zijn onder meer: uitbreiding van het leefgebied en fysieke maatregelen voor boerenlandvogels, nadere uitwerking van het soortenbeleid, voorbereiding van uitvoering pilots LIFE IP All4Biodiversity, vaststelling groeimodel Bos- en bomenbeleid en vervolgens een ruimtelijke strategie Bos en bomen.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

De druk op de landbouw en de sociale impact van de transitie in het landelijk gebied is in het afgelopen jaar alleen maar toegenomen. In deze maatschappelijke dynamiek hebben wij onverminderd ingezet op een toekomstbestendige duurzame landbouw waarin economie en ecologie goed met elkaar in balans zijn en waarbij de agrarische sector in Zuid-Holland bijdraagt aan gezond voedsel, schoon water, meer ruimte voor biodiversiteit, het weerbaar maken van bodems en een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving. We benaderen de boeren daarbij niet alleen als voedselproducent, maar ook als beheerders van het landschap. Voor de transitie van de landbouw is brede samenwerking van veel partijen noodzakelijk. Denk naast de boeren en andere grondgebruikers aan overheden, zoals Rijk en Europa, marktpartijen, brancheorganisaties, samenwerkende ketenpartijen, kennis- en onderwijsinstellingen en de consument.

Veel energie in 2021 is uitgegaan naar de opbouw van dit brede netwerk Want transitieopgaven zijn complex, kosten tijd en verlopen niet altijd voorspelbaar. Bij dit handelen in onzekerheid werken wij vanuit een houding van leren en gezamenlijk ontdekken, met een focus op specifieke gebieden. We hebben hierbij gewerkt vanuit drie perspectieven: gebiedsgericht werken, ketens en netwerken en samenwerking rond thematische opgaven als stikstof, waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. De provincie wordt hierin door veel partijen erkend als gebiedsautoriteit.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

De provincie heeft een kaderstellende rol voor water. In het provinciaal Omgevingsbeleid (vastgesteld in 2021) zijn de doelen voor waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en -kwaliteit vastgelegd. In 2021 zijn deze doelen verder uitgewerkt in het (ontwerp) regionaal waterprogramma (vaststelling door PS in het voorjaar van 2022). In 2021 zijn belangrijke mijlpalen gerealiseerd waarmee de provincie invulling geeft aan de kaderstellende rol. Zo heeft GS het ontwerp regionaal waterprogramma vastgesteld. Parallel daaraan is het Beleidskader Grondwaterkwaliteit inclusief bijbehorende regels voor de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening ontwikkeld. En in november is de Provinciale Milieuverordening in werking getreden. Hiermee neemt de provincie haar verantwoordelijkheid voor (ruimtelijke) bescherming van de drinkwaterbronnen. Op deze manier zijn en blijven voldoende drinkwatervoorzieningen en drinkwatervorraden kwalitatief en kwantitatief beschikbaar. Als vervolg op de Europese Interregprojecten FRAMES en STARS2C's is een verkenning gestart naar Meerlaags Veiligheid in Zuid-Holland. De uitkomsten van deze verkenning nemen we mee in de beleidsontwikkeling voor Meerlaags Veiligheid.

Deze mijlpalen hebben we kunnen behalen door een constructieve samenwerking met onze partners. De samenwerking komt ook tot uitdrukking door onze deelname aan meerdere overlegstructuren zoals het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie, Rijnmond – Drechtsteden, Zuidwestelijke Delta, Zoetwaterregio West Nederland, Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-west en de overleggen die behoren bij de verschillende lokale en regionale projecten.

Naast de doelen voor waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en -kwaliteit, is de beschikbaarheid en kwaliteit van water van belang om doelen voor natuur en landbouw te behalen. Natuur en landbouw hebben ook weer invloed op waterdoelen behalen. Klimaatverandering heeft invloed op de beschikbaarheid en kwaliteit van water. De doelen binnen Ambitie 5 hangen dus nauw samen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur

Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNN)

Het programma 'NNN realisatie' gaat over die delen van het NNN die nog ingericht moeten worden: in totaal nog circa 3.300 ha natuurgebied en circa 110 km ecologische verbinding. Hiervoor geldt een deadline van 2027, die met het Rijk is afgesproken. Er is een 'Dashboard NNN realisatie' gemaakt, dat via tussentijdse mijlpalen meer inzicht geeft in de voortgang. Medio 2022 is het dashboard volledig gevuld en gaan we het gebruiken in de informatievoorziening over de voortgang en planning. Daarmee vullen we ook de toezegging in inzicht te geven in de planning voor de ecologische verbindingen.

Krimpenerwaard

De realisatie van het NNN in de Krimpenerwaard, onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Veenweiden Krimpenerwaard, is erop gericht dat de totale inrichting in 2026 af is. In 2021 is het bestemmingsplan definitief geworden. Er zijn geen hectares ingericht, er is wel 6,8 ha verworven en er worden nu over de laatste hectares afspraken gemaakt met de grondeigenaren. We zijn bezig de inrichting van ongeveer 1.750 ha voor te bereiden. Deze hectares worden de komende jaren per deelgebied ingericht. Met steun van de provincie hebben natuur- en agrarische organisaties het Natuurbeheer-collectief (NBC) Krimpenerwaard opgericht. De provincie heeft met het NBC in 2021 afspraken over het natuurbeheer van het NNN in de Krimpenerwaard vastgelegd in een beheerovereenkomst.

Gouwe Wiericke

De NNN in Gouwe Wiericke, onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Veenweiden Gouwe Wiericke, moet in 2024 helemaal zijn ingericht. De NNN-grenswijzing (in- en uitdeuken), die met de herziening van de opdracht tussen provincie en stuurgroep overeengekomen was, heeft ter inzage gelegen en is in 2021 definitief vastgesteld in de omgevingsverordening. In 2021 is 21 hectare ingericht. We zijn bezig de inrichting van ongeveer 320 ha voor te bereiden. Hiervoor heeft de stuurgroep voorontwerpen en/of definitieve ontwerpen vastgesteld. Deze hectares worden vanaf 2022 per deelgebied ingericht.

Overige NNN en ecologische verbindingen

Naast de omvangrijke projecten in de Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke, waar al tientallen jaren gebiedsprocessen lopen, liggen er verspreid in de provincie ook nog ca. 800 ha kleinere NNN- gebieden en ca. 110 kilometer ecologische verbinding, die gemaakt moeten worden. Met een groot deel hiervan zijn we pas enkele jaren geleden gestart. Omdat dit programma nog in een verkennende en initiërende fase zit, zijn in 2021 nog geen nieuwe hectares beschikbaar gekomen of ingericht. Er zijn wel inrichtingssubsidies verstrekt, maar die inrichting is nog niet afgerond en kan daarom nog niet bij de resultaten van 2021 gerekend worden.

Voor bijna alle gebieden en verbindingen zijn inmiddels wel initiatieven. Deze bestaan naast kansen en voorstellen die door gebiedspartners of particulieren zijn aangedragen ook uit het actief contact leggen met gebiedspartijen (gemeenten, waterschappen en/of agrariërs) en lopende ontwikkelingen en processen (woningbouw, aanleg infrastructuur, ontwikkeling recreatieve gebieden). Bovendien is gestart met analyses op regioniveau, waarbij de opgaven in samenhang worden bekeken, de natuurdoelstellingen worden geactualiseerd en de haalbaarheid wordt beoordeeld. Uitkomsten hiervan leveren een bijdrage aan de realisatiestrategie in die gebieden.

Natura2000

In 2021 lag de prioriteit bij Natura 2000 natuurdoelanalyses opstellen voor de stikstofaanpak. Die analyses zijn nu grotendeels afgerond en dragen in belangrijke mate bij aan de stikstofgebiedsprocessen. Voor de Zuid-Hollandse Natura 2000 gebieden is per gebied een Natura 2000-beheerplan vastgesteld. Voor de uitvoering van de natuurmaatregelen hebben wij met de beherende organisaties meerjarige beheerovereenkomsten afgesloten. In

2021 is gestart met een actualisatie, omdat veel lopende beheerovereenkomsten aflopen. In deze nieuwe overeenkomsten worden de maatregelen opgenomen die gericht zijn op versnelling en intensivering van het reguliere beheer. Hiervoor zijn uit het Programma Natuur in 2021 rijksmiddelen beschikbaar gekomen. De mate van Natura 2000-doelrealisatie wordt elke 6 jaar geactualiseerd bij de eindevaluatie van een Natura 2000-beheerplan. Volgens de lopende beheerplancycclus stonden in 2021 geen eindevaluaties gepland. Daarmee zijn de cijfers gelijk aan die van vorig jaar: 26% van het oppervlak met Natura 2000-habitatype doelstellingen heeft een goede kwaliteit en voor de Natura 2000-soorten scoort 38% goed. In 2022 worden de meetwaarden geactualiseerd op basis van de natuurdoelanalyses voor de veertienstikstofgevoelige gebieden.

Programma Natuur

Medio 2021 is een afspraak met het Rijk gemaakt voor een extra investering van € 28 mln voor aanvullende natuurmaatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en snellere realisatie van het NNN. De focus ligt daarbij op stikstofgevoelige en met stikstof overbelaste natuurwaarden. Samen met onze groene partners is vaart gezet achter de uitvoering van de maatregelen. Zo wordt in de Grevelingen het leefgebied van kustbroedvogels verbeterd. En met de Stuurgroep Veenweiden Gouwe Wiericke is een bestuurlijke verplichting aangegaan om grootschalige baggerwerkzaamheden uit te voeren voor waterkwaliteit in het Natura 2000-gebied Westveen.

Buitenland van Rhoon

De Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon werkte in 2021 volgens de met de provincie Zuid-Holland gesloten samenwerkingsovereenkomst aan de realisatie van akkernatuur, natuurinclusieve landbouw en recreatie, volgens het Streefbeeld Buitenland van Rhoon. Daarvoor is het van belang dat de gronden beschikbaar komen. En daarvoor zijn ook in 2021 weer belangrijke stappen gezet. Eind 2021 is voor in totaal 373 hectare door de provincie overeenstemming over verwerving bereikt. De gronden zijn niet altijd direct vrij beschikbaar, vaak is bijvoorbeeld nog sprake van voortgezet gebruik. De gebiedscoöperatie had vanuit de provincie gedurende 2021 de beschikking over ruim 237 ha. In 2020 was dit nog 86 ha.

Natuurbeheer

Goed natuurbeheer is cruciaal om natuurdoelen te halen. Via de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer Zuid-Holland (SNL) is in 2021 voor circa 28.500 ha aan natuurbeheer gefaciliteerd. Met het oog op de verhoging van de natuurkwaliteit is de beheervergoeding per 2021 verhoogd van 75% naar 84%. Hiervoor zijn extra Rijksmiddelen beschikbaar gekomen.

Onderdeel van de afspraken met de terreinbeheerders is dat de natuurkwaliteit gemeten en beoordeeld wordt. In totaal is nu voor circa 9.000 ha van het totale NNN-areaal de natuurkwaliteit beoordeeld. In totaal scoorde 70% daarvan 'hoog'. Een aandachtspunt hierbij is dat er grote verschillen zijn tussen de scores van de verschillende natuurdoelen. In 2021 is een 'Dashboard beheer' ontwikkeld. Daarin zijn de beschikbare kwaliteitsbeoordelingen te zien. In 2022 is het dashboard af en beschikbaar om te raadplegen.

Natuurmonitoring

Natuurmonitoring is cruciaal om te kunnen bijsturen op natuurdoelen behalen. In 2021 is weer informatie verzameld voor de langlopende meetnetten van weidevogels, vegetatie en winter-watervogel. Voor Natura 2000 zijn onderzoeken uitgevoerd om de Natura 2000-habitats en -soorten in beeld te brengen. En recent ingerichte natuurgebieden zijn 'geschouwd' om te bepalen of de natuur zich goed ontwikkelt. Om lastig te onderzoeken soorten als insecten en vleermuizen te kunnen monitoren, nemen we samen met onze groene partners en kennisinstituten deel in innovatieve monitoringsystemen. Bijvoorbeeld het volledig geautomatiseerd tellen en herkennen van insecten.

Natuurcompensatie

In totaal waren er in 2021 drie compensatieprojecten in uitvoering. Dit is, gezien het aantal plannen dat de provincie wordt voorgelegd, een beperkt aantal. In het grootste deel van de gevallen kiezen initiatiefnemers na

advies van de provincie voor alternatieve plannen. Daarbij is dan geen sprake van aantasting van het NNN, van belangrijke weidevogelgebieden of recreatiegebieden. In 2021 waren er zeven projecten in voorbereiding, waaronder een provinciaal project.

In 2021 is opnieuw een langlopend compensatieproject afgerond. Het gaat daarbij om de compensatie voor aantasting van recreatiegebied door de aanleg van de HSL-Zuid. De compensatie voor de aanleg van kantoren NCIA in Den Haag is in 2021 opgepakt en de afronding is uiterlijk maart 2022 gepland.

De stand van zaken van alle compensatieprojecten is in de voortgangsbrief Natuur 2021 apart vermeld.

Integrale ontwikkeling Delft-Schiedam (IODS)

Het recreatieschap heeft in kader van IODS ruiterroutes gemaakt en daarvoor subsidie van de provincie ontvangen. De subsidie is in 2021 afgerond. Een deel van de subsidie is niet benut en daarom vrijgevalen. De nog lopende monitoring van het gebruik van de ecopassages en de overdracht van de gronden onder de ecopassage Schie aan de toekomstig beheerder is nog niet helemaal afgerond, waardoor een deel van deze kosten ten laste komt van 2022.

Nationale Parken

Eind 2020 is met de samenwerkingspartners de statusaanvraag voor het Nationaal Park Hollandse Duinen ingediend bij het ministerie van LNV. Het ministerie heeft eind 2021 aangegeven dat er aanpassingen nodig zijn om de status van Nationaal Park volgens de huidige wetgeving te kunnen verlenen. Er lopen momenteel gesprekken over hoe dat met instemming van alle samenwerkingspartners vorm kan krijgen.

Voor het Nationaal Park NL Delta hebben de samenwerkende partners in 2021 besloten een pas op de plaats te maken. Er wordt meer tijd genomen voor duidelijkheid vanuit het Rijk over de randvoorwaarden rond de status Nationaal Park, draagvlak en samenwerking met de partners in het gebied. Pas bij voldoende duidelijkheid en draagvlak volgt mogelijk een statusaanvraag. In 2022 zal de nadruk liggen op draagvlak in het gebied, concrete samenwerkingsprojecten en een landschapsstrategie opstellen.

Beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit

Zuid-Holland is verantwoordelijk voor een gunstige staat van instandhouding van Europees aangewezen soorten en investeert in bevordering van biodiversiteit in de hele provincie. Gezien het belang van biodiversiteit voor een leefbaar Zuid-Holland en de toenemende druk vanuit stikstofdepositie en klimaatverandering, hebben GS deze opgave sinds afgelopen jaar aangewezen als dwarsdoorsnijdend thema.

De volgende stappen zijn gezet om biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema nader in te vullen:

- Start van een Toekomstverkenning Zuid-Holland Natuurinclusief 2050, waarbij ontwerpend in beeld wordt gebracht wat 'natuurinclusief' betekent voor Zuid-Holland;
- Deelname aan het landelijke traject voor de ontwikkeling van een Agenda Natuurinclusief;
- Verkenning van urgentie en nadere doelbepaling voor Zuid-Holland in samenwerking met Naturalis.

Zie voor meer informatie de bijgevoegde Voortgangsbrief Natuur 2021.

Soortenbeleid

Nadere uitwerking van het beleid voor soortenbescherming, faunabeheer, exoten en dierenopvang is in ontwikkeling. GS hebben eind 2021 een richtinggevend kader soortenbeleid vastgesteld. Bespreking van dit kader met PS en de vertaling ervan naar omgevingswet en -programma gaan plaatsvinden in 2022.

Met het nieuwe soortenbeleid bepaalt Zuid-Holland koers over bescherming en versterking van natuur binnen én buiten de natuurgebieden, door actieve soortenbescherming en ontheffingsverlening. De samenhang met faunabeheer en exoten komt hierin duidelijk naar voren. Het soortenbeleid moet helpen een zorgvuldige ontheffingsverlening door de omgevingsdiensten te stroomlijnen en administratieve lasten terug te dringen.

Naast deze beleidsuitwerking is in 2021 gewerkt aan de volgende onderdelen:

- Subsidieregeling Natuur in de stad: bedoeld om initiatieven van burgers, instanties en gemeenten financieel mogelijk te maken voor verbetering van het leefgebied van iconsoorten of soorten die vallen onder het

beschermingsregime van de Habitat- of Vogelrichtlijn. De regeling is eind 2021 geopend en loopt, via een aantal tranches, door tot voorjaar 2022.

- Er is gewerkt aan voorbereiding en uitvoering van een ecologische impuls rond een aantal provinciale wegen (onder andere N207, N214 en N228).
- In opdracht van de provincie Zuid-Holland is het rapport Natuurbouwstenen opgesteld. Enkele tientallen uitgewerkte bouwstenen inspireren en geven concrete handvatten om restsnippen groen te benutten.
- Voortzetting van het programma Groene Cirkel Bijenlandschap met tientallen netwerkpartners. Het bijenlandschap is in 2021 ook voor vijf jaar opgenomen als icoonproject in het Groenprogramma Holland Rijnland.

Boerenlandvogels:

In 2019 presenteerden provincie en samenwerkingspartners het Actieplan Boerenlandvogels. De samenwerking binnen het Actieplan Boerenlandvogels is in 2021 verbreed. Zo zijn de Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, Hollands Particulier Grondbezit, de Faunabeheereenheid Zuid-Holland en de waterschappen (vertegenwoordigd via het Hoogheemraadschap van Delfland) toegetreden tot het kernteam en het bestuurlijk overleg. LTO Noord overweegt deelname. Er zijn verbindingen gelegd met gerelateerde trajecten zoals de herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het stelsel voor agrarisch natuurbeheer ANLb, het programma duurzame landbouw, de veenweidestrategie en het Aanvalsplan Grutto.

In 2021 is verder gewerkt aan de volgende onderdelen:

- Via de Subsidieregeling groen (Srg) is tweemaal subsidie beschikbaar gesteld om het leefgebied van de boerenlandvogels te verbeteren: €1,1 mln in het voorjaar en €1 mln in het najaar. Met deze middelen kunnen agrarische collectieven en terreinbeherende organisaties verschillende inrichtings- en beheermaatregelen nemen.
- Op diverse locaties in Zuid-Holland is in 2021 opnieuw gewerkt aan uitbreiding het leefgebied voor boerenlandvogels op provinciegronden.
- In 2021 zijn de voorbereidingen begonnen voor een kavelruil in de Zuidpolder van Delfgauw, waar aan het bestaande natuurgebied De Groene Keijzer nog eens ruim 80 ha weidevogelgebied kan worden toegevoegd.
- Verder zijn op diverse gronden in eigendom van de provincie maatregelen genomen die de boerenlandvogels ten goede komen.
- In 2021 zijn onderzoekspilots uitgevoerd naar de schaal waarop roof van eieren en jongen plaatsvindt, en naar de belangrijkste rovers zoals vossen, roofvogels en kraaiachtigen.

LIFE IP All4Biodiversity

Voor het EU-project LIFE IP All4Biodiversity is de provincie Zuid-Holland hoofdpartner. Samen met 14 andere (Nederlandse) partners werken we aan een instrumentenbox om de natuurkwaliteit in en rond Natura 2000-gebieden te verbeteren. In deze instrumentenbox worden elementen opgenomen op het vlak van beheer, verdienmodellen, draagvlak bij ondernemers, wet- en regelgeving, monitoring en kennis. Deze elementen worden in de eerste fase opgehaald binnen twee pilots in Zuid-Holland: De Donkse Laagten en Midden-Delfland. Voor De Donkse Laagten is in 2021 een ecologische nulmeting uitgevoerd en zijn deelprojecten voorbereid over waterinfiltratie en mestscheiding, beide bedoeld om de biodiversiteit te vergroten. Ook is de basis gelegd voor een educatief programma voor boeren en studenten. De leerervaringen die binnen pilot De Donkse Laagten worden opgedaan, vinden hun weg naar andere projecten in de regio zoals de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling, de veenweidestrategie en de uitvoering van het landbouwprogramma van gemeente Molenlanden. Het project Midden-Delfland 'Rotterdam de Boer op!' gaat uit van een aanpak samen met de retail industrie door de ontwikkeling van korte ketens. De aanpak is gericht op ondersteuning van en samenwerking met boeren. Ook richt het project zich op de afzet van lokale producten in de horeca in de grote steden. Tot slot speelt de ontwikkeling van natuurvriendelijke oevers en sloten een belangrijke rol in het project Midden-Delfland.

Bos- en Bomenbeleid

In het werkplan Bos en bomen 2021-2022 (vastgesteld in 2^e kwartaal 2021) is beschreven dat we goed in beeld willen krijgen waar de mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering liggen. De druk op de ruimte in Zuid-Holland is immers groot. Zoals afgesproken in het werkplan hebben we het afgelopen jaar gewerkt aan:

- De totstandkoming van een ruimtelijke strategie bos en bomen per Landschapstype (waar past extra bos binnen het Zuid-Hollandse landschap en hoe draagt dit bij aan onze opgaven?);
- Een kaartenatlas om samen met Staatsbosbeheer kansen voor bosuitbreiding in recreatiegebieden in beeld te brengen en beter inzicht te krijgen in de vitaliteit van deze bossen (gereed 1^e kwartaal 2022);
- Plan Boom functioneert in Zuid-Holland als loket om kleinschalige initiatieven te ondersteunen;
- Voorbereiding voor de inzet van een bosmakelaar. De bosmakelaar gaat initiatieven ondersteunen en verbinden aan financiering uit de markt of aan andere overheidsopgaven (start in 1^e kwartaal 2022);
- Ook zijn er enkele aanpassingen doorgevoerd in de Omgevingsverordening. Oude boselementen zijn beter beschermd, afspraken over boscompensatie moeten voor de kap worden vastgelegd en door extra regels over compensatie in het Natuurnetwerk en in de recreatiegebieden zorgen we ervoor dat er per saldo geen groen verloren gaat.

Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer

De wettelijke taken vergunningverlening, toezicht & handhaving zijn uitgevoerd voor Natura 2000, stikstof, faunabeheer, houtopstanden en soortenbescherming op grond van de Wet natuurbescherming. In 2021 is het aantal aanvragen bij de omgevingsdienst Haaglanden ten opzichte van vorige jaren weer verder toegenomen. Dat geldt ook voor het aantal meldingen over toezicht en handhaving. Specifieke aandachtspunten in 2021 betrof voorlichting aan en afstemming met gemeenten over de lopende aanvragen en aanvragen die eraan komen en de ontwikkeling van het soortenbeleid waarvoor een uitgebreide maatschappelijke consultatie heeft plaatsgevonden.

Faunabeheer

De Faunabeheereenheid heeft in opdracht van de provincie diverse faunabeheerplannen opgesteld en de uitvoering van populatiebeheer en schadebestrijding gecoördineerd. Belangrijk is het faunabeheerplan Gans dat eind 2021 is vastgesteld. BIJ12-Faunafonds heeft namens provincie Zuid-Holland tegemoetkomingen verleend aan agrarische ondernemers vanwege schade door in het wild levende dieren en subsidie verleend voor de ganzenrustgebieden. Als gevolg van hogere voedselprijzen, toename van populaties van met name ganzen en juridische procedures (waardoor op enkele soorten geen beheer uitgevoerd kon worden) zijn de tegemoetkomingen in faunaschade fors gestegen ten opzichte van voorgaande jaren.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw

We hebben gewerkt vanuit de volgende drie perspectieven:

1. Versterken van een gebiedsgerichte aanpak met sterke gebiedscoalities voor vitale landbouw, met nadruk op de veenweidegebieden Nieuwkoop, Krimpenerwaard, Alblasserwaard en op de Zuidwestelijke Delta. De focus per gebied verschilt. Sturende programma's zijn de Veenweideaanpak, Interbestuurlijke programma's (IBP) Zuidwestelijke Delta en Hollands Utrechts veenweidegebied. Vitale landbouw is een belangrijke drager van deze gebiedsaanpak.
2. Stimuleren van innovatie in ketens en netwerken. Het zijn projecten die een stukje systeem aanpakken en veranderen. We voorzien in een behoefte om voorlopers in de verduurzaming van de landbouw te ondersteunen, te laten toenemen, hun onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring te stimuleren en hen te helpen goede ideeën op te schalen. We doen dit in het netwerk Voedselfamilies met pioniers, in proeftuinen, in de Groene Cirkels, in het Veenweide Innovatiecentrum (VIC) en in andere kennis- en onderzoeksprogramma's zoals Accelerating Circular Economy Zuid-Holland (ACCEZ) en het platform slappe bodems.

3. Thematische opgaven als stikstof, water, bodem, biodiversiteit en klimaat zijn urgente drijvers onder de landbouwtransitie. Een sturend programma is Stikstof. We ontwikkelen kennis over stikstofreductie, klimaatadaptatie, natuur/biodiversiteit, waterkwaliteit, circulariteit, bodemdaling en energie.

Onderstaand volgt een overzicht van concrete resultaten en acties. Bodemdaling landelijk gebied (Beleidsprestatie 5-2-2) hangt sterk samen met vitale landbouw (Beleidsprestatie 5-2-1).

Belangrijke resultaten Beleidsprestaties 5-2-1 en 5-2-2:

- Redeneerlijn en gebiedsaanpak in de Nieuwkoopse Plassen gericht op verminderen van de uitstoot van stikstof, van CO₂ en verduurzaming landbouw in de breedte.
- Verkenningen en projecten om de stikstofuitstoot uit de landbouw te reduceren, opgenomen in de actielijn landbouw-stikstof in de uitvoeringsagenda Stikstof.
- Projecten en verkenningen om de kwaliteit van landbouwbodems te verbeteren, onder andere via het project 'Bodem als Basis Rijnland' en de verkenning hoe natuurlijke reststromen in te zetten als bodemverbeteraar in de landbouw. Het resultaat is een informatieve webcast 'ZH voedt haar eigen bodem' en een verkenning naar een vervolg.
- Verkenning naar minder gebruik chemische gewasbescherming in de landbouw in samenspraak met agrarisch natuurbeheer;.
- Start van een aanpak om boeren te belonen voor duurzaamheidsprestaties, volgens een zogeheten KPI-systematiek in akkerbouwgebied (Zuidwestelijke Delta) en veenweidegebied.
- Openstelling van een subsidieregeling voor Maatschappelijke initiatieven Vitale landbouw en Verduurzaming landbouw met agrarische structuurversterking (kavelruil).
- Start van de Ronde Tafel Vitale Landbouw met een brede vertegenwoordiging uit de agrarische sector, onderwijs, ketenpartijen, natuurbeheerders. We willen bouwen aan samenwerking in de wetenschap dat we elkaar nodig hebben bij de uitvoering van onze landbouwambities.
- Bouw van de contouren van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) als Nederlandse uitwerking van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB). De provincie is betrokken via diverse gremia in samenwerking met IPO, Rijk en groene Partners.
- Met behulp van de Voedselnetwerken werkt de provincie al enkele jaren aan een pioniersaanpak. In 2021 heeft het netwerk zich verder ontwikkeld en bijgedragen aan de kennisontwikkeling door de transitie te plaatsen in de context van de bredere landbouwopgave. Acties 2021:
  - eerste fase dashboard voedseltransitie (toekomstverkenning voedsel Zuid-Holland) met daarin de belangrijkste barrières die pioniers in de landbouw tegenkomen als zij willen opschalen;
  - werkplaatsen rond ruimtelijk instrumentarium en grond met verschillende pionierende boeren;
  - doorontwikkeling van het netwerk polderpioniers in het veenweidegebied;
  - uitvoering van de Voedselnetwerk Academie met masterclasses en ondernemerscoaching;
  - verkenning naar pioniers in de akkerbouw in de Zuidwestelijke Delta;
  - eerste fase verkenning financierbaarheid van transitie in melkveehouderij en akkerbouw;
  - strategienetwerk rond uitdagingen in de veenweide met externe partners Wij.land en Drift.
- Interbestuurlijk Programma Zuidwestelijke Delta (IBP-VP-ZWD): De Zuidwestelijke Delta is één van de 15 gebieden die door het Rijk, het IPO, de Unie van waterschappen en de VNG zijn aangewezen als gebied voor het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP-VP). Provincie Zuid-Holland is penvoerder en kassier namens drie provincies, waterschap Scheldestromen en gemeente Schouwen-Duiveland. De uitvoering van het Gebiedsplan is gestart en het programma loopt tot en met 2024. Het programma is opgebouwd rond drie broedplaatsen: Volhoudbare landbouw, Zoet water en Genieten en beleven in de Delta. In 2021 zijn er activiteiten in de broedplaatsen gestart, zoals Routekaart Volhoudbare Landbouw ZWD 2040, Gebiedspilot biodiversiteitsmonitor, Transitie naar agro-ecologische gewasdiverse teeltsystemen, Gebiedsnetwerk aantrekkelijk biodivers landschap, samenwerking voor Deltajaar 2021/600 jaar Elizabethsvloed, en samenwerking in Nationaal Park NL-Delta.
- Plattelandsontwikkelingsprogramma 3 (POP3): in 2021 hebben drie openstellingen voor POP3 plaatsgevonden. Twee daarvan hadden betrekking op de realisatie van het NNN in de Krimpenerwaard. Er is

subsidie aangevraagd voor inrichtingsmaatregelen (baggeren en natuurvriendelijke oevers) en voor zelfrealisatie van landbouwbedrijven voor inrichting en beheer van het NNN. Ook heeft een openstelling plaatsgevonden voor investeringen in het watersysteem van beheergebieden van de hoogheemraadschappen van Delfland, Rijnland, de Stichtse Rijnlanden en Schieland en de Krimpenerwaard. Met deze openstelling worden projecten gesubsidieerd die zich richten op waterkwaliteit verbeteren (KRW) en wateroverlast tegengaan. Tot slot is in 2021 een groot aantal POP3 projecten uit 2016, 2017 en 2018 afgerond.

- **Klimaat en Bodemdaling:** In het Klimaatakkoord landbouw en landgebruik is afgesproken dat de provincies een proces faciliteren om samen met regionale partners een regionale veenweidestrategie te maken. Op 7 september 2021 hebben Gedeputeerde Staten de Startnotitie Veenweidestrategie Zuid-Holland vastgesteld en toegestuurd aan PS. De startnotitie is opgesteld met 24 partners. Daarnaast zijn in de drie prioritaire gebieden Nieuwkoopse plassen, Alblasserwaard en Krimpenerwaard gebiedsprocessen gestart. De gebiedsprocessen moeten voor het eigen gebied CO₂ verminderen, op korte termijn (met behulp van Impulsgelden) en op middellange termijn tot 2030. De impulsgelden van LNV zijn bedoeld voor initiatieven op korte termijn. Eind 2021 is de aanvraag voor de eerste subsidie ingediend, dit betreft een meerjarige projectsubsidie om 282 hectare onderwaterdrainage aan te leggen in het gebied Meije Laag in Bodegraven. Vanuit klimaat en bodemdaling dragen we op diverse manieren bij aan kennis, zoals via het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling, in samenwerking met het Veenweide Innovatie Centrum (VIC) en via Project Veentuinderij.
- Met een stelsel van programma's, projecten en initiatieven dragen we bij aan klimaat en tegengaan van bodemdaling. Hieronder vallen de Regio Deal bodemdaling Groene Hart, de Klimaattafel Landbouw en Landgebruik, IBP-VP Hollands-Utrechtse Veenweiden, het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling en Platform Slappe Bodem, Innovatieagenda Duurzame Landbouw van de provincie Zuid-Holland, de Landbouwvisie 2018 van de provincie Utrecht, individuele initiatieven van overheden en inspanningen van betrokkenen, zoals agrarisch ondernemers.
- **Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweiden (IBP-VP-HUV):** dit veenweidegebied maakt onderdeel uit van het Groene Hart. Het programma is net als het IBP-VP-ZWD een van de vijftien IBP-gebiedsprogramma's in Nederland en streeft naar duurzaam gebruik van de slappe bodem in de Hollands-Utrechtse veenweiden. Dit gebeurt door vanuit de vier overheidslagen, het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven samen te werken en te verkennen wat op strategisch niveau nodig is voor een andere benutting van veenpolders. Hiervoor zijn in 2021 zes pilots gestart en gefinancierd. Deze pilots werken via verschillende invalshoeken gebiedsgericht aan een ander landgebruik, de wijze van landbouw, een sociale transitie gericht op een integrale polderaanpak. Er is ook een proces gestart voor mogelijk extra subsidie aan een middelbare onderwijsorganisatie voor een pilot gericht om een innovatieve houding en aanpak van de huidige generatie agrariërs te stimuleren (practoraat). De 6 pilots staan niet op zichzelf, maar maken deel uit van het stelsel van programma's, projecten en initiatieven in het Hollands-Utrechtse Veenweidegebied.
- **Regio Deal bodemdaling Groene Hart:** met de Regio Deal bodemdaling Groene Hart willen we het handelingsperspectief vergroten van inwoners, agrariërs, ondernemers, terreinbeherende organisaties en overheden. Met deze deal zijn 28 projecten gemoeid (www.bodemdalingdebaas.nl). Met de uitkomsten van deze projecten hopen we de kennis bij deelnemende partijen te vergroten zodat zij weten wat ze moeten doen bij bodemdaling in de stad of in het landelijk gebied. Er is in 2021 een nulmeting uitgevoerd om te bezien hoe groot het handelingsperspectief nu is.
- **Groene Cirkels:**
  - In 2021 ontwikkelden chefkoks, artsen, producenten en groothandels een nieuwe Groene Cirkel rondom ons culinair en landschappelijk erfgoed: de Tuin van Holland. Door de vraag naar duurzame regionale producten open te breken stimuleren ze zo de vraag én het verdienmodel voor duurzame voedselproductie.

- o In 2021 hebben we door ons netwerk uit te breiden en nieuwe ambassadeurs aan te haken toegewerkt naar de lancering van de nieuwe cirkel Groene Gezonde Stad. De startbijeenkomst was in oktober in Naturalis, met als droom radicaal vergroende steden.
- o Het convenant van Groene Cirkel Heineken is vanwege de financiële gevolgen van corona voor een kortere periode verlengd met een beperkte set activiteiten. De multifunctionele sloot is gereed gemaakt voor lozingen en metingen. We zijn met een regionale mestvergister een verkenning gestart naar kringlopen sluiten. Vanuit de duurzame activiteiten rond de Groene Corridor hebben elf partijen uit het nieuwe netwerk rond de Plasticvrije corridor een intentieverklaring ondertekend om de eerste Plasticvrije Corridor van Nederland en misschien wel van de wereld te maken.
- o In de Groene Cirkel Kaas & Bodemdaling worden eerste pilots bodemdaling (POP3-2019) opgeschaald in het IBP-VP HUV gebiedsproces. Vanuit TKI kennisprogramma zijn kennisateliers met zowel professionals als met boeren gehouden. Ook is een start gemaakt met het Living Lab programma om eerdere pilots te integreren en te toetsen in de praktijk.
- o In de GC Farm Frites werkten we aan de opgave duurzame teelt en landbouw door participatie in beleidsprogramma's op nationaal niveau (IBP-VP Zuidwestelijke Delta) en internationaal niveau (Climate KIC), door ontwikkeling van ketenpilot 'Planet Positive Fries' (productie en vermarkting CO₂-vrije frites en door pilots 'strokenteelt' en 'biodivers landschap: landbouw en openbaar groen'.

Beleidsprestatie 5-2-2 Aanpak Bodemdaling (landelijk gebied)

Voor toelichting zie [beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw](#).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid

Waterveiligheid

- De provincie was betrokken bij de voorbereiding van 5 dijkversterkingen door waterschappen tijdens de fasen van verkenning en planuitwerking. Hiervoor neemt de provincie deel aan de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen van de dijkversterking. De provincie heeft geadviseerd over de MER-producten van projecten in de verkenningsfase. Één project uit de verkenningsfase is door naar de fase van planuitwerking. Één project uit de fase van planuitwerking is de gecoördineerde procedure gestart met terinzagelegging van de ontwerpbesluiten. Een van de vijf dijkversterkingsprojecten zit al bijna in de realisatiefase. Het betreft een provinciegrensoverschrijdende dijkversterking waarvan goedkeuring door de provincie inmiddels heeft plaatsgevonden en de beroepsfase loopt.
- De waterschappen hebben een voortgangsrapportage opgesteld over hoe de regionale keringen voldoen aan de veiligheidsnormen. Deze rapportages hebben GS aan PS aangeboden. Daarnaast zijn er met de waterschappen processen gestart over status en (her)normering regionale keringen. Voor het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft dit geleid tot een aanvraag voor aanpassingen van de kaart waterveiligheid in de Omgevingsverordening Zuid-Holland.
- Als vervolg op het Europese Interreg project 'FRAMES' (Flood Resilient Areas by Multi-layered Safety) is een Verkenning Meerlaagse Veiligheid (MLV) gestart. Hiervoor zijn in 2021 twee rapportages opgeleverd, te weten 'Benchmarkstudie MLV' en 'Verkenning MLV Provincie Zuid-Holland'. Diverse interne en externe partijen zijn geënquêteerd en geïnterviewd. De rapportages vormen de basis voor een advies over de rol van de provincie op het gebied van MLV, dat nog wordt opgesteld.
- De provincie neemt deel aan het Deltaprogramma Rijnmond – Drechtsteden waarin gewerkt wordt aan de invoering van de regionale voorkeursstrategie.
- In de provinciale omgevingsverordening zijn de normen (omgevingswaarden) voor regionale wateroverlast vastgelegd. De waterschappen kunnen afwijken van deze omgevingswaarden. In gezamenlijk overleg is kennis en ervaring uitgewisseld over de gebiedsprocessen die de waterschappen moeten doorlopen om te kunnen afwijken.

- De provincie heeft meegewerkt aan de overstromingsrisicobeheerplannen en heeft hiervoor de benodigde informatie aangeleverd.
- De pilot Regenradar Rijnmond is in 2021 beëindigd. De gemeente Rotterdam wil graag verder met deze Regenradar en pakt dit zelf op. De bedoeling van deze pilot was om een early warningsysteem in stedelijk gebied in te richten. Met dit systeem kan lokale wateroverlast door hevig neerslag beter worden voorspeld en hebben de hulpdiensten gedetailleerdere informatie over de situatie. De provincie Zuid-Holland verkent bij partners in de regio of een opschaling via een netwerk van dit systeem potentie heeft.
- Het bestaande calamiteitenplan Water is geactualiseerd en een onderzoek naar uitbreiding van het plan heeft plaatsgevonden.
- De uitvoering van de ontwikkeling restveengebied samen met hoogheemraadschap en gemeente heeft vertraging opgelopen doordat een nieuw ontwerp moest worden gemaakt.

Kustbeleid

- Op verzoek van Provinciale Staten is een incidentele subsidie verleend voor het project Limes Bubble Barrier. Hiermee wordt plastic afval uit het water van de Oude Rijn gehaald. Dit afval komt daardoor niet meer in zee en op onze kust terecht.
- Samen met het Klimaatteam zijn twee bijeenkomsten georganiseerd waar vooruit is gekeken naar de gevolgen van de zeespiegelstijging voor Zuid-Holland. Er is een samenwerking gestart met het Kennisprogramma Zeespiegelstijging om de ruimtelijke scenario's van zeespiegelstijging verder uit te werken.
- De Zandmotor is 10 jaar geleden gemaakt. In opdracht van Rijkswaterstaat zijn de doelen van de Zandmotor geëvalueerd. Uit de evaluatie blijkt dat de doelen zijn behaald: de kust voor de lange termijn versterken en een dynamisch natuur- en recreatiegebied vormen. Op het Zandmotorcongres, dat de provincie mede organiseerde, zijn deze resultaten gepresenteerd.
- De provincie heeft met de gemeenten Den Haag en Westland ervoor gezorgd dat de financiering van de alarmploeg Zandmotor voor de komende drie jaar in stand blijft en heeft met andere partijen nieuwe beheerafspraken voor de Zandmotor gemaakt.
- In opdracht van een coalitie van twaalf partijen (waaronder de provincie) is in 2021 een onderzoek uitgevoerd naar de verzanding van de Haringvlietmonding. Uit het onderzoek blijkt dat de verzanding in de toekomst doorzet. Dit heeft effecten op onder andere natuur, waterveiligheid, economie en recreatie. Het onderzoek geeft aanzet om j via thematische invalshoeken te bespreken welke doelen bereikt kunnen worden en welke effecten dat geeft.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

Regionaal Waterprogramma

In december 2021 heeft Gedeputeerde Staten het ontwerp Regionaal Waterprogramma 2022-2027 vastgesteld. Provinciale Staten zal het plan in 2022 definitief vaststellen. Vanaf de start zijn de Zuid-Hollandse waterschappen betrokken bij het opstellen van het Regionaal Waterprogramma. Ook de drinkwaterbedrijven en natuur- en landbouworganisaties zijn als stakeholders betrokken. In het Regionaal Waterprogramma is opgenomen wat de provincie doet aan de Europese richtlijnen aan water (verplichte onderdelen). Het gaat om de Kaderrichtlijn Water, Grondwaterrichtlijn, Drinkwaterrichtlijn, Richtlijn Overstromingsrisico's en de Zwemwaterrichtlijn. Naast deze verplichte onderdelen bevat het Zuid-Hollandse Regionaal Waterprogramma ook onderwerpen als zoetwatervoorziening, wateroverlast en waterrecreatie. Hiermee laat provincie Zuid-Holland zien hoe zij samen met haar partners werkt aan een regionaal watersysteem dat bijdraagt aan een gezond, veilig, aantrekkelijk, concurrerend en bereikbaar Zuid-Holland.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De provincie Zuid-Holland is voorzitter van het RBO Rijn-West (Regionaal Bestuurlijk Overleg). Dit is het platform waar met de stakeholders alle maatregelen van de KRW op elkaar worden afgestemd. Op voorstel van de

waterschappen zijn doelen voor zowel KRW-oppervlaktewaterlichamen als overige wateren vastgesteld in het (ontwerp) Regionaal Waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027.

We hebben ook financieel bijgedragen aan onderzoeken waar de verbetering van waterkwaliteit en biodiversiteit centraal staan, bijvoorbeeld aanpak van de Amerikaanse Rivierkreeft en vergroting van het leefgebied van otters.

Zoetwater

De provincie Zuid-Holland is voorzitter van de zoetwaterregio West-Nederland. Samen met partners in de zoetwaterregio hebben wij een strategie opgesteld om in 2050 weerbaar te zijn tegen extreme droogte zoals in 2018. Onderdeel van de strategie is een maatregelenpakket dat is vastgesteld in het nationale Deltaplan Zoetwater. Elementen uit het Coastar-programma, waarbij de ondergrond wordt benut voor zoetwatervoorziening, zijn onderdeel van de strategie en het maatregelenpakket.

De provincie heeft samen met betrokken partners, Hoogheemraadschap van Delfland, gemeente Westland, Glastuinbouw Nederland onderzoeken gefinancierd en begeleid. Daarbij ging het om:

- Onderzoek naar de mogelijkheden naar een Waterbank in het Westland (Coastar). Het Waterbankconcept gaat uit van ondergrondse opslag van hemelwater door meerdere glasbedrijven. Op basis van het rapport is een projectplan opgesteld voor een praktijkpilot de Hooghe Beer in het tuinbouwgebied Broekpolder 2040.
- Het rapport Toekomstplan Gietwatervoorziening Glastuinbouw voor het hele Westland. In dit rapport is beschreven welke alternatieve gietwatervoorzieningen technisch mogelijk zijn en welke kosten hieraan zijn verbonden.

Drinkwater

- In november is de Provinciale Milieuverordening 2021 (PMV2021) in werking getreden. Deze verordening is een mijlpaal in de bescherming van de drinkwaterbronnen. Via de verordening zijn Aanvullende Strategische Voorraden aangewezen. In deze gebieden kunnen op termijn nieuwe drinkwaterwinningen ontwikkeld worden.
- De provincie heeft een inhoudelijk bijdrage geleverd aan het onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer naar de wijze waarop de provincie drinkwaterbronnen beschermt. Adviezen uit dit rapport zijn verwerkt in het provinciaal waterprogramma. Met de drinkwaterbedrijven zijn gesprekken gestart om de maatregelen uit het rapport en het Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers uit te voeren;
- Samen met de provincies Friesland en Groningen is in 2021 een onderzoek gestart naar de herijking van grondwaterbeschermingsbeleid. Hierbij wordt gekeken of het huidige maatregelenpakket voor grondwaterbeschermingsgebieden uit de provinciale verordening voldoet en of het haalbaar is gebieden te beschermen door doelvoorschriften.
- De provincie is met de drinkwaterbedrijven Dunea en Oasen gestart nieuwe drinkwaterbronnen te ontwikkelen om aan de toekomstige drinkwatervraag te voldoen en de leveringszekerheid op termijn te vergroten.

Grondwater

In het Regionaal Waterprogramma zijn voor grondwater acties opgenomen, veel van deze acties dienen ook als voorbereiding op de inwerkingtreding van de Omgevingswet:

- Na een intensief participatietraject met omgevingsdiensten, waterschappen en gemeenten is een geheel nieuw Beleidskader Grondwaterkwaliteit inclusief bijbehorende regels voor de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening ontwikkeld. Dit nieuwe beleidskader is nodig omdat de Wet bodembescherming komt te vervallen bij inwerkingtreding van de Omgevingswet.
- In het Operationele Grondwaterbeleid zijn alle bestaande grondwatergerelateerde beleidsregels samengevoegd en beleidsarm geactualiseerd ('Omgevingswetproof' gemaakt). Deze beleidsregels zijn in het provinciaal Waterprogramma opgenomen als een bijlage.

- De Stroomgebiedsbeheerplanperiode 2 (SGBP2) loopt af, de provincie heeft volgens afspraak de monitoringsgegevens van de grondwaterlichamen gerapporteerd aan het Rijk. Ook zijn maatregelen vastgesteld voor de volgende planperiode (SGBP3). Deze maatregelen zijn opgenomen in een bijlage in het regionaal waterprogramma.
- In de werkplannen omgevingsdiensten heeft de provincie aanvullende taken geformuleerd en gefinancierd om VTH taken uit te voeren om grondwater te beschermen en vergunningen voor bodemenergiesystemen te beoordelen.

Voor de reguliere taken van de provincie zijn de volgende uitgevoerd:

- Voor het Primaire Meetnet zijn circa 100 meetlocaties omgebouwd naar real-time metingen met telemetrie. In 2022 zal dit project worden afgerond;
- De gegevens van alle provinciale monitoringsputten zijn aangeleverd aan de landelijke voorziening Basis Registratie Ondergrond (BRO), plusde vergunningsplichtige putten in beheer bij de drinkwaterbedrijven.
- GS hebben toestemming gegeven voor zes warmteprojecten met warmte- en koudeopslag in de bodem. Deze zijn bestempeld als pilotprojecten. Binnen deze projecten wordt de komende jaren onderzoek gedaan naar de gevolgen van warmteopslag met temperaturen hoger dan 30°C voor bodem en grondwater. De Omgevingsdienst Haaglanden begeleidt deze projecten en de provincie sluit aan bij overleg met de partners.

Zwemwater

Zwemlocaties in oppervlaktewateren zijn aangewezen. In samenspraak met waterschappen, gemeenten en de omgevingsdienst wordt de lijst met aangewezen zwemlocaties in oppervlaktewateren jaarlijks herzien.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

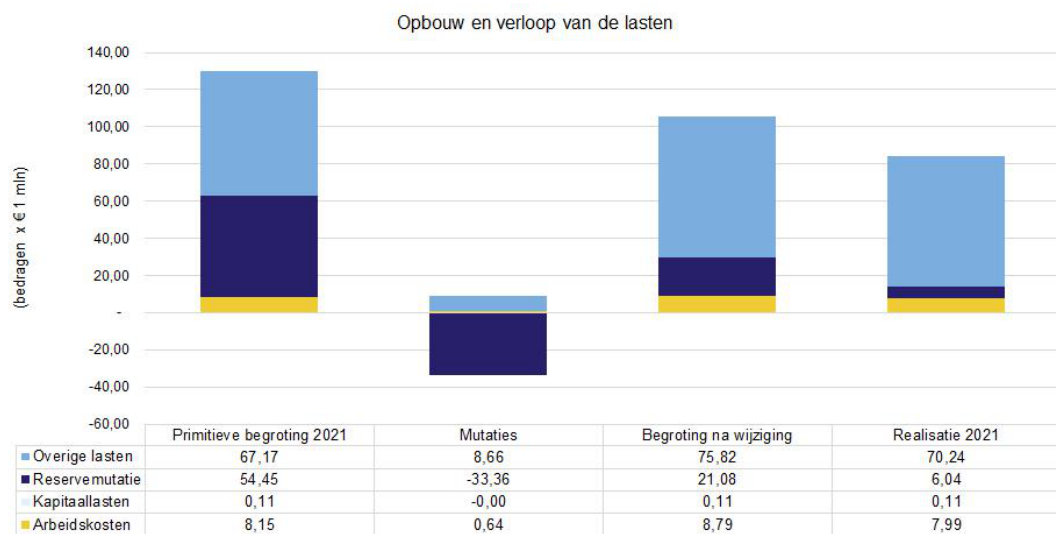
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Natuur	93.367	-38.250	55.117	48.509	6.609
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	5.834	742	6.576	6.267	309
5-1-3 Faunabeheer	5.112	386	5.498	7.733	-2.236
Totaal beleidsdoel 5-1	104.313	-37.122	67.191	62.509	4.682
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Vitale landbouw	15.050	8.401	23.451	9.785	13.666
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	3.639	4.323	7.961	6.180	1.781
Totaal beleidsdoel 5-2	18.689	12.724	31.412	15.966	15.447
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid	3.456	157	3.613	2.574	1.040
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	3.416	172	3.589	3.324	265
Totaal beleidsdoel 5-3	6.873	329	7.202	5.898	1.304
Totaal Lasten	129.875	-24.069	105.805	84.372	21.433
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Natuur	21.561	-5.959	15.602	15.912	-310
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	0	699	699	1.394	-695
5-1-3 Faunabeheer	626	0	626	502	124
Totaal beleidsdoel 5-1	22.187	-5.260	16.927	17.809	-882

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Vitale landbouw	5.411	10.419	15.830	11.546	4.284
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	0	1.278	1.278	1.201	77
Totaal beleidsdoel 5-2	5.411	11.697	17.108	12.747	4.361
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid	353	0	353	379	-26
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	772	0	772	807	-35
Totaal beleidsdoel 5-3	1.125	0	1.125	1.186	-61
Totaal Baten	28.723	6.437	35.160	31.742	3.418
Saldo lasten en baten Ambitie 5	101.151	-30.506	70.645	52.630	18.015

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

NNN € 2,5 mln (v)

In totaal bedraagt de onderschrijding € 2,5 mln. Deze wordt voor € 0,4 mln veroorzaakt door grondverwervingen in de Krimpenerwaard die (nog) niet hebben plaatsgevonden. Daarnaast is een subsidie met betrekking tot Gouwe Wiericke nog niet aangevraagd in 2021 en doorgeschoven naar latere jaren, wat voor een onderbesteding van € 1,6 mln zorgt. Tot slot zijn de lasten in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, onderdeel Achterwaterschap, € 0,5 mln lager. Dit wordt veroorzaakt door achterstanden in de uitvoering, die het gevolg zijn van een tekort aan geschikt personeel door krapte op de arbeidsmarkt en corona, dat het proces van afstemmen met het werkveld en agrariërs in de weg staat.

NNN-grondzaken € 0,3 mln (v)

Het resultaat wordt enerzijds veroorzaakt door hogere lasten (€ 0,2 mln) voor onderhoud (monumentenzorg) van agrarisch vastgoed dat op termijn verkocht wordt. Anderzijds zijn de afwaarderingslasten voor het verkochte agrarisch vastgoed lager (€ 0,5 mln), omdat er minder verkopen dan verwacht hebben plaatsgevonden. Deze verschuiven naar latere jaren.

Natura 2000 € 2,8 mln (v)

De lagere lasten worden voor € 1,3 mln verklaard door vertraging in de uitvoering van natuurmaatregelen. Voor de overige € 1,5 mln betreft het vrijvallende middelen naar aanleiding van 6-jarige beheerovereenkomsten met terreinbeheerders. Een deel van de eerder geplande maatregelen bleek in de praktijk minder omvangrijk en/of goedkoper.

Programma Natuur € 0,6 mln (v)

Het Programma Natuur bevond zich in 2021 nog in de startfase. Het laatste bijstelmoment, de Najaarsnota 2021, was nog te vroeg om een accurate meerjarige prognose te maken. Doordat de middelen voor het Programma Natuur pas in de zomer van 2021 officieel zijn toegekend, konden de partners van de Provincie Zuid-Holland slechts een beperkte inschatting van de kosten voor 2021 maken. Hierdoor blijft de realisatie in 2021 achter ten opzichte van de begroting.

Buitenland van Rhooon / PMR 750 € -0,2 mln (n)

Het resultaat wordt enerzijds veroorzaakt door een overschrijding door het eerder plaatsvinden van grondverwervingen (€ 0,6 mln). Anderzijds is er op het onderdeel Rhooonse Stort een onderschrijding van € 0,4 mln doordat werkzaamheden voor boscompensatie doorgeschoven zijn naar 2022.

Boerenlandvogels € 0,6 mln (v)

De onderbesteding binnen de opgave Boerenlandvogels wordt voor € 0,02 mln verklaard door beperkte capaciteit. Door deze beperkte capaciteit kon er minder worden ingezet op monitoring en communicatie. Daarnaast vond inhuur later plaats dan verwacht in verband met krapte op de arbeidsmarkt. Ook realisatie binnen de Zoetermeerse Meerpolder bleef uit (€ 0,5 mln). Allereerst is er vanwege een (prijs)dispuut met een leverancier vertraging binnen dit project ontstaan. Daarnaast ontstond er vertraging bij verlening van de vergunning. Hierdoor is de inrichting naar 2022 uitgesteld.

VTH / Faunabeheer € -2,2 mln (n)

Het totaal resultaat op dit onderdeel is € 2,2 mln negatief. Dit bedrag is het resultaat van een onderschrijding € 0,5 mln op wet natuur en een overschrijding van € 2,7 mln op faunabeheer. De onderschrijding binnen het budget wet Natuur is het gevolg van de onzekerheid over mogelijke extra kosten voor de omgevingsdienst in verband met vergunningverlening. Door extra aanvragen en achterstanden werd gerekend op extra uitgaven aan het eind van het jaar, die niet zijn opgetreden, waardoor op een aantal andere posten uit voorzorg minder is uitgegeven. De extra kosten voor faunabeheer worden veroorzaakt doordat het aantal en de hoogte van de schadeclaims veel hoger is dan verwacht, enerzijds doordat er meer vogels zijn die schade aanrichten (onder andere doordat actief beheer niet of beperkt mogelijk is in verband met lopende rechtszaken) en anderzijds door stijgende tegemoetkomingen door hogere prijzen.

Natuurbeheer € 0,2 mln (v)

De lasten voor natuurbeheer (SNL), agrarisch natuurbeheer (Anlb) en functiewijziging (SKNL) zijn gebaseerd op door het RVO opgestelde Trappenhuisrapportage. In deze rapportage is nog geen rekening gehouden met de verhoging van het vergoedingspercentage voor natuurbeheer (SNL) van 75% naar 84%.

De lasten voor natuurbeheer (SNL) zijn € 0,2 mln lager dan begroot.

De lasten voor agrarisch natuurbeheer (Anlb) gedekt uit EU-middelen en middelen van derden zijn € 1,7 mln hoger dan begroot. De lasten voor agrarisch natuurbeheer (Anlb) gedekt uit provinciale middelen zijn € 1,4 mln lager dan begroot. Om maximaal van de EU-bijdrage gebruik te kunnen maken mag de provincie meer EU-middelen inzetten.

De lasten voor functiewijziging (SKNL) zijn € 0,03 mln hoger dan begroot.

De uitvoeringskosten van deze drie regelingen door het RVO zijn € 0,3 mln lager dan verwacht.

Diverse kleine afwijkingen € -0,02 mln (n)

Binnen het beleidsdoel Gezonde Natuur hebben diverse kleine afwijkingen geleid tot overschrijding van € 0,02 mln.

Apparaatslasten € -0,4 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw**Landbouwbeleid (en kavelruil) € 0,8 mln (v)**

De vrije ruimte binnen landbouwbeleid en kavelruil wordt verklaard door een aantal zaken. Allereerst vond er eind 2021 als gevolg van een looptijdwijziging van een subsidie een vrijval plaats (€ 0,6 mln) die niet was voorzien.

Daarnaast is er vertraging binnen de aanpak ontstaan, mede door het uitblijven van een regeerakkoord en door corona (€ 0,06 mln).

Tot slot is vertraging opgetreden binnen onder andere KPI Veenboeren 2030 en het opzetten van de werkplaatsen

(€ 0,2 mln); om relaties op te bouwen en samenwerkingen te starten zijn contact en bijeenkomsten nodig. Dit kon door corona echter niet plaatsvinden.

Sanering glastuinbouw € 0,9 mln (v)

In verband met een lagere vaststelling van een subsidie voor het project sanering verspreide glastuinbouw valt er in 2021 een bedrag van € 0,9 mln vrij.

Nota ruimte veenweiden € 5,4 mln (v)

In verband met een looptijdverlenging van een subsidie valt er € 5,4 mln vrij in 2021. De vrijgevallen middelen worden opnieuw opgenomen in de meerjarenbegroting.

IBP Zuidwestelijke Delta € 0,8 mln (v)

De vrije ruimte binnen het IBP Zuidwestelijke Delta wordt allereerst verklaard doordat de aanvraag van een subsidie in 2021 voor het onderdeel Zoet Water die werd verwacht (€ 0,7 mln), uiteindelijk niet tijdig is ontvangen. De aanvraag is inmiddels in januari 2022 ingediend. Daarnaast zijn de kosten voor de inhuur voor een programmasecretaris lager (€ 0,1 mln) uitgevallen dan begroot, doordat er bijna het gehele jaar 2021 geen programmasecretaris was.

POP 3 € 5,7 mln (v)

In totaal is voor alle POP3-maatregelen een onderbesteding van € 5,7 mln in 2021.

Voor de POP3-watergerelateerde maatregelen en de POP3-maatregelen voor Samenwerking en Innovatie hebben vertraging opgelopen door corona. Projecten zijn daardoor later gestart (of moeten nog starten) en in sommige gevallen zijn verwachte aanvragen nog niet ontvangen. Daarnaast ondervinden de POP3-gesubsidieerde projecten ook vertraging in de uitvoering door corona.

Tot slot zijn als gevolg van de definitieve afrekening van de uitvoeringskosten voor de jaren 2019 en 2020 de lasten lager.

Klimaat en bodemdaling € 1,7 mln (v)

De vrije ruimte wordt allereerst verklaard doordat er vertraging is ontstaan bij de gebiedsplannen van Krimpenerwaard, Alblasserwaard en Nieuwkoopse Plassen. Dit komt doordat het complexe gebiedsprocessen betreft, waarbij de beperkingen door corona belemmerend en vertragend werken. Daarnaast is er een groeiende opgave en krapte op de arbeidsmarkt van gebiedsgericht werken op de thema's landbouw, bodemdaling en stikstof. Diverse geplande uitgaven lopen hierdoor ook vertraging op. Verder hebben verschillende partners lasten overgenomen van projecten. Ook is een bijdrage voor proceskosten aan de gemeente Krimpenerwaard uitgesteld van 2021 naar 2022.

Diverse kleine afwijkingen € 0,09 mln (v)

Binnen het beleidsdoel Toekomstbestendige Landbouw hebben diverse kleine afwijkingen gezorgd voor een positief resultaat van € 0,09 mln.

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Additionele werkzaamheden Waterwet 2021 € -0,5 mln (n)

In 2021 was het aantal aanvragen voor Waterwetvergunningen en MER beoordelingen substantieel hoger dan begroot in het werkprogramma, mede als gevolg van de verduurzaming van de energievoorziening.

De additionele werkzaamheden zijn gedeclareerd bij de provincies. Daar is incidenteel dekking voor gevonden in de onderschrijving in de SOK Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (KRW).

Ontwikkeling Restveengebied € 0,5 mln (v)

De uitvoering van de ontwikkeling Restveengebied samen met hoogheemraadschap en gemeente is langer dan gepland en verwacht doordat een nieuw ontwerp moest worden gemaakt. De middelen worden bij de jaarrekening meegenomen en blijven daarmee beschikbaar in de reserve Zuidplaspolder.

Algemeen waterbeleid € 0,3 mln (v)

Na de Najaarsnota is besloten om de middelen van € 0,3 mln voor het onderhoud en de vervanging van zwemwaterborden mee te nemen in de jaarrekening. Samen met het additionele budget uit recreatie kunnen de lasten nu meerjarig worden begroot.

Onderschrijving SOK Alblasserwaard en Vijfheerenlanden € 0,4 mln (v)

De realisatie van de ecologische verbingszone binnen de projecten Achterwaterschap en Dwarsgang als onderdeel van de samenwerkingsovereenkomst (SOK) Alblasserwaard en Vijfheerenlanden heeft vertraging opgelopen. Er is tenslotte alleen een plan gemaakt.

Diverse kleine afwijkingen € 0,3 mln (v)

De diverse kleine afwijkingen worden onder andere veroorzaakt door onderschrijvingen binnen het Programma Grevelingen en beleidsonderzoek.

Apparaatslasten € 0,3 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

NNN-grondzaken € -1,2 mln (n)

Lagere baten (€ -0,1 mln) door minder opbrengsten uit verhuur van provinciaal vastgoed; wat weer past in het streven om verspreid provinciaal bezit te vervreemden.

Daarnaast zijn de baten uit verhuur en verkoop van Grond voor Grond € 1,1 mln lager, omdat verkopen zijn verschoven naar latere jaren.

Natura 2000 € 0,2 mln (v)

Een niet-begrote bijdrage is ontvangen van Rijkswaterstaat voor toezicht en handhavingstaken.

Programma Natuur € -0,6 mln (n)

Door lagere lasten die gedekt worden uit een OVP (een bijdrage met een specifiek bestedingsdoel) zijn ook de baten lager.

Buitenland van Rhoon / PMR 750 € 0,2 mln (v)

Door hogere lasten die gedekt worden uit een OVP (een bijdrage met een specifiek bestedingsdoel) zijn ook de baten hoger.

Boerenlandvogels € 0,4 mln (v)

Deze overschrijding bestaat voor € 0,9 mln uit een niet-begroot resultaat bij een grond/kavelruil. Daarnaast zijn er minder lasten die gedekt worden uit een OVP (een bijdrage met een specifiek bestedingsdoel) waardoor de baten € 0,5 mln lager zijn.

Natuurbeheer € 1,7 mln (v)

Door hogere lasten die gedekt worden uit een EU-bijdrage / bijdrage van derden zijn ook de baten hoger.

Overige € 0,2 mln (v)

Door hogere lasten die gedekt worden uit een EU-bijdrage voor het project LIFE-IP zijn ook de baten € 0,3 mln hoger. Daarnaast zijn door de achterstand vanwege de hoeveelheid aanvragen de baten voor vergunningverlening € 0,1 mln lager. Verder zijn er nog € 0,07 mln extra baten als gevolg van niet begrote opbrengsten / bijdragen van derden.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw**IBP Zuidwestelijke Delta € -0,6 mln (n)**

Door niet ontvangen van een subsidieaanvraag voor het onderdeel Zoetwater worden geen lasten gemaakt, maar wordt ook de bijdrage uit de rijksbijdrage niet ontvangen.

POP3 € -3,7 mln (n)

De lagere baten voor POP3 worden vrijwel geheel verklaard door lagere lasten voor POP3. Het betreft dan de POP3-lasten die gedekt worden uit bijdragen van derden en bijdrage van de EU.

Overige € -0,08 mln (n)

Door hogere lasten die gedekt worden uit een OVP (een bijdrage met een specifiek bestedingsdoel) zijn ook de baten hoger.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
Groene ambities	5-1	13.438	3.785	9.652
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	5-1	0	116	-116
#Apparaatslasten DLG TM 2021	5-1	0	1.090	-1.090
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5-1	3.209	1.628	1.581
NatuurNetwerk Nederland	5-1	1.367	20.693	-19.326
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	5-1	0	57	-57
IODS	5-1	0	-833	833
Groene ambities	5-2	2.656	-728	3.384
Reserve UPG 40	5-2	0	636	-636
Groene ambities	5-3	250	80	170
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	5-3	0	500	-500
Zandmotor	5-3	195	134	61
Eindtotaal		21.114	27.157	-6.042

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 5.](#)

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Zuid-Holland is een strategisch gelegen delta die altijd mensen heeft aangetrokken. Langs de waterwegen zijn krachtige handelssteden en dorpen ontstaan met elk een uniek profiel en identiteit. Onze steden zijn ontmoetingsplaatsen voor mensen en ideeën. De regio trekt kenniswerkers, bedrijven, toeristen en studenten van over de hele wereld. Stad en land raken steeds sterker met elkaar verbonden. Ons landelijke gebied met zijn dorpen is meer dan ooit een proeftuin voor nieuwe oplossingen op terreinen als klimaat, energie en voedsel.

Zuid-Holland staat voor de opgave om in het komende decennium een fors aantal betaalbare woningen te bouwen en de bestaande woonvoorraad te verduurzamen. Tegelijkertijd zijn de groeiende steden ook plaatsen waar sociale problematiek zich manifesteert. In het landelijk gebied vormt het behoud van voorzieningen en leefbaarheid een opgave. Onze uitdaging is om een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving te realiseren. Om die vitale samenleving te realiseren is meer nodig dan woningbouw alleen. Het leef- en vestigingsklimaat kan versterkt worden door stad en land goed te verbinden, door ruimte te bieden voor groen en water in de stad, door een evenwichtige woningvoorraad en passende werklocaties. De vitaliteit van de stad is ook gebaat bij cultuur, kenniscentra en aantrekkelijke binnensteden.

Zuid-Holland wil een aantrekkelijke, duurzame, concurrerende toonaangevende provincie zijn, waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren in een aantrekkelijke groene en gezonde leefomgeving. In Zuid-Holland moet iedereen zich thuis kunnen voelen in sterke steden en dorpen. Daarvoor moeten er voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste locatie zijn. De provincie wil de bouw van passende en betaalbare woningen versnellen, met waarborg voor ruimtelijke en sociale kwaliteit en passende mobiliteitsvoorzieningen. De provincie wil het economisch potentieel beter benutten door de steden met hun afzonderlijke kwaliteiten te verbinden. Verder wil de provincie dat het bebouwd gebied klimaatadaptief wordt ingericht. Daarbij wordt primair gekozen voor bouwen in bestaand bebouwd gebied en nabij knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer. Daarnaast wordt een integrale afweging gemaakt tussen landschappelijk belang, ruimte voor woningen en bedrijven. Waardevolle landschappen zoals het Groene Hart (inclusief De Waarden), Midden-Delfland, en de kust worden zoveel mogelijk beschermd.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Meewerken op locatieniveau om knelpunten weg te nemen door inzet van expertise en middelen

Voor dit beleidsdoel heeft de provincie zich met verschillende instrumenten ingezet. De resultaten daarvan zijn:

Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur

- Op basis van beschikbare subsidieplafond van € 10 mln wordt de bouw versneld van 3.059 zelfstandige huurwoningen (2.027 sociale huurwoningen, 1.032 huurwoningen voor middeninkomens)
- Ook wordt de bouw van 101 onzelfstandige huurwoningen binnen 2 jaar mogelijk gemaakt.
- Het subsidiebudget 2021 is volledig uitgeput

Subsidieregeling Vliegende Brigade

- Er zijn 23 subsidieaanvragen (uit 17 gemeenten) ingediend voor de inhuur van extra capaciteit en expertise door gemeenten, om de planvorming voor woningbouwprojecten te versnellen;
- In totaal is € 2,8 mln aangevraagd; daarmee is het totale budget voor 2021 van € 3 mln grotendeels uitgeput.
- Naast de subsidieregeling is een specifieke opdracht gegeven voor impulsmaatregelen ontheffingsverlening beschermde soorten, om de woningbouw te versnellen.

Subsidieregeling woonvormen senioren

- Op basis van het subsidieplafond 2021 van € 2,3 mln kan de bouw van bijna 750 zelfstandige woningen voor senioren versneld worden.
- Het subsidiebudget 2021 is volledig uitgeput.

Woningbouwimpuls

De Woningbouwimpuls is een landelijke subsidieregeling van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) van in totaal € 1 mld die in verschillende tranches wordt opengesteld. De gemeenten in Zuid-Holland hebben voor circa 30.000 woningen aanvragen ingediend en voor in totaal 13.907 woningen binnen negen projecten is een bijdrage toegekend. Op 15 december 2021 heeft de minister van BZK bekend gemaakt dat in de 3^e tranche landelijk € 253 mln is verdeeld over 33 gemeenten om de bouw van 44.277 woningen te versnellen, waarvan 64% in het betaalbaar segment. De gemeenten in Zuid-Holland hebben voor circa 25.000 woningen aanvragen ingediend en voor in totaal 11.883 woningen binnen acht gemeenten is een bijdrage toegekend.

Katwijk, Valkenhorst

In de 3^e tranche van de Woningbouwimpuls is aan dit project bijna € 7 mln toegekend voor de bouw van 3.500 woningen. Op 2 november 2021 hebben GS ingestemd met bestuursovereenkomsten (2 delen) met de gemeente Katwijk en een afsprakenbrief met Bouwfonds Property Development BV (BPD) voor de ontwikkeling van de wijk Valkenhorst (bouw 5.600 woningen) en voor inpassing van de vrij liggende busbaan tussen de haltes Valkenburg-Oost en het Zeewegviaduct. Daarin zal de provincie op verzoek van de gebiedspartijen een verbinding voor langzaam verkeer ter hoogte van de Oude Broekweg meenemen. Deze afspraken zijn nodig zodat de gemeenteraad van Katwijk in februari 2022 het bestemmingsplan en MER voor Valkenhorst kan vaststellen.

Zuidplas, Middengebied Zuidplaspolder

In de 2^e tranche van de Woningbouwimpuls is aan dit project ruim € 14 mln toegekend voor de bouw van 4.260 woningen. Op 1 juli 2021 hebben de gemeente Zuidplas, de provincie Zuid-Holland en de Grondbank RZG Zuidplas de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder ondertekend. De Grondbank RZG Zuidplas (waarin de provincie voor 40% deelneemt) en de gemeente hebben een overeenkomst gesloten voor de verkoop van circa 300 hectare van de Grondbank aan de gemeente. De provincie en de gemeente hebben een overeenkomst gesloten voor de verkoop van circa 43 ha van de provincie aan de gemeente. De verkoop van de gronden vindt plaats als er een onherroepelijk bestemmings- of omgevingsplan is.

In deze bestuurlijke overeenkomst zijn de volgende afspraken vastgelegd over het Middengebied van de Zuidplaspolder (hierna: het Middengebied):

- Er worden 8.000 woningen gebouwd, waarvan minimaal de helft in het betaalbare segment en 30% van de woningen worden sociale huurwoningen.
- Er wordt 65 ha (bruto) nieuw bedrijventerrein gerealiseerd.
- Er zijn (ook financiële) afspraken gemaakt over de benodigde maatregelen voor mobiliteit, zowel binnen het Middengebied als net daarbuiten.
- Het gehele Middengebied zal klimaatadaptief worden ingericht, volgens het Convenant Klimaatadaptief Bouwen. Het is de bedoeling om minstens evenveel energie op te wekken als er gebruikt wordt. Er komen ook robuuste groenstructuren, zoals het Koning Willem I bos en de zogeheten Groene Schakel.
- Vanaf januari 2021 worden alle kosten die de Grondbank maakt door de gemeente Zuidplas vergoed. Voor de provincie vervallen hierdoor de jaarlijkse deelnemersbijdragen aan de Grondbank.
- De gemeente Zuidplas zal de gronden van de Grondbank uiterlijk eind 2024 tegen de dan geldende boekwaarde overnemen (bij een onherroepelijke bestemming voor wonen en werken). De verliesvoorziening binnen de begroting van de provincie vervalt.
- Dit is tot stand gekomen door een heel goede samenwerking met de gemeente Zuidplas, de overige partners in de Grondbank (de gemeenten Rotterdam, Gouda en Waddinxveen) en het Hoogheemraadschap voor Schieland en de Krimpenerwaard. De samenwerking vormt een goede basis voor de uitvoering van de bestuurlijke overeenkomst.

- Regio Midden-Holland en de provincie hebben in het regionale woningbouwprogramma Midden-Holland afspraken gemaakt over de woningbouwprogrammering van de eerste 4.200 woningen tot 2031.

Plancapaciteit vergroten op de juiste plekken door deze op te nemen in de regionale woningbouwprogramma's.
In 2021 heeft het college vijf van de acht regionale woningbouwprogramma's aanvaard: Holland Rijnland, Rotterdamse regio, Alblasserwaard, Midden-Holland en Goeree-Overflakkee. De regio Alblasserwaard heeft niet eerder een regionaal woningbouwprogramma ingediend en heeft in 2021 voor het eerst deze stap gezet. Met deze aanvaarding kunnen planprocedures sneller doorlopen worden, zodat de bouw sneller kan starten. De aanvaarding van de drie resterende regio's Haaglanden, Hoeksche Waard en Drechtsteden staan op de planning in het eerste kwartaal van 2022. De plancapaciteit is stevig toegenomen in 2021, er is nu in totaal een plancapaciteit voor 293.000 woningen.

Harde plancapaciteit aan betaalbare woningbouw binnen de geplande binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen vergroten door de inzet van de versnellingsaanpak locaties door te zetten

Delft, Schieoevers

Voor de transformatie van Schieoevers Noord is met de gemeente Delft in 2021 definitief overeenstemming bereikt over de bouw van de Slimme Centrale in het plangebied. Er is ook een akkoord gesloten over de ontwerpaanpassing voor de Gelatinebrug, zodat deze brug beter past in het stedenbouwkundig plan en beter betaalbaar is. Delft heeft het bestemmingsplan/MER voor de gebiedsonderdelen Schiehallen en Nieuwe Haven gereed voor terinzagelegging voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Den Haag, Binckhorst

De Binckhorst is een transformatielocatie waar verstedelijking en investeringen in bereikbaarheid wederkerig zijn. Er kunnen op de Binckhorst in deze eerste fase 5.000 woningen gebouwd worden volgens het Omgevingsplan. Het No-regretpakket is in uitvoering en bevat mobiliteitsingrepen om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. De MIRT-verkenning voor hoogwaardig openbaar vervoer zit in de beoordelingsfase en het streven is om eind 2022 gezamenlijk een voorkeurstracé aan te wijzen. Hiervoor ondertekenen de opdrachtgevende partijen (waaronder de provincie) een intentieverklaring.

Leiden, Stationsgebied

Voor het stationsgebied Leiden is in de 2e tranche van de Woningbouwimpuls ruim € 4 mln toegekend voor de bouw van 700 woningen, waarvan 37% sociale huur en 13% betaalbare koop. De MIRT-verkenning Knooppunten Oude Lijn, waar Leiden stationsgebied deel van uitmaakt, gaat ook uit van dergelijke ontwikkelingen, met oog voor de juiste combinatie van programmering in het gebied. Daarbij wordt in het oog gehouden dat trajecten als de verbinding Leiden-Zoetermeer, de campusontwikkeling en nieuwe ov-concessie (ook financieel) interactie hebben met het stationsgebied.

Dordrecht, Spoorzone

In de 3e tranche van de Woningbouwimpuls is aan de gemeente € 4 mln toegekend voor de bouw van 626 woningen (eerste fase) in het plangebied Maasterras. Bijna driekwart daarvan komt in de categorie sociale huur, middenhuur (tot € 1.000 per maand) en 'betaalbare koop' (tot € 325.000). Voor de verdere uitwerking van de planfase van het Maasterras heeft de gemeente eind 2021 een beroep gedaan op de subsidieregeling Vliegende Brigade.

Barendrecht, Stationstuinen

De gemeente heeft in de 3e tranche van de Woningbouwimpuls een bedrag van ruim €13 mln toegekend gekregen. Door deze toekenning kan de bouw starten van 3.055 woningen waarvan 30% sociaal en 20% betaalbaar. De gemeente heeft in 2021 ondersteuning van de subsidieregeling 'de Vliegende Brigade' gekregen voor de uitwerking van de plannen.

Locaties langs de Hoekse Lijn (Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis)

In 2021 is de verkenning 'Van Strand tot Stad: ontwikkelkansen aan de Hoekse Lijn' opgesteld in opdracht van Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, de MRDH en de provincie. Deze verkenning wordt verder uitgewerkt met inzet van de subsidieregeling 'de Vliegende Brigade'. De gemeenten hebben in december 2021 een verkenning afgerond naar een woon-werkakkoord. Gemeente Maassluis heeft in de 3e tranche van de Woningbouwimpuls € 3,7 mln toegekend gekregen voor de bouw van 1.000 woningen in De Kade, nabij metrostation Maassluis Centrum.

Gorinchem, Vleugels van de stad

In 2021 heeft de subsidieregeling 'de Vliegende Brigade' de gemeente geholpen een ontwikkelvisie op te stellen voor het project De Vleugels. In 2021 is gestart met de uitwerking van een ontwikkelplan.

Capelle aan den IJssel, Nieuw Rivium

In 2021 is de provincie betrokken geweest bij de uitvoering van het Gebiedspaspoort 2.0.

Gouda, Goudse Poort

Inzet van de subsidieregeling 'de Vliegende Brigade' voor actualisatie van het Ontwikkelingskader Goudse Poort.

Inzichten uit het traject stimuleren van bouwinnovatie delen (o.a. prefab bouwen en circulair bouwen).

De provincie neemt deel aan het traject Bouwstroom Haaglanden voor gezamenlijke inkoop van 2.000 fabrieksmatig geproduceerde woningen. Alle corporaties in Haaglanden hebben de intentieverklaring voor deelname aan deze bouwstroom in september 2021 ondertekend.

Pilotlocaties starten waarin het nieuw instrumentarium van woon-werkakkoorden wordt toegepast.

In 2021 hebben GS vier woon-werkakkoorden gesloten, te weten met gemeente Rotterdam over de gebiedsontwikkeling Feyenoord City, met gemeente Leiden over de transformatie van het Werninckterrein en de compensatie in Katwijk, met de gemeente Schiedam over de transformatie naar woningbouw en royale compensatie op andere locaties in het havengebied van Schiedam en met de gemeenten Den Haag, Delft, Rijswijk en Leidschendam-Voorburg een 'light' akkoord over diverse transformatiegebieden. Dit wordt opgevolgd door een volgend akkoord en een uitwerkingsprogramma. Eind 2021 is hiervoor de bestuurlijke koers uitgezet.

Kennisuitwisseling en lobby met gemeenten en corporaties en gebruik van het subsidie-instrument om voldoende sociale woningbouw te realiseren.

In 2019 zijn de Rotterdamse regio afspraken gemaakt over een evenwichtige spreiding van het aandeel sociale woningen onder de gemeenten. De gemeenten hebben daarbij een bod uitgebracht van aantallen sociale woningen. In 2021 is het bod van de gemeenten in de Rotterdamse regio met hulp van provinciale inzet verhoogd met circa 2.540 sociale woningen. In de Haagse regio is in december 2021 een tussenakkoord gesloten waarin afspraken zijn gemaakt over een netto toevoeging van 6.749 woningen voor de doelgroep en een betere verdeling hiervan over de gemeenten.

Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam

Met deze subsidieregeling willen we een meer evenwichtige verdeling van de sociale woningvoorraad over de regiogemeenten stimuleren. Het subsidieplafond 2021 was € 2,4 mln. In totaal is voor € 2 mln beschikt, waarmee een bijdrage is gedaan aan de bouw van 270 sociale huurwoningen door woningcorporaties.

Subsidieregelingen sociale woningbouw voor de regio's Haaglanden en Holland-Rijnland.

Met deze subsidieregelingen willen we de bouw van sociale huurwoningen door woningcorporaties stimuleren. Het subsidiebudget 2021 voor de regio Haaglanden van € 2,7 mln is grotendeels benut. Er is bijgedragen aan de bouw van 360 sociale huurwoningen. Het subsidiebudget 2021 voor de regio Holland Rijnland was € 3,6 mln. In totaal is voor € 3,2 mln beschikt als bijdrage aan de bouw van 426 sociale huurwoningen.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Voor dit beleidsdoel heeft de provincie verschillende instrumenten ingezet. De resultaten daarvan zijn:

Versterken ruimtelijke kwaliteit en vitaliteit

- Een herijking van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid is voorgelegd aan PS. Belangrijke wijzigingen:
  - Uit de vormgeving blijkt duidelijker welke bescherming de buitengebieden genieten.
  - Het stedelijk gebied valt ook onder het ruimtelijk kwaliteitsbeleid van de provincie.
  - Aan de gebiedsprofielen is het thematisch profiel dijken toegevoegd.
- Een betere verbinding tussen ruimtelijke kwaliteit en gezondheid.

Recreatiewoningen

Rond het vraagstuk permanente bewoning is duidelijkheid ontstaan welke aspecten meewegen bij mogelijke omzetting naar wonen van een bestaand recreatiepark. De thematiek van ondermijning op vakantieparken is met alle relevante partners verder opgepakt en er zijn afspraken gemaakt over ondersteuning van de provincie aan gemeenten rond aanpak ondermijning bij vakantieparken/jachthavens op de Zuid-Hollandse eilanden. Daarnaast zijn de eerste subsidies verleend vanuit de nieuwe subsidieregeling Toerisme in balans, ook bedoeld om een goed functionerende verblijfsrecreatiesector te bevorderen.

Flexwonen

Op 1 juni 2021 hebben wij het programmaplan flexwonen 2021-2024 'Slim en snel thuis' vastgesteld. De commissie RWE heeft daar later die maand kennis van kunnen nemen. Een flexibele schil van tijdelijke goedkope woningen zien wij in deze krappe woningmarkt als een waardevolle aanvulling op de bouw van reguliere woningen. Met dit programma willen wij flexwonen bevorderen en agenderen door kennis te delen en eventuele belemmeringen weg te nemen.

NOVI Omgevingsagenda Zuid-West Nederland

Resultaten 2021:

- Een gedeeld beeld van Rijk en provincies Zuid-Holland en Zeeland over de bedoeling en het productbeeld van de Omgevingsagenda Zuidwest en de (gebieds)opgaven die hier onderdeel van worden.
- De organisatie van een gezamenlijk opdrachtgeverschap en procescoördinatie om de Omgevingsagenda tot stand te brengen, opgaven te agenderen en tussen (gebieds)opgaven, nationale programma's en lopende rijks-regiotrajecten af te stemmen.

Klimaatadaptief bouwen

Wij hebben ons omgevingsbeleid, wat betreft klimaatadaptief bouwen, verder ontwikkeld en in een visie en verordening vastgelegd. Provinciale Staten hebben deze vastgesteld in de Herziening Omgevingsbeleid 2021.

Natuurinclusief: Landschapspark Zuidvleugel

- Voor het regioproject Schiezone is met gebiedspartijen en inzet van bureau OtO in 2021 het toekomstbeeld met de titel 'de Schiezone als habitat afgerond.
- Voor de Vlietzone heeft het bestuurlijk overleg Vlietzone met instemming van de gemeenten een plan van aanpak vastgesteld. Vervolgens is samen met bureau Bosch en Slabbers een participatief proces ingericht om met de overheden en de andere stakeholders een ambitiedocument op te stellen. Dit proces loopt nog.
- Het recreatieschap Rottemeren heeft voor het regioproject Rotte in mei 2021 het 'Ontwikkelplan voor het landschapspark Rotte' vastgesteld. Voor het noordelijke (voornamelijk agrarische) deelgebied van het landschapspark Rotte heeft bureau Strootman Landschapsarchitecten in opdracht van de provincie de 'Verkenning Noordelijke Rotte en Bentwoud' opgesteld.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Voor dit beleidsdoel heeft de provincie verschillende instrumenten ingezet. De resultaten daarvan zijn:

- Voorstel voorbereid voor aanpassing ruimtelijk beleid, waarmee onder voorwaarden ruimere mogelijkheden worden geboden om buiten bestaand stads- en dorpsgebied arbeidsmigranten voor kort en middellang verblijf te huisvesten.
- Er zijn activiteiten georganiseerd die hebben geleid tot meer kennis bij gemeenten over draagvlak, behoeften van arbeidsmigranten zelf en kwaliteitsnormen voor huisvesting van Stichting Normering Flexwonen (SNF).
- De gemeenten binnen de provincie Zuid-Holland hebben een grote bijdrage geleverd voor huisvesting vergunninghouders. Van de tweede taakstelling van 2021 is 90% in Zuid-Holland gehaald (77% landelijk). Gezien de verdubbelde taakstelling in het eerste halfjaar, de vluchtelingencrisis en een krappe woningmarkt is dit een mooie prestatie, waarvoor ook de minister van BZK waardering heeft uitgesproken.
- Verbinding gemaakt tussen Rijk, gemeenten, COA en andere stakeholders. Naast toezichthoudende rol heeft de provincie ook een verbindende rol gespeeld tussen verschillende schakels in de huisvesting van vergunninghouders
- Regionale samenhang en kennis gedeeld. Met de oprichting van regionale regietafels is ruimte ontstaan om samen te werken en kennis te delen.
- In 2020 is het programma Rivier als Getijdenpark uitgebreid met de Oude Maas en de Drechtsteden. Voor de verruimde scope van het programma dient het 'Inspiratiedocument Rivier als getijdenpark XL', dat begin 2021 is opgeleverd. RVO heeft in samenwerking met de provincie als aanvulling van de Natuurverkenning grote rivieren een natuurverkenning voor de Rijn-Maasmonding opgesteld. Deze levert een bijdrage voor rijksprogramma's als de Programmatische Aanpak Grote Wateren en de Kaderrichtlijn Water. Hiermee hebben we de afspraak uit 2020 met LNV voor de regiodeal Gorinchem-Drechtsteden ingevuld.
- Consortium NL2120 heeft projecten uit het programma Rivier als Getijdenpark opgenomen in het voorstel voor het Nationaal Groeifonds: 'NL2120, het groene verdienvermogen'. Dit voorstel is overgenomen en als aanvraag ingediend door de ministeries van LNV en I&W. Het kabinet Rutte IV besluit in het voorjaar van 2022 welke aanvragen worden gehonoreerd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw

Meewerken op locatieniveau om knelpunten weg te nemen door inzet van expertise en middelen

Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur

Deze subsidieregeling is opgesteld met participatie van gemeenten en belangenorganisaties en in maart 2021 door GS vastgesteld. Voorafgaand aan de openstelling konden gemeenten hun conceptaanvraag voorleggen voor advies. De openstelling was op 19 april 2021 en binnen drie dagen was het beschikbare budget van € 10 mln overschreden.

Subsidieregeling Vliegende Brigade

Voor de provincie Zuid-Holland heeft het Rijk een budget van € 6,2 mln beschikbaar gesteld om de initiatieffase van woningbouwprojecten te versnellen. De subsidieregeling is met participatie van gemeenten opgesteld en in maart 2021 door GS vastgesteld. Op 19 april 2021 is de subsidieregeling opengesteld voor aanvragen. Gemeenten kunnen een aanvraag indienen voor financiële ondersteuning (80%) bij de inhuur van externe

capaciteit en/of expertise om woningbouwprojecten in de voorfase te versnellen. De provincie ondersteunt de gemeenten bij hun aanvraag en kan advies geven over de inzet van het juiste bureau.

Subsidieregeling woonvormen senioren

Deze subsidieregeling is opgesteld met participatie van gemeenten en belangenorganisaties en in juli 2021 door GS vastgesteld. Met deze regeling willen we de bouw van aantrekkelijke woningen voor senioren versnellen (levensloopbestendig, gemeenschappelijke ruimten voor ontmoeting en saamhorigheid). Alle gemeenten konden in dit kalenderjaar één aanvraag indienen voor deze subsidieregeling. Voorafgaand aan de openstelling konden gemeenten hun conceptaanvraag voorleggen voor advies. De openstelling was op 15 september 2021 en binnen twee dagen was het totale beschikbare budget van € 2,3 mln overschreden.

Woningbouwimpuls

De provincie heeft voor projectaanvragen die passen binnen het provinciaal omgevingsbeleid een steunverklaring afgegeven. Waar nodig is kennis gedeeld met gemeenten over het aanvraagproces en ondersteuning geboden om een aanvraag te doen.

Katwijk, Valkenhorst

De provincie Zuid-Holland zit het bestuurlijk 4-partijenoverleg voor met de gemeenten Katwijk en Wassenaar en het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). In het 4-partijenoverleg maken de gebiedspartners afspraken over samenwerking en sturen zij op afgesproken mijlpalen.

De provincie heeft vanuit deze rol in 2021 initiatief genomen tot overeenstemming tussen de gebiedspartijen en afstemming met het Rijk (BZK). De provincie heeft met inzet van de vliegende brigade de gemeente Katwijk ondersteund bij een publieke business case. De provincie en de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) hebben intensief ondersteuning geboden bij de zoektocht naar een oplossing voor stikstofsaldering voor Valkenhorst. De provincie is in 2021 gestart met de landschappelijke inpassing van de busbaan en het participatietraject met bewoners daarover, samen met de verbinding voor langzaam verkeer. De provincie draagt ruim bij in de additionele kosten voor deze inpassing, naast de gemeente en Rijk.

Zuidplas, Middengebied Zuidplaspolder

Er is gestart met de uitvoering van de bestuurlijke overeenkomst:

- GS zijn gestart met de procedure voor herziening van het provinciaal omgevingsbeleid voor het Middengebied door de Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage te leggen voor de milieueffectrapportage.
- De afspraken over mobiliteit worden nader uitgewerkt in de Deelovereenkomst Mobiliteit.
- De provincie en de gemeente onderzoeken gezamenlijk de ecologische en financiële haalbaarheid van de ecologische verbindingszone tussen de Krimpenerwaard en het Bentwoud, die door het Middengebied loopt. Het is de bedoeling over de uitvoering van deze verbindingszone in een deelovereenkomst afspraken vast te leggen.

Plan capaciteit vergroten op de juiste plekken door deze op te nemen in de regionale woningbouwprogramma's.

Met gemeenten en regio's hebben intensieve gesprekken plaatsgevonden over de regionale woningbouwprogramma's en is er vanuit de provincie meegekeken bij de ingediende woningbouwplannen. Bij plan capaciteit-verhoging heeft de Vliegende Brigade gemeenten ondersteund in de bestemmings- of omgevingsplanprocedures.

Harde plancapaciteit aan betaalbare woningbouw binnen de geplande binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen vergroten door de inzet van de versnellingsaanpak locaties door te zetten

Delft, Schieoevers

De provincie zit het bestuurlijk overleg Schieoevers voor, waarin gemeente en de provincie besluiten nemen over deelprojecten, financiering en planning. De provincie en Delft werken (ambtelijk) nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkeling en in deelprojecten zoals de bouw van de Slimme Centrale en de Gelatinebrug, verbreding van de Schie en verplaatsing van de loswal en ligplaatsen voor de binnenvaart, verplaatsing van de roeivereniging Laga, studie naar de toekomst van de N470 en de totstandkoming van ontwerp bestemmingsplan/MER voor de 1^e fase gebiedsontwikkeling op Schieoevers Noord.

Den Haag, Binckhorst

Bestuurlijk is de provincie vertegenwoordigd in het BO Binckhorst. Provincie en gemeente werken nauw samen aan de MIRT-verkenning CID-Binckhorst. Ook zijn vanuit ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland subsidies verleend voor de bijdrage van de provincie van €8,9 mln aan het No-regretpakket voor mobiliteit. Deze middelen worden gebruikt om de regionale fietsroutes Velostrada en Trekfiestracé aan te leggen.

Leiden, Stationsgebied

De provincie en de gemeente werken ambtelijk in diverse samenstellingen samen in de stationsgebiedsontwikkeling, met name via het projectteam knooppunt MIRT Leiden. Daarbij zijn diverse onderzoeken (OV routing, busroutes en campusontwikkeling) gezamenlijk gefinancierd om de juiste investeringen in de toekomst scherp te krijgen.

Dordrecht, Spoorzone

Provincie en gemeente werken (ambtelijk) nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkeling Spoorzone.

Barendrecht, Stationstuinen

Provincie en gemeente werken (ambtelijk) nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkeling Stationstuinen.

Locaties langs de Hoekse Lijn (Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis)

De provincie neemt (ambtelijk) deel als lid van het kernteam Hoekse Lijn Partners.

Gorinchem, Vleugels van de stad

Provincie en gemeente werken (ambtelijk) nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkeling De Vleugels.

Capelle aan den IJssel, Nieuw Rivium

Provincie en gemeente werken (ambtelijk) nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkeling Nieuw Rivium

Gouda, Goudse Poort

Provincie en gemeente werken (ambtelijk) nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkeling Goudse Poort

Inzichten uit het traject stimuleren van bouwinnovatie delen(o.a. prefab bouwen en circulair bouwen)

We hebben een financiële bijdrage van € 0,06 mln aan het traject Bouwstroom Haaglanden geleverd en we leveren personele inzet in de werkgroepen en de stuurgroep. Ook hebben we bijgedragen aan de communicatie en werkbezoeken.

Betere samenwerking tussen overheid en markt blijven stimuleren en personeelstekort in de bouwsector aanpakken.

In 2021 is voor de kabinetsformatie de actielijst 'Een thuis voor iedereen' opgesteld, met concrete maatregelen om de woningbouw in Zuid-Holland te versnellen. Verder zijn er verschillende kennisbijeenkomsten georganiseerd met gemeenten, woningcorporaties en marktpartijen, onder meer over flexwonen.

In september is de 5^e Verstedelijkingsconferentie georganiseerd voor gemeenten, woningcorporaties en marktpartijen waarin kennisoverdracht en goede voorbeelden van sneller en slimmer bouwen voor iedereen centraal stonden.

Pilotlocaties starten waarin het nieuw instrumentarium van woon-werkakkoorden wordt toegepast

Het instrument 'bestuurlijk' woon-werkakkoord is ontwikkeld voor een binnenstedelijke gebiedsontwikkeling waar woningbouw gepland is en de huidige functie bedrijventerrein gecompenseerd moet worden. In de akkoorden wordt geanticipeerd op de nieuwe bedrijventerreinenstrategie, die uitgaat van feitelijk gebruik en koppeling aan vraag en aanbod in balans. Per akkoord geldt een maatwerkafpraak op basis van het onderhandelingsresultaat met de gemeente(n).

Realisatiekracht

Voor de benutting van de budgetten binnen deze beleidsprestatie geldt voor 2021 een realisatiekracht van 90% (inclusief beklemmingen).

Beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil

Pilotlocaties starten waarin het nieuw instrumentarium van woon-werkakkoorden wordt toegepast

Het instrument 'bestuurlijk' woon-werkakkoord ontwikkeld voor vraagstukken waar een woningbouwimpuls speelt op een bedrijventerreinenlocatie dat gecompenseerd moet worden. In de akkoorden wordt geanticipeerd op de nieuwe bedrijventerreinenstrategie, waar uitgegaan wordt van feitelijk gebruik en koppeling aan vraag en aanbod in balans. Per akkoord geldt een maatwerkafpraak op basis van het onderhandelingsresultaat met desbetreffende gemeente(n).

Kennisuitwisseling en lobby met gemeenten en corporaties en gebruik van het subsidie-instrument om voldoende sociale woningbouw te realiseren

Met de vier gemeenten in de Rotterdamse regio die een te laag bod aan sociale huurwoningen hebben gedaan, is veelvuldig contact geweest. Er is ook een extern adviesbureau ingezet om gezamenlijk te onderzoeken waar mogelijkheden lagen om het bod te verhogen. Om een tussenakkoord in Haaglanden te bereiken, heeft veel afstemming plaatsgevonden tussen de regio, gemeenten, woningcorporaties en provincie. Ook de samenwerkende huurdersvereniging Haaglanden tekende mee met het Tussenakkoord en nam deel aan de overleggen.

Voor de Rotterdamse regio is voor de periode 2020 -2023 in totaal € 5 mln beschikbaar gesteld voor stimulering van een meer evenwichtige verdeling van de sociale woningvoorraad over de regiogemeenten

Het subsidieplafond 2021 voor deze regeling bedroeg € 2,4 mln.

In 2021 zijn de aanvragen voor de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland gehonoreerd, waarbij advies is gevraagd over de aanvragen in relatie tot het Regioakkoord van de regio Rotterdam en het daarin zogenoemde 'Meer Evenwicht scenario'. Het subsidieplafond 2021 is voor deze regeling niet volledig benut.

In 2021 is de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland gewijzigd, waarmee deze subsidieregeling (vastgesteld in 2020) op enkele onderdelen meer afgestemd werd op de inhoud van de subsidieregelingen sociale woningbouw voor de regio's Haaglanden en Holland-Rijnland, die in 2021 zijn vastgesteld.

Opstellen subsidieregeling voor realisatie van sociale huurwoningen voor de regio's Haaglanden en Holland-Rijnland

In 2021 zijn subsidieregelingen voor twee specifieke regio's vastgesteld: de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden Zuid-Holland en de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Holland Rijnland Zuid-Holland. Bij de opstelling van de regelingen is overlegd met de betreffende regio's.

Het subsidieplafond 2021 voor de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden Zuid-Holland is vastgesteld op € 2,7 mln. Voor de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden Zuid-Holland zijn van zes gemeenten in 2021 acht aanvragen ontvangen en gehonoreerd. Op 31 december 2021 is nog een aanvraag ingediend, die nog in behandeling is. Afhankelijk van de beoordeling van deze laatste aanvraag, voor 23 woningen, wordt het subsidieplafond 2021 voor deze regeling wel of net niet bereikt.

Eind december 2021 is met een wijziging van de subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden het startmoment van de aanvraagperiode in 2022 tijdelijk aangehouden. Dit geeft gelegenheid om samen met de regio/gemeenten te overwegen of de subsidieregeling specifiek ingezet kan worden om de regionale afspraken over sociale woningbouw uit het zogenoemde regionale 'Tussenakkoord' (december 2021) te ondersteunen. Het subsidieplafond 2021 voor de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Holland Rijnland Zuid-Holland is vastgesteld op € 3,6 mln.

Voor de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Holland Rijnland Zuid-Holland zijn van negen gemeenten in 2021 negen ingekomen aanvragen gehonoreerd. Het subsidiebudget 2021 is voor deze regeling net niet volledig benut.

Faciliteren overleg en onderzoek naar overname van Vestia-woningbezit door collega-woningcorporaties en lobbyen richting het Rijk voor dit vraagstuk

Woningcorporatie Vestia kent in de provincie Zuid-Holland vijf zogenoemde Vestia-Maatwerkgemeenten. In die gemeenten vormt het bezit van Vestia een substantieel deel van de sociale voorraad. Als gevolg van de slechte financiële positie van Vestia wordt dit bezit verkocht. De inzet van partijen is verkoop aan een andere woningcorporatie(s) om het bezit te behouden voor het sociale segment. Voor de Maatwerkgemeenten stelde de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties in 2019 een bestuurlijk regisseur aan voor het overdrachtsproces. In 2021 zijn gesprekken over overdracht van bezit nog aan de orde in twee van de vijf maatwerkgemeenten, te weten Brielle en Zuidplas, waarbij het nu nog gaat om circa 4.100 woningen.

Er is gelobbyd om de overdrachtsbelasting aan te passen of af te schaffen bij verkoop van corporatiewoningen aan een andere woningcorporatie, waarbij zoals in het geval van Vestia-bezit sprake is van taakoverdracht. Deze lobby heeft in 2021, met terugwerkende kracht, geleid tot een aanpassing van regelgeving rondom 'taakoverdracht' bij overdrachtsbelasting door het Rijk.

Er is periodiek bestuurlijk overleg gevoerd met de betreffende partijen (bestuurlijk regisseur, ministerie, gemeenten en overnamekandidaat woningcorporaties). Waar mogelijk is aandacht gevraagd voor de (stagnerende) effecten van de verhuurdersheffing.

Waar mogelijk zetten wij provinciaal instrumentarium in voor planning en bouw van sociale huurwoningen. Dit is ook belangrijk voor de overnamemogelijkheden van de betrokken corporaties.

Ook voor gemeenten Brielle en Zuidplas ondersteunden we in 2021 hun subsidieaanvraag uit de Rijks Woningbehoefte-impuls (Wbi). Het Rijk kende de locaties Oude Goote en Middengebied Zuidplas een financiële bijdrage toe voor betaalbare woningbouw, waaronder sociaal.

Realisatiekracht

Voor de benutting van het budget binnen deze beleidsprestatie geldt voor 2021 een realisatiekracht van 102% (inclusief beklemmingen).

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Beleidsprestatie 6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit

Versterken ruimtelijke kwaliteit en vitaliteit

- Aan de verschillende provinciale opgaven zijn ontwerpers toegevoegd om de integraliteit en de ruimtelijke kwaliteit te bevorderen
- De Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) heeft de volgende adviezen uitgebracht:
  - 'Meer dan zon en wind alleen' over RES 1.0

- o op verzoek van de provincie Utrecht en het waterschap een advies op dijkversterking SAVE
- De PARK heeft een beeldend document van bestaande opstellingen (wind en zon) gebracht.
- De PARK heeft gewerkt aan een advies over de ruimtelijke aspecten van Corona
- Ontwerpend onderzoek naar de mogelijkheid van bossen in Zuid-Holland en Ontwerpend onderzoek naar circulaire landschappen in Zuid-Holland. Beide studies zijn nog niet afgerond.
- In diverse planvoorstellen van gemeenten hebben ontwerpers actief meegedacht en geadviseerd vanuit het ruimtelijk kwaliteitsbeleid van de provincie.

Recreatiewoningen

- In kader van de onderzoekspilot Citta Romana is een verkenning naar de toekomstscenario's uitgevoerd. De uitkomsten hiervan zijn tijdens een interactieve bijeenkomst op 13 april 2021 met de Staten, gemeenteraad en andere stakeholders gedeeld.
- Ondersteuning gestart aan de gemeenten op de Zuid-Hollandse eilanden in de samenwerking en kennisdeling om ondermijning op vakantieparken tegen te gaan, in het kader van de regiodeal Zuid-Hollandse Delta.
- Ondersteuning van diverse projecten en activiteiten met de subsidieregeling via Ambitie 4 Concurrerend Zuid-Holland, vanuit de opgave Toerisme in balans, om de toeristische aantrekkelijkheid van Zuid-Holland te vergroten, waaronder toekomstbestendige verblijfsrecreatie.
- Er is een afwegingskader ontwikkeld voor het vraagstuk over permanente bewoning van verouderde recreatieparken.

Flexwonen

- Met individuele gemeenten en woningmarktregio's is een netwerk van professionals opgebouwd. Het programmaplan is verspreid en toegelicht in diverse ambtelijke en bestuurlijke overleggen.
- In de Leidse en Haagse regio zijn gemeenten gezamenlijk gestart met een objectieve systematische zoektocht naar locaties en geschikt leegstaand vastgoed.
- Tijdens de provinciale verstedelijkingsconferentie op 30 september 2021 is in de vorm van een workshop speciale aandacht aan flexwonen gegeven.
- Na de machtswisseling in Afghanistan in de zomer van 2021 is aan gemeenten verzocht te zoeken naar extra asielopvanglocaties en snelle huisvesting van statushouders. De provincie heeft via de regionale overlegtafels kaartmateriaal aangeboden dat behulpzaam kan zijn bij de zoektocht naar geschikte leegstaande objecten en (tijdelijk) beschikbare locaties.
- In diverse gemeenten zijn in 2021 flexwoonprojecten gerealiseerd en in voorbereiding genomen (bijvoorbeeld Hoeksche Waard, Gouda, Leiden, Katwijk, Rotterdam, Zoetermeer, Den Haag). Het aantal ondersteuningsvragen en plannen groeit. De provincie ondersteunt door inzet van de Vliegende Brigade flexwooninitiatieven in de gemeenten Zoetermeer, Molenlanden, Rotterdam en Delft.

NOVI Omgevingsagenda Zuidwest Nederland

- De provincie is actief betrokken bij visies en programma's van het Rijk, zoals de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de uitwerking daarvan in nationale programma's en gebiedsprogramma's. De verschillende opgaven die voortkomen uit de NOVI komen op regionaal schaalniveau samen in gebieden.
- In 2021 hebben we met Rijk en de provincie Zeeland een gedeeld beeld geformuleerd, over de bedoeling en het productbeeld van de Omgevingsagenda Zuidwest en de (gebieds)opgaven die hier onderdeel van worden. Daarnaast hebben we het gezamenlijk opdrachtgeverschap ingevuld voor de agendering van opgaven en de afstemming tussen (gebieds)opgaven, nationale programma's en lopende Rijk-regiotrajecten.

Realisatiekracht

Voor de benutting van het budget binnen deze beleidsprestatie geldt voor 2021 een realisatiekracht van 95% (inclusief beklemmingen).

Beleidsprestatie 6-2-2 Aanpak klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen

Klimaatadaptief bouwen

- Afgelopen jaar hebben we de samenwerking met overheden én marktpartijen binnen het Convenant Klimaatadaptief bouwen voortgezet en de krachten gebundeld met andere landsdelen. Deze bundeling en kennisontwikkeling vormt een belangrijke basis voor een nieuw nationaal kader voor klimaatadaptief bouwen, dat de minister van IenW in november 2021 heeft aangekondigd.
- Binnen het convenant klimaatadaptief bouwen is onder andere het financiële instrumentarium verkend om voorraad van woningcorporaties klimaatadaptief te maken. Verder is actief gewerkt aan samenwerking en kennisdeling met andere regio's in Nederland en ingezet op concrete toepassing van de eerder ontwikkelde producten in het convenant.
- Ons Omgevingsbeleid hebben we in 2021 verder ingericht, zodat we onze ambitie voor klimaatadaptieve invulling van onze (woning)bouwopgave kunnen waarmaken.

Natuurinclusief: Landschapspark Zuidvleugel

Voor de uitwerking van het landschapspark Zuidvleugel in 'streefbeeld en programma's van eisen' wordt waar mogelijk aangesloten bij lopende processen en de energie die daarop in de verschillende regio's zit:

- In de Schiezone en de Vlietzone voert de provincie zelf regie.
- Voor het Landschapspark in het Getijderivierengebied is aangesloten op het programma Rivier als Getijdenpark (zie ook [Beleidsdoel 6-3](#)) en de Regiodeal Drechtsteden-Gorinchem
- Voor de Rotte is het concept van het Landschapspark Zuidvleugel ingebracht in het ontwikkelplan van het recreatieschap Rottemeren.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Beleidsprestatie 6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

- Het programma huisvesting arbeidsmigranten is medio 2021 afgerond. Tijdens de looptijd van het Programma Arbeidsmigranten is in 2021 kennis opgehaald en gedeeld met stakeholders zoals gemeenten, huisvesters, uitzendbureaus en vertegenwoordigers van arbeidsmigranten. Deze kennis is mede gebruikt om voorstellen te maken voor aanpassing van het ruimtelijk beleid. Aan het einde van de looptijd is bepaald wat de inzet voor de periode na het programma zal zijn.
- Tijdens het congres arbeidsmigranten op 25 maart 2021 is kennis gedeeld die is opgedaan tijdens het programma huisvesting arbeidsmigranten. Er waren circa 350 aanwezigen waaronder deelnemers van het Rijk, provincies en gemeenten, werkgevers en uitzendbureaus. De bedoeling was om versneld en gezamenlijk te zoeken naar voldoende huisvestingsoplossingen voor arbeidsmigranten. Daarnaast is kennis en informatie gedeeld via het gemeentenetwerk, via IPO en overleg met het Rijk (IPA) over de uitwerking van de aanbevelingen van het Aanjaagteam bescherming Arbeidsmigranten. Er is een infographic opgesteld voor gemeenten en andere stakeholders, waarin overzichtelijk is weergegeven welk (ruimtelijke) procedure van toepassing is bij specifieke situaties.
- Er is onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor de provincie om SNF-normen en een scheiding van contracten wonen en werken te verplichten, en een consultatie van verschillende partijen over het huisvestingseffect. Ook is onderzocht wat de wensen en behoeften van arbeidsmigranten zijn bij huisvesting Zuid-Holland.
- In 2020 heeft Platform 31 de leerkring arbeidsmigranten georganiseerd. In 2021 zijn hierover factsheets verschenen die de onderwerpen die tijdens de leerkring zijn behandeld beschikbaar maakten voor een breed publiek. Het ging om: bouwen aan draagvlak, inbedding in beleid, relatie tussen gemeenten en huisvesters en samenwerking tussen overheden.

- Er zijn drie experimenten uitgevoerd voor de huisvesting van arbeidsmigranten in gemeenten Westland (specifiek over huisvesting op het perceel van een bedrijf), Noordwijk en Sliedrecht. Uit de experimenten bleek dat een procesaanpak loont om het gesprek te voeren over ambities (en niet zozeer standpunten). De opbrengsten zijn meegenomen in de aanpassingen van het provinciale beleid.
- Verschillende gesprekken met gemeenten en regio's over huisvestingsinitiatieven, beleidsplannen voor huisvesting van arbeidsmigranten en huisvesting voor arbeidsmigranten op te nemen in de regionale woonvisies.
- De gemeentelijke prestaties monitoren door de taakstelling huisvesting vergunninghouders en een oordeel uitbrengen over de positie op de interventieladder is een van de belangrijkste taken in het interbestuurlijk toezicht. Twee keer per jaar wordt een oordeel uitgebracht, en twee keer per jaar een tussenstand en kunnen gemeenten van plaats verschuiven op de interventieladder. Op deze manier wordt er toezicht/druk op de gemeente uitgevoerd om goed te blijven presteren door de taakstelling. De beoordeling wordt gedeeld via brieven.
- Naar aanleiding van een oordeel voeren we toezichtgesprekken met gemeenten. Tijdens deze gesprekken houden we de ervaren problemen tegen het licht en zoeken we naar oplossingen.
- Tijdens de landelijke, provinciale en regionale regietafels worden zowel de opvang van asielzoekers als de huisvesting van vergunninghouders besproken. Deze regietafels zijn goed om de realisatie van de taakstelling op verschillende schaalniveaus te monitoren, maar ook om consensus te bereiken over een gezamenlijke aanpak. Vanuit de provincie als toezichthouder kunnen ervaringen uit de praktijk worden teruggekoppeld, beleidsmatige ingrepen worden toegepast en snel worden geschakeld als er verbinding nodig is tussen de diverse stakeholders. Deze tafels worden voorbereid met het kabinet van de CdK. Op regionaal niveau was er nog weinig samenwerking in de huisvesting van vergunninghouders, terwijl oplossingen voor dit complexe vraagstuk vaak op regionaal niveau gevonden kunnen worden door een breder aanbod van verschillende woningsoorten. Als provincie spelen wij hier een actief faciliterende en verbindende rol.
- Voor het programma Rivier als Getijdenpark zijn, door de coronabeperkingen en het vertrek van de programmamanager, de gezamenlijke netwerkactiviteiten in 2021 beperkt gebleven. Er zijn enkele projectteambesprekingen geweest en er is een digitale workshop georganiseerd voor de gebiedsconferentie van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden. De provincie Zuid-Holland heeft het penvoerderschap voor het programma overgenomen van de gemeente Rotterdam en beheert sinds medio 2021 het programmabudget van de gezamenlijke partijen.

Inzet van het provinciale RO-instrumentarium met een overzicht van het aantal dossiers en overzicht type reacties/interventies

Publicatie van het jaaroverzicht van provinciale reacties op gemeentelijke plannen in de jaarstukken gebeurt op grond van de werkwijze 'informatieverstrekking over planbeoordeling', tussen Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.. Belangrijk onderdeel van de werkwijze planbeoordeling is om proactief met gemeenten en regio's in gesprek te gaan in het beginstadium van nieuwe ontwikkelingen / plannen en daarmee het aantal plannen dat daadwerkelijk beoordeeld dient te worden en de inzet van ons corrigerend instrumentarium zo beperkt mogelijk te houden.

In 2021 zijn 276 plannen van gemeenten beoordeeld om na te gaan of het provinciaal ruimtelijk belang er voldoende in geborgd is. De beoordeling heeft geleid tot 38 zienswijzen op ontwerpbestemmingsplannen en -omgevingsvergunningen; verder zijn er twee beroepen ingesteld op vastgestelde bestemmingsplannen. Er is in 2021 voor één ruimtelijke ontwikkeling een ontheffingsverzoek afgehandeld (ontheffing verleend). Drie ontheffingsverzoeken zijn ingetrokken door de indienende gemeente.

Er is in 2021 één proactieve aanwijzing gegeven, als bedoeld in artikel 4.2 van de Wet ruimtelijke ordening, waarin de gemeente Albrandswaard is opgeroepen om 100 sociale woningen op te nemen in een bestemmingsplan voor locatie 'De Omloop' te Rhoon

Soort reactie	Aantal
Geen zienswijze	69
Geen overlegreactie	51
Overlegreactie	37
Opmerkingen ondershands	34
Zienswijze	38
Geen reactieve aanwijzing	32
Geen beroep	8
Beroep	2
Bezwaar	0
Ontheffing verleend	1
Ontheffing geweigerd	0
Reactieve aanwijzing	0
Proactieve aanwijzing	1
Totaal	273

Bijzondere (plan)procedures in 2021

Beroep / bezwaar

- Vastgesteld bestemmingsplan Forepark-Rhône, gemeente Den Haag – strijd Detailhandelsbeleid (betreft Decathlon);
- Vastgesteld bestemmingsplan Nieuw-Rhijnegeest, gemeente Oegstgeest – strijd met archeologiebeleid

Proactieve aanwijzing

- Vastgestelde proactieve aanwijzing aan Albrandswaard om een bestemmingsplan voor De Omloop vast te stellen met daarin ruimte voor 100 sociale woningen.

Verleende ontheffingen

- Veerweg, Bergambacht, gemeente Krimpenerwaard – strijd Natuurnetwerk Nederland

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

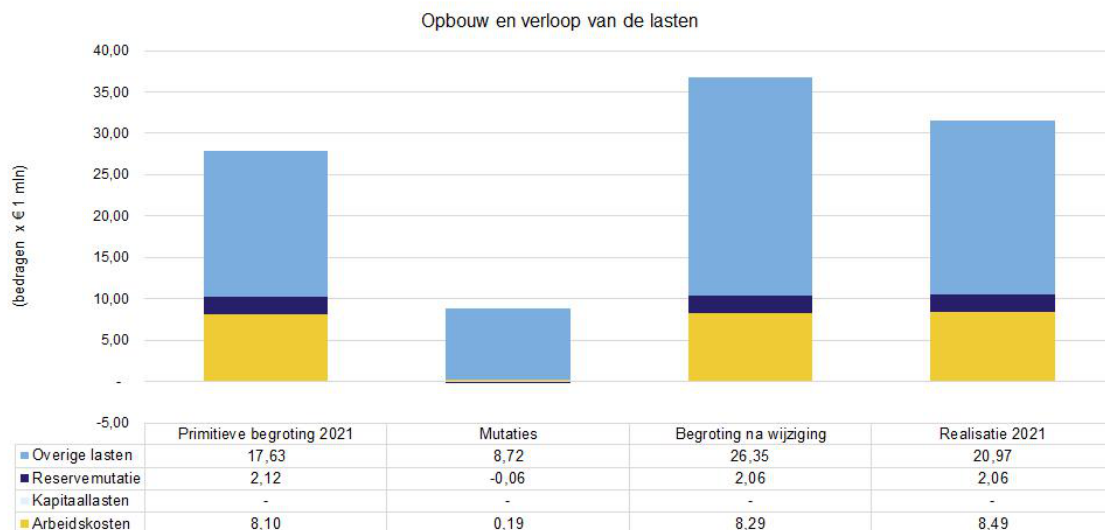
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek					
6-1-1 Versnelling woningbouw	6.284	9.004	15.288	13.705	1.583
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	6.458	1.634	8.091	4.747	3.345
Totaal beleidsdoel 6-1	12.741	10.638	23.379	18.451	4.928
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving					
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	4.907	-1.010	3.896	3.593	304
6-2-2 Aanpak klimaatbestendig en natuurinclusief bouwen	2.346	13	2.359	2.222	137
Totaal beleidsdoel 6-2	7.253	-997	6.256	5.815	441
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's					
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	7.864	-793	7.072	7.254	-182
Totaal beleidsdoel 6-3	7.864	-793	7.072	7.254	-182
Totaal Lasten	27.858	8.848	36.706	31.520	5.187

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Vershil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek					
6-1-1 Versnelling woningbouw	0	3.520	3.520	2.934	586
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	400	257	657	311	346
Totaal beleidsdoel 6-1	400	3.777	4.177	3.245	931
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving					
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	150	-5	145	448	-303
Totaal beleidsdoel 6-2	150	-5	145	448	-303
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's					
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	175	153	328	194	134
Totaal beleidsdoel 6-3	175	153	328	194	134
Totaal Baten	725	3.924	4.649	3.888	762
Saldo lasten en baten Ambitie 6	27.133	4.924	32.057	27.632	4.425

Toelichting lasten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Begrotingssubsidie Mijlpaal 30, gemeente Alphen a/d Rijn € 1 mln (v)

De begrotingssubsidie aan de gemeente Alphen aan den Rijn voor Mijlpaal 30 is in 2021 verleend. Er lijkt sprake van onderbesteding omdat de subsidie lasten pas vallen in de jaren vanaf 2022, waardoor het budget in 2021 niet zichtbaar besteed wordt. Het budget wordt meegenomen naar 2022 en daarna ter dekking van de verleende subsidie.

Subsidieregeling Knelpuntenpot Midden en sociale huur € -0,5 mln (n)

Deze afwijking komt voort uit overname van het advies van de bezwarencommissie over twee subsidiebezwaren bij de subsidieregeling Knelpuntenpot middenhuur en sociale huur. Door het advies over te nemen, is een overschrijding van het subsidiebudget ontstaan.

Subsidieregeling Vliegende Brigade € 0,6 mln (v)

Over 2021 ontving de provincie minder subsidieaanvragen voor de subsidieregeling Vliegende Brigade dan vooraf verwacht.

Subsidieregelingen Sociale Woningbouw € 3,4 mln (v)

De provincie heeft drie subsidieregelingen voor sociale woningbouw. Voor alle drie de subsidieregelingen geldt dat subsidies verleend zijn met meerjarige subsidie lasten. Dit leidt ertoe dat een aanzienlijk deel van de lasten pas in 2022 en daarna tot uiting komen. Daarnaast is er minder aangevraagd dan gelet op het subsidieplafond mogelijk was.

Apparaatslasten € 0,5 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Flex Wonen € 0,2 mln (v)

De eerste helft van 2021 is gebruikt om een programmaplan Flexwonen 2021-2024 op te stellen. De uitvoering is in Q3 gestart. De planning voor 2022 voorziet in besteding van de in 2021 niet aangewende middelen.

Transitie Omgevingswet € 0,6 mln (v)

Deze afwijking komt door de uitstel van de Omgevingswet. Vlak voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet is de verwachting dat specifieke (extra) kosten gemaakt worden.

Overige € 0,2 mln (v)

Deze afwijking komt onder andere voort uit het uitstellen van inwerkingtreding van de Omgevingswet, waardoor geen tot weinig juridische procedures zijn begonnen.

Voorts was er budget gereserveerd voor de ontwikkeling van informatief materiaal op de website voor ruimtelijke kwaliteit na vaststelling van de herziening 2021. Doordat vaststelling van de herziening pas in 2022 heeft plaatsgevonden is ook de verstrekking van de opdracht vertraagd. Verder was er budget voorzien voor ontwerpend onderzoek naar de betekenis van circulaire economie op het landschap van Zuid-Holland. De opdracht is wel verstrekt, maar vanuit de opgave gefinancierd en niet vanuit Ruimtelijke Kwaliteit. Omdat we in toenemende mate zien dat ontwerpende onderzoeken vanuit de opgaven worden gefinancierd en we tegelijkertijd op het projectenbudget van de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) jaarlijks tekort komen is besloten om een deel van het jaarlijks budget over te zetten naar de PARK en het overige deel terug naar de algemene ruimte te laten gaan.

Apparaatslasten € -0,6 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Uitvoering WRO € -0,3 mln (n)

Het budget is slechts deels benut aangezien er minder rechtszaken en procedures zijn gevoerd. Er is een trend waarneembaar dat PZH vaker met gemeenten in de vooroverleg-fase tot overeenstemming komt (bijv. woonwerkakkoorden). Daarnaast is er sprake van vertraging in een aantal lopende procedures die mede door coronamaatregelen zijn uitgesteld en in 2022 pas worden afgerond.

Overige onderwerpen € 0,2 mln (v)

Deze afwijking komt onder andere voort uit het feit dat er in 2021 voor de doorontwikkeling van provinciale monitoringsystemen evenals de inkoop van datasets minder externe (deel)opdrachten nodig zijn gebleken. Verder nam de provincie het penvoerderschap van de gemeente Rotterdam over met betrekking tot het project Rivier als Getijdenpark. De overdracht kostte meer tijd dan vooraf gedacht waardoor bijdragen van de partners en het uitzetten van opdrachten pas op het eind van het jaar is gelukt. Dit heeft tot gevolg dat de lasten pas in 2022 tot uiting zullen komen.

Ook hebben er aanzienlijk minder afdelingsbijeenkomsten, bezoeken aan projecten en gezamenlijke trainingen plaatsgevonden, mede door de coronapandemie waardoor er minder budget besteedt is.

Ten slotte zijn diverse opdrachten voor het onderwerp Landschapspark uitgezet in 2021 waarvan de lasten pas in 2022 tot uiting komen.

Apparaatslasten € -0,1 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Rijksmiddelen Flexpool € -0,6 mln (n)

Vanuit het Rijk ontving de provincie een specifieke uitkering. De specifieke uitkering wordt gebruikt ter dekking van de subsidieregeling Vliegende Brigade. De gerealiseerde baten komen voort uit deze specifieke uitkering, waarbij de baten gelijk zijn aan de gerealiseerde lasten van de subsidieregeling Vliegende Brigade en gegeven opdracht aan ODH.

Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw Rotterdamse regio € -0,3 mln (n)

Gemeente Rotterdam draagt één vijfde deel bij aan het budget van de subsidieregeling. Op basis van de subsidieverleningen zijn baten opgenomen ter grootte van één vijfde deel van de lasten in 2021. Aangezien er minder aanvragen binnen zijn gekomen en een aanzienlijk deel van de lasten in toekomstige jaren valt, zijn de baten lager dan begroot.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Flex Wonen € -0,2 mln (n)

Deze afwijking komt voort uit de omstandigheid dat over 2021 alleen eigen middelen gebruikt zijn en niet de middelen van het ministerie van Justitie & Veiligheid. Deze middelen zullen in 2022 en 2023 ingezet worden.

Ruimtelijke doorwerking omgevingsbeleid € 0,5 mln (v)

De baten betreffen een bijdrage in de door de provincie eerder vergoedde plankosten inzake Windpark Spui. Deze bijdrage was in eerdere jaren nog niet ontvangen. Verder ontving de provincie de afgesproken bijdrage voor de plankosten omtrent de warmtetransportleiding LdM. In de begroting is geen rekening gehouden met deze baten.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Diverse ontvangsten € -0,1 (n)

Voor het programma Arbeidsmigranten is een bijdrage van het ministerie van BZK ontvangen. Met deze bijdrage worden de uitgaven gedekt. Doordat de overdracht van het penvoerderschap vanuit de gemeente Rotterdam naar de provincie meer tijd kostte dan vooraf gedacht, leidde dit ertoe dat de bijdragen van de partners later ontvangen werden. Verschillende gebiedsprogramma's ontvangen een bijdrage vanuit partner(s) waar in de begroting geen rekening mee is gehouden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
Implementatie Omgevingswet	6-2	0	1.011	-1.011
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	6-3	61	1.000	-939
#Duurz.expl.energiepotent.Zuidplasp.	6-3	0	113	-113
Eindtotaal		61	2.124	-2.064

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.

ONW C.V. is opgericht in mei 2002 en heeft ten doel de integrale ontwikkeling van het Westland en de uitvoering van een daartoe opgesteld ontwikkelingsplan te bewerkstelligen.

De provincie heeft in 2016 haar belang in de holding IOPW N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor de provincie alleen het belang in de ONW C.V. bestaan van 6,83%. De provincie is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap in het bestuur.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 6.](#)

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Een gezonde en veilige leefomgeving wordt door een groot aantal factoren bepaald: de milieukwaliteit, veiligheid, bereikbaar groen, waterkwaliteit, keuzes bij mobiliteit en economische activiteiten, gezond voedsel en de inrichting van de openbare ruimte. Als de provincie zich met deze onderwerpen bezighoudt, kan zij bijdragen aan de gezondheid en veiligheid van haar inwoners. Een gezonde en veilige leefomgeving bevorderen, is dan ook in de toekomstige Omgevingswet een belangrijk doel. De provincie zal samen met de verschillende betrokken partijen aan deze maatschappelijke opgave werken.

Gezondheid en veiligheid staan onder druk

Zuid-Holland kent als gevolg van de stedelijke agglomeratie, de hoge mobiliteitsdruk en het Haven Industrieel Complex een grote uitdaging op het terrein van gezondheid. De provincie Zuid-Holland als geheel heeft de laagste score op het gebied van gezondheid van alle Nederlandse provincies. De gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners groeien.

De kwetsbaarheid van onze provincie voor de gevolgen van de klimaatverandering geeft een extra dimensie aan veiligheid en gezondheid van onze leefomgeving.

We willen gezondheid en veiligheid beter waarborgen in de leefomgeving

De provinciale taken die invloed hebben op gezondheid en veiligheid liggen voor een belangrijk deel op het terrein van de leefomgeving. We besteden aandacht aan gezondheid binnen alle beleidssectoren. Dit vraagt om een innovatieve en gecoördineerde beleidsaanpak en om extra inzet binnen bestaande provinciale taken.

We verwachten meer extreem weer en hogere temperaturen, wat onze gezondheid en veiligheid in het geding brengt. We willen ons beter voorbereiden op zaken als hittestress, of wateroverlast na hevige stortbuien. We willen onze fysieke leefomgeving zo inrichten dat deze klimaatbestendig blijft. We werken met verschillende overheden en andere organisaties samen aan regionale adaptatiestrategieën en het nationale Deltaprogramma. Ook sport en bewegen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen. Door te zorgen voor fiets- en wandelnetwerken en voldoende groen, willen we dan ook mensen stimuleren 'om de hoek' te bewegen, te sporten of juist lekker te ontspannen.

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor onze werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen. Daar zien wij op toe. Ook roepen wij de bedrijven op om hun innovatiekracht in te zetten voor de gezondheid en veiligheid van onze inwoners.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

De provincie Zuid-Holland heeft gewerkt aan verbetering van de milieukwaliteit in Zuid-Holland. Via onder andere de programma's rond luchtkwaliteit, Zeer Zorgwekkende Stoffen, aanpak van geluidhinder en omgevingsveiligheid heeft de provincie de milieukwaliteit als integraal onderdeel van een goede leefomgeving verder versterkt. De formulering van een bestuurlijke opdracht vanuit de besturen van de vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten aan de directeurs van deze diensten vormt een belangrijke stap in het toekomstbestendig maken van het Zuid-Hollandse VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).

Ook is gewerkt aan bescherming en benutting van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem, zodat er geen bodemverontreinigingen meer zijn die leiden tot onaanvaardbare humane risico's, ecologische risico's en verspreidingsrisico's. Om de ambitie gezond en veilig te concretiseren is een startnotitie Gezond en Veilig vastgesteld. Daarin is gekozen om de ambitie vooral vanuit lopende programma's en opgaven in te vullen zoals verwoord in de beleidsbeslissing die momenteel als onderdeel van de Omgevingsvisie in procedure is.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

De provincie heeft buiten zijn en bewegen van onze inwoners, zowel om te ontspannen als om fysiek actief te zijn gefaciliteerd en gestimuleerd. De recreatievoorzieningen in Zuid-Holland zijn onderhouden en de kwaliteit van de voorzieningen is toegenomen. Hierdoor is het groen op een aantrekkelijke manier beter bereikbaar (juist ook vanuit de stad) en het landschap beter beleefbaar, zowel op en vanaf het water als over land. Met het oog op een aantrekkelijke overgang van stedelijk naar landelijk gebied is ook de aansluiting tussen de verschillende groenblauwe netwerken verbeterd. Door extra subsidiemiddelen beschikbaar te stellen heeft de provincie geholpen de gevolgen op te vangen van het toenemende gebruik en de druk op recreatieve voorzieningen.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

De effecten van klimaatverandering (weersextremen, zeespiegelstijging) en bodemdaling hebben impact op de gezondheid en veiligheid van onze inwoners, de robuustheid van onze natuur, gebouwen en infrastructuur en aantrekkingskracht voor nieuwe investeringen (concurrentiekracht/vestigingsklimaat).

Om ervoor te zorgen dat in Zuid-Holland onze inwoners, bedrijven en investeringen gezond en veilig blijven, moeten we onze omgeving, ons beleid en ons handelen aanpassen aan de nieuwe omstandigheden.

Mede door de aanpak met het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' is het afgelopen jaar zowel binnen de eigen organisatie als bij onze externe partners, het gevoel van urgentie over klimaatverandering toegenomen. De inspanningen en initiatieven die de provincie op dit gebied in gang zet worden gewaardeerd. Dit blijkt onder andere uit de nominatie van het Convenant Klimaatadaptief Bouwen, dat Zuid-Holland in gang heeft gezet, als Overheidsinnovatie van het jaar. Producten, onderzoeken en instrumentarium die wij ontwikkelen, worden landelijk breed aangehaald en verder toegepast. Bijvoorbeeld onze onderzoeken naar het financieel instrumentarium van gemeenten en woningcorporaties voor klimaatadaptief bouwen en renoveren. Als koploper op het gebied van klimaatadaptief bouwen is provincie Zuid-Holland - samen met de metropool regio's Amsterdam, Utrecht en Gelderland - gesprekspartner voor verschillende ministeries om nationaal beleid en regelgeving verder te ontwikkelen. Door ons ontwikkelde tools zoals de 'Swiper' met koppelkansen tussen klimaatadaptatie en energietransitie bieden veel partijen concrete handelingsperspectieven om echt in actie te komen. Bodemdaling in stedelijk gebied is mede door onze steun via onder andere Platform Slappe Bodem en Coalitie Stevige Steden uitgegroeid tot een nationaal programma. De kennis en expertise die binnen de provincie is opgebouwd om kwetsbaarheden in beeld te krijgen door klimaatstresstesten en risicodialogen wordt intern inmiddels op meerdere beleidsvelden toegepast zoals bij provinciale infrastructuur, erfgoed en vitale & kwetsbare functies. Klimaatadaptatie meenemen in andere beleidsvelden wordt steeds meer 'het nieuwe normaal'.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Beleidsprestatie 7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit

Uitvoering Schone Lucht Akkoord

In het Programma Luchtkwaliteit geeft het Schone Lucht Akkoord (SLA) een impuls om de WHO-advieswaarden te behalen zoals die in 2019 golden, vooral bij industrie, scheepvaart en participatie (met name citizen science).

De provinciale activiteiten in het SLA bestaan uit:

- uitvoering van vastgesteld beleid in andere beleidssectoren van de provincie, zoals schone mobiliteit en energiebeleid;
- ondersteuning van gemeenten bij uitvoering van het SLA;
- aanvullende activiteiten zoals citizen science (burgers meten luchtkwaliteit met sensormeetapparatuur).

Voor een belangrijk deel ligt de uitvoering van het SLA ook bij andere overheden. Die spreken we aan en ondersteunen we waar mogelijk. De provincie Zuid-Holland heeft bijeenkomsten georganiseerd met alle gemeenten in de provincie met de vraag op welke wijze ze ondersteuning willen hebben. Belangrijke aandachtspunten bij gemeenten zijn houtstook en citizen science. De ondersteuning van gemeenten is met de inzet van omgevingsdiensten verder vormgegeven. In de gemeente Rotterdam is het grootste citizen science project in Nederland gestart; de provincie heeft daarin vooral een adviserende rol.

Voor verbetering van luchtkwaliteit vanuit de industrie nemen we deel aan de betreffende SLA-werkgroep. De industrie opereert binnen de regelgeving van de EU, wat het erg lastig maakt aanvullende eisen te stellen. Om te bezien wat op vrijwillige basis mogelijk is, laten we een snelstudie uitvoeren naar de contactmomenten tussen bedrijven en omgevingsdiensten, waar het vergunningstraject onderdeel van is. Het SLA wordt regelmatig gemonitord op effectiviteit, zowel door het RIVM als door de DCMR.

Voor geurhinder verkennen we hoe we onze rol en ons beleid tegenover gemeenten onder de Omgevingswet kunnen vormgeven. In IPO-verband is een handreiking voor geurhinderbeleid en -regels voor gemeenten in ontwikkeling en wordt afgestemd hoe we tussen en binnen provincies (bij gemeenten) uniformiteit binnen geurhinderbeleid en -regels kunnen bereiken.

Tegengaan van uitstoot schadelijke stoffen door varende ontgassen van binnenvaart

De overgang naar nationaal beleid blijft nog steeds een langzaam lopend proces, ook door het ontbreken van Europese regelgeving. Daarnaast zou de inzet van het Rijk op faciliteren en ondersteunen om te komen tot voldoende ontgassingscapaciteit versterkt mogen worden. Voor het versterken van mogelijkheden voor handhaving, wordt een proef met drones opgezet die in 2022 in uitvoering zal komen. In samenwerking met het Zero Emission Services (ZES) consortium wordt om een netwerk van laadinfrastructuur ten behoeve van elektrisch varen voor de (container) binnenvaart te realiseren, een tweede laadpunt batterij mogelijk gemaakt in Alblasterdam. Daarnaast is een verkenning in uitvoering voor locaties op en rond de Maasvlakte.

In een Toekomstagenda-onderzoek is een verkenning gestart naar de toekomstige relatie tussen burgers en provincie inzake hinder (in elk geval lucht en geluid) langs provinciale wegen. Binnen de wetgeving blijft regelmatig nog forse hinder te bestaan. Het gesprek daarover kan nog meer worden gericht op die hinder wegnemen en de zelfredzaamheid van burgers versterken.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

Het integraal beleidskader geluid is opgesteld en zal in 2022 in besluitvorming worden gebracht.

Het Actieplan Geluid 2018-2023 langs provinciale wegen is volgens planning uitgevoerd. Er is opnieuw met een groot aantal gehinderden contact geweest. Dit heeft geleid tot verkenning en realisatie van geluidsmaatregelen langs provinciale wegen. De middelen voor het Actieplan Geluid zijn inmiddels allemaal belegd. Naar aanvullende middelen voor de looptijd van het huidige programma (2018-2023) en een volgend programma (2023-2028) wordt gezocht.

Het programma Geluidmanagement in het Haven- en Industrieel Complex (HIC) is opgevolgd door het programma Haven en Geluid. In dit programma zoeken de initiatiefnemers Rotterdam, Havenbedrijf en provincie, samen met de regiogemeenten en Rijk, naar evenwicht tussen woningbouw, industrie en een gezonde leefomgeving. Belangrijk is daarbij, naast beter in beeld brengen van de feitelijke hoeveelheid geluid, het zogeheten nestgeluid mee te nemen in ruimtelijke plannen.

De geluidwetgeving (SWUNG2) met onder meer een geluidregister als fijnmazig systeem van geluidproductieplafonds langs alle provinciale wegen heeft verder vorm gekregen als voorbereiding op de invoering van de Omgevingswet in 2022.

De contouren van een burgermeetnet rond Rotterdam The Hague Airport zijn geschetst. Het meetnet zal in 2022 gestalte krijgen. Ook rond Schiphol is een burgermeetnet in voorbereiding. De provincie is ook daarbij betrokken. Voor stiltegebieden is de bebording op enkele plaatsen hersteld. Verder wordt dit beleid terughoudend ingevuld.

Beleidsprestatie 7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)

In 2021 zijn maatregelen geformuleerd en opgenomen in het vastgestelde omgevingsprogramma, om het beleid voor externe veiligheid in de Omgevingsvisie verder uit te werken. We zijn gestart met de uitvoering van sommige maatregelen. Zo zijn afspraken met gemeenten gemaakt over risicovolle activiteiten clusteren in aangewezen risicogebieden en heeft de provincie deelgenomen in pilots van gemeenten van omgevingsplannen. Daarnaast heeft de provincie actief deelgenomen en geadviseerd in verschillende werkgroepen en overleggen over maatschappelijke ontwikkelingen zoals de energietransitie, risico's reduceren aan de bron, het nemen van maatregelen in de omgeving van risicovolle activiteiten en risicovolle activiteiten verantwoord combineren. Bij de vaststelling van de Omgevingsverordening zijn reeds bestaande regels voor het externe veiligheidsbeleid omgezet naar regels onder de Omgevingswet. De provincie heeft daarnaast, in IPO verband, de samenwerking voortgezet in het teken van het landelijke Meerjarenprogramma versterking omgevingsveiligheid (MVO), de opvolger van het programma Impuls Omgevingsveiligheid (IOV). Voor de verschillende onderdelen samen is landelijk circa € 16 mln per jaar beschikbaar. In 2021 is ook het nog doorlopende deelprogramma 6 ontwikkelbudget/nieuwe prioriteiten van het IOV, onder het secretariaat van Zuid-Holland, afgerond

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem *Voortgang spoedlocaties*

In 2020 is het Convenant bodem en ondergrond 2016-2020 afgerond. Vanaf 2021 resteert nog een opgave van langdurige saneringen die al in uitvoering zijn én een aantal locaties die nog in de planfase zitten. In 2021 zijn, net als voorgaande jaren, de inspanningen vooral gericht geweest op complexe locaties waar een aanpak nog niet voldoende voortgang heeft of van de grond was gekomen. Het gaat daarbij om complexe situaties met meerdere stakeholders en verschillende belangen. In 2021 zijn opnieuw een aantal locaties afgehandeld. Er resteren nu nog 43 spoedlocaties.

Daarnaast is gewerkt aan de aanpak van diffuus lood in de bodem. Overeenkomstig de beleidsregel is onderzoek uitgevoerd en waar nodig zijn sanerende maatregelen genomen (bijvoorbeeld op twee speelplaatsen in Delft) om blootstelling te verminderen. Voor PFAS is de problematiek in de provincie in kaart gebracht en is een start gemaakt met het zogenoemde bronnenonderzoek.

Nazorglocaties bodem

De omgevingsdiensten beheren in opdracht van de provincie een groot aantal nazorglocaties. Ook in 2021 hebben zij verkend op welke wijze de intensiteit van de nazorg kan worden afgebouwd of zelfs volledig beëindigd. Daarin wordt stap voor stap vooruitgang geboekt. Het aantal nazorglocaties is afgenomen. Voor een aantal locaties is afbouw niet mogelijk en blijft nazorg nog langdurig nodig.

Integrale 3D-ordening

De provincie adviseert gemeenten en omgevingsdiensten bij ruimtelijke processen en integrale 3D-ordening. In 2021 hebben wij het netwerk met de omgevingsdiensten gecontinueerd mede gezien de behoefte vanuit de omgevingsdiensten. Binnen de regio West-Holland is een praktijkgemeenschap met omgevingsdienst en gemeenten opgericht, die aan de hand van casussen bij een aantal gemeenten het belang van de ondergrond in omgevingsvisies en omgevingsplannen een herkenbare plek wil geven, zodat hiermee rekening wordt gehouden. Daarnaast is met ondersteuning van gelden uit de Erfgoeddeal de eerste fase opgepakt om gebiedsgeneses op te stellen bij de gemeenten Westland en Gouda. Deze geneses geven het natuurlijk bodem- en watersysteem weer en kunnen als basis dienen voor omgevingsvisies en omgevingsplannen.

Waarden van de ondergrond

In 2021 is een pilot uitgevoerd gericht op aardkundige waarden bij de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk en Gouda. Het resultaat van de pilot was een storymap. Deze storymap is gemaakt om de bewustwording en kennis over aardkundige waarden te vergroten en handvatten te bieden voor beleid om aardkundige waarden te beschermen, te benutten en/of meer beleefbaar te maken. In 2022 zal bij een aantal andere gemeenten in Midden-Holland een vervolgpilot worden uitgevoerd.

Conflicterend ondergronds gebruik

Voor vergunningen binnen de Mijnbouwwet heeft de provincie een wettelijke taak om advies aan het ministerie van EZK uit te brengen (aardwarmte, gaswinning). Afgelopen jaar zijn circa 15 adviezen gegeven. In onze adviezen besteden wij onder andere aandacht aan het planmatige gebruik van de ondergrond. In de Leidse regio heeft het ministerie van EZK vier opsporingsvergunningen verleend in grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die daar in de nabije toekomst voor gebruikt kunnen worden. De provincie heeft hiertegen bezwaar gemaakt. Dit geldt ook voor een opsporingsvergunning voor gas bij een grondwaterbeschermingsgebied in het oosten van de provincie. Door deze bezwaren heeft het onderwerp drinkwaterwinning versus mijnbouwactiviteiten ook aandacht gekregen van de Tweede Kamer.

Bodemenergieplannen als middel voor inrichting en benutting van de ondergrond

De provincie stimuleert dat gemeenten bodemenergieplannen laten opstellen. Deze plannen zijn primair gericht op toepassing van warmte-koudeopslag, maar in het plangebied worden ook andere functies in kaart gebracht. De provincie verleent op basis van een dergelijk plan de vergunningen voor de open bodemenergiesystemen. Afgelopen jaar is met de maatschappelijke partners aan verschillende plannen gewerkt en is één plan door GS voorlopig vastgesteld (Laakhaven). De gemeente Den Haag wil dat in dit gebied de bodemenergiesystemen door een ringleiding worden verbonden. Een dergelijke opzet leidt tot een betere benutting van de ondergrond. Dit bleek juridisch uiteindelijk niet mogelijk te zijn. Als provincie zijn we betrokken bij gesprekken met het ministerie van I&A, zodat de regelgeving zodanig wordt aangepast dat dit wel mogelijk wordt, en het bodemenergieplan definitief kan worden vastgesteld.

Nazorg Wm-stortplaatsen (Wet milieubeheer)

De nazorgwerkzaamheden op gesloten Wm-stortplaatsen zijn in lijn met de plannen uitgevoerd. Uitvoeringskosten komen ten laste van het nazorgfonds. Het nazorgfonds heeft een eigen jaarverslag waar nader wordt ingegaan op uitvoering en financiën.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de ZH omgevingsdiensten

De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2018-2021 biedt de kaders om het VTH-instrumentarium in te zetten voor een veilige en gezonde leefomgeving, met name op het gebied van luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen).

- Het instrumentarium Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving reguleert bedrijven en activiteiten die onder bevoegd gezag (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) van GS vallen en wordt zo mogelijk ingezet om beleidsambities zoals de energietransitie te ondersteunen.
- Monitoring en sturing van de uitvoering van gemandateerde taken door omgevingsdiensten.
- Bij handhaving gaan we zo nodig naar verscherpt toezicht, zoals bijvoorbeeld bij Chemours en BP.
- Om informatie beter en makkelijker te kunnen ontsluiten en delen, digitaliseren we het werkveld verder. Bij vergunningverlening voeren we het ontwikkelprogramma Altijd, Actuele, Digitale Vergunning in 2021 verder uit.
- Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving speelden in 2021 op uitvoeringsniveau een aantal uitdagingen. Ten eerste was het vanwege corona met landelijk opgelegde, steeds veranderende beperkingen moeilijker om de toezichtstaken in te plannen. Daarnaast hebben alle omgevingsdiensten een tekort aan gekwalificeerd personeel. Deze combinatie van factoren heeft ertoe geleid dat bij een zeer beperkt aantal (9)

van de 350 bedrijven die onder de provinciale bevoegdheid vallen geen WABO-controle is uitgevoerd. Deze controles worden in het eerste kwartaal van 2022 gepland. Alle Brzo-controles zijn uitgevoerd.

- Het project om emissies van (potentiële) Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) naar lucht, water en bodem te voorkomen, hebben we voortgezet door inventarisaties bij bedrijven van ZZS, actualisatie van vergunningen, overleg met het Rijk over regelgeving en onderzoek naar hoogwaardig hergebruik van ZZS-houdende materialen en vermindering van ZZS-houdend afval.
- Samen met de omgevingsdiensten en landelijke werkgroepen hebben we de komst van de Omgevingswet voorbereid. We ontwikkelen samen met omgevingsdiensten, IPO, VNG en de rijksoverheid het uitvoeringsbeleid verder.
- Samen met de omgevingsdiensten is de Nota VTH aangepast op de Omgevingswet; deze wordt in het voorjaar van 2022 in de besluitvorming gebracht. De huidige Nota VTH 2018-2021 is verlengd zodat er beleidsmatig geen gat valt tot de Omgevingswet van kracht wordt.
- Daarnaast is er gewerkt aan de implementatie van het nieuwe instrument bestuurlijke boete; zijn er samenwerkingsafspraken gemaakt met onze ketenpartners in het VTH-domein en wordt een milieulegesverordening voorbereid ter besluitvorming door PS, zoals in IPO-verband afgesproken tussen alle provincies.
- We stimuleren kennisuitwisseling en bevorderen samenwerking met en tussen omgevingsdiensten. In dat kader is er in 2021 gestart met een ontwikkelingstraject om de samenwerking tussen de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten verder vorm te geven. Dit heeft geresulteerd in een opdracht van de besturen van gemeenschappelijke regelingen aan de directeurs van de diensten, die in 2022 verder wordt uitgewerkt in een projectplan.

Beleidsprestatie 7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie

Voor deze beleidsprestatie is allereerst een startnotitie opgesteld, met een nieuwe beleidsbeslissing rond een gezonde en veilig leefomgeving. Deze is besproken met Provinciale Staten. Op basis daarvan is een voorstel voor beleidsbeslissing in het kader van het Omgevingsbeleid gedaan, dat op dit moment in behandeling is.

Om uitvoering te geven aan het voornemen gezondheid mee te nemen in de taken en verantwoordelijkheden van de provincie, is een ontwikkelprogramma gezond en veilig ingericht. In de eerste plaats heeft dat programma verschillende activiteiten uitgevoerd in relatie tot de provinciale taken. Zo is bij het project 'Gezonde weg' een welzijnstak aan het ambitieweb toegevoegd. Bij bedrijventerreinenbeleid is er een subsidieregeling 'Groen werkt beter' in het leven geroepen.

In de tweede plaats wordt met partners samengewerkt aan een gezonder en veiliger Zuid Holland. Zo werken we samen met professionals vanuit verschillende invalshoeken in de groene cirkel 'Gezonde groene stad' en de cyclus 'Gezond verstand'.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie

Medio 2020 is de startnotitie Sport en Recreatie vastgesteld. Dit vormt de basis voor een nieuw provinciaal sport- en recreatiebeleid dat in samenhang met elkaar wordt ontwikkeld. De startnotitie richt zich op bewoners faciliteren en stimuleren om meer naar buiten te gaan en in een bewegingsvriendelijke(r) omgeving te recreëren en te sporten. Vooral voor stedelingen is het groen buiten de stad vaak op enige afstand en soms lastig te bereiken. De coronacrisis heeft het belang en de grote behoefte aan voldoende buitenruimte om in te verblijven en te bewegen nog zichtbaarder gemaakt. Dat geldt voor mogelijkheden 'om de hoek', in de natuur- en recreatiegebieden, routestructuren en op en aan het water. In 2021 is een groot deel van de inspanningen uit de startnotitie opgepakt. Belangrijk onderdeel is subsidiemogelijkheden ontwikkelen en openstellen om de leefomgeving meer beweegvriendelijk te maken.

Beheer en onderhoud recreatie

In 2013 is de keuze gemaakt recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen. Dit is in de afgelopen jaren voor tientallen gebieden gedaan. In 2021 zijn het Oosterduinse Meer, Wandelbos Laakweg en (restpercelen van) Develbos overgedragen. Ook de koopovereenkomst voor de Louisa- en Cannemanspolder is getekend; dit recreatiegebied gaat naar de gemeente Dordrecht. Levering vindt in februari 2022 plaats. Na de overdracht van de Louisa- en Cannemanspolder resteren nog vier recreatiegebieden in provinciaal eigendom met een totale oppervlakte van ongeveer 790 ha. Voor Vlietland is in 2021 in nauwe samenwerking met de gebiedspartijen een perspectief opgesteld waarin de ontwikkelkansen voor de komende jaren zijn beschreven. Voor het Bentwoud is gestart met het ontwikkelperspectief op te stellen.

Bij de uittreding van de provincie uit de natuur- en recreatieschappen in 2017 zijn afspraken gemaakt over de provinciale financiële bijdragen daarna. Afsproken is dat de provincie vanaf 2022 meer flexibiliteit krijgt bij de inzet van deze middelen. In 2021 zijn hierover nadere afspraken gemaakt. Ook is de relatie met de natuur- en recreatieschappen verder aangehaald, wat zich onder meer heeft vertaald in een onderzoek naar de mogelijkheid extra bossen te maken en naar de vitaliteit van de bossen in de door Staasbosbeheer beheerde natuur- en recreatiegebieden in Zuid-Holland. De resultaten daarvan worden in 2022 verwacht.

Mede door de coronapandemie is het bezoek aan de natuur- en recreatiegebieden toegenomen, wat leidt tot hogere beheerlasten. Dertien gebieden hebben subsidies gekregen om deze hogere lasten te helpen opvangen.

Participatie, sport en bewegen

2021 was het jaar van de vrijwillige inzet. Ondanks alle maatregelen rond corona zijn veel activiteiten in aangepaste vorm doorgegaan. Wel is er vertraging in veel projecten opgelopen, zoals in het programma Groen doet goed 2021. Naast de structurele ondersteuning van vrijwilligers via De Groene Motor en het programma Mens en Natuur van het Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) is in 2021 het aanbod en deelname aan het programma Groen doet goed uitgebreid via een voucherregeling, ondersteuning van vrijwilligersinitiatieven via een voucher Zelfdoen in het Groen en specifieke doelgroepen betrekken bij groenbeleving via diverse projecten.

Om het sportief en recreatief ongeorganiseerd bewegen in de publiek toegankelijke buitenruimte te stimuleren zijn er twee subsidiemogelijkheden gemaakt. Via Team Sportservice Zuid-Holland zijn ongeveer 50 kleine bedragen verstrekt tot maximaal € 5.000. Daarnaast zijn er via de provinciale subsidieregeling beweegvriendelijke leefomgeving aan 23 projecten bedragen tot maximaal € 50.000 verstrekt.

De provincie heeft in 2021 de aandacht voor lopen actief uitgedragen, onder andere via het Nationaal Voetgangerscongres. Op 7 oktober vond dit in Den Haag plaats, waarbij deze gemeente en de provincie verantwoordelijk waren voor het gastheerschap en de programmering. Hierin stond de bijdrage van lopen aan gezonde, bereikbare, aantrekkelijke en sterke steden en dorpen centraal. Bij dit congres trad gedeputeerde Anne Koning op als keynote speaker.

Aan het Mulier instituut is opdracht gegeven voor een onderzoek naar de spreiding van sportaccommodaties in Zuid-Holland.

Realisatie

Voor de laatste paden, die volgens het Ruiter- en menpadenplan groot onderhoud nodig hebben, is in 2021 subsidie verstrekt. Hiermee kan het onderdeel groot onderhoud van bestaande ruiterroutes en onveilige schakels in 2022 afgerond worden. Verder zijn er in 2021 de eerste ruiterknooppuntensystemen opgeleverd.

Boerenlandpaden vormen een kwalitatief belangrijke schakel in het provinciale wandelrouten netwerk.

In 2021 zijn rond Alphen contracten voor boerenlandpaden verlengd (8 km) en in de Alblasserwaard is 1 km boerenlandpad aan het netwerk toegevoegd. De totale lengte van de boerenlandpaden bedraagt 97 km.

In september heeft de provincie de conferentie 'De kracht van water' georganiseerd, waarin met het netwerk is stilgestaan bij de ontwikkelingen en kansen binnen de waterrecreatie. Er is onderzoek uitgevoerd naar de benodigde acties om het meerdaags varen in het Hollands Plassengebied verder te ontwikkelen en de resultaten worden benut bij verdere uitwerking van dit thema. De verkenning van de promotie van waterrecreatie in opdracht van de provincie was de basis voor een nieuw deelplafond binnen het openstellingsbesluit waterrecreatie. Hierdoor is niet alleen de marketing en promotie in Hollandse Plassen en Hof van Delfland gestimuleerd, maar vooral ook de regionale samenwerking verstevigd. Met subsidies zijn 18 projecten ondersteund, waarvan een deel ook een bijdrage levert aan andere opgaven zoals het beleefbaar maken van het erfgoed en klimaat (energietransitie). Er is een provinciale bijdrage toegezegd aan de integrale verbetering van de regionale vaarverbinding Ringvaart Zuidplas, een samenwerking met het Waterschap, gemeente Zuidplas en het Recreatieschap. Tot slot heeft de provincie een beeldbank opgezet met foto's van watersport/-recreatie waar partners en stakeholders gebruik van kunnen maken.

Samen met een aantal stakeholders voor de recreatieve routestructuren (wandelen, fietsen, varen, mennen en ruiters) is in 2021 gestart met de vormgeving en inrichting van een routeplatform. Een aantal (samenwerkende) gemeenten, Staatsbosbeheer, Wandelnet, Fietsplatform, ANWB en maatschappelijke organisaties zijn hierin vertegenwoordigd.

Het routeplatform focust zich op verdere ontwikkeling en communicatie (marketing), beheer en onderhoud. Een aantal producten is gerealiseerd, zoals de ArcGis kaart waarin alle routestructuren per gemeente zijn opgenomen, met de route-eigenaren en -beheerders. Een kwaliteitshandboek met eenduidige kwaliteitseisen voor beheer en onderhoud van de routes is in de maak.

Binnen het Startup- in -Residence programma is opdracht gegeven interessante informatie langs routes beter digitaal te ontsluiten.

Voor verbetering van stad-landverbindingen en de kwaliteit van bestaande recreatiegebieden is aan twaalf projecten subsidie toegekend.

Aan de erfgoedtafels zijn subsidies verstrekt om projecten uit te voeren op het snijvlak van recreatie en erfgoed. Aan de Reddingsbrigade Nederland is subsidie beschikbaar gesteld om de reddingsbrigades in Zuid-Holland te ondersteunen voor extra noodzakelijke, onvoorziene kosten door corona.

Voor recreatiegebied Vlietland heeft de provincie de monitoring van de oppervlaktewaterkwaliteit van de Meeslouwerplas op zich genomen, omdat de BAM eind 2022 is gestopt met de verondiepingswerkzaamheden. Verder zijn op verzoek van betrokken gebiedspartijen waterbodemonsters nader geanalyseerd en gerapporteerd. De Randstedelijke Rekenkamer heeft op verzoek van Provinciale Staten een onderzoek uitgevoerd naar de verondieping van de Meeslouwerplas.

Als voorbereiding op de aanleg van geluidwerende voorzieningen zijn in 2021 geluidberekeningen uitgevoerd en gedeeld met gebiedspartijen om inzicht te krijgen in de effecten van de geluidvoorzieningen op verschillende locaties. Verder is voor een deel van het tracé een offerte gevraagd voor uitvoering bij COMOL5. Deze is vanwege de kosten afgewezen, vervolgsenario's worden uitgewerkt.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Beleidsprestatie 7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied

In het nationale Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is afgesproken dat Nederland - en dus ook Zuid-Holland - uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht, inclusief aandacht voor de effecten van bodemdaling in landelijk en stedelijk gebied. Met het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' - gestart in 2018 - geven wij tot en met 2023 invulling aan de zeven stappen zoals afgesproken in het nationale Deltaprogramma

Ruimtelijke Adaptatie om het proces naar uitvoering te versnellen. Eind 2023 moeten er voor alle provinciale beleidsthema's actuele beleidsinformatie, instrumentarium en (regionale en functionele) netwerken op het gebied van klimaatadaptatie beschikbaar zijn om die versnelling richting 2050 mogelijk te maken.

Alle onder dit programma in 2021 voorgenomen activiteiten zijn uitgevoerd. Een uitgebreide beschrijving van de werkzaamheden en producten die het programma afgelopen jaar heeft opgeleverd, is in de [Tussenstand Weerkrachtig Zuid-Holland 2021*](#) beschreven en onlangs aan de Staten verzonden.

Belangrijke nieuwe mijlpalen die daarmee in het afgelopen jaar zijn behaald:

- Uitbreiding en verbreding van de beschikbare beleidsinformatie over kwetsbaarheden in Zuid-Holland via www.zuid-holland.klimaatatlas.net (stap 1 DPRA).
- De vaststelling van de Provinciale Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie ZH tot en met 2023, waarin per begrotingsambitie onze aanpak om in 2050 klimaatbestendig ingericht te zijn, staat beschreven (stap 3 DPRA); aan een monitoringsystematiek om de voortgang hierop te volgen, wordt gewerkt (stap 4 DPRA);
- De inwerkingtreding van de module klimaatadaptatie in ons omgevingsbeleid (Omgevingsvisie, diverse beleidskeuzes en Omgevingsverordening) en in ons provinciale Inkoopbeleid (stap 4 DPRA);
- Verdere concretisering en verbreding van het beschikbare instrumentarium om nieuwbouw mee te koppelen (Convenant Klimaatadaptief Bouwen) en onze inzet voor Energietransitie (stap 5 DPRA);
- De samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en provincie in de 10 Zuid-Hollandse DPRA-werkregio's is verder versterkt en heeft geleid tot concrete regionale strategieën, uitvoeringsagenda's en een Rijksbijdragen uit de Impulsregeling Klimaatadaptatie (stap 6 DPRA).
- We faciliteren en stimuleren via diverse programma's de innovatieontwikkeling op de voor Zuid-Holland relevante klimaatuitdagingen zoals benoemd in de Uitvoeringsagenda (stap 6 DPRA).
- Diverse werkzaamheden rond 'Vitale en Kwetsbare functies' en veiligheid zijn gestart en leiden in 2022 tot concrete resultaten (stap 7 DPRA).

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

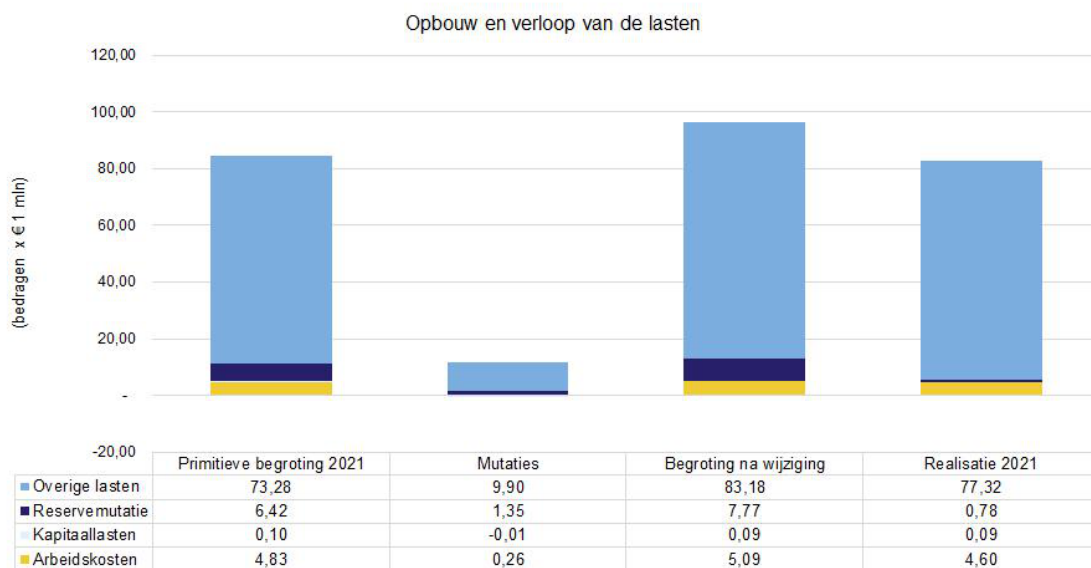
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	1.347	-394	954	790	163
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	288	-12	277	187	90
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	812	6.247	7.059	2.868	4.191
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	3.096	6.453	9.549	9.101	448
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	53.232	235	53.467	51.740	1.727
7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie	1.286	9	1.295	972	323
Totaal beleidsdoel 7-1	60.062	12.538	72.600	65.658	6.942
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving					
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	23.265	-1.343	21.922	15.887	6.035
Totaal beleidsdoel 7-2	23.265	-1.343	21.922	15.887	6.035
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling					
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	1.304	299	1.604	1.229	375
Totaal beleidsdoel 7-3	1.304	299	1.604	1.229	375
Totaal Lasten	84.631	11.495	96.126	82.774	13.352

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	1.367	0	1.367	2.870	-1.503
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	3.400	0	3.400	4.568	-1.168
Totaal beleidsdoel 7-1	4.767	0	4.767	7.438	-2.671
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving					
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	137	276	413	462	-49
Totaal beleidsdoel 7-2	137	276	413	462	-49
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling					
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	0	0	0	5	-5
Totaal beleidsdoel 7-3	0	0	0	5	-5
Totaal Baten	4.904	276	5.180	7.904	-2.724
Saldo lasten en baten Ambitie 7	79.727	11.219	90.946	74.870	16.076

Toelichting lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid

Nazorg stortplaatsen € -0,2 mln (n)

Oorzaak van deze afwijking komt door een hogere dotatie aan de voorziening Nazorg gesloten stortplaatsen dan begroot. Uit een analyse op het meerjarenplan voor het onderhoud is gebleken dat meer onderhoudslasten verwacht worden voor de gesloten stortplaatsen.

Aanpak bodemlocaties € 0,7 mln (v)

Deze afwijking is ontstaan door vertraging in diverse projecten in de werkplannen aan de omgevingsdiensten. Naast de vertraging bij diverse projecten heeft de financiële afwikkeling van de werkplannen aan de omgevingsdiensten over 2020 een voordelig effect op de realisatie. Dit veroorzaakt een onderuitputting op het budget.

Luchtkwaliteit € 0,1 mln (v)

In 2021 werd er rekening mee gehouden dat we de ontwikkeling van gemeentelijke luchtkwaliteitsprogramma's zouden co-financieren/mee-ontwikkelen. In 2021 is er echter geen aanvraag vanuit de gemeenten gekomen.

Geluid € 0,08 mln (v)

Bijdrage over 2021 aan het programma Geluid en Haven zal in 2022 betaald worden, omdat eerst een overeenkomst gesloten wordt om op basis daarvan de middelen te verstrekken. Sommige projecten hebben enige vertraging opgelopen, zoals bijvoorbeeld de proefneming meten in stiltegebieden.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving € 1,3 mln (v)

Volgens afspraak vallen de middelen voor extra inzet bij handhaving vrij als hier geen gebruik van wordt gemaakt. Het algemeen budget voor Omgevingsdiensten is beschikbaar om fluctuaties in het bedrijvenbestand bij de vijf omgevingsdiensten op te kunnen vangen. In 2021 is hier beperkt gebruik van gemaakt.

Altijd Actuele Digitale Vergunning € 0,2 mln (v)

De Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV) is een vier-jarig programma waarbij gebruikt wordt gemaakt van jaarschijven. De uitvoering van de projecten laat zich echter niet precies lineair vertalen naar de financiële jaarschijven. Zo lopen enkele van de in 2021 geplande projecten door, of worden opgestart in 2022.

Beleidskader Gezond en Veilig € 0,3 mln (v)

Gedurende de collegeperiode worden de beschikbaar gestelde middelen voor de opgave Gezond en Veilig ingezet, waarbij niet precies gepland kan worden op de financiële jaarschijven. Daardoor lopen sommige projecten door of starten later. De opstart van het programma was daarnaast ingewikkeld door corona.

Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) € 4,1 mln (v)

Aan het eind van het programma IOV (2015 – 2020/21) resteert door verschillende oorzaken een saldo van € 4,1 mln. Door de wijze van budgettering door lenW aan het begin van het programma is gedurende de looptijd een voordelig saldo ontstaan, verband houdende met de verrekening van de btw, waar oorspronkelijk geen rekening mee was gehouden. In niet alle gevallen zijn facturen van de uitvoerende diensten ontvangen voor de verstrekte opdrachten. De inzet van de provincie voor IOV is niet verrekend. Niet alle uitvoeringsbudgetten voor de provincie zijn volledig benut.

Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid € -0,1 mln (n)

Voor de Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid heeft de provincie van de VNG een (subsidie)bedrag ontvangen dat op basis van een verdeelsleutel is doorgezet naar de vijf omgevingsdiensten. Afrekening met de omgevingsdiensten enerzijds en de VNG anderzijds geschiedt op basis van de werkelijk gemaakte kosten.

Apparaatslasten € 0,3 mln (v)

Voor toelichting zie paragraaf Arbeidscapaciteit.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving**Beheer recreatiegebieden € 0,2 mln (v)**

In de voorjaarsnota was op basis van berekeningen met het terreinbeheermodel aanvullend budget opgenomen voor groot onderhoud van recreatiegebieden in provinciaal eigendom. In 2021 bleken de werkzaamheden vanwege diverse meevallers binnen de bestaande budgetten te kunnen worden uitgevoerd. Ook is in de gebieden die in de loop van het jaar zijn overgedragen geen langjarig grootonderhoud uitgevoerd.

Afkoop recreatiegebieden € 0,2 mln (v)

Voor de overdracht van provinciale recreatiegebieden waren afkoopsommen gereserveerd. In 2021 is overeenstemming bereikt over de overdracht van het Oosterduinse Meer, Wandelbos Laakweg en (restpercelen) van Develbos. Daarbij bleken niet alle gereserveerde middelen nodig te zijn.

Opvangen coronadrukke € 0,3 mln (v)

In de voorjaarsnota is € 0,7 mln beschikbaar gesteld om recreatie- en natuurgebieden te ondersteunen om extra drukte in hun gebieden door toename van het aantal recreanten op te vangen. Een deel van de in 2021 beschikte subsidies worden uitgevoerd in 2022, voor deze lasten blijft budget beschikbaar.

Kwaliteitsimpuls recreatiegebieden € 1,7 mln (v)

Voor de eerder toegekende projectsubsidie kwaliteitsimpuls Rods-gebieden is een looptijdverlenging aangevraagd en verleend. Hierdoor worden € 0,4 mln aan lasten niet in 2021 maar in 2022 verantwoord. Daarnaast zijn er in de tweede helft van 2021 voor € 1 mln aan subsidies voor kwaliteitsimpuls verleend waarvan de subsidieactiviteiten starten of doorlopen in 2022. Ook deze lasten worden in 2022 verantwoord, de budgetten blijven daarvoor beschikbaar. Tot slot heeft de afrekening van eerder toegekende subsidies geleid tot een vrijval van € 0,3 mln.

Kassensloop Lansingerland € 0,5 mln (v)

De kosten van de sanering en kassensloop Lansingerland worden geraamd op € 0,7 mln. Hierbij is rekening gehouden met gestegen stortkosten en aannemerskosten, monitoringsverplichtingen, duurzaamheidseisen en risicoreserveringen voor bodemverontreinigingen/asbest. Een bedrag van € 0,2 mln is bij de Najaarsnota 2021 al naar 2022 geschoven, in de verwachting dat na de gehoopte start in najaar 2021 de meeste kosten nog in 2021 zouden worden gemaakt. De mogelijke aanwezigheid van uilen in het kassencomplex heeft echter tot vertraging geleid bij de verlening van de vereiste ontheffingen, waardoor de werkzaamheden opschuiven naar 2022. Als gevolg hiervan wordt een bedrag van € 0,5 mln doorgeschoven naar 2022.

Ringvaart Zuidplas € 0,2 mln (v)

In juni 2021 zijn de Staten geïnformeerd over de provinciale bijdrage aan het verbeteren van de regionale vaarverbinding Ringvaart Zuidplas. Voor de financiering is daarbij € 0,2 mln toegezegd vanuit het onderdeel waterrecreatie. Doordat de werkzaamheden starten na het vaarseizoen van 2022 blijven de middelen gereserveerd voor dit doel.

Beschikte subsidies met prestatielevering in 2022 € 0,6 mln (v)

In de tweede helft van 2021 zijn nog veel subsidies verleend waarvan de activiteiten starten of doorlopen in 2022, waardoor de lasten (deels) in 2022 moeten worden verantwoord. De budgetten blijven hiervoor beschikbaar. Het betreft onder meer verleende subsidies voor de onderdelen ruiter- en menpaden, waterrecreatie, stadland verbindingen en erfgoed.

Looptijdverlengingen subsidies € 1,9 mln (v)

Voor diverse subsidieprojecten is een looptijdverlenging aangevraagd en verleend. Hierdoor worden de lasten niet in 2021 maar 2022 of later verantwoord. Het betreft de projecten Oranjebonnen, van Zee tot Zweth en Kinderdijk.

Diverse kleine afwijkingen € 0,2 mln (v)

Diverse kleine afwijkingen hebben geleid tot een voordeel van € 0,2 mln

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling**Klimaatadaptatie € 0,4 mln (v)**

Door onderbezetting (niet alle benodigde functies konden geworven en ingevuld worden) zijn niet alle plannen gerealiseerd. Verder zijn door coronamaatregelen een aantal evenementen niet doorgedaan. De vrijval wordt niet beklemd.

Toelichting baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid

Leges omgevingsrecht (Wabo) € 1,2 mln (v)

De provincie heft leges op de zogeheten BRIKS-taken (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) van de omgevingsvergunning voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is. Binnen de legesverordening is er sprake van kruissubsidiëring. In 2021 waren er meer grote bouwaanvragen dan kleinere waardoor er een hogere opbrengst is dan geraamd.

Diverse opgelegde leges ontvingen een bezwaar. Gezien de bezwaren wordt rekening gehouden met toekenning van het bezwaar waarmee ontvangsten uit leges dalen. De voorziening dubieuze debiteuren is verhoogd met € 2,5 mln in verband met de ontvangen bezwaren op diverse opgelegde leges.

Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid € 0,09 mln (v)

Voor de Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid heeft de provincie van de VNG een (subsidie)bedrag ontvangen dat op basis van een verdeelsleutel is doorgezet naar de vijf omgevingsdiensten. Afrekening met de omgevingsdiensten enerzijds en de VNG anderzijds geschiedt op basis van de werkelijk gemaakte kosten.

Specifieke uitkering Tijdelijke regeling Bodem € 1,2 mln (v)

Over 2021 ontving de provincie een specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodem ter overbrugging in verband met lopende bestuurlijke onderhandelingen over een nieuw convenant Bodem en Ondergrond. Het doel van deze uitkering is om nieuwe bodemkwaliteitsopgaven te signaleren en aan te pakken. Met Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZH) is het project diffuse lood Kinderdijk opgepakt en vanuit deze middelen gedekt.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	7-1	2.491	6.679	-4.188
#Milieuaspect.omgevingbel.t/m 2021	7-1	0	107	-107
Nazorg stortplaatsen	7-1	1.825	635	1.191
Groene ambities	7-2	8.696	4.694	4.002
Vlietland	7-2	0	5	-5
Decentralisatieakkoord natuur	7-2	0	722	-722
Reserve UPG 40	7-2	0	645	-645
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	7-3	0	300	-300
Eindtotaal		13.012	13.787	-775

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland ([DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#)) voeren namens Gedeputeerde Staten het beleid op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uit binnen de wettelijke kaders en de kaders die de provincie opstelt. Als bedrijven voldoen aan actuele wet- en regelgeving worden hinder, emissies en risico's beperkt. Actuele vergunningen, frequent toezicht en consequent handhavend optreden bij geconstateerde overtredingen dragen hier aan bij.

Naast vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) taken bij bedrijven, voeren de vijf omgevingsdiensten ook taken uit op grond van onder meer de Wet Natuurbescherming, Wet bodembescherming, Waterwet, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet luchtvaart, Wet geluidhinder en de Provinciale Milieuverordening.

PROAV N.V.

De provincie is enig aandeelhouder van het Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid Holland (PROAV NV). De exploitatie van stortplaats Derde Merwedehaven in Dordrecht is gestopt en er wordt gewerkt aan een gecombineerd plan dat de wijze beschrijft van eindafwerking, herinrichting en nazorg van de stortplaats. Het plan is inmiddels in uitvoering.

Fonds nazorg

De provincie Zuid-Holland is organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen, die op of na 1 september 1996 nog in bedrijf waren. Om de nazorgverantwoordelijkheid te kunnen bekostigen, legt de provincie aan de stortplaatsexploitant, tot het moment van afhandeling van de overdracht van de eeuwigdurende nazorg aan de provincie, heffingen op om een doelvermogen op te bouwen.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 7.](#)

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat de overzichten van Algemene dekkingsmiddelen en Organisatie en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en onvoorzien.

Wat hebben we bereikt?

Algemene dekkingsmiddelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is van belang voor de rechtmatigheid van het provinciale handelen en voor de maatschappelijke legitimiteit van de provincie. De provincie werkt immers direct dan wel indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding komt in de eerste plaats tot uitdrukking in een sluitende begroting, waarin baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. In de tweede plaats moet de provincie beschikken over voldoende weerstandscapaciteit. Deze is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie streeft naar een belastingdruk die past bij het provinciale voorzieningenniveau. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting is veruit de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Financieel-strategisch beleid

Voor een toelichting wordt verwezen naar het [Financieel beeld](#).

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft bestaat uit de belasting opcenten Motorrijtuigenbelasting. Naast het opcententarief dat de provincie vaststelt, zijn de werkelijke inkomsten uit de opcenten afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Door een toename van het wagenpark zijn de baten hoger uitgevallen dan bij de najaarsnota voorzien. Zie ook de toelichting in de [paragraaf Lokale Heffingen](#)

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

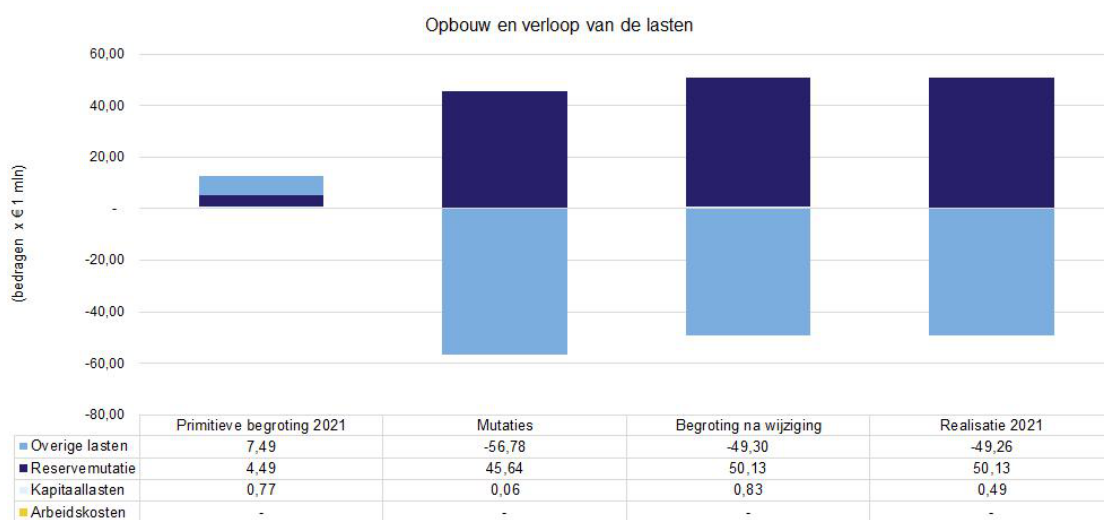
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategisch beleid	12.753	-11.091	1.662	1.358	304
Totaal Lasten	12.753	-11.091	1.662	1.358	304
Baten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategisch beleid	282.265	10.264	292.529	293.791	-1.262
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	339.500	8.250	347.750	350.655	-2.905
Totaal Baten	621.765	18.514	640.279	644.445	-4.166
Saldo lasten en baten	-609.013	-29.605	-638.617	-643.088	4.470

Toelichting lasten

Rente leningen O/G € 0,3 mln (v)

De provincie betaalde in 2021 minder rente over haar leningen dan was begroot. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de [paragraaf Financiering](#).

Toelichting baten

Financieel-strategisch beleid € 1,3 mln (v)

Over 2021 ontving de provincie iets meer uit het provinciefonds, iets meer dividend op haar deelnemingen, en er was vrijval uit de voorziening nazorg stortplaatsen, toen die opnieuw werd gewaardeerd. Bij elkaar een voordeel van € 1 mln. Anderzijds was er een klein nadeel op de rente inkomsten van de uitgezette leningen en de precario inkomsten, van samen € 0,3 mln. Per saldo een voordeel van € 1,3 mln voor Financieel-strategisch beleid.

Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting € 2,9 mln (v)

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting hebben over 2021 een meeropbrengst van € 2,9 mln. Dat komt door een (lichte) toename van het aantal voertuigen in de provincie, terwijl ook het gewicht van voertuigen toenam. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de [paragraaf Lokale heffingen](#).

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2021	Onttrekkingen 2021	Saldo mutaties 2021
Algemene reserve	9-1	61.400	107.035	-45.635
#Luchtkwaliteit (NSL) t/m 2021	9-1	0	1.041	-1.041
#Apparaatslasten DLG TM 2021	9-1	1.090	170	920
Natuurcompensatie	9-1	0	259	-259
#Bedrijventerreinen	9-1	0	2.176	-2.176
#Alt.locatie Hoeksche Waard	9-1	0	90	-90
#Mitigatie/Energie	9-1	0	1.000	-1.000
#Greendal Zonnepanelen-asbest	9-1	0	112	-112
Zuidelijke Randstad	9-1	0	188	-188
#Bedrijventerreinen:IRP OudeRijnzone	9-1	0	438	-438
#Frictiekosten RUD t/m 2021	9-1	0	105	-105
Eindtotaal		62.490	112.615	-50.125

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Onvoorzien

Vanuit de huidige risicomanagement methodiek, waarbij onder andere gepoogd wordt een stapeling van risicobuffers te voorkomen, is er geen behoefte aan een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de algemene reserve zijn immers voldoende incidentele middelen aanwezig voor het afdekken van incidentele risico's. Daarnaast zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Organisatie

Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor verdere informatie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

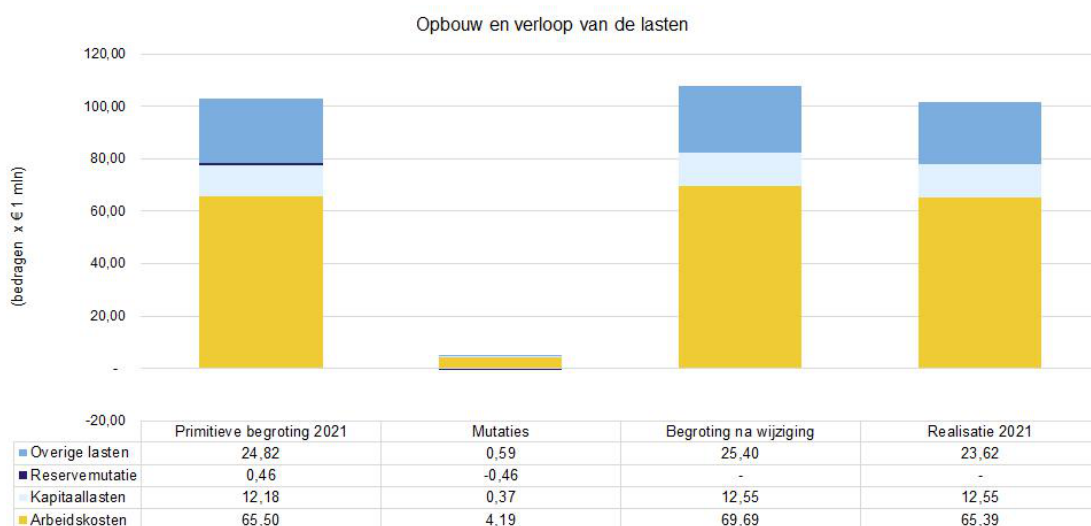
'Wat heeft dat gekost' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves*
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

*In de uitwerking van het presenteren van de reserves binnen de lasten en baten is gebleken dat het op dit moment nog niet mogelijk is om deze automatisch uit te splitsen. Doordat het merendeel van de toevoegingen en onttrekkingen aan en vanuit de reserves plaats vindt in relatie tot de lasten in de exploitatie, is de inzet van reserves binnen de lasten in onderstaande grafiek opgenomen. Er wordt nu gewerkt aan het geautomatiseerd mogelijk maken van deze informatiewens.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2021	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	23.004	-418	22.586	21.243	1.343
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	61.429	4.375	65.805	59.461	6.343
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	17.460	-1.367	16.093	16.521	-428
Een solide financieel en juridisch beleid	1.063	2.097	3.160	4.337	-1.177
Totaal Lasten	102.956	4.687	107.643	101.562	6.081
Baten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	0	0	0	3	-3
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	371	0	371	1.086	-715
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	2.016	0	2.016	2.130	-114
Een solide financieel en juridisch beleid	131	0	131	659	-529
Totaal Baten	2.518	0	2.518	3.878	-1.360
Saldo lasten en baten	100.438	4.687	105.125	97.685	7.440

Toelichting lasten

Arbeidscapaciteit overhead € 2,8 mln (v)

Op de totale arbeidscapaciteit van de overhead is een onderbesteding van € 2,8 mln. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Secundaire arbeidsvoorwaarden € 3 mln (v)

De belangrijkste oorzaken van deze onderbesteding vloeien voort uit de COVID maatregelen. Zo zijn vanwege het verplichte thuiswerken alle ov abonnementen stop gezet. Nu wordt er gereisd op rekening, en dat is fors minder. Maar ook voor sfeer bevorderende maatregelen is er minder uitgegeven (bijvoorbeeld 'het dagje uit' e.d.). Daarnaast zijn er minder bovenwettelijke WW uitkeringen verstrekt voor voormalig personeel.

Informatisering & automatisering € 0,9 mln (v)

Doordat het moeilijk bleek in de huidige arbeidsmarkt medewerkers te werven voor de opgave "Stukken beter bewaard" is het budget hiervoor niet besteed. In 2022 starten de eerste medewerkers voor realisatie van deze opgave. Tevens bevinden zich verschillende exploitatieprojecten in de opstartfase waardoor er een doorschuif is van de realisatie naar 2022.

Facilitaire exploitatie € -0,6 mln (n)

De facilitaire exploitatie kwam iets hoger uit dan geraamd. Dat zat met name in de beveiliging, het onderhoud, en verhuis- en inrichting gerelateerde kosten door corona.

Toelichting baten**Detacheringen en vergoedingen UWV € 1,3 mln (v)**

Dit betreft de opbrengsten voor extern gedetacheerde medewerkers en vergoedingen van het UWV. Deze baten worden niet gebudgetteerd. De baten dienen als dekking voor de arbeidskosten, zie verder [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Instrumentarium**Reserves**

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

De deelname van de provincie Zuid-Holland in de sectorbanken N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en Nederlandse Waterschapsbank NV moet er toe bijdragen dat de provincie toegang heeft tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor is het mogelijk om, zo nodig, voldoende financieringsmiddelen aan te trekken tegen zo laag mogelijke prijzen.

Subsidies

Niet van toepassing.

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitieverantwoording worden opgenomen.

<i>Voortgang en trends</i> In lijn met de wens naar een transparante en open provincie is net als vorig jaarverslag de voortgang van de effecten van ons beleid inzichtelijk gemaakt (de indicatoren). We doen dit door een signalering te geven in de voortgang en de trend van de indicatoren.				
Voortgang	onbekend	goed	aandachtspunt	niet volgens planning
Trend	onbekend	stabiel	positieve ontwikkeling	Negatieve ontwikkeling
Voortgang: Met een stoplichtscore geven we aan of een streefwaarde volgens planning is gehaald. Deze score wordt daarna verder toegelicht (cijfermatig zoals percentages, bedragen, hectares; alsook in tekst). Het hoeft niet zo te zijn dat de meetwaarde minimaal gelijk moet zijn aan de streefwaarde om een goed te kunnen scoren. Dat hangt af van het uitgangspunt dat bij de bepaling van de streefwaarde is gehanteerd. In de toelichting wordt dat inzicht verschaft. Bijvoorbeeld als de streefwaarde is om 26.850 m² te scoren en de meetwaarde is 26.700 m² kan deze als goed zijn neergezet. Trend: Bij de weergave van de trend is gekeken naar hoe de meetwaarde zich heeft ontwikkeld ten opzichte van de vorige meting. Dit kan positief of negatief zijn. De grafische weergave geeft direct duidelijk weer hoe de trend is. In sommige gevallen is een lagere meetwaarde namelijk juist een positieve ontwikkeling.				

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2021	Meetwaarde 2021
		1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	1
		1	Opkomst verkiezingen	PM	55%	Geen verkiezingen
		2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	≥ landelijk gemiddelde 2021	Z-H 8,0 (landelijk 8,0)
		3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	39	38
		3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	44	31,1
		4	Procentuele groei BRP	PM	3,5	3,9
		4	Procentuele werkgelegenheid	PM	70,8	70,9
		4	Restauratievolume	15	PM	13,4
		5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de	3	5	4

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2021	Meetwaarde 2021
			KRW-doelen voldoet			
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave	-	50	21
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	PM	147 (1%)

Toelichting

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

In 2021 stond één gemeente onder preventief toezicht: Delft (voorjaar 2021 opgeheven na vaststelling van hun herstelplan).

Opkomst verkiezingen

In 2021 zijn er geen verkiezingen Provinciale Staten geweest.

Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer

Vanwege de corona pandemie is de OV klantenbarometer alleen in de maanden oktober en november 2021 uitgevoerd en niet gedurende het hele jaar zoals in 2018 en 2019. (in 2020 is vanwege de pandemie in het geheel geen onderzoek uitgevoerd.) Tijdens de onderzoeksperiode werd een lockdown afgekondigd waardoor het onderzoek op 28 november is stilgelegd. Op dat moment was 83% van het geplande veldwerk uitgevoerd. Uiteindelijk zijn in 2021 ongeveer de helft minder vragenlijsten opgehaald dan in voorgaande jaren. De bezetting van het OV lag ook in deze orde grootte lager. Verder hebben de geldende maatregelen in de onderzoeksperiode gezorgd voor een andere reizigerspopulatie, andere reispatronen en andere reistijden dan in eerder jaren. Dit maakt het niet mogelijk om de cijfers van 2021 met eerdere jaren te vergelijken.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland

Voor 2020 (meetwaarde 2021) is voor de provincie 37.820 Ton CO₂ uitgestoten. Dat is een emissie verbetering/vermindering van 4.222 ton ten opzichte van het jaar ervoor, 2019.

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland

De productie van duurzame energie in Zuid-Holland is in 2020 (meetwaarde 2021) 31,1 PJ. Dat is 5,7 PJ meer dan in 2019. Het aandeel gebruikte duurzame energie van het totaal is in 2020 7,4%. Het aandeel is met 1,6% gestegen tussen 2019-2020.

Procentuele groei BRP

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend, afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft verder nu nog een prognose uit het najaar van 2021, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2022. Na een landelijke krimp in 2020 is er in 2021 in de prognose een duidelijke groei aanwezig. De krimp in 2020 was in Zuid-Holland overigens aanmerkelijk kleiner dan het landelijk gemiddelde (2,3% om 3,8%).

Procentuele werkgelegenheid

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend (70,9%), afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft nu nog een prognose uit het najaar van 2021, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2022. De afgelopen jaren was het verschil met het landelijke cijfer ongeveer 0,4%. Er was 0,4% minder werkgelegenheid in Zuid-Holland dan landelijk. Het verschil met de landelijke cijfers loopt in het algemeen wel iets terug.

Restauratievolume

Alle provincies hebben een Erfgoedmonitor, waarin gegevens van alle rijksmonumenten in de provincie zijn opgenomen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verzamelt de gegevens van alle provincies en publiceert deze op een geaggregeerd niveau via www.erfgoedmonitor.nl. De provinciale Erfgoedmonitor is vanwege privacy-gevoeligheid niet publiek toegankelijk. De data in de monitor worden jaarlijks geactualiseerd, er wordt een deel van de rijksmonumenten vastgelegd met foto-beelden vanaf de openbare weg. De gecombineerde data leveren elke vier jaar een volledig geactualiseerde monitor op. De monitor bevat gegevens van alle niet-woonhuis rijksmonumenten in de provincie. Deze vallen onder het provinciaal beleid en kunnen provinciale steun krijgen bij een noodzakelijke restauratie. Regulier onderhoud van deze objecten wordt ondersteund door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

In de Erfgoedmonitor is van alle rijksmonumenten onder andere de onderhoudsstaat opgenomen. Eind 2016 is de eerste monitor uitgevoerd, waaruit bleek dat toen 15,4% van deze rijksmonumenten in een matige tot slechte staat verkeerde. Eind 2020 was het bestand volledig geactualiseerd en was het percentage 12,8% volgens de [rapportage](#) die toen is uitgebracht. Dit percentage is in die eerste jaren van de monitor relatief snel gedaald o.a. als gevolg van onze inzet op restauratie maar ook als gevolg van veranderingen in het bestand en verbeteringen in de monitoringsmethodiek. Het landelijk bepaalde streefpercentage voor onderhoudsstaat matig-slecht ligt op 10%.

In 2021 is het percentage in Zuid-Holland licht gestegen als gevolg van de actualisatie van met name de plattelandsgebieden met hun veelheid aan agrarische monumenten. Deze categorie rijksmonumenten staat er relatief slecht bij en levert dus voor dit jaar tijdelijk een hoger percentage op. In 2024 zal het gehele bestand weer geactualiseerd zijn en wordt een percentage verkregen dat vergelijkbaar is met de meting uit 2020. Belangrijke kanttekening bij de percentages is dat twee categorieën erfgoed nog ontbreken, te weten groen erfgoed en interieurs/orgels. Deze zijn tot op heden nog niet opgenomen in de monitor omdat zij om een aangepaste methodiek vragen.

Voor de komende jaren is berekend hoe snel het percentage matig-slecht naar verwachting omlaag zal gaan bij de huidige provinciale inzet op restauratie. Kanttekening hierbij is dat het huidige bestand aan objecten die er redelijk tot goed bij staan ook niet statisch is omdat deze objecten kunnen verslechteren, bijvoorbeeld door gebrek aan onderhoud en minder eigen restauratie-inzet van eigenaren. Vanaf 2022 is € 2 mln. extra budget uitgetrokken voor restauraties. Extra provinciale inzet op restauratie vertaalt zich in theorie in een snellere daling van het percentage en het eerder behalen van dit doel. Echter zal dit pas na langere tijd zichtbaar zijn in de percentages, omdat een restauratie vaak een aantal jaren duurt en het fysieke bezoek aan het pand voor de monitor vervolgens ook weer enkele jaren kan duren gezien de vierjarige actualisatiecyclus. Daarnaast wordt ook restauratiesubsidie verstrekt aan de categorieën groen erfgoed en interieurs/orgels, wat niet zichtbaar is in de percentages van de monitor.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

De voorlaatste officiële KRW-beoordeling en vaststelling doelbereik vond plaats in 2015 aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode I. In 2015 was het aantal KRW grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5. In 2021 heeft opnieuw een officiële KRW-beoordeling plaatsgevonden aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode II. In 2021 was het aantal KRW grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5. Tevens is in 2021 het stroomgebiedsbeheerplan voor periode III met de bijhorende 'factsheets grondwater' landelijk vastgesteld als bijlage van het Nationaal Water Programma 2022-2027.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave

Er is binnen de realisatieprogramma's in 2021 21 hectare nieuwe natuur opgeleverd. Dit betreft een deelproject van de opgave in deelprogramma Gouwe Wiericke. De meetwaarde in 2021 ligt lager dan de streefwaarde, doordat er vertraging is opgetreden in alle onderdelen van keten. Deze vertraging komt deels door corona, maar ook door een capaciteitsprobleem bij zowel de provincie als bij haar ketenpartners.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave

Het aantal hectaren nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave was in 2021 in totaal circa 147 ha. Daarmee is het areaal natuur in beheer gestegen met 1%.

Financiële indicatoren

Zie paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing - [Financiële kengetallen](#).

Paragrafen

Paragraaf Arbeidskosten (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In september 2015 is de nieuwe organisatiekoers vastgesteld waarin de provincie zich ontwikkelt tot een opgabegerichte organisatie die de eigen ambities verbindt en realiseert met (die van) de omgeving. Onderdeel van de ontwikkeling naar opgabegericht werken is om inzicht te hebben in de arbeidskosten om de provinciale doelen te bereiken. In de paragraaf Arbeidscapaciteit wordt ingegaan op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

- a. Loonkosten voor de formatie van provincie Zuid-Holland;
- b. Loonkosten voor medewerkers in dienst van de provincie die worden gedekt vanuit materiële budgetten;
- c. Kosten voor de inhuur van externen;
- d. Ontvangsten uit detacheringen en UWV.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de arbeidskosten voor uitvoering van beleidsprogramma's, de directe arbeidskosten, worden opgenomen bij de beleidsprogramma's. Het gevolg van deze BBV-werkwijze is dat het totaal van de arbeidskosten en de hierop gebaseerde richtlijnen onvoldoende inzichtelijk is. In de paragraaf Arbeidscapaciteit is daarom informatie opgenomen om inzicht te geven. Deze informatie betreft een aanvulling op de voorschriften die daarvoor in het BBV zijn opgenomen.

Totaalbeeld arbeidskosten

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting stand Najaarsnota 2021	Realisatie	Saldo
A. Loonkosten formatie	139,6	132,5	7,2
B. Loonkosten M voor P	12,2	9,4	2,8
C. Kosten voor inhuur van externen	25,8	25,6	0,2
D. UWV / Detacheringen	-	-1,3	1,3
Totaal arbeidskosten	177,7	166,2	11,5

Arbeidscapaciteit bestaat uit de totale kosten die de provincie aan personeel uitgeeft om aan haar taken te voldoen. Dit betreft dus zowel mensen in loondienst als externe medewerkers. De provincie heeft het afgelopen jaar een onderschijding gerealiseerd van in totaal € 11,5 mln. Deze is voornamelijk veroorzaakt door lagere loonkosten omdat een aantal vacatures in de formatie en in de categorie M voor P niet is vervuld. De afwijkingen op onderdelen kunnen als volgt toegelicht worden:

Toelichting op de loonkosten (A+B)

De loonkosten van de provincie Zuid-Holland bestaan voor het grootste gedeelte uit de kosten voor de vaste formatie. Daarnaast is een aantal medewerkers in tijdelijke dienst. Deze laatste categorie wordt incidenteel uit de materiële middelen gedekt. De totale loonkosten (A+B in de tabel Totaalbeeld) zijn € 10 mln onder budget gebleven. De belangrijkste reden daarvoor is dat de provincie het afgelopen jaar niet al haar vacatures kon vullen. Dit effect is nog versterkt doordat het moeilijk is gebleken om de opwaartse bijstellingen uit de voorjaarsnota snel in te zetten. De huidige krappe arbeidsmarkt leidt tot vertragingen bij het aannemen van personeel.

Toelichting op de kosten voor de inhuur van externen (C)

Er zijn verschillende redenen waarom we gebruik maken van inhuur. De belangrijkste zijn:

1. Snelle en tijdelijke invulling van (moeilijk vervulbare) vacatures
2. Vervanging bij (langdurige) ziekte
3. Ontbreken van specifieke kennis en expertise
4. Tijdelijke (extra) capaciteit bij (beleids)intensivering en/of piekdruk

Afgelopen jaar is de totale externe inhuur ongeveer conform budget geweest. Dit is ondanks het feit dat er op een aantal plaatsen extra inhuur is geweest om te compenseren voor vacatures die niet opgevuld konden worden. Er is dus relatief veel ingehuurd onder categorie 1 van bovenstaande lijst.

Toelichting op de kosten van detacheringen en ontvangsten uit detacheringen en UWV (D+E)

Voor de inzet van arbeid maken we ook gebruik van detacheringen. Per saldo detacheren we meer medewerkers naar elders dan dat we mensen van elders binnen de provincie detacheren. Daarnaast krijgen we vergoedingen van het UWV bij zwangerschap. Deze uitgaven en inkomsten zijn lastig voorspelbaar en zijn daarom neutraal begroot. Per saldo hebben we extra inkomsten (gesaldeerd) van € 1,36 mln gegenereerd. De kosten en baten van detacheringen hangen nauw samen met de kosten van de formatie en de externe inhuur. Deze dienen dus in samenhang met de overige arbeidskosten gezien te worden.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens voor de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van de [organisatie](#).

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

We zijn een kennisintensieve organisatie, waar vakmensen hun werk doen en waarde toevoegen aan complexe maatschappelijke opgaven. Binnen onze organisatie werken daarom mensen met diverse achtergronden en expertises. Zuid-Holland is een regenboogprovincie. Wij zijn een diverse en inclusieve organisatie. Racisme, antisemitisme, discriminatie en uitsluiting worden niet getolereerd. Instroom van jonge medewerkers, doorstroom en behoud van kennis en ervaring in de organisatie vinden we belangrijk. We zetten in op talent. We lopen bij het aanbieden van participatiebanen voorop.

De Zuid-Hollandse organisatie zet samen met haar werknemers in op de slagkracht van de provinciale organisatie vergroten. We willen een doelgerichte en kostenbewuste organisatie zijn. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten, maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Zeker voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk. We werken steeds meer opgegevericht en integraal en daarmee werken we aan één uitvoeringsagenda. De Omgevingswet biedt goede mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderende technologische mogelijkheden. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken, waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

Onze werkwijze kenmerkt zich door de volgende uitgangspunten:

1. 'Practice what you preach'. Wat de provincie vertelt aan anderen voert zij in haar eigen organisatie ook door;
2. Opgavegericht werken en strategische personeelsplanning inzetten;
3. Leren en professionaliseren. Als organisatie leren we voortdurend, maken we meer participatie mogelijk, en werken we aan inclusiviteit en digitale vaardigheid;
4. Wij stellen ons op als proeftuin en 'launching customer'. De provincie verwerkt leerervaringen vervolgens in beleid en projecten;

Alle bedrijfsvoeringsdisciplines zijn betrokken bij de realisatie van de opgaven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

We zijn een kennisintensieve organisatie, waar vakmensen hun werk doen en waarde toevoegen aan complexe maatschappelijke opgaven. Binnen onze organisatie werken daarom mensen met diverse achtergronden en expertises. Zuid-Holland is een regenboogprovincie. Wij zijn een diverse en inclusieve organisatie. Racisme,

antisemitisme, discriminatie en uitsluiting worden niet getolereerd. Instroom van jonge medewerkers, doorstroom en behoud van kennis en ervaring in de organisatie vinden we belangrijk. We zetten in op talent. We lopen bij het aanbieden van participatiebanen voorop.

De Zuid-Hollandse organisatie zet samen met haar werknemers in op de slagkracht van de provinciale organisatie vergroten. We willen een doelgerichte en kostenbewuste organisatie zijn. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten, maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Zeker voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk. We werken steeds meer opgavegericht en integraal en daarmee werken we aan één uitvoeringsagenda. De Omgevingswet biedt goede mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderende technologische mogelijkheden. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken, waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

Onze werkwijze kenmerkt zich door de volgende uitgangspunten:

5. 'Practice what you preach'. Wat de provincie vertelt aan anderen voert zij in haar eigen organisatie ook door;
6. Opgavegericht werken en strategische personeelsplanning inzetten;
7. Leren en professionaliseren. Als organisatie leren we voortdurend, maken we meer participatie mogelijk, en werken we aan inclusiviteit en digitale vaardigheid;
8. Wij stellen ons op als proeftuin en 'launching customer'. De provincie verwerkt leerervaringen vervolgens in beleid en projecten;

Alle bedrijfsvoeringsdisciplines zijn betrokken bij de realisatie van de opgaven.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

De begroting biedt ruimte om veel van onze ambities te realiseren, maar dwingt ook tot scherpe keuzes. Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en de inkomsten en uitgaven zijn meerjarig structureel in evenwicht. We verbeteren onze financiële planning om zo realistisch mogelijk te begroten. We houden financiële ruimte om in te spelen op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities waarbij rekening wordt gehouden met tegenvallers. Daarnaast worden jaarlijks verschillende P&C-producten opgeleverd en wordt op juridisch en financieel gebied geadviseerd over onder andere (complexe) financieringsvormen in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften. Met ingang van het verslagjaar 2022 moeten Gedeputeerde Staten als gevolg van een wetwijziging een rechtmatigheidsverantwoording opstellen. We zijn voorbereid op deze wetwijziging en draaien bij Jaarrekening 2021 proef met de rechtmatigheidsverantwoording. We herijken samen de financiële spelregels. Zo is in 2021 de financiële verordening aangepast en vastgesteld door Provinciale Staten.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding, die adequaat de organisatie en medewerkers faciliteert. Ook afgelopen jaar hebben facilitaire activiteiten bijgedragen aan de maatschappelijke opgaven, of het nu gaat om duurzame inkoop, een energieneutrale verbouwing van ons kantoor en of elektrificatie van ons wagenpark.

De verduurzaming van ons vastgoed is voortgezet in lijn met de bestuurlijke afspraken binnen het Interprovinciaal Overleg en Energie Rijk Rotterdam Den Haag (ERDH). De renovatie van gebouw-C is inmiddels ver gevorderd en de transitiefase gebouw-C is voorbereid.

De in 2020 gestarte verkenningfase voor renovatie van de overige bouwdelen van het provinciehuis en de buitenlocaties wordt voortgezet. Fase 1, de parkeerkelder, van het project brandveiligheid is afgerond en fase 2 is voorbereid.

Er is in 2021 waar mogelijk een duurzamer en gezonder aanbod van etenswaren in het provinciehuis ingevoerd. Gezien de coronapandemie is de facilitaire dienstverlening aangepast. Dit heeft doorgewerkt in onder andere huisvesting en vastgoed en financiën. De terugkeer van medewerkers naar het provinciehuis is voorbereid. Terugkeer is afhankelijk van de stand van zaken rond corona.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

De begroting biedt ruimte om veel van onze ambities waar te maken, maar dwingt ook tot scherpe keuzes.

Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en de inkomsten en uitgaven zijn meerjarig structureel in evenwicht.

We verbeteren onze financiële planning om zo realistisch mogelijk te begroten. We houden financiële ruimte om in te spelen op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities waarbij rekening wordt gehouden met tegenvallers.

Daarnaast leveren we jaarlijks verschillende Planning & Control-producten en adviseren we op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

Met ingang van het verslagjaar 2022 moeten Gedeputeerde Staten als gevolg van een wetswijziging een Rechtmatigheidsverantwoording opstellen. We zijn voorbereid op deze wetswijziging en draaien bij jaarrekening 2021 proef met de rechtmatigheidsverantwoording.

We herijken samen met Provinciale Staten de financiële spelregels. Zo is in 2021 de financiële verordening aangepast en vastgesteld door Provinciale Staten.

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Daar waar onze provinciale ambities overlappen met EU-beleid, vormen EU-subsidies een belangrijke financieringsbron om deze waar te maken. Deze paragraaf biedt een overzicht van de stand van zaken van alle EU-subsidieprogramma's waarbij de provincie een formele rol vervult bij de toekenning en/of uitvoering én alle EU-subsidieprojecten waaraan de provincie zelf als partner deelneemt. De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de corresponderende beleidsambities, zoals opgenomen in deze jaarstukken.

2021 was het eerste jaar van de *EU-programmaperiode 2021-2027*, maar fungeerde voor de meeste EU-programma's voornamelijk als transitiejaar. De beschikbare middelen binnen de programma's voor de periode 2014-2020 waren nagenoeg uitgeput, terwijl voor de nieuwe programma's de laatste details met de Europese Commissie nog moesten worden uit onderhandeld. De verwachting is dat de meeste nieuwe programma's in de eerste helft van 2022 worden goedgekeurd en ook hun eerste oproepen zullen lanceren.

De totale (financiële) baten van EU-subsidies voor onze regio lopen maar in zeer beperkte mate via de provinciale jaarrekening. Om dit totaal toch inzichtelijk te maken, laten we via de [EU-subsidiemonitor](#) jaarlijks zien hoeveel middelen uit de verschillende programma's in Zuid-Holland per opgave landen. Uit de meest recente monitor (peildatum 1-3-2021) blijkt dat in de voorbije *EU-programmaperiode 2014-2020* in totaal 2.349 unieke partners uit Zuid-Holland hebben deelgenomen aan 5.021 Europese projecten. Gezamenlijk hebben deze partners in totaal bijna € 2,2 mld aan EU- middelen ontvangen (als er wordt gecorrigeerd voor de TNO-vestigingen buiten Zuid-Holland en de rijksoverheid valt dit bedrag circa 20% lager uit).

Regievoering op EU-programma's

Kansen voor West II (EFRO)

Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstedelijke provincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (P4G4) dat uitvoering geeft aan het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West. Het is de bedoeling om de regionale economie in de Randstad een innovatieve en duurzame impuls te geven. Dit gebeurt door subsidies te verstrekken aan het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden in de regio.

Eind 2020 waren alle Kansen voor West 2-middelen voor de *EU-programmaperiode 2014-2020* al beschikbaar. Er zijn in 2021 daarom geen nieuwe projecten met Kansen voor West 2-middelen gefinancierd. Wel liep de uitvoering van veel Kansen voor West 2-projecten nog door. Deze projecten moeten uiterlijk eind 2023 zijn afgerond. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de beschikbare middelen voor het Zuid-Hollandse deel van Kansen voor West 2. De provincie heeft in deze periode ookcofinanciering beschikbaar gesteld. Hierdoor konden meer projecten worden gefinancierd dan met enkel EFRO-middelen en kon in sommige openstellingen een hoger subsidiepercentage worden gehanteerd. Doordat projectpartners ook een eigen bijdrage moeten leveren, bedraagt de totale investering in innovatieve en duurzame projecten minimaal een factor twee. In 2022 start het Kansen voor West 3-programma en zullen de eerste middelen voor de *EU-programmaperiode 2021-2027* worden weggezet.

Financieel overzicht Kansen voor West 2 (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	€ 33,8
Rijkscofinanciering voor de provincie Zuid-Holland	€ 7,9
Cofinanciering provincie Zuid-Holland	€ 12,9
Totale publiek investering	€ 54,6

REACT-EU

Door de coronacrisis zet de Europese Commissie (EC) in op herstel en weerbaarheid van de Europese economie. Hiervoor stelde de EC in 2020 naast het reguliere Meerjarig Financieel Kader (MFK) eenmalig aanvullende middelen ter beschikking via *NextGenerationEU*. Eén van de specifieke instrumenten hiervoor is het REACT-EU programma. De voor Nederland beschikbare middelen worden via de landsdelige programma's van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) weggezet. Voor Zuid-Holland is dit het Kansen voor West 2-programma.

REACT-EU middelen moeten uiterlijk eind 2023 zijn besteed en verantwoord. Door deze hoge tijdsdruk zijn in februari 2021 de voor Zuid-Holland beschikbare middelen nagenoeg in één keer weggezet. Dit is gebeurd via openstellingen op drie thema's: (i) innovatie; (ii) verduurzaming van de gebouwde omgeving; en (iii) verduurzaming van het Havenindustriële complex (HIC). De resterende middelen voor het thema innovatie zullen in 2022 worden gebruikt voor voucherregelingen. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de beschikbare middelen voor het Zuid-Hollandse deel van REACT-EU. Doordat projectpartners een eigen bijdrage moeten leveren, bedraagt de totale investering in innovatieve en duurzame projecten minimaal een factor twee.

Financieel overzicht REACT-EU (2021-2023) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	€ 14,7
Rijkscofinanciering voor de provincie Zuid-Holland	€ 2,6
Cofinanciering provincie Zuid-Holland	€ 0,0
Totale publiek investering	€ 17,3

Plattelandontwikkelingsprogramma 3 (ELFPO)

De middelen uit het Plattelandontwikkelingsprogramma 3 (POP3) worden hoofdzakelijk ingezet binnen de kaders van het programma Zuid-Hollands Groen en het provinciale ambitiedocument 'Samen voor een flinke sprong: Innovatieagenda Duurzame Landbouw.' De EU heeft hiervoor € 27,5 mln beschikbaar gesteld, op voorwaarde dat de provincie en waterschappen een zelfde bedrag cofinancieren, waardoor het totale investeringsbudget wordt verdubbeld. Het werkelijke bedrag aan investeringen in Zuid-Holland ligt nog hoger, omdat subsidie-ontvangende partijen zelf ook een deel van de projectkosten dragen (variërend van 20% tot 70%, afhankelijk van de maatregel). Door vertraging van het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) is POP3 verlengd tot eind 2022. Voor deze verlenging zijn in 2021 extra middelen van € 9,2 mln beschikbaar gesteld. Eind 2021 zijn alle beschikbare middelen voor de *EU-programmaperiode 2014-2023* aangevraagd en verplicht. Een aantal gefinancierde projecten is momenteel nog in uitvoering en moeten uiterlijk in 2025 worden afgerond.

Financieel overzicht POP3 (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	€ 32,1
Cofinanciering provincie Zuid-Holland en waterschappen	€ 32,1
Totale publieke investering	€ 64,2

Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ELFPO)

Agrariërs kunnen beheer gericht op natuurwaarden versterken gesubsidieerd krijgen uit het programma Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb). Het ANLb richt zich in Zuid-Holland in de eerste plaats op weidevogels. Daarnaast wordt ingezet op akkerranden, natte dooradering, landschapselementen en water. Ook bij het ALNb komen de EU-middelen alleen beschikbaar als de provincie en waterschappen zelf een bedrag cofinancieren. In

2014 zijn meerjarige subsidies verleend aan de agrarische collectieven die het natuurbeheer uitvoeren. Deze subsidies lopen in de uitvoering door tot eind 2022.

Financieel overzicht ANLb (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	€ 39,9
Cofinanciering provincie Zuid-Holland	PM
Cofinanciering waterschappen	PM
Totale publieke investering	PM

Uitvoerende rol EU-Programma's

Interreg

De provincie heeft bij verschillende Interregprogramma's een rol in de uitvoering van het programma. Als provincie hebben we geen directe zeggenschap over de middelen van deze programma's, maar zijn we wel in meer of mindere mate betrokken bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

A-programma's

De provincie heeft voor de *EU-programmaperiode 2014-2020* in totaal € 4 mln aan cofinanciering beschikbaar gesteld om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interreg te stimuleren. Hiervan is uiteindelijk € 3,6 mln toegekend. Mede hierdoor is er over de gehele programmaperiode ruim € 50 mln aan EU-middelen uit Interregprogramma's aan Zuid-Hollandse partijen toegekend. Omdat projectpartners binnen deze programma's ook een eigen bijdrage leveren, ligt het daadwerkelijke bedrag aan investeringen in Zuid-Holland hoger. De uitvoering van deze projecten kan, afhankelijk van het programma, nog doorlopen tot eind 2022 of eind 2023.

Financieel overzicht Interreg A / B / C (2014-2020) (bedragen x € 1mln)	
Interreg A / grensoverschrijdend / EU-middelen voor Zuid-Hollandse partijen	€ 28,6
Interreg B / transnationaal / EU-middelen voor Zuid-Hollandse partijen	€ 20,7
Interreg C / pan-Europees / EU-middelen voor Zuid-Hollandse partijen	€ 1,9
Cofinancieringsregeling Interreg provincie Zuid-Holland	€ 3,6
Totale publieke investering	€ 54,8

Deelname aan EU-projecten

De provincie als organisatie kan zelf ook subsidie aanvragen voor projecten. Hierbij zijn er drie opties die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observerende partner. De provincie is momenteel op alle drie de manieren actief.

Omdat veel programma's in 2021 nog geen openstelling konden lanceren, waren er dit jaar geen nieuwe provinciale projectdeelnames. Wel kregen twee reeds afgesloten projecten, SWARE en S34Growth, nieuwe middelen om aanvullende activiteiten uit te voeren. Ook werd er één project, de RH2INE Kickstart-study, succesvol afgesloten. Deelname van de provincie aan EU-projecten wordt via de inhoudelijke ambities verantwoord, omdat deze altijd horen bij te dragen aan de realisatie van provinciale ambities. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de 13 EU-projecten waar de provincie in de *EU-programmaperiode 2014-2020* aan heeft deelgenomen. In deze periode kreeg de provincie Zuid-Holland in totaal voor ruim aan € 11 mln subsidie toegekend. De bedragen in de tabel betreffen in de eerste plaats de bij aanvang begrote projectkosten voor de provincie en bijbehorende maximale hoogte van de toegekende subsidie.

Er bestaat echter een belangrijk verschil tussen toegekende EU-subsidie en gerealiseerde EU-subsidie. Dit komt omdat bijna alle EU-programma's de subsidie uitkeren door per kostendeclaratie een vast subsidiepercentage uit te betalen. De toegekende subsidie dient daarbij enkel als plafond. Mochten de gemaakte projectkosten bijvoorbeeld lager uitvallen dan bij aanvang begroot, wordt de subsidie naar rato uitbetaald en valt de gerealiseerde subsidie ook lager uit. Voor de afgesloten projecten zijn daarom tevens de daadwerkelijk gemaakte projectkosten en de gerealiseerde subsidie opgenomen.

Naam project programma	Rol provincie	Looptijd	Begrote projectkosten PZH	Gemaakte projectkosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
Smart Pilots <i>Interreg Europe</i>	Partner	1-4-2016 31-3-2020	€ 163.456	€ 138.938	€ 138.938	€ 103.862
MET-Certified <i>Interreg 2 Zeeën</i>	Observer	1-9-2016 31-12-2019	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
FRAMES <i>Interreg NSR</i>	Leadpartner	28-9-2016 29-9-2029	€ 968.484	€ 846.548	€ 484.242	€ 423.274
STAR2Cs <i>Interreg 2 Zeeën</i>	Observer	13-7-2017 28-2-2021	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
RH2INE Kickstart Study <i>CEF</i>	Leadpartner	2-3-2020 31-10-2021	€ 400.000	€ 364.697	€ 200.000	€ 182.349
CLINSH <i>LIFE</i>	Leadpartner	1-9-2016 28-2-2022	€ 3.149.224		€ 1.889.524	
JIVE2 <i>FCH-JU</i>	Partner	1-1-2018 31-12-2023	€ 8.894.438		€ 3.105.921	
NEFERTITI <i>Horizon 2020</i>	Partner	1-1-2018 1-9-2022	€ 59.644		€ 59.644	
NEXTGEN <i>Horizon 2020</i>	Partner	1-7-2018 1-7-2022	€ 116.250		€ 116.250	
SecureNL <i>CEF</i>	Leadpartner	1-11-2018 31-12-2022	€ 1.200.000		€ 238.920	
Smart Hy-Aware <i>Interreg Europe</i>	Partner	1-8-2019 31-7-2023	€ 200.675		€ 170.574	
Upcycle Your Waste <i>Interreg 2 Zeeën</i>	Observer	10-12-2019 30-9-2022	Nvt		Nvt	
All4- Biodiversity <i>LIFE</i>	Leadpartner	9-3-2020 8-3-2026	€ 2.803.079		€ 1.681.847	
DuWijZH <i>ELENA</i>	Leadpartner	1-10-2020 30-9-2023	€ 3.000.000		€ 2.700.000	
S34Growth <i>Interreg Europe</i>	Partner	1-4-2016 31-3-2023	€ 146.921		€ 124.883	
SWARE <i>Interreg Europe</i>	Partner	1-4-2016 13-8-2022	€ 138.197		€ 117.467	
Totalen			€ 21.240.367	€ 1.350.183	€ 11.028.209	€ 709.485

Er bestaat na vaststelling de mogelijkheid dat gedane uitgaven alsnog niet-subsidiabel worden bevonden door een tweedelijns audit. Dit risico en maatregelen om de negatieve effecten hiervan te gen te gaan ('mitigerende maatregelen') staan beschreven in paragraaf Weerstandsvormen en risicobeheersing [risico 17](#).

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert (financieringsbehoefte) en wat de gevolgen hiervan zijn, namelijk de rentelasten en de financieringsrisico's (rente- en kredietrisico's).

Financieringsbehoefte

In de financieringsparagraaf van de Begroting 2021 werd uitgegaan van het aantrekken van nieuwe langlopende schulden van in totaal € 378 mln en een aflossing op leningen van € 43,6 mln. Uiteindelijk is er naast de storting van de 2 leningen met uitgestelde storting van € 50 mln die in 2020 zijn aangetrokken geen nieuwe langlopende leningen aangetrokken, het totale aflossingsbedrag bedroeg € 42,3 mln. Het verschil tussen de begrote financieringsbehoefte en de werkelijke financieringsbehoefte is veroorzaakt door onderuitputting op investeringen en exploitatiebudgetten.

De gestorte leningen betreffen lineaire geldleningen die in 30 jaar worden afgelost. De looptijd van deze leningen is in grote lijnen gelijk aan de afschrijvingstermijnen van de (wegen)infrastructuur. Door deze relatief lange looptijd van deze leningen gecombineerd met een lineaire aflossing wordt aansluiting gezocht met de afschrijvingslasten. Daarnaast wordt hiermee het evenwicht gezocht tussen beheersing van renterisico en flexibiliteit voor de toekomst.

De financieringsbehoefte gedurende het jaar 2021 was wisselend vanwege pieken in de inkomsten en de uitgaven, zoals de jaarlijkse storting vanuit het BTW compensatiefonds eind juni en de jaarlijkse aflossingen en rentebetalingen aan het einde van het jaar en de subsidiebijdragen van het Rijk voor de Rijnlandroute. Vanwege deze fluctuaties is er gedurende het jaar ook gebruik gemaakt van kortlopende leningen met een looptijd tot 3 maanden. Er zijn in 2021 in totaal 5 kortlopende leningen aangetrokken met een negatieve rente van in totaal € 213.000.

Aangetrokken geldleningen Vanwege de onderuitputting op de investeringen en exploitatiebudgetten zijn er in 2021 geen nieuwe langlopende geldleningen aangetrokken.

De totale stand van de langlopende schulden bedroeg begin 2021 € 558,4 mln., hiervan is in 2021 een bedrag van € 42,3 mln afgelost. Door de storting van de 2 forwardleningen was de restantschuld eind 2021 € 616,1 mln. Het aandeel langlopende schulden op het balanstotaal bedraagt 31%. Naast bovenstaande langlopende leningen stond op 31-12-2021 nog een kortlopende lening van € 50 mln. op de balans.

Ondanks het feit dat er in 2021 sprake was van een financieringsbehoefte zijn er in 2021 perioden geweest met tijdelijk overtollige middelen. Deze tijdelijk overtollige middelen zijn conform de [Regeling schatkistbankieren decentrale overheden](#) ondergebracht bij het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

Rente

Bij het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen wordt de Regeling Schatkistbankieren gevolgd. De rente kan conform de Regeling Schatkistbankieren niet negatief zijn. Gedurende het gehele jaar 2021 was de rente bij de rekeningcourant van de schatkist 0%.

De rentetarieven waren in 2021 over gemiddeld over het hele jaar conform de tarieven waarmee rekening was gehouden bij de begroting 2021. Doordat er geen nieuwe leningen zijn aangetrokken, zijn de totale rentelasten alleen beïnvloed door de onderuitputting in 2021 en door een negatieve rentelast van € 213.000 bij de aangetrokken kortlopende leningen. Hierdoor ontstaat het volgende beeld :

Renteschema:				
De externe rentelasten over de korte en lange financiering				€ 14.904.025
De externe rentebaten (idem)			-/-	€ 112.121
Saldo rentelasten en rentebaten				€ 14.791.904
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ -		
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€ -		
De rentebaat van doorverstrekte leningen als daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€ -		
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				€ 14.791.904
Rente over eigen vermogen			+/+	€ -
Rente over voorzieningen			+/+	€ -
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				€ 14.791.904
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-/-	€ 14.945.747
Renteresultaat op het taakveld Treasury			-/-	€ 153.843

De rentelasten (combinatie van betaalde rente en ontvangen negatieve rente) bedroegen € 14,9 mln, een daling van € 1,5 mln ten opzichte van het jaar 2020. De totale rentelasten in 2021 bedroegen 2% van de totale inkomsten.

De totale aan de taakvelden toegerekende rente (de zogenaamde renteomslag) bedraagt € 14,9 mln. Dit bedrag is gebaseerd op het verwachte saldo rentelasten en rentebaten bij de Voorjaarsnota 2021. Conform de beleidsnota kostentoerekening en rente wordt bij de jaarrekening pas bij een afwijking van 25% een correctie toegepast op aan de taakvelden toegerekende rente.

In de wet Financiering decentrale overheden (Fido) zijn normen opgenomen om grote fluctuaties van de rente (lees renterisico's) te vermijden. Dit zijn de kasgeldlimiet voor de korte termijn en de renterisiconorm voor de lange termijn.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De norm voor de toegestane omvang van de opgenomen kasgelden is de bij Wet Fido bepaalde kasgeldlimiet. De limiet is een bedrag ter grootte van 7% van de jaarbegroting van de provincie bij aanvang van het verslagjaar zijnde € 52,9 mln. Hoewel in 2021 kortlopende geldleningen zijn aangetrokken, was overschrijding van de kasgeldlimiet niet aan de orde.

Renterisiconorm

Het renterisico op de langlopende leningen wordt berekend volgens een door de Wet Fido voorgeschreven norm. De wijzigingen in een langlopende leningenportefeuille worden getoetst aan een drempelbedrag voor de renterisiconorm. Het renterisico op de leningportefeuille is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening)
- Het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door nieuwe leningen aan te gaan (herfinanciering)

De drempel is voor de provincie 20% van het begrotingstotaal, voor 2021 is dit een bedrag van € 157,8 mln. De provincie heeft in 2021 voor € 42,3 mln afgelost en volledig geherfinancierd, op de lopende leningen hebben geen renteherzieningen plaatsgevonden. De ruimte onder de drempel is conform Begroting 2021 € 114 mln.

Leningen uit hoofde van publieke taak

- De provincie Zuid-Holland heeft sinds 2012 twee rentedragende leningen uitstaan bij de gemeenten Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. Deze leningen zijn verstrekt tot en met 2024 voor de overdracht van Ruimte-voor-Ruimte rechten en de dekking van het tekort op de grondverwerving voor het project Groenzone. De leningen van oorspronkelijk in totaal € 3,9 mln zijn eind 2021 afgelost tot € 1 mln.
- De renteloze leningen die in 2016 zijn verstrekt aan acht agrarische collectieven voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), zijn in 2019 afgelost. Vijf collectieven hebben een lagere nieuwe lening gekregen voor de herfinanciering met een looptijd tot 2022. Het saldo van deze leningen is eind 2020 € 0,3 mln.
- In 2017 is een renteloze lening verstrekt uit het revolverend Verenfonds aan Veerexploitant Irimar BV ten behoeve van de veerdienst Krimpen aan de Lek – Kinderdijk. Het saldo van de lening bedraagt eind 2021 € 0,4 mln en loopt tot 2032.
- Uit het revolverend Verenfonds zijn twee leningen verstrekt aan Ottevanger OV Exploitatie B.V. en Ottevanger Veren B.V., deze zijn overgenomen door ODV. Het saldo van deze leningen bedraagt eind 2021 € 0,5 mln.
- In 2018 is een lening verstrekt aan het Warmtebedrijf Rotterdam voor € 0,7 mln met een looptijd tot in 2019, deze lening is verlengd. In 2019 en 2020 zijn nieuwe leningen verstrekt aan het Warmtebedrijf. Het totale saldo aan openstaande leningen (inclusief de rente) bedraagt € 7,6 mln.

In totaal bedraagt de stand van de verstrekte leningen eind 2020 € 9,7 mln.

Het totaal van de garanties bedraagt eind 2021 € 15,3 mln. Voor een verdere specificatie zie de uitleg bij de Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR).

Paragraaf Grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Provinciale Staten hebben op 31 januari 2018 de nota 'Naar een opgavegericht Grondbeleid' 2018-2021' vastgesteld. Dit vormt de basis voor uitvoering van het grondbeleid in 2021.

Het grondbeleid biedt belangrijke instrument om provinciale doelen te bereiken. Het omvat het beheer en exploitatie van eigen gronden, en aan- en verkopen van gronden voor met name groene en grijze doelen.

Daarnaast worden expertises voor haalbaarheid, uitvoerbaarheid, planeconomie en contractering voor grondbeleid ingezet voor beleids- en doelrealisatie. De provincie kiest voor een opgavegericht grondbeleid met een aantal kernwaarden waaraan voldaan moet worden.

Conform het kwadrantenmodel van de Nederlandse School voor het Openbaar Bestuur (NSOB) kan de provincie haar doelen bereiken volgens vier onderscheiden strategieën: in de rol van de rechtmatige, presterende, samenwerkende of meewerkende overheid. Deze strategieën kunnen in samenhang met elkaar worden gevoerd. Belangrijk is echter de notie in al deze strategieën, inclusief bovengenoemde expertises, de ruimtelijke implicaties van het provinciaal beleid te regelen.

De focus op de opgave en op betrokken partners vraagt maatwerk om samen met partners slimme oplossingen te zoeken en om strategische waardering van bestaande grondposities. Dit laatste kan tot de afweging leiden om grondposities ook vast te houden.

Maatwerkoplossingen zoeken en provinciale grondposities strategisch waarderen is een vast onderdeel van de provinciale werkwijze.

Binnen het grondbeleid worden 10 kernwaarden gehanteerd waaronder:

- grondbeleid is marktconform door taxaties en verstoort de markt niet;
- grondbeleid is transparant; uitgifte en verkoop is transparant en volgens het beginsel van gelijk speelveld;
- grondbeleid is gericht op economisch en maatschappelijk waardebehoud;
- strategische aankopen zijn mogelijk als Gedeputeerde Staten daartoe besluiten.

De provincie beschikt over een aantal publiekrechtelijke middelen om haar doelen te bereiken, zoals onteigening en voorkeursrecht. Onder de nieuwe Omgevingswet zal de provincie deze middelen blijven behouden. Bij onteigening wordt in de nieuwe Omgevingswet het principe doorgevoerd dat de overheid die onteigent tot die onteigening besluit. Nu vergt dat een besluit van de Kroon. Dit zal worden geregeld in de Aanvullingswet Grondeigendom, waarvan verwacht wordt dat die, op basis van de Omgevingswet, op z'n vroegst per 1 juli 2022 van kracht wordt. In 2019 is gestart, als onderdeel van het programma invoering omgevingswet, met de invoering van de Aanvullingswet grondeigendom binnen de provincie.

Naast het grondbeleid hebben GS de volgende kaders vastgesteld; als basis voor de uitvoering in 2021:

Handelingskader pacht 2018-2021, Pachtprijzenbesluit 2021, Handelingskader

Uitvoering van het grondbeleid in 2021

Algemeen

In 2021 zijn 125 grondtransacties en 197 nieuwe beheerovereenkomsten (pacht, huur en bruikleen) afgesloten.

Het betreft de volgende aan- en verkoop/zakelijk recht transacties:

1. verkopen verspreid bezit	38
2. verkopen grond voor grond	7
3. aan/verkoop infrastructuur	52
4. aankopen/verkoop groen NNN/RODS	28
5. steunpunten DBI	0
6. verkoop dienstwoning	0

Onderhanden en nieuwe beheerovereenkomsten:

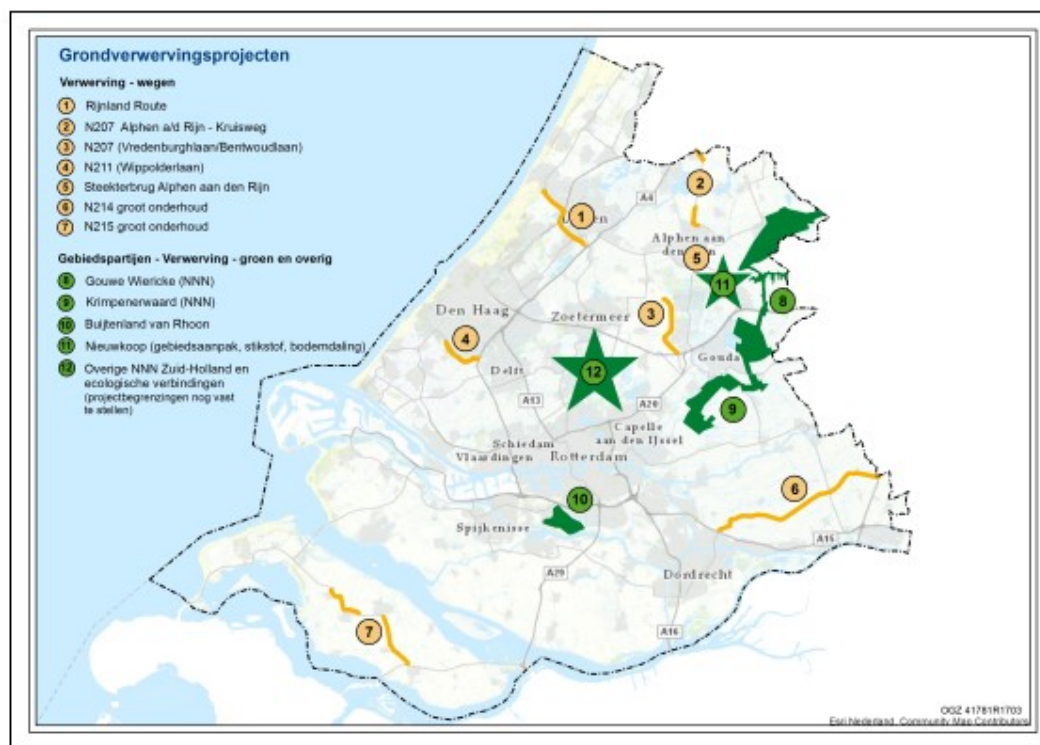
	Totaal	Nieuw in 2021
1. Erfpachtovereenkomsten(lopend)	8	
2. Pacht geliberaliseerd 1 jarig	173	173
3. Pacht geliberaliseerd langer dan 1 jaar	14	14
4. Huurovereenkomsten grond	150	7
5. Huurovereenkomsten voormalige dienstwoningen	4	-
6. Jacht en visovereenkomsten	38	-
7. Ingebruikgevangscontracten	29	3

In het kader van de Natuurnetwerk Nederland (NNN) opgave zijn er 24 zelfrealisatieovereenkomsten onderhanden waarbij in 13 overeenkomsten ook afspraken over pacht, koop of ruil van provinciale grond worden gemaakt. Dit speelt in de Krimpenerwaard. In 2021 zijn 10 uitvoeringsovereenkomsten ondertekend waarbij vervolgens de kwalitatieve verplichting bij het Kadaster wordt ingeschreven.

De provincie heeft in 2021 voor circa € 9 mln aan gronden aangekocht (incl. opbrengsten opstalrechten e.d.) en voor circa € 6 mln verkocht voor verschillende programma's en projecten. De opbrengsten uit pacht en huur bedroegen circa € 1,2 mln. In deze paragraaf Grondbeleid wordt niet ingegaan op vastgoedkosten en - opbrengsten voor de huisvesting van de provinciale organisatie.

Programma's en projecten

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste programma's en projecten waaraan de provincie voor grondzaken in 2021 een bijdrage heeft geleverd, verdeeld naar categorie. Voor de leesbaarheid zijn tal van kleinere projecten, zoals fietspaden of aanpassingen van rotondes, kruispunten, wegverbreding in het kader van groot onderhoud weggelaten.

Bron: Kartografie provincie Zuid-Holland.

Verkeer- en vervoerprojecten

De provinciale verwervingsportefeuille voor verkeer en vervoer heeft betrekking op aanleg, onderhoud en aanpassingen van provinciale infrastructuur (wegen, fietspaden en vaarwegen). De provincie heeft in 2021 hiervoor gronden verworven en/of is zakelijke rechten overeengekomen. In sommige gevallen dient er meer grond verworven te worden dan strikt noodzakelijk is voor het beoogde werk. De reden hiervoor is dat het restant voor de eigenaar niet meer te exploiteren is en/of dat door de aankoop van de extra gronden de totale verwerving sneller verloopt. Dit surplus aan gronden wordt zo spoedig mogelijk doorverkocht of geruild en ontvangen middelen vloeien terug naar het projectbudget. Ook worden er gronden geruild of overgedragen met mede-overheden (Rijk, gemeente en waterschappen) als de beheer- en onderhoudsgrenzen hier aanleiding toe geven. Voor de infrastructuur hebben er in 2021 52 aankoop- en verkooptransacties plaatsgevonden: circa € 2 mln aan aankopen en circa € 1 mln aan verkopen. Deze aan- en verkopen zijn begroot en uitgevoerd binnen de diverse programma's.

De grootste transacties in 2021 omvatten de volgende projecten: Rijnlandroute, N215 en de N211.

Het grootste infraproject is de Rijnlandroute. Dit project is op te delen in drie deelprojecten. Voor het deelproject, gelegen tussen de A4 en de A44 tot en met knooppunt Leiden West (hoofdcontract), zijn de verwervingen afgerond. Voor het deelproject Tjalmaweg moeten nog enkele perceelsgedeelten worden verworven voor een aanpassing van een hoofdwatgang en voor het deelproject Europalaan moet nog 1 perceel worden verworven voor een aanpassing van de plangrens. Inmiddels is er gestart met de verkoop van overhoeken en enkele gebouwen en met grondruilen met de diverse gemeenten.

De infrastructuurprojecten Bentwoudlaan, verlengde Bentwoudlaan en Hazerswoude-Dorp zijn in samenhang georganiseerd. In 2021 is gestart met de taxatie en eerste aankoop voor de Bentwoudlaan. De verwerving voor het project Wippolderlaan/N211 is in 2019 gestart met speciale aandacht voor de verzorgingsplaats en de daarbij de volgen procedure. Dit heeft tot overeenstemming voor één aankoop in 2021 geleid.

Voor het tracé N215 Oude Tonge-Middelharnis is groot onderhoud gepland en zijn gesprekken over de aankoop van gronden gestart. In de eerste zaken is tot overeenstemming gekomen. De verwachting is dat niet met iedereen minnelijk overeenstemming mogelijk is. Voor die gevallen wordt nu een onteigening voorbereid en is de administratieve onteigeningsprocedure inmiddels gestart met de aanvraag van het Koninklijk Besluit.

Eind 2020 / begin 2021 is de gerechtelijke procedure voor verwerving van grond voor de P+R Heinenoord afgerond.

In 2016 is gestart met een planmatige uitvoering van de Wet Herverdeling Wegenbeheer (WHW). Dit betekent dat het eigendom van wegen, die reeds beheerd worden door gemeenten of waterschappen, ook daadwerkelijk worden overgedragen. Inmiddels heeft de provincie met vrijwel alle gemeenten en waterschappen overeenstemming bereikt over eigendomsoverdracht en is in 2021 het eigendom geregeld. Er resteren nog enkele percelen die in samenhang met de Rijnlandroute worden opgepakt voor de gemeente Leiden. De WHW is daarmee vrijwel geheel afgerond.

Bij infrastructuurprojecten wordt (financiële) planning, voortgang en verantwoording gerapporteerd via het Programma Zuid-Hollands Infrastructuur (PZI). De projecten maken onderdeel uit van de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland.

Projecten Natuurnetwerk Nederland (NNN)

De Krimpenerwaard is met 2.250 ha één van de grootste natuur- en wateropgaven binnen de provincie. Inmiddels heeft de provincie ca. 640 ha in eigendom verworven, terwijl de stichting Het Zuid-Hollands Landschap circa 1.160 ha in eigendom heeft. Het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard is op 5 maart 2019 vastgesteld. Hiermee is de beoogde natuurontwikkeling ruimtelijk vastgelegd, waarna de gemeente Krimpenerwaard de Kroon heeft verzocht om de nog niet verworven gronden voor onteigening aan te wijzen, zodat de plannen uitgevoerd kunnen worden. Inmiddels is deze (administratieve) onteigeningsprocedure afgerond. Voor de uitvoering van het bestemmingsplan zijn bij Koninklijk Besluit van 29 oktober 2020, nr. 2020002204, benodigde (gedeeltelijke) percelen voor onteigening aangewezen. Het besluit is openbaar gemaakt in de Staatscourant van 16 november 2020 nr. 59180.

Onteigening is een uiterste middel (ultimum remedium). Een belangrijke strategie is zelfrealisatie, waarbij met partijen uit het gebied afspraken worden gemaakt om de beoogde natuurdoelen door hen zelf te laten uitvoeren en beheren. Om dit proces te faciliteren is een instrumentenkoffer beschikbaar, waarin onder andere is geregeld dat zelfrealisatoren provinciale gronden kunnen pachten om zodoende een gezonde bedrijfsvoering te behouden. De gesprekken over zelfrealisatie moeten uiteindelijk resulteren in een uitvoeringsovereenkomst. In 2020 heeft de inzet op zelfrealisatie geleid tot de eerste getekende uitvoeringsovereenkomst. In 2021 zijn nog tien uitvoeringsovereenkomsten ondertekend, waarmee het totaal op elf ondertekende uitvoeringsovereenkomsten voor zelfrealisatie komt. Ook in het eerste kwartaal van 2022 zal naar verwachting nog een aantal uitvoeringsovereenkomsten ondertekend worden.

Eind 2021 is nog circa 235 ha betrokken in deze onteigeningsprocedure. Het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard is medio mei 2021 onherroepelijk geworden. Dat is het startsein geweest om de juridische onteigeningsprocedure te starten. Als eerst zijn zeven partijen waarbij alleen over verwerving wordt gesproken gedagvaard. Begin 2022 volgen ook de partijen die zelfrealisatie onderzoeken, maar waar nog geen uitvoeringsovereenkomst is getekend. In 2022 gaat gestart worden met de inrichting van de natuur. Voor het beheer van de provinciale gronden is het Natuurbeheer Collectief Krimpenerwaard (NBC) opgericht. In 2021 is een 6-jarige pachtovereenkomst voorbereid (2022-2027) met het NBC. Het NBC gaat de gronden vanaf 2022 in onderpacht uitgeven voor natuurbeheer. Daarnaast is het NBC ook loket voor de zelfrealisatoren om subsidie aan te vragen en kennis uit te wisselen.

Voor het project Gouwe Wiericke lopen in overleg met het programmabureau Veenweiden in deelprojecten verschillende acties. Deze variëren van advies over aan/verkoop, ruilingen, verwervingsgesprekken tot acties om gebiedspartijen in staat te stellen om verwerven. De volgende resultaten zijn geboekt:

- Het eerste deel van de ruilovereenkomst met Natuurmonumenten in Reijgeborg 2 is gepasseerd bij de notaris, het tweede deel volgt in 2024 door de inrichting.
- De verkoop van grond in het project Meijegraslanden aan Natuurmonumenten is gedaan en er is een transactie in Bodengraven Noord gepasseerd.
- In het project Westveen zijn diverse overeenstemmingen bereikt door Natuurmonumenten om de NNN uit te voeren, met steun van de provincie.
- In het project Abessinië komen we tot besluitvorming over de sloop van gebouwen en verkoop van de grond aan de eindbeheerder Staatsbosbeheer.
- Er wordt gewerkt aan meerdere grondruilingen.

Voor het gebied Leenheerenpolder heeft er in 2021 een openbare inschrijving plaatsgevonden voor verkoop van de nog in te richten gronden. Na publicatie in landelijke en plaatselijke kranten en vakbladen hebben zes partijen belangstelling getoond om mee te doen. De inschrijving is gegund aan Natuurmonumenten die ruimschoots heeft voldaan aan de gestelde voorwaarden. De gebiedspartijen van dit lopende gebiedsproces kunnen nu verder werken aan de inrichting van het gebied. Met Natuurmonumenten is gesproken over het afsluiten van een

(voor)koopovereenkomst voor afname van de gronden ná een succesvol doorlopen inrichtingsproces, tegen dan nader te bepalen voorwaarden. De overeenkomst wordt begin 2022 door de betrokken partijen ondertekend.

In 2020 is het programma voor de restantopgave NNN en Groene Verbindingen gestart (opgave Natuurnetwerk Zuid-Holland NNN-ZH). Dit betreft een opgave van 900 ha verdeeld over 67 projecten die uiterlijk in 2027 geborgd moeten zijn. In 2021 is hiervoor een aangepast Handelingskader NNN door Provinciale en Gedeputeerde Staten vastgesteld. In dit handelingskader staat dat ruilgronden gekocht kunnen worden en dat ná een poging tot vrijwillige verwerving, als het nodig is (deel)gebieden onteigend kunnen worden, zodat volledige schadeloosstelling kan worden geboden. Hierover moet dan wel op basis van een ruimtelijk plan een besluit worden genomen. In 2021 is dit nog niet aan de orde geweest. Daarnaast is het gehele grondinstrumentarium beschikbaar, dus ook zelfrealisatie. In 2021 zijn nog geen gronden verworven voor dit programma maar zijn wel diverse onderhandelingen gestart en is een grondstrategie voor een deelgebied opgesteld.

In het kader van de NNN hebben twaalf transacties plaatsgevonden. Het ging hierbij om circa € 2,5 mln aan aankopen en om circa € 1 mln aan verkopen.

Programma versterking boerenlandvogels

In 2021 is de kavelruil in de Zoetermeerse Meerpolder verwezenlijkt, waardoor er een aaneengesloten weidevogelgebied van circa 28 ha is ontstaan. Voor de inrichting van het gebied zijn de benodigde vergunningen aangevraagd, zodat de inrichtingswerkzaamheden na het broedseizoen in 2022 kunnen plaatsvinden. Voor het weidevogelgebied Zuidpolder van Delfgauw zijn de voorbereidende werkzaamheden voor een kavelruil inmiddels gestart. De bedoeling is om hier een aaneengesloten weidevogelgebied te maken van circa 100 ha. Dit is inclusief het bestaande natuurgebied de Groene Keijzer. De provincie wil dit weidevogelgebied aanwijzen als onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland (NNN).

Recreatiegebieden in provinciaal eigendom

In de startnotitie Sport en Recreatie (2020) is de keuze om recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen, bijgesteld. Er geldt niet langer een overdrachtstaakstelling voor de resterende provinciale recreatiegebieden; in plaats daarvan wordt er maatwerk per gebied geleverd. Dit betekent dat in ieder geval de gebieden worden overgedragen waarover bestuurlijke afspraken zijn gemaakt. In lijn hiermee zijn in 2021 het Oosterduinse Meer, Wandelbos Laakweg en (restpercelen van) Develbos overgedragen. Afgelopen jaar is ook de koopovereenkomst voor de Louisa- en Cannemanspolder getekend; dit recreatiegebied gaat naar de gemeente Dordrecht. Levering vindt in februari 2022 plaats.

Voor Bentwoud en Vlietland zijn er geen voornemens tot overdracht. Voor Bos Rhoon en Valkenburgse Meer-zuid wordt nog gekeken naar het optimale eindbeheer en de wijze waarop eigendom dit kan ondersteunen. Voor alle vier gebieden geldt dat het beheer door Staatsbosbeheer wordt uitgevoerd, op basis van een samenwerkingsovereenkomst.

Voor Vlietland is de erfpacht geregeld met het Recreatiecentrum Vlietland (RCV) dat, na toestemming van de provincie, gronden in ondererfpacht heeft uitgegeven.

Project Mainport Rotterdam/Buitenland van Rhoon

Naast de bouw van de Tweede Maasvlakte heeft het Project Mainport Rotterdam (PMR) de doelstelling om het leefklimaat rond Rotterdam te versterken door de uitvoering van 750 ha groene recreatie- en natuurgebieden. De provincie is verantwoordelijk voor het project Buitenland van Rhoon, als onderdeel van het PMR, dat in zijn geheel een Rijksopgave is. Buitenland van Rhoon beslaat in totaal een oppervlakte circa 600 ha (bruto). Volgensbesluitvorming van Provinciale en Gedeputeerde Staten eind 2016 is zijn de doelstellingen voor het gebied vertaald in een streefbeeld, dat in 2018 is opgeleverd. In 2018 is ook de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon opgericht, met daarin agrarische ondernemers en natuur- en recreatiepartijen. In november 2018 heeft de provincie met de gebiedscoöperatie een samenwerkingsovereenkomst gesloten over uitvoering van het streefbeeld met een looptijd van twaalf jaar. De provincie faciliteert dit proces en stelt onder andere financiële

middelen (waaronder gronden) ter beschikking op basis van de jaar- en meerjarenplannen van de gebiedscoöperatie. De gebiedscoöperatie is aan zet om de maatregelen uit het streefbeeld vóór 2027 uit te voeren. Nagenoeg alle (agrarische) ondernemers in het plangebied verkennen de mogelijkheid om het bedrijf te verkopen. Daartoe vinden onderhandelingen plaats met de provincie over de aankoop en sloop van oude bebouwing op basis van volledige schadeloosstelling. Datzelfde geldt voor diverse grondeigenaren/beleggers en de gebruikers hiervan. Inmiddels is er overeenstemming bereikt over de aankoop van circa 373 ha. De verworven grond komt na beëindiging van het (voortgezet) gebruik beschikbaar voor uitvoering van het streefbeeld. In 2021 heeft de provincie hiervoor ruim 237 ha ter beschikking gesteld aan de gebiedscoöperatie. In totaal is in 2021 circa € 4 mln aan grond gekocht.

Overzicht lopende onteigeningsprocedures

Project	Status procedure	Toelichting/aantal dossiers
Krimpenewaard	Gerechtelijke procedure	Koninklijk Besluit (KB) verkregen. Voor de eerste 7 dossiers een vervroegde schouw gehad op 26 en 28 oktober 2021. Dagvaardingen voor die zaken zijn in 2021 uitgegaan. In 2022 worden dagvaardingen uitgebracht aan diegenen met wie geen zelfrealisatie tot stand komt. In 2 van de genoemde 7 dossiers is overeenstemming bereikt. Daardoor kunnen de komende tijd besluiten en overdrachten plaatsvinden en de onteigening in die dossiers worden gestaakt.
N211 Wippolderlaan Wateringen	Administratieve procedure	Aanvraag KB ingediend medio augustus 2021. Concept-KB ter inzage. 18 november 2021 hoorzitting door de Kroon geweest.
N215 Goeree Overflakkee	Administratieve procedure	Aanvraag KB ingediend.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond

De provincie verkoopt een deel van haar gronden buiten de beleidsopgave om middelen te genereren voor de realisatie van de NNN. Dit wordt Grond-voor-Grond genoemd (GvG). In de periode tot 2027 moet circa € 151 mln netto (= € 180 mln bruto minus proces- en risicokosten, beheerkosten en boekwaarde) gerealiseerd worden.

In 2021 is voor in totaal circa € 2,3 mln aan grond verkocht (circa 10 ha). De totale opbrengstenraming voor de grondverkoop voor 2021 bedroeg € 3,3 mln. Hiermee ligt het gerealiseerde resultaat onder de prognose. Dit kwam vooral doordat onderhandelingsprocessen langer duurden dan geraamd. Naar verwachting zullen er in 2022 meer verkoopopbrengsten zijn. Door de lagere verkopen lagen ook de lasten (proceskosten en afwaarderingslasten verkochte gronden) in 2021 van € 0,5 mln onder de begrote lasten van € 0,9 mln. Tot en met 2021 is hiermee circa € 117 mln aan verkopen gedaan.

In 2020 heeft de tweejaarlijkse actualisatie van het GvG bezit plaatsgevonden. Naast een nieuwe taxatie van het provinciale GvG bezit is ook weer gekeken naar te verwachten proceskosten, risico's en beheerkosten. De resultaten van deze geactualiseerde business case zijn in 2021 in de begroting verwerkt.

Per 31-12-2021 beschikt de provincie nog over ruim 800 ha GvG grond. Het grootste deel hiervan ligt in de Krimpenewaard en dient/kan ingezet worden als ruilgrond voor de natuurontwikkeling aldaar.

Waarderingsbeleid groene grond

De aankoopprijs van de gronden die vallen binnen de NNN wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde en als zodanig op de balans gezet. Aankopen die buiten de begrenzing vallen worden voor de aanschafprijs op de balans gezet.

Het verschil tussen de GvG-opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de uitvoering van de NNN. De voorraad groene grond ultimo 2021 heeft een boekwaarde van ca. € 20 mln. Deze is als volgt samengesteld:

- GvG-grond: ca. € 8,5 mln.
- NNN-grond: ca. € 11,7 mln (inclusief gronden met een weidevogel doelstelling).
- RodS-grond: € 0.

Marktprijsverstoring

De laatste uitgevoerde grondprijsmonitor stamt uit 2016 (uitgevoerd in 2017). Hieruit bleek dat de hoogte van de opbrengsten door de provincie niet sterk afwijken van de overige opbrengsten uit grondverkoop in Zuid-Holland. Daarnaast bleek ook dat de aantallen hectares die de provincie op de markt bracht niet van invloed was op het prijsniveau of de afzet. Op basis daarvan is gesteld dat het gehanteerde prijsbeleid marktconform was en er geen marktverstoring optrad.

Voor de daarop volgende jaren is het steeds niet mogelijk geweest om uit de jaarlijks door het kadaster aangeleverde data over de grondverkoop in het agrarische gebied in Zuid-Holland af te leiden in hoeverre de provincie marktconform en niet prijsverstoring werkt. Er zijn namelijk te weinig gegevens bruikbaar. Zo ook weer voor het jaar 2020. Dit is de reden dat ook voor 2021 geen monitor heeft plaatsgevonden. Mogelijk kan in 2022 op basis van de aangeleverde gegevens door het kadaster over 2021 wel een monitor opgesteld worden.

Tijdelijk Beheer

De meeste gronden die de provincie in afwachting van verkoop of inrichting in eigendom heeft, zijn verpacht in geliberaliseerde pacht. Het betreft vaak gronden in agrarisch gebruik, gronden met bestemming natuur (binnen de NNN-begrenzing) en gronden met een boerenlandvogel/weidevogel-doelstelling. Voor die laatste twee soorten gronden zijn beperkende voorwaarden in het pachtcontract opgelegd (zoals minder gebruik mest) en is een aangepaste pacht prijs gehanteerd. De pacht prijzen en voorwaarden 2022 zijn in het najaar 2021 door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

De pachtuitgifte 2021 is gedaan volgens het door Gedeputeerde Staten in 2018 vastgestelde Handelingskader pacht. De opbrengst van het tijdelijk beheer was circa € 1 mln, gebaseerd op 187 pachtvereenkomsten. In 2021 hebben we meer langjarige geliberaliseerde pachtvereenkomsten afgesloten, waaronder de geliberaliseerde pachtvereenkomsten met de zelfrealisatoren en het Natuur Beheer Collectief Krimpenerwaard (NBC).

De provincie bezit in 2021 circa 40 bebouwde locaties die beheerd moeten worden, waaronder woningen, voormalige steunpunten voor het beheer van de infrastructuur en voormalige bedrijfsopstallen zoals bijvoorbeeld een mest silo. Er wordt doorlopend geïnvesteerd voor waardebehoud en/of de veiligheid van de tijdelijke beheerders/bewoners. Om het gebouwbeheer op orde te krijgen en te behouden is (extra) expertise ingehuurd om waar nodig onderzoek en eventueel sloop van gebouwen te begeleiden.

De kosten, met name voor asbestverwijdering, bodemsanering en sloop nemen toe doordat er meer zichtbaar asbest wordt verwijderd van voormalige bedrijfsopstallen agrarische locaties.

De beheerkosten van de bebouwde locaties betreffen meestal de groene gronden; enkele locaties vallen onder andere beleidsdoelen. In 2021 bedroegen de beheer- en sloopkosten € 0,9 mln, vooral doordat diverse gebouwen versneld zijn gesaneerd.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van circa 300 ha in dat gebied. De provincie is voor 40% aandeelhouder, om zo de gewenste ontwikkeling te kunnen sturen. De Grondbank is het stallingsbedrijf van de strategische grondposities in het projectgebied 'Zuidplaspolder' en richt zich op beheer en verkoop van de verworven gronden. Hiervoor wordt periodiek een 'Uitnamestrategiekader' (USK) vastgesteld. Door de vastgoedcrisis en de huidige beleidsdoelstellingen zijn de ambities bijgesteld en is de waarde van de grondportefeuille beïnvloed. Het verschil in boekwaarde en marktwaarde wordt in de Grondbank gecompenseerd met een verliesvoorziening, die de deelnemers in hun begrotingen dragen. De door de provincie getroffen voorziening fluctueert licht mee met de actuele waardering van de gronden in de Grondbank.

De situatie waarin de Grondbank via deze verliesvoorziening een negatief eigen vermogen handhaaft mag van de toezichthouder, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en met goedkeuring van de accountant nog voortduren.

Op 1 juli 2021 is de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder tussen de gemeente Zuidplas, de Grondbank en de provincie Zuid-Holland ondertekend. Hierin zijn de afspraken vastgelegd over de ontwikkeling van het vijfde dorp met 8.000 woningen, bedrijventerreinen, natuurontwikkeling en infrastructuur. Ook zijn de voorwaarden bepaald waaronder de Grondbank haar gronden (ná een onherroepelijk bestemmingsplan), uiterlijk eind 2024, zal overdragen aan de gemeente. Het behaalde onderhandelingsresultaat is zodanig dat de verliesvoorziening zal worden ingelopen. Daarnaast is er geen sprake meer van een deelnemersbijdrage.

Strategisch bezit

In 2018 hebben Gedeputeerde Staten het Handelingskader strategisch grondbezit en grondaankopen vastgesteld. Dit handelingskader beschrijft de voorwaarden om een strategische grondaankoop te doen en provinciaal bezit als strategisch bezit aan te merken. In 2021 hebben geen strategische grondaankopen plaatsgevonden. De provincie is terughoudend met strategische aankopen vanwege de daaraan verbonden risico's. Het Handelingskader wordt in 2022 geactualiseerd als onderdeel van de actualisatie van de Nota Grondbeleid in 2022.

De eerste gronden in Zuidplas (Moordrechtboog en voormalig Boogpark) zijn aangemerkt als provinciaal strategisch bezit en verkocht aan de gemeente Zuidplas voor de ontwikkeling van het vijfde dorp (als onderdeel van de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder d.d. 1 juli 2021). De meerwaarde bovenop de huidige agrarische waarde zal de provincie inzetten om andere provinciale doelen te verwezenlijken, zoals infrastructuur en natuurontwikkeling. Strategisch vasthouden is dus geslaagd omdat enerzijds de gronden aan Zuidplas kunnen worden overgedragen voor de woningbouw en anderzijds de behaalde meerwaarde ten goede komt van beleidsdoelen.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Met 'verspreide eigendommen' worden alle onroerende zaken in eigendom van de rechtspersoon provincie Zuid-Holland bedoeld, voor zover deze niet behoren tot een project of opgave, nodig zijn voor de uitoefening van publieke provinciale taken of uit strategische overwegingen in portefeuille gehouden moeten worden. Het betreft vaak relatief kleine, niet zelfstandig te exploiteren kavels, die verspreid in de provincie liggen. Deze gronden zijn in het verleden vaak aangekocht voor een provinciaal of een Rijksdoel, maar zijn na realisatie als 'restgrond' in bezit van de provincie gebleven.

Verspreide eigendommen zonder functie voor de provinciale bedrijfsvoering of zonder provinciaal strategisch belang worden door de provincie verkocht, met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en gelijk speelveld. In de tussentijd kan de grond beheerd worden middels huur, pacht of anderszins.

In 2021 is circa 40 ha aan verspreid bezit verkocht voor een totaalbedrag van circa € 0,5 mln (in totaal 38 transacties). De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, wordt 'stille reserveomvang' genoemd. Deze waarde wordt vanaf 2015 berekend op basis van een geschatte gemiddeld m2 prijs bij verkopen verspreid bezit.

De geschatte opbrengst van verkochte gronden zijn in de Jaarrekening 2021 opgenomen op basis van geschat oppervlak van 150 ha en een geschatte m² prijs van € 2,50. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte omvang van de stille reserve in de Jaarrekening 2021 uit op ongeveer € 3,7 mln.

In 2018 is gestart met een analyse van alle verspreide provinciale eigendommen. Dit is een technisch complexe opgave met veel uitzoekwerk. Het gaat om snippers van enkele vierkante meters tot ruim 10 ha. Een analyse met behulp van een Geografische Informatie Systeem (GIS) levert op dat er ongeveer 150 ha verkocht kunnen worden. Deze 150 ha bestaat uit circa 555 kadastrale percelen. Omdat er ook veel juridische aspecten zitten aan deze opgave is het zaak om dit zeer zorgvuldig uit te voeren. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld en een projectgroep van start gegaan die onderzoekt welke percelen afgestoten kunnen worden. Een van de eerste acties is geweest zo nodig afspraken over de beheergrenzen te maken. Daarna is het verspreid bezit per gemeente of waterschap geïnventariseerd, om waar mogelijk over te dragen aan die gemeente of dat waterschap. Dit heeft geresulteerd in overdrachten aan de gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer en waterschap Rivierenland. In 2022 wordt het verspreid bezit in onder andere de gemeenten Oegstgeest, Hillegom en Teylingen geanalyseerd. Ook is een traject gestart voor overdrachten van fietspaden die rond 2009 zijn aangelegd bij de aanleg van de N470. In 2009 zijn daar met stakeholders beheerafspraken gemaakt, maar de eigendomsoverdracht heeft op zich laten wachten. Dit is in 2021 opgepakt en heeft geresulteerd in 23 dossiers die nu verder afgewikkeld worden. De contacten met de stakeholders zijn gelegd en er zijn al diverse overeenkomsten gesloten. Het is de verwachting dat in 2022 ongeveer de helft van de 23 dossiers afgewikkeld worden.

Overige grondposities

Als steunpunten of voormalige dienstwoningen niet meer gebruikt worden en niet nodig zijn voor andere doeleinden, komen ze voor verkoop in aanmerking en worden op de markt gebracht. De opbrengsten gaan naar het programma infrastructuur. In 2020 is deze verkoopportefeuille uitgebreid met circa 15 locaties omdat de Dienst Beheer Infrastructuur vastgoed gaat afstoten vanwege een nieuwe vastgoedstrategie. Net als in 2020 is ook in 2021 één steunpunt verkocht, namelijk locatie De Lier. Notariële afwikkeling volgt in 2022.

In 2021 is een eenmalige afkoopsom gederfde inkomsten van circa € 0,3 mln voldaan aan de Staat, vanwege eigendomsverkrijging van het Merwedekanaal. Een kleine € 0,1 mln zal bij doorlevering van het Utrechtse deel van het kanaal van de provincie Utrecht worden ontvangen. Die levering wordt in 2022 uitgevoerd. Tegenover het gedeelte van € 0,2 mln staan de komende jaren inkomsten uit verschillende contracten voor verhuur, erfpacht en precariobelasting.

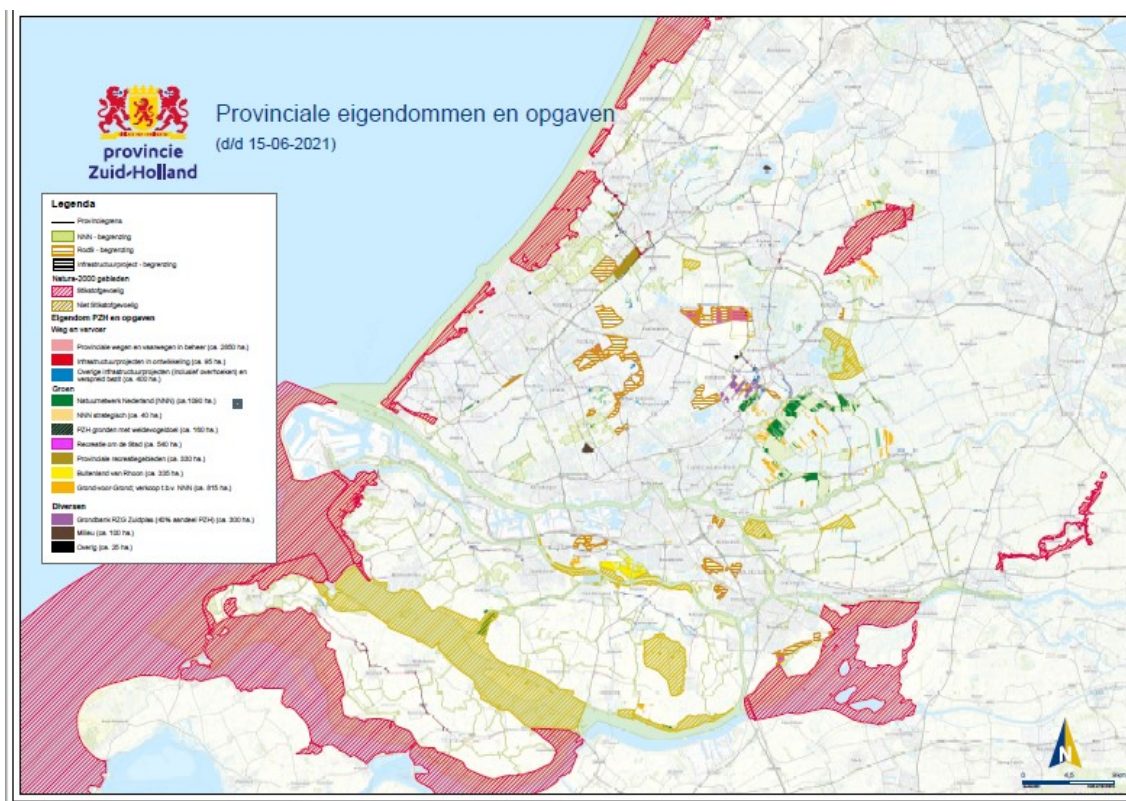
Nieuwe opgaven op het gebied van stikstof en klimaat/bodemdaling.

Om de stikstofproblematiek aan te pakken heeft het Rijk op 3 november 2020 een gerichte opkoopregeling opengesteld (MGO-1) en aankoopbudget voor de provincies beschikbaar gesteld. De provincie Zuid-Holland voert deze regeling uit. Het gaat daarbij omeen provinciale gebiedsgerichte aanpak, naast generieke landelijke maatregelen. De provincie heeft begin 2021 besloten op welke wijze deze regeling wordt ingezet en daarmee hoe productierechten, gebouwen en grond kunnen worden aangekocht (inclusief voorfinanciering). Het gaat hierbij om een gerichte benadering van negen bedrijven die in aanmerking kunnen komen voor de regeling. Deelname aan de regeling is op vrijwillige basis. In 2021 is geen interesse getoond in de regeling. De regeling is landelijk geëvalueerd en wordt in 2022 als een nieuwe regeling (MGO-2) opengesteld.

Op basis van gesprekken met agrariërs en de gebiedsgerichte aanpak, vooral in Nieuwkoop, is duidelijk geworden dat er belangstelling is voor een verplaatsingsregeling voor de landbouw. In 2022 wordt hierover een besluit verwacht. Daarnaast is met een aantal ondernemers gesproken die hun bedrijf willen verkopen of verplaatsen en is er ook een aanbod gedaan. Dit heeft nog niet geleid tot overeenstemming.

Het rijk heeft € 22 mln voor een veenweidestrategie beschikbaar gesteld aan de provincie Zuid-Holland. In het kader van een gebiedsproces wordt in enkele gebieden waaronder Nieuwkoop (veenweidestrategie) een plan

uitgewerkt, inclusief grondinstrumenten. In deze gebieden is het ook mogelijk dat aankopen worden gefinancierd uit meerdere doelen, zoals stikstof en bodemdaling.

Overzicht provinciaal bezit per 31-12-2021

Overzicht provinciaal grondbezit per 31-12-2021

Weg en vervoer	
Beheer provinciale wegen en vaarwegen:	ca. 2.850 ha
Beheer bermen en percelen grenzend aan wegen en vaarwegen	ca. 260 ha
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	ca. 95 ha
Verspreid bezit en overhoeken infrastructuur	ca. 150 ha
Groen	
Natuurnetwerk Nederland (NNN)	ca. 1.180 ha
NNN strategisch	ca. 35 ha
PZH-gronden met weidevogeldoel	ca. 170 ha
Recreatie om de Stad (RodS)	ca. 500 ha
Provinciale recreatiegebieden	ca. 330 ha
Buitenland van Rhoon	ca. 340 ha
Grond-voor-Grond: verkoop t.b.v. NNN	ca. 765 ha
Diversen	
Grondbank RZG Zuidplas (40% aandeel PZH)	ca. 300 ha
Milieu en nazorg	ca. 100 ha
Overig	ca. 10 ha

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat hierbij achtereenvolgens om de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, precariobelasting, legesverordening Omgevingsrecht (Wabo), de heffing voor grondwaterbeheer, legesverordening infrastructuur en de leges Wet natuurbescherming. De opbrengsten uit de opcenten en precario dienen als algemeen dekkingsmiddel; de inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten. De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Toelichting op de heffingen

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Originele Begroting 2021	Bijgestelde Begroting 2021	Jaarrekening 2021	Verschil begroot vs realisatie
Grondwaterbeheer	381	430	430	515	-85
Legesverordening infrastructuur	0	1.600	450	453	-3
Opcenten motorrijtuigenbelasting	343.699	339.500	347.750	350.655	-2.905
Precario en leges	1.111	1.050	1.050	816	234
Uitvoering WABO	1.966	3.200	3.200	4.475	-1.275
Wet Natuur	453	626	626	502	124
Totaal	347.610	346.406	353.506	357.416	-3.910

Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland

Op grond van de Waterwet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zodanig vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken hoeveelheid water. De reden dat er in 2021 meer baten dan begroot zijn geweest is doordat er in 2021 een inhaalslag is geweest in het innen van de grondwaterheffingen uit voorgaande jaren.

Legesverordening infrastructuur

De Verordening Leges Infrastructuur is effectief per 01-01-2021. Het aantal vergunningaanvragen x de tarieven is de som voor het begrotingscijfer. Uit de evaluatie blijkt dat het aantal vergunningaanvragen 2021 substantieel achter is gebleven bij de prognose. Hiernaast viel een deel van de vergunningaanvragen in een lagere tariefcode dan was voorzien. Bij elkaar verklaart dit de substantieel lagere opbrengst.

(bedragen x € 1 mln)		
Lasten taakveld	Conform Begroting 2021	€ 1,6
Opbrengst Heffingen	Realisatie 2021	€ 0,45
Dekkingspercentage		28%

Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de Motorrijtuigenbelasting

Het belastinggebied van de provincies is voor algemene belastingen beperkt tot de opcenten op motorrijtuigenbelasting en precariobelasting. De opcenten genereren de grootste opbrengst en bedragen meer dan de helft van alle reguliere inkomsten van de provincie. In 2021 is de uiteindelijke werkelijke opbrengst van de opcenten € 350,7 mln, terwijl na wijziging € 347,8 mln was begroot, een verschil van 0,8%. In 2020 was de totale opbrengst uit opcenten € 343,7 mln.

Het bedrag in de bijgestelde begroting is gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het jaar.

Ten opzichte van 2020 is het totale aantal auto's in Zuid-Holland die onder het volle opcententarium vallen in 2021 licht gestegen. Daarnaast neemt het aandeel auto's die vallen in het half-tarief en het 0% tarief sterker toe dan het aandeel van de 'reguliere' auto's. De stijging van het aandeel volledig elektrische auto's en hybride auto's leidde in 2021 nog niet tot een daling van het absolute aantal 'reguliere' auto's. Hierdoor is er een surplus ontstaan in de opbrengst van € 2,9 mln.

Provinciale Staten stellen het opcententarium vast. Dit mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Het maximum was voor 2021 vastgesteld op 116,8 opcenten, met een tarief van 90,4 in 2021 zit de provincie Zuid-Holland nog ruim onder dit maximum.

Het tarief heeft zich in de provincie Zuid-Holland de afgelopen periode als volgt ontwikkeld:

Jaar	2017	2018	2019	2020	2021
Tarief	91,4	90,4	90,4	90,4	90,4

Ontwikkeling wagenpark:

Er staan eind 2021 in Zuid-Holland iets meer dan 1,6 miljoen personenauto's geregistreerd in 36 gewichtsklassen. Het wagenpark is met 13.300 auto's en 3.300 motoren gestegen ten opzichte van een jaar geleden.

Raming inkomsten:

Het verloop van toekomstige inkomsten uit opcenten is voor de lange termijn moeilijk te voorspellen. Dit komt met name door de ontwikkelingen rond de van heffing vrijgestelde elektrische voertuigen, en de gevolgen van coronacrisis.

Verordening precariobelasting Zuid-Holland

De provincie heft precariobelasting voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond. In de bij de Verordening precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. In 2021 zijn de tarieven niet geïndexeerd.

Legesverordening Omgevingsrecht (Wabo)

Met de inwerkingtreding van de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) per 1 oktober 2010 is de provincie bevoegd gezag voor zowel het milieudeel (IPPC/BRZO) als de zogeheten BRIKS-taken (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) van de omgevingsvergunning, voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is. De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor de aanvragen BRIKS de leges, die hiervoor de kosten (gedeeltelijk) moeten dekken. De leges tarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Provinciale Staten hebben bij vaststelling van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% moet zijn.

De heffingen 2021 zijn volgens de tarieventabel behorende bij Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 opgelegd.

(bedragen x € 1 mln)		
Lasten taakveld	Conform Begroting 2021	3,2
Opbrengst Heffingen	Realisatie 2021	3,7
Dekkingspercentage		116%

Wet natuurbescherming

In januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Hiermee zijn diverse taken op het gebied van de natuurwetgeving gedecentraliseerd naar de provincies. De provincie Zuid-Holland heft voor een deel van de taken voor natuurbescherming leges op grond van Legesverordening Wet natuurbescherming Zuid-Holland 2020. Door verschillende doorlooptijden van aanvragen loopt de realisatie van leges soms achter bij de prognose.

(bedragen x 1 € mln)		
Lasten taakveld	Conform Begroting 2021	0,6
Opbrengst Heffingen	Realisatie 2021	0,5
Dekkingspercentage		86%

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt voor veruit het grootste deel bepaald door de opcentenheffing.

In onderstaande tabel staat de lokale lastendruk (als gemiddelde belastingsom per auto) weergegeven. De cijfers zijn gebaseerd op de jaarlijkse (prognose) tabellen die worden verstrekt door de belastingdienst.

Tabel Gemiddelde lastendruk per auto door heffing opcenten

(bedragen in €)	2018	2019	2020	2021
Gemiddelde lastendruk per auto door opcentenheffing	226	225	227	226

De verlaging ten opzichte van 2020 wordt veroorzaakt door een stijging van het aantal auto's in het half en kwarttarief.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Areaal

Het provinciale areaal is in vijf activagroepen te verdelen:

- Wegen: circa 758 ha verhardingen, 169 rotondes, 934 ha bermen en 186 ha bermsloten, 34.783 bomen en 175 km geleiderail;
- Vaste kunstwerken: circa 715 stuks, waaronder 212 vaste bruggen en 14 km geluidswering;
- Vaarwegen: circa 274 km oever en 534 ha te baggeren vaarwegen;
- Beweegbare kunstwerken: 62 beweegbare bruggen en 6 sluiscomplexen;
- Dynamisch verkeersmanagement: bediencentrales, verkeersmonitoring-apparatuur en 129 VRI-installaties.

Om het beheer uit te voeren, wordt gebruik gemaakt van bedrijfsvoeringsmiddelen zoals steunpunten, inspectievaartuigen en –voertuigen, en gladheidsbestrijdingsmateriaal.

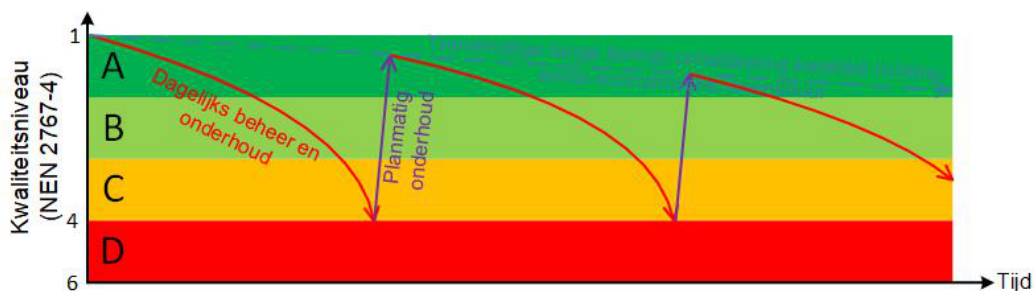
Beleidskader

De [Nota onderhoud kapitaalgoederen 2021-2024](#) (NOK) beschrijft welke prestaties worden verwacht van de provinciale infrastructuur en welk budget hiervoor benodigd is. De beheerstrategie bepaalt de wijze waarop de prestatie wordt gerealiseerd en daarmee de hoogte van de budgetbehoefte. De beheerstrategie is een afweging tussen de prestaties die van de infrastructuur worden verwacht, de risico's op verstoringen die worden aanvaard en de frequentie van de beheermaatregelen die nodig zijn om de risico's te beheersen en de prestaties te leveren. Prestaties zijn bijvoorbeeld de beschikbaarheid van een weg voor het verkeer. Risico's zijn ongewenste verstoringen, zoals een groeiende file als gevolg van een niet goed sluitende beweegbare brug. Beheermaatregelen zijn alle activiteiten die worden verricht om de prestaties te kunnen leveren. Van inspecties en onderzoek van onderhoud aan objecten en vervangen van objecten aan het einde van de levensduur.

Prestatie-indicatoren

Technische staat areaal

Om de beschikbaarheid van de infrastructuur te garanderen, wordt de technische onderhoudsstaat gemonitord. De basis voor deze conditiemeting is de NEN-2767. Deze internationale methodiek kent een zespuntsschaal van uitstekend (1) tot zeer slecht (6). Een weg, oever of kunstwerk scoort bij deze norm 'uitstekend' als deze net is opgeleverd (nieuwbouw) of het groot onderhoud pas geleden is uitgevoerd. Gedurende de gebruiksduur neemt de technische staat langzaam af, via de conditie 'goed', 'redelijk' en 'voldoende' naar 'matig'. Zodra de conditie 'matig' is bereikt, wordt (opnieuw) groot onderhoud aan de weg, de oever of het kunstwerk uitgevoerd. De afname van de conditie en de sprong naar een uitstekende conditie door groot onderhoud is visueel weergegeven in onderstaand schema. Met het monitoren van de technische staat kan het moment worden bepaald waarop groot onderhoud noodzakelijk wordt. Het volledige areaal voldoet op elk moment aan de wettelijke technische eisen voor veiligheid en achterstallig onderhoud en daarmee kapitaalvernietiging worden voorkomen.

In de onderstaande tabellen wordt per groep wegen, vaarwegen en kunstwerken inzicht gegeven in de technische staat ultimo 2020.

Technische staat wegen	A	B	C	D
2021	62%	26%	10%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van CROW-publicatie 147, wegbeheer, wanneer het planmatig onderhoud moet worden uitgevoerd:

A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar;

B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar;

C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar;

D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Technische staat vaarwegen (NEN2767)	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2021	67%	9%	10%	6%	3%	1%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de NEN-2767 inspecties de staat van de oevers.

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4 – 6 jaar	7 – 10 jaar	11 - 15 jaar	15 – 20 jaar	> 20 jaar
2021	24%	33%	38%	5%	0%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft de periode die verstreken is sinds het laatste onderhoud aan een kunstwerk.

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

De beschikbaarheid van een brug wordt gemeten door de duur van alle ongeplande stremmingen op te tellen. Het streven is een beschikbaarheid van 99,8% op jaarbasis. Als de storingsduur op jaarbasis groter is dan 17,5 uur, is een brug minder dan 99,8% beschikbaar op jaarbasis. De brug is dan onvoldoende beschikbaar. Dit wordt zowel voor stremming voor het wegverkeer als voor het vaarwegverkeer bijgehouden.

Omschrijving	Streefwaarde 2021	Meetwaarde 2021
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het wegverkeer	100%	100%
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het vaarwegverkeer	100%	96%

In 2021 zijn twee kunstwerken voor het vaarwegverkeer meer dan 17,5 uur in storting geweest. Het betreffen de sluis Gorinchem en de tweede kolk van de Julianasluis. Beide objecten zijn afgelopen jaar aangevaren door schepen. Herstel van de schade en de sluis en kolk weer operationeel krijgen, hebben stremmingen veroorzaakt. Daarnaast liggen over de sluis kolk van de Grote Merwedeluis ook twee bruggen. Prestaties van het complex als geheel hangt af van hoe de bruggen en de kolk met de sluisdeuren functioneren en van de centrale besturing van het hele complex. Er zijn gedurende het afgelopen jaar diverse storingen in de besturing geweest. Uitgebreid onderzoek vanuit verschillende vakgebieden heeft uiteindelijk tot een oplossingsrichting geleid. Bij de herstelwerkzaamheden van de aanvaring van de tweede kolk van de Julianasluis zijn beschadigingen ontstaan. Deze zijn hersteld, maar hebben ook een stremming veroorzaakt

Realisatie 2021

Wegen

In 2021 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de wegtrajecten:

- N207b en N207c (Gouda - Waddinxveen)
- N209 (tussen Hoefweg en A12)
- N228 (Gouda - Haastrecht)

Vaarwegen

In 2021 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de vaarwegtrajecten:

- Vervanging oevers langs:
  - Traject 4, deel Oude Rijn (Leiden - Alphen)

Beweegbare kunstwerken

In 2021 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de beweegbare kunstwerken:

- Hefbrug Waddinxveen
- Leiderdorpsebrug (in opdracht en voor rekening van de gemeente Leiderdorp)

Financiën

De kosten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur worden binnen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland, doel 2-2 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam, geraamd en verantwoord.

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting stand NJN	Rekening	Saldo
Dagelijks beheer en onderhoud	37.678	37.716	-38
Planmatig onderhoud	28.446	28.468	-22
Totaal netto exploitatie-uitgaven*	66.124	66.184	-64
Storting in (+) of onttrekking uit (-) de egaliseringsreserve beheer en onderhoud	5.005	6.340	1.336
Totaal geactiveerde investeringen*	45.124	54.351	-9.227

* exclusief uitgaven voor van functionele verbeteringen en overdracht areaal. Het verschil tussen begroting en realisatie is voor de exploitatie-uitgaven verantwoord in doel 2.2, en voor de geactiveerde investeringen in de jaarrekening, onderdeel investeringen.

Recreatiegebieden

In 2013 is de keuze gemaakt recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen, wat de afgelopen jaren voor tientallen gebieden is gebeurd. In 2021 zijn het Oosterduinse Meer, Wandelbos Laakweg en (rest)percelen van) Develbos overgedragen. Ook is de koopovereenkomst voor de Louisa- en Cannemanspolder getekend; dit recreatiegebied gaat naar de gemeente Dordrecht. Levering vindt in februari 2022 plaats. Rekening houdend met de overdracht van de Louisa- en Cannemanspolder resteren nog vier gebieden in provinciaal eigendom met een totale oppervlakte van ongeveer 790 ha aan recreatiegebied.

In de startnotitie Sport en Recreatie (2020) is aangegeven dat vanwege de omvang en complexiteit van de opgave(n) in enkele gebieden, deze voorlopig niet overgedragen (kunnen) worden. Van deze gebieden zijn Bentwoud en Vlietland de grootste. Bij deze beleidskeuze speelt ook het gebrek aan financiële middelen voor beheerafkoop een rol.

Conform de Startnotitie blijft de provincie ervoor zorgen dat de eigen recreatiegebieden schoon, heel en veilig blijven (op grond van het Terrein Beheer Model (TBM), inclusief groot onderhoud en toezicht). Voor het beheer en onderhoud van deze gebieden heeft de provincie een samenwerkingsovereenkomst gesloten met

Staatsbosbeheer voor de periode 2021 -2025. Met de actualisatie van de TBM berekeningen voor enkele gebieden in 2021 zijn de berekeningen voor alle gebieden nu actueel.

Gebouwen

Algemeen

De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen is eigendom en een deel is gehuurd. De provincie beheert en onderhoudt kantoorpanden op locaties in Den Haag en bedieningscentrales, brug- en sluiswachtershuisjes, depots/werven en molens elders in Zuid-Holland.

Beleid

De Nota Onderhoud kapitaalgoederen, onderdeel Gebouwen 2020-2023 is geactualiseerd en Provinciale Staten heeft deze vastgesteld in februari 2021. Het beleidsuitgangspunt is dat een sober en doelmatig kwaliteitsniveau volgens NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd. Tot en met 2023 staan deze kwaliteitsaspecten centraal: functionaliteit, veiligheid en representatie.

In uitwerking op deze nota hebben Gedeputeerde Staten in februari 2021 het Beheerplan Gebouwen 2020-2023 voor planmatig beheer en onderhoud ontvangen en vastgesteld. Het Beheerplan Gebouwen wordt elke vier jaar geactualiseerd. Vanaf 2019 is in elke opdracht duurzaamheid en circulair gebruik van materialen opgenomen.

Meerjarenonderhoudsplan

Een belangrijk onderdeel van het Beheerplan Gebouwen is het meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Het beheer en onderhoud is planmatig georganiseerd en er mede op gericht de functionaliteiten actueel te houden. Het MJOP wordt jaarlijks geactualiseerd en in 2023 bijgesteld.

In 2019 is het MJOP voor het provinciehuis geactualiseerd naar huidige inzichten en huidig prijsniveau en verwerkt in de begroting. De hieruit verkregen inzichten worden gebruikt als basis voor het onderhoud, maar vooral om een systeem van planmatig onderhoud te operationaliseren en te optimaliseren. Het vormt mede de basis voor een (kosten)efficiënte aanpak van verbouwingen.

Onderhoud

Sinds 2020 is het onderhoud van het provinciehuis belegd bij een externe leverancier, met een prestatiecontract. De aannemer is hiermee verantwoordelijk voor het onderhoud op een sobere en doelmatige manier. Tot en met 2021 gold een overgangs- en inregelingsfase, vanaf 2022 treedt daadwerkelijk het prestatiecontract in werking. De provincie voert regie op het contract, de verantwoordelijkheid voor organisatie en uitvoering van onderhoud ligt bij de aannemer.

Renovatie Gebouw C

In oktober 2018 hebben Provinciale Staten het besluit genomen om het C-gebouw (het bestuursgebouw) volledig te renoveren. De financiële gevolgen van dit besluit zijn (exclusief de kosten voor sanering van asbest) via de Kadernota 2019 verwerkt in de provinciale begroting. De ingebruikname van het C-gebouw wordt verwacht rond 1 september 2022.

Paragraaf Subsidies

Subsidies 2021 en Algemene subsidieverordening

Algemeen kader

In de Algemene subsidieverordening 2013 (Asv) zijn de uitgangspunten van het Uniform Subsidie Kader (USK) opgenomen. Deze betreffen:

Uitgangspunten Uniform Subsidie Kader			
1	Uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen: proportionaliteit en sturing op prestaties		
	<i>Maatregel</i>	<i>Hoogte subsidiebedrag</i>	<i>Verantwoording</i>
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Desgevraagd verantwoording over de prestatie (doorgaans steekproefsgewijs)
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording over de prestatie (aanvullend steekproefsgewijs)
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording over de kosten en prestaties
2	Uniformering en vereenvoudiging van begrippen en subsidieprocessen		
3	Een beleid opzetten en uitvoeren om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen: verantwoord vertrouwen		

Op de meeste subsidies die worden verstrekt zijn de bovenstaande arrangementen van toepassing. Via deze arrangementensystematiek wordt een (verdere) vermindering van de administratieve lasten in het hele subsidieproces (dat bestaat uit de stappen aanvraag-verstreking-uitvoering-verantwoording-vaststelling) bereikt door in ieder geval in twee van de drie arrangementen, processtappen van het subsidieproces minder zwaar in te vullen.

In de praktijk zien wij nu hoe de subsidieverstrekingen over 2021 op basis van de arrangementensystematiek zijn verlopen. Hier komt het onderstaande beeld uit naar voren:

Toepassing arrangementen

Arrangement		Verleende beschikkingen		Verleende subsidies (€)	
		Aantal	% t.o.v. totaal	Bedrag	% t.o.v. totaal
0	Geen arrangement	328	31,8	23.081.103	10,1
1	€ 0 - € 24.999	337	32,7	3.184.646	1,4
2	€ 25.000 - € 124.999	248	24,1	25.421.418	11,2
3	€ 125.000 of meer	118	11,4	175.712.891	77,3
Totaal		1031	100	227.400.058	100

Toelichting op bovenstaande tabel:

- De gepresenteerde cijfers in de tabel betreffen verstrekte subsidies die binnen de provinciale organisatie zijn afgewikkeld. Over de verstrekte subsidies die door externe bureaus voor de provincie zijn afgedaan, bestaat dit inzicht niet, omdat deze organisaties over andere subsidiesystemen beschikken dan wij. Deze organisaties kunnen niet op dezelfde wijze rapporteren.
- Geen arrangement: voor subsidieverleningen, waarbij specifieke uitkeringen of uitkeringen uit het provinciefonds voor de Programma Impuls Omgevingsveiligheid 2015-2018 of Europese subsidies dan wel specifiek staatssteun-vrijstellingen aan de orde zijn, geldt de arrangementensystematiek niet. Net als voor

arrangement 3 geldt dat deze subsidies op basis van een inhoudelijke en een financiële verantwoording worden vastgesteld. Financieel gezien beslaan deze twee categorieën bijna 87,4%.

- De subsidies die onder de arrangementen 1 en 2 zijn verstrekt, beslaan 56,8% van het totaal aantal verstrekte subsidies, maar vanuit financieel opzicht slechts 12,6% van het totaal verstrekte bedrag. De verminderde controle op deze subsidies is hiermee in ieder geval proportioneel. Het financiële risico dat we over deze subsidies lopen, is door de beheersmaatregelen en het lage volume klein tot zeer klein. Naast de strengere controle op de begroting aan de voorkant en de steekproefsgewijze controle aan de achterkant, worden deze subsidies ook op prestaties beoordeeld. Worden de prestaties niet behaald, dan wordt er lager vastgesteld.
- De provincie Zuid-Holland heeft (tijdelijk) haar subsidieregels aangepast voor coronagerelateerde problemen. De uitbraak van corona en de maatregelen daarvoor kunnen namelijk gevolgen hebben voor subsidieontvangers. Door de landelijke maatregelen kunnen zij bijvoorbeeld bepaalde termijnen niet halen die normaal gesproken gelden voor de subsidie die zij hebben ontvangen. De aanpassingen in de Zuid-Hollandse subsidieregels hebben geen financiële consequenties. Eventueel afwijkende prestaties door corona worden beoordeeld en kunnen geen effect hebben op de hoogte van subsidies en de bijbehorende budgetten.

Overzicht Incidentele subsidies 2021

Naast project-, boekjaar- en begrotingssubsidies werden er ook incidentele subsidies en subsidies namens het Rijk voor veiligheidsregio's verleend. Deze subsidies lopen in principe over de relevante programma's in de begroting. Subsidieplafonds zijn daarvoor niet aan de orde. Een specificatie van deze verleende incidentele subsidies (in €) is te vinden in het Openbaar Subsidieregister over 2021.

(Subsidie-regelingsnr.)	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies	
			Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.50	Algemene subsidieverordening (Asv) incidentele subsidies	4.3	22	7.844.117	12	1.004.520
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Hollandse Utrechtse Veenweiden	2.4	6	1.635.000	6	1.635.000
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. IBPs Zuidwestelijke delta	2.4	3	605.920	3	605.920
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Impuls Veenweiden SPUK	2.4	2	2.966.428	0	0
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. SPUK Coronaschade	4.3	3	137.080	3	137.080
	Totaal		36	13.188.545	24	3.382.520

Verantwoording benutting subsidieplafonds

In overeenstemming met de toepassing van de Asv en in relatie met de subsidieregelingen die het College van GS heeft vastgesteld, leggen we in de volgende paragrafen verantwoording af over de benutting van de subsidiebudgetten. In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen, dat bij de Begroting 2021 is vastgesteld of tussentijds is bijgesteld. Als er sprake is van een significante over- of overschrijding van een plafond is onderaan de betreffende tabel een toelichting opgenomen. Ook is er een kolom opgenomen met de titel 'Onderhanden werk'. De hierin getoonde bedragen zijn niet verwerkt in de kolom 'afwijking plafond', omdat de nog in behandeling zijnde aanvragen geweigerd kunnen worden of de verleningen lager kunnen uitvallen dan is aangevraagd.

In deze paragraaf leggen we ook verantwoording af over de verleende project- en boekjaarsubsidies waarvoor geen subsidieplafonds zijn vastgesteld en de begrotingssubsidies. Daarnaast doen wij verslag over de verleende

incidentele subsidies. De informatie is gebaseerd op de uitvoering van motie 301: het openbaar subsidieregister. Dit openbaar subsidieregister wordt sinds 2012 op de website van de provincie gepubliceerd en geeft inzicht in de verstrekte subsidies. De financiële gevolgen van de subsidieverlening kunnen zich over meerdere jaren uitstrekken. Voorheen actualiseerde de provincie eens per kwartaal het register. Per 12 februari 2019 is een nieuwe versie beschikbaar die meer actueel en gebruiksvriendelijker is.

Via de website <https://subsidieregister.zuid-holland.nl> kunnen gebruikers een actueel overzicht opvragen van alle verstrekte subsidies vanaf 2015. Het subsidieregister krijgt dagelijks een update. Gebruikers kunnen bovendien gemakkelijk zoeken en filteren op relevante informatie. De provincie Zuid-Holland vindt het belangrijk om transparant te zijn over de besteding van publieke middelen.

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.91		Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	1.1	100.000	2	61.600	2	61.600	0	0	0	0	38.400
1.6.99	2 en 3	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	1.2	664.000	57	1.299.914	19	461.731	35	759.307	3	62.480	202.269
		Totaal		764.000	59	1.361.514	21	523.331	35	759.307	3	62.480	240.669

Onderschrijdingen Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.91		Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	X	
1.6.99	2 en 3	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek		Totaal verleend: € 486.043,00. Een aanvraag is nog niet afgehandeld (ligt nog bij afdeling beschikkingen). Het bedrag van 664.000 betreft een meerjarig plafond voor 2020 en 2021. In 2020 hebben niet voldoende aanvragers de benodigde puntentoekenning ontvangen van de selectiecommissie om de aangevraagde subsidie te verlenen. Hierdoor is een relatief groot deel van de aanvragen geweigerd en is het plafond niet uitgeput

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2021 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1	Vereniging Fietzersbond	43.000	43.000	0	
2.1	Gemeente Noordwijk voor aansluiting van 1 verkeersregelinstallatie	10.000	0	10.000	De voorbereiding door de Gemeente Noordwijk duurt langer dan verwacht. De subsidie zal in 2022 worden aangevraagd.
2.1	Gemeente Voorschoten voor aansluiten van 13 verkeersregelinstallaties	88.000	88.056	-56	Deze subsidie is niet voor € 88.000,00 verleend, maar voor € 88.056,00. Er is sprake van een overschrijding van € 56,00.
2.1	ProRail Utrecht voor project viersporig Schiedam	6.577.500	6.982.200	-404.700	De afwijking van € 404.700,00 is verleend onder voorbehoud van goedkeuring PS Voorjaarsnota 2022.
2.1	Aqua Swets BV voor veerdienst Maassluis-Rozenburg	2.229.922	1.896.000	333.922	Minder aangevraagd
2.1	Gemeente Bodegraven-Reeuwijk voor het koppelen van vijf verkeersregel installaties op de centrale	18.000	0	18.000	De voorbereiding door de Gemeente Noordwijk duurt langer dan verwacht. De subsidie zal in 2022 worden aangevraagd.
2.1	Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid voor bijdrage mobiliteitsmanagement A20 NKG	400.000	0	400.000	RWS heeft laten weten dat de aanvraag vertraging heeft opgelopen en pas in Q1 2022 ingediend zal worden
	Totaal	9.366.422	9.009.200	357.166	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017											
	9	Sociale veiligheid	2.2	200.000	2	90.000	1	45.000	0	0	1	45.000	155.000
	12	Veerprojecten (revolverend verenfonds)	2.1	11.130.000	1	6.210.000	0	0	0	0	1	6.210.000	11.130.000
	13	Veerinfrastructuur	2.1	500.000	2	346.637	2	346.637	0	0	0	0	153.363
	16	Energietransitie	2.3	355.000	2	395.430	2	395.430	0	0	0	0	-40.430
	16B	Experimenten vernieuwingen mobiliteit	2.1	100.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100.000
	17	Korte Termijn Aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	2.2	10.363.000	3	1.440.958	1	660.958	0	0	2	780.000	9.702.042
		Totaal		22.648.000	10	8.483.025	6	1.448.025	0	0	4	7.035.000	21.199.975

Overzicht van de project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor geen subsidieplafonds werden vastgesteld

Er is voor een aantal subsidieregelingen geen subsidieplafond in 2021 vastgesteld. Deze subsidies zijn verleend volgens wet- en regelgeving. Er bestond wel toereikend budget om deze subsidies te kunnen verlenen. In onderstaande tabel wordt hierover informatie verstrekt.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017							
	2	Infrastructurele gebiedsagenda projecten	2.1	39	7.117.926	15	2.576.191	24	4.541.735
	3	Regionaal vervoer over weg en spoor	2.2	7	93.036.101	7	93.036.101	0	0
	4	Regionaal vervoer over water	2.2	2	7.144.400	2	7.144.400	0	0
	5	Collectief vraagafhankelijk openbaar vervoer	2.2	2	452.000	2	452.000	0	0
	6	Oprichting buurtbusverenigingen	2.2	0	0	0	0	0	0
	7	Instandhouding buurtbusverenigingen	2.2	10	112.500	10	112.500	0	0
	8	Toegankelijkheid buurtbuslocaties	2.2	3	80.000	1	40.000	1	40.000
	10	Mobiliteitsmanagement	2.2	1	10.266	0	0	1	10.266
	11	Gedragbeïnvloeding	2.1	2	1.367.320	0	0	2	1.367.320
	14	Fietsprojecten	2.2	13	9.967.979	11	9.328.735	2	639.245
	15	Reizigersplatform	2.3	3	88.310	3	88.310	0	0
	16a	R-net projecten	2.2	3	19.281.000	2	6.481.000	1	12.800.000
		Totaal		85	138.657.802	52	119.259.237	31	19.398.566

Onderschrijdingen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017		
	9	Sociale veiligheid	X	Onderhanden aanvraag is door het Platform Sociale Veiligheid Merwede Lingelijn en wordt gebracht t.l.v. 2021 ad € 45.000,00. Deze aanvraag is echter nog niet compleet en kan daardoor nog niet worden afgehandeld. Voor het overige budget zijn geen aanvragen ingediend. Momenteel wordt het Beleidskader Sociale Veiligheid geactualiseerd, verwacht wordt dat er daardoor meer ruimte komt voor het subsidiëren van projecten

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
	12	Veerprojecten (Revolverend verenfonds)		Betreft 2 aanvragen die beide nog in behandeling zijn. Op dit moment vindt het extern onderzoek naar de maximale zekerheidsstelling en de inhoudelijke beoordeling plaats. De verwachting is dat deze subsidies in de loop van 2022 verleend zullen worden
	13	Veerinfrastructuur	X	
	16	Energietransitie		Gemiddeld is er voor deze subsidieparagraaf één aanvraag per jaar. In 2021 waren er twee aanvragen die allebei aan de subsidievoorwaarden voldeden. Vanwege het belang van beide projecten is ervoor gekozen beide projecten volledig te verlenen. Hierbij zijn de verleende subsidies hoger uitgevallen dan het vastgestelde subsidiedeelplafond.
	16B	Experimenten vernieuwingen mobiliteit	X	
	17	Korte Termijn Aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	X	Aan gemeente Krimpen ad IJssel (project De Grote Kruising doorstromingsmaatregelen) en Havenbedrijf Rotterdam (mobiliteitsplatform) zijn beide subsidies verleend voor respectievelijk € 5.766.666,00 en € 600.000,00. Deze subsidies zijn per abuis geboekt onder 2020 en zijn reeds gecorrigeerd. Totaal verleend incl. Onderhanden aanvraag (Havenbedrijf Rotterdam van 280.000): € 7.807.624,00. Restantbedrag dat overblijft is te wijten aan het feit dat er minder aanvragen binnen zijn gekomen.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht begrotingssubsidies 2021 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
3.1	Stichting Duurzaam Financieren voor waterschapsbank	1.700.000	0	1.700.000	Aanvraag is in behandeling
3.2	The Green Village voor fieldlab	200.000	200.000	0	
3.2, 3.3 en 4.1	InnovationQuarter voor innovatieprogramma energie en klimaat	1.250.000	1.250.000	0	
	Totaal	3.150.000	1.450.000	1.700.000	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.78	2,3 en 4	Subsidieregeling Lokale Initiatieven Energie Transitie 2017	3.1	1.840.229	217	2.240.624	155	1.822.203	14	257.587	48	108.4470	18.026
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	3.1	433.570	50	649.874	32	381.462	4	19.203	8	94.168	52.108
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	3.3	2.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Totaal		4.273.799	267	2.890.498	187	2.203.665	18	276.790	56	1.178.638	70.134

Onderschrijdingen Ambitie 3 Schone energie voor iedereen (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.78	2,3 en 4	Subsidieregeling Lokale initiatieven Energie Transitie 2017		Er zijn nog aanvragen in behandeling
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland		Meerjarige subsidieplafond 2020 t/m 2023
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland		Meerjarig subsidieplafond t/m juni 2024

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2021 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	InnovationQuarter voor duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	550.000	0	550.000	Geen aanvraag ontvangen
4.1	Stichting Biobased Delta	242.000	242.000	0	
4.1	Regmed XB voor ontwikkelen regeneratieve geneeskunde	37.500	0	37.500	Verleend een bedrag van €37.500 met besluit PZH-2021-772624927 als ophoging van de begrotingssubsidie voor RegMed XB 2020-2023

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	Stichting Greenport West-Holland innovatie	100.000	100.000	0	
4.1	InnovationQuarter voor innovatieprogramma zorg	750.000	750.000	0	
4.1	Gemeente Dordrecht voor leerpark Drechtsteden	3.000.000	3.000.000	0	
4.1	NECSTGEN voor ontwikkelen van de LSH-sector	2.000.000	2.000.000	0	
4.1	Stichting Spacecampus Noordwijk voor ontwikkelen spacecampus	572.000	340.000	232.000	Minder subsidie aangevraagd
4.1	InnovationQuarter voor European Digital Innovation Hub	500.000	0	500.000	Geen aanvraag ontvangen
4.1	InnovationQuarter voor innovatie in industriële 5G toepassingen in Zuid-Holland	200.000	200.000	0	
4.1	InnovationQuarter voor SMITZH-3 blok 2	51.328	0	51.328	Verleend een bedrag van € 50.000 met besluit PZH-2020-744378471 als ophoging van de begrotingssubsidie voor het meerjarige programma SMITZH, fase 3, blok 2.
4.1	Delft Circuits BV voor ImpaQT Quantumtechnologie (Digitalisering)	200.000	200.000	0	
4.1 en 5.3	Hoogheemraadschap van Delfland voor Collectieve zuivering AWZI Nieuwe Waterweg garantstelling	1.866.341	0	1.866.341	Geen aanvraag ontvangen
4.3	Erfgoedhuis Zuid-Holland	2.056.591	2.056.591	0	
4.3	Stichting molenviergang Aarlanderveen	25.000	24.230	770	Minder aangevraagd
4.3	Kunstgebouw	1.612.937	1.612.937	0	
4.3	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	38.038	0	38.038	Aanvraag is in behandeling
4.3	Zuid-Hollandse Popunie	157.492	157.492	0	
4.3	Bevrijdingsfestival	23.648	23.648	0	
4.3	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	313.088	313.088	0	
4.3	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000	20.000	0	
4.3	Probiblio	5.007.640	5.007.640	0	
4.3	Prins Bernhard Cultuurfonds voor het Themafonds digitalisering erfgoedcollecties Zuid-Holland	50.000	0	50.000	Is als verhoging van bestaande (eerdere) subsidie verstrekt Aanvraag is in behandeling
4.3	Vlaardingen Fishery Ventures BV voor wagenshuur met repenzolder	100.000	100.000	0	

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
	Vlaardingen				
4.3	St Boerderij de Vlietwoning voor overkapping boerderij Vlietwoning Naaldwijk	300.000	300.000	0	
4.3	St Fort 1881 voor restauratie Commandantswoning en officierswoning Fort 1881	220.000	220.000	0	
4.3	Gemeente Hoeksche Waard voor herbestemming Fort Buitensluit Numansdorp	250.000	250.000	0	
4.3	provincie Utrecht voor Centrumregeling Limes	180.000	0	180.000	Nog niet aangevraagd
	Totaal	20.423.603	16.917.626	3.505.977	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.65	3, 4 en 5	Subsidierегeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	4.1	16.110.000	567	30.873.008	261	12.955.622	282	13.126.522	22	4.630.614	3.154.378
1.6.86	2 en 3, 2a en 3a	Subsidierегeling Campussen Zuid-Holland	4.1	2.640.000	8	2.802.667	1	713.250	0	0	7	2.089.417	1.926.750
1.6.85		Subsidierегeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	4.1	1.500.000	7	1.700.091	4	1.302.591	0	0	3	397.500	197.409
1.6.103		Subsidierегeling MKB-Deals Zuid-Holland	4.1	1.600.000	10	1.819.661	8	1.400.000	1	200.000	1	200.000	200.000
1.6.89		Subsidierегeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	4.2	1.118.513	3	1.118.513	2	890.000	0	0	1	228.513	228.513
1.6.101		Subsidierегeling tegemoetkoming loonkosten onlangs gediplomeerden Zuid-Holland	4.2	1.500.000	21	133.460	14	85.974	4	31.790	2	10.320	1.414.026
1.6.100		Subsidierегeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland	4.2	2.000.000	14	1.982.875	14	1.982.875	0	0	0	0	17.125
1.6.82		Subsidierегeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	4.2	500.000	30	383.045	14	152.938	1	20.000	15	202.494	347.062

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.47		Subsidierегeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017	4.2	500.000	52	1.083.723	40	406.624	1	13.940	8	606.100	93.376
1.6.36	2 en 3	Subsidierегeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	4.3	4.416.957	32	5.713.391	26	4.400.809	22	1.150.240	2	211.061	16.148
1.6.90		Subsidierегeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	4.3	3.400.000	78	3.506.728	77	3.355.475	0	0	1	150.000	44.525
1.6.46	2, 3 en 4	Subsidierегeling molens Zuid-Holland 2013	4.3	875.000	16	885.819	11	484.344	2	85.521	2	44.802	380.656
1.6.92		Subsidierегeling publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	4.3	200.000	12	177.437	11	167.537	0	0	1	9.900	32.463
1.6.102		Subsidierегeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	4.3	500.000	43	1.522.129	14	500.000	27	878.786	2	62.105	0
		Totaal		36.860.470	893	53.702.547	497	28.798.039	340	15.506.799	67	8.842.826	8.052.431

Onderschrijdingen Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.65		Subsidierегeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland		Er zijn aanvragen voor paragraaf 4 en 5 in behandeling vanwege BIBOB onderzoeken
1.6.86		Subsidierегeling Campussen Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.85		Subsidierегeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.103		Subsidierегeling MKB-Deals Zuid-Holland		Er is nog 1 aanvraag in behandeling
1.6.89		Subsidierегeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland		Er is nog 1 aanvraag in behandeling
1.6.101		Subsidierегeling tegemoetkoming loonkosten onlangs gediplomeerden Zuid-Holland		Meerjarig subsidieplafond. Er zijn niet veel aanvragen ontvangen
1.6.100		Subsidierегeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland		Totaal minder subsidie aangevraagd
1.6.82		Subsidierегeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling. Er is in totaal minder aangevraagd dan beschikbaar.
1.6.47		Subsidierегeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.36		Subsidierегeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013		Na rangschikking blijft dit bedrag over wegens niet subsidiabele kosten

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020		Diverse aanvragen kwamen binnen voor lagere bedragen dan zij in het maatregelenpakket stonden
1.6.46		Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	X	
1.6.92		Subsidieregeling publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	X	

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2021 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	480.000	480.000	0	
5.1	Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon	5.000.000	1.900.360	3.099.640	Minder aangevraagd
5.1	Zuid-Hollands landschap voor Kadijk-West	350.000	0	350.000	Nog niet aangevraagd, aanvraag wordt in 2022 verwacht
5.1	Stichting Natuurmonumenten voor het gebied Bovenlanden	285.000	0	285.000	Nog niet aangevraagd, aanvraag wordt in 2022 verwacht
5.1	Stichting Natuurmonumenten voor het gebied Meijegraslanden	1.600.000	0	1.600.000	Nog niet aangevraagd, aanvraag wordt in 2022 verwacht
5.1	Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard voor bijdrage in de opstartkosten	150.000	150.000	0	
5.1	Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden voor Natura 2000 gebied De Haeck	800.000	800.000	0	
5.1	Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden voor verbeteren waterkwaliteit Bodegraven-Noord	1.900.000	1.900.000	0	
5.1	Staatsbosbeheer voor natuurverbinding in de Zuidpolder en polder Abessinië	4.500.000	4.280.000	220.000	Minder aangevraagd
5.1	Zuid-Hollands Landschap DGM voor weidevogelvrijwilligers	75.000	0	75.000	Nog niet aangevraagd
5.1	Stichting Zuid-Hollands Landschap voor actieplan weidevogels ondersteuning vrijwilligers	600.000	0	600.000	Aanvraag is in behandeling
5.1	Hoogheemraadschap van Rijnland voor bodemcoaches	25.000	0	25.000	Aanvraag is in behandeling

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen voor uitvoering samenwerkingsovereenkomst	282.000	242.000	40.000	Minder aangevraagd
5.2	Coöperatie Hoeve Biesland BA voor Boeren voor Natuur	139.422	118.362	21.060	Minder aangevraagd
5.2	Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland voor het project Duin- en Bollenstreek Kloosterschuur-Trappenberg-uitleglocatie	192.215	0	192.215	Aanvraag is niet ontvangen
5.2	gemeente Gouda voor Nationaal Kennis- en Belevingscentrum Bodemdaling	670.000	0	670.000	Aanvraag is in behandeling
5.2	Kennis Centrum Aanpak Funderingsproblematiek (KCAF) voor een regiodeal bodemdaling project Groene Hart	194.500	148.388	46.112	Minder aangevraagd
5.2	Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) voor regiodeal project Deelexpedities Stad	100.000	100.000	0	
5.2	provincie Utrecht voor regiodeal project Grondwater weten meten en sturen	12.500	12.500	0	
5.2	stichting Weids Bloemendaal voor regiodeal project bodemdaling polder Bloemendaal	119.000	0	119.000	Aanvraag is in behandeling
5.2	Veenweide Innovatie Centrum voor project boeren met perspectief Nieuwkoop	193.600	193.600	0	
5.2	provincie Utrecht voor regiodeal project versterken van dialoog transitie via onderwijs	55.000	55.000	0	
5.2	stichting Deltares voor het project GHRIB	219.956	219.956	0	
5.3	Gemeente Westland voor toezicht en beheer Zandmotor	175.000	100.174	74.826	Minder aangevraagd
5.3	Gemeente Den Haag voor toezicht en beheer Zandmotor	115.000	53.736	61.264	Minder aangevraagd
5.3	stichting Nieuw-Holland voor Zuid-Hollands kunst initiatief verkenningfase	100.000	0	100.000	Niet aangevraagd
5.3	WUR/ vakgroep milieutechnologie voor project Aquaconnect	75.000	75.000	0	
5.3	gemeente Katwijk voor Limes Bubble Barrier	150.000	0	150.000	Aanvraag is in behandeling
	Totaal	18.558.193	8.828.542	4.729.651	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	5.1	55.000.000	7	3.603.400	7	3.603.400	0	0	0	0	51.396.600
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	5.1	5.995.000	3	319.312	3	319.312	0	0	0	0	5.675.688
1.6.76	2.1 – 2.11	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	5.1, 5.2 en 7.2	11.585.000	181	9.962.481	109	5.447.962	24	1.326.980	41	2.746.164	6.137.038
1.6.69		Subsidieregeling Plattelands Ontwikkeling Programma 2014-2020 (POP3)	5.2	15.500.000	17	9.204.973	0	0	0	0	17	9.204.973	15.500.000
		Totaal		88.080.000	208	23.090.166	119	9.370.674	24	1.326.980	58	11.951.137	78.709.326

Onderschrijdingen Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	X	
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	X	
1.6.76	2.1 – 2.11	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	X	Op paragrafen minder (of niet) aangevraagd diverse
1.6.69		Subsidieregeling Plattelands Ontwikkeling Programma 2014-2020 (POP3)	X	Er zijn aanvragen in behandeling die nog verleend kunnen worden

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2021 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
6.1	gemeente Alphen aan den Rijn voor transformatie Rijnhaven-Oost	950.000	0	950.000	Aanvraag is in behandeling
	Totaal	950.000	0	950.000	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.88	Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland	6.1	2.442.500	4	2.025.000	3	825.000	0	0	1	1.200.000	1.617.500
1.6.104	Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland	6.1	3.600.000	9	3.195.000	9	3.195.000	0	0	0	0	405.000
1.6.105	Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden Zuid-Holland	6.1	2.700.000	9	2.700.000	7	2.437.500	0	0	2	262.500	262.500
1.6.106	Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland	6.1	10.000.000	31	10.616.484	29	10.000.000	2	475.000	0	0	0
1.6.107	Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland	6.1	3.000.000	29	3.571.785	19	2.426.209	0	0	10	1.145.576	273.791
1.6.108	Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland	6.1	2.260.000	16	2.640.000	9	1.715.000	1	85.000	5	545.000	545.000
	Totaal		24.002.500	98	24.748.269	76	20.598.709	3	560.000	18	3.153.076	3.103.791

Onderschrijdingen Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.88		Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland	X	Totaal verleend incl. lopende aanvragen 2021: € 2.025.000. Restant 2021 is € 417.500,00. Dit is te wijten aan het feit dat er minder aanvragen binnen zijn gekomen dan verwacht.
1.6.104		Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland	X	Totaal verleend incl. lopende aanvragen 2021: € 3.195.000. Restant 2021 is € 405.000,00. Dit is te wijten aan het feit dat er minder aanvragen binnen zijn gekomen dan verwacht.
1.6.105		Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden. Plafond zal volledig uitgeput zijn na afhandeling lopende aanvragen.
1.6.107		Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland	X	Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden. Totaal verleend incl. lopende aanvragen 2021: € 2.806.208. Restant 2021 is € 193.792,00. Dit is te wijten aan het feit dat er minder aanvragen binnen zijn gekomen dan verwacht.
1.6.108		Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling die verleend kunnen worden. Plafond zal volledig uitgeput zijn na afhandeling lopende aanvragen.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2021 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2021	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.1	Stepforward projecten BV voor Oude Tongen	3.200.000	0	3.200.000	Aanvraag is in behandeling
7.2	Stichting Wandelnet	40.000	36.666	3.334	Minder aangevraagd
7.2	Stichting Landelijk Fietsplatform	40.000	40.000	0	
7.2	Gemeente Dordrecht voor recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	74.000	66.956	7.044	Minder aangevraagd c.q. minder verleend dan plafond o.b.v. berekening subsidie dan aangevraagd
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	412.000	400.670	11.330	Minder aangevraagd c.q. minder verleend dan plafond o.b.v. berekening subsidie
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp voor het beheer recreatiegebied de Dobbepas en Groene Keijzer	278.000	278.000	0	
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde voor het beheer recreatiegebied	418.000	417.992	8	
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland voor het beheer recreatiegebied	153.000	148.700	4.300	Minder aangevraagd c.q. minder verleend dan plafond o.b.v. berekening subsidie aangevraagd
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland voor het beheer recreatiegebied	1.875.000	1.869.274	5.726	Minder aangevraagd c.q. minder verleend dan plafond o.b.v. berekening subsidie aangevraagd
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg voor het beheer recreatiegebied	1.001.000	1.000.042	958	Minder aangevraagd c.q. minder verleend dan plafond o.b.v. berekening subsidie aangevraagd
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	60.000	9.000	Aanvraag in behandeling
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur	91.890	41.890	50.000	Minder aangevraagd
	Totaal	7.651.890	4.360.190	3.291.700	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2021 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2020	7.1	104.899	10	71.217	10	60.448	0	0	0	0	44.451
		Totaal		104.899	10	71.217	10	60.448	0	0	0	0	44.451

Onderschrijdingen Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2020	X	

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- de visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- de lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type.

Daarnaast worden Provinciale Staten (PS), volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in september wordt het onderwerp verbonden partijen in al zijn facetten in de Statencommissie Bestuur en Middelen geagendeerd. De leden van alle Statencommissies worden hiervoor uitgenodigd. GS bieden tevens de analyse jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan.
- Eens per jaar in juni bieden GS een analyse van de jaarrekeningen en de zienswijze op de begrotingen van alle publieke verbonden partijen aan volgens een afgesproken format.

Visie en beleidsvoornemens

PS hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021. Deze paragraaf is in de plaats gekomen van de [beleidsnota Verbonden Partijen en overige deelnemingen 2020-2021](#). Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan GS meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen; en
- het beheer van verbonden partijen.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Financieel belang 2020	Financieel belang 2021	Structurele bijdrage 2021	Incidentele bijdrage 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
DCMR Milieudienst Rijnmond	30.723.184	31.035.430	28.775.428	2.260.002	-955.000	2551000	4866000	10000000	14137000	37,5%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	902.000	0	0	0	17.253.000	-17253000	0	94225000	93599000	40%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	9.752.049	10.394.055	10.117.501	276.554	745.700	1071385	1817085	17286977	19539936	29%	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	3.484.949	3.803.240	3.135.216	668.024	365.608	2310000	2645625	8701000	9149090	17,6%	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	3.721.822	3.009.667	1.985.408	1.024.259	567.238	594305	1383543	11787589	11269061	14%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	9.433.613	9.566.335	9.476.180	90.155	266.789	3509357	3055628	12363119	11954139	34%	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	410.804	422.000	422.000	0	0	492987	527706	557412	519651	31%	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	200.000	25.000	25.000	0	5.316.000	5815000	11130000	24105000	32618000	42%	Meervoudig
Totaal	58.628.421	58.255.727	53.936.733	4.318.994	23.559.335	-908.966	25.425.587	179.026.097	192.785.877		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	641.640	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
EnergiiQ	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.	16.749.000	20.687.999	10.971.926	13.635.082	-1.265.267	10.971.926	13.635.082	99.631	476.253	100%	Meervoudig
InnovationQuarter (IQ)	25.000.000	25.000.000	19.952.209	18.497.189	-3.623.000	49.681.000	46.058.000	18.196.000	25.988.000	40,16%	Enkelvoudig
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	141.806	141.806	47.827.026	47.448.609	236.000.000	4.364.000.000	5.062.000	155.995.000.000	143.995.000	1,1%	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank (NWB) N.V.	4.538	4.537	2.239.955	n.n.b.	n.n.b.	1.782.000.000	n.n.b.	105.100.000.000	n.n.b.	0,53%	Enkelvoudig
Proav NV	n.n.b.	n.n.b.	3.199.144	2.982.915	-216.229	3.199.144	2.982.915	746.010	342.497	100%	Meervoudig
PZEM N.V.	n.n.b.	n.n.b.	720.937	n.n.b.	n.n.b.	1.346.621.000	n.n.b.	940.039.000	n.n.b.	0,05%	Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	10.000.000	10.000.000	8.948.358	9.337.499	993.715	18.557.689	19.364.715	3.408	2	48,2%	Enkelvoudig
ROM-D Holding NV	3.857	3.857	3.484	3.639	226.000	4.156.794	4.341.513	2.150.993	2.150.850	0,1%	Enkelvoudig
Warmtebedrijf Holding B.V.	1.800.000	n.n.b.	719.045	n.n.b.	n.n.b.	21.384.000	n.n.b.	125.570.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Warmteparticipatiefonds	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal	53.699.201	55.838.199	94.582.084	91.904.933	232.115.219	7.601.213.193	91.444.225	262.181.805.042	172.952.602		

Overige verbonden partijen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	1.354.534	1.354.534	631.674	880.778	3.647.000	9.248.000	12.895.000	29.316.000	32.989.000	n.n.b.	Enkelvoudig
Fonds Nazorg	0	0	0	0	191.000	2.979.000	3.170.000	49.996.000	48.396.000	100%	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	561.326	561.326	574.950	675.915	1.739.112	9.903.472	11.642.585	8.802.577	4.050.260	5,8%	Enkelvoudig
Totaal	1.915.860	1.915.860	1.206.624	1.556.693	5.577.112	22.130.472	27.707.585	88.114.577	85.435.260		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Financieel belang 2020	Financieel belang 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
Huis van de Nederlandse Provincies	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Regio Randstad (P4)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vanguard Initiative	11.500	11.500	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	4.533.106	n.n.b.	12.255.339	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Zuid-Holland Bereikbaar	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal	11.500	11.500	0	4.533.106	0	12.255.339	0		

Reserves, voorzieningen en risico's

In verband met de verslechterde financiële situatie of vooruitzichten zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen en/of reserves gevormd om de financiële gevolgen in de toekomst af te dekken.

Reserves (bedragen x € 1 mln)	2016	2017	2018	2019	2020	*2021
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	4,7	4,7	4,7	4,7	0	3
Risicoreserve Energiefonds* (Houdstermaatschappij Zuid-Holland):	3,0	9	18,1	41,2	50,8	
Reserve Nazorg Stortplaatsen	-	-	-	4,4	4,3	5,45
Totaal	7,7	13,7	22,8	50,3	55,1	12,45

*Vanaf 2020 bevat de risicoreserve Energiefonds tevens de risicoreservering voor het innovatiefonds Energiq

Voorzieningen (bedragen x € 1 mln)	2016	2017	2018	2019	2020	*2021
Warmtebedrijf Holding B.V.	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
ROM-D Capital B.V.	1,8	1,8	1,8	1,8	1,1	0,7
Houdstermaatschappij Zuid-Holland	0	0	0,6	0,6	5,8	7,1
GR Grondbank RZG Zuidplas	9,6	9,6	9,6	9,6	6,9	0
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	-	-	-	3,9	4,0	0
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	-	-	-	-	5,0	6,5
Totaal	13,2	13,2	13,8	17,7	24,6	16,1

*Op basis van concept jaarrekeningen 2021 van de verbonden partijen. Deze worden voor het zomerreces door de AB's/AvA's vastgesteld.

Nr.	Beleidsmatige risico's		Ambitie
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4.1
35	Overdracht bodemtaak van provincie naar gemeenten	i	7.1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	3.2

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Ambitie
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	18,5	0-25%	2,3		4.1
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	22,2	0-25%	2,8		6.3
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	25-50%		5,6	7.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	0-25%		0,7	7.1
30	Deelnamerisico Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland	i	0,9	0-25%	0,1		6.3
34	Fonds Nazorg	i	20,4	25-50%	2,2		7.1
	Totaal				7,4	6,3	

* Voor nadere toelichting zie [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#)

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de financiële omvang van deze risico's, afgezet tegen de weerstandscapaciteit. Dit zijn de financiële middelen die de provincie beschikbaar heeft of beschikbaar kan maken om zo nodig de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen geven een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk inzicht in de financiële positie van de provincie.

Deze paragraaf is als volgt opgebouwd:

- Een toelichting op het beleid en wat we hebben bereikt in 2021
- Het weerstandsvermogen van de provincie:
  - Een inventarisatie van de risico's en de benodigde weerstandscapaciteit
  - De berekening van het structurele en incidentele weerstandsvermogen
  - Overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI
- De financiële kengetallen met duiding van de financiële positie
- De risico's

In de bijlage bij deze paragraaf is een uitleg van de financiële kengetallen opgenomen.

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk verankerd in het Besluit Begroten en Verantwoorden en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de Financiële verordening:

- [Wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroten en Verantwoorden](#);
- [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#)

In de financiële verordening is vastgelegd dat het systeem van risicomanagement moet leiden tot een integraal en transparant inzicht in risico's dat het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording op de verschillende niveaus in de organisatie ondersteunt. Hierbij moet een duidelijke relatie worden gelegd tussen risico's, risicobeheersing en de benodigde risicobuffers. Dit alles om het beslag op beschikbare middelen meer in balans te brengen met voorziene risico's en de transparantie, wendbaarheid en flexibiliteit te vergroten.

Als een risico met financiële gevolgen zich voordoet, schrijft de verordening de onderstaande volgorde van afdekking voor:

1. Het risico wordt afgedekt door de middelen die beschikbaar zijn gesteld ter afdekking van risico's binnen het desbetreffende beleidsdoel;
2. Voor zover de middelen als bedoeld onder a ontoereikend zijn, wordt het risico afgedekt door de vrije ruimte en niet-juridische beklemden middelen binnen de ambitie waaronder het beleidsdoel valt
3. Alleen voor zover de middelen als bedoeld onder a en b ontoereikend zijn, komt het risico ten laste van de algemene middelen.

Deze benadering impliceert dat risico's worden afgedekt op het niveau waarop dit risico kan worden beheerst. In praktijk betekent dit dat operationele projectrisico's binnen het opdrachtbudget worden afgedekt dan wel een bufferreserve wordt opgenomen binnen een ambitie. In de paragraaf Weerstandsvermogen worden slechts die risico's opgenomen die niet op een lager niveau worden afgedekt, oftewel de netto strategische risico's.

Het huidige beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen is behoedzaam: er wordt een weerstandsratio van >2 aangehouden voor de netto strategische risico's. Dat wil zeggen dat voor iedere euro die de provincie als risico loopt, er tenminste twee euro als weerstandscapaciteit tegenover staan. De weerstandscapaciteit bestaat

uit de beschikbare en beschikbaar te maken middelen om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen.

Wat wilden we bereiken in 2021?

Per ingang van 1 januari 2021 is de nieuwe financiële verordening van kracht waar de beleidsnota Weerstandsvermogen en risicobeheersing integraal onderdeel van uit maakt. Dit beleidskader vraagt om een nadere uitwerking, met name inzake de onderliggende systematiek voor risicoreserveringen bij investeringsprojecten, maar ook voor de andere instrumenten, zoals exploitatie, subsidies, deelnemingen en leningen. Hierbij moeten ook nadere afspraken worden gemaakt over de wijze van rapporteren over risico's om zodoende een integraal inzicht te geven in het totale risicoprofiel van de provincie. In 2021 is verder ingezet op de doorontwikkeling van het risicomangement, met name bij de verbonden partijen en de complexe opdrachten. Dit traject loopt parallel met de herziening van de beleidsnota Verbonden partijen in 2021. Bij de complexe opdrachten, waaronder de drie grote projecten, wordt gestreefd naar een actueel risicodossier, zodat risicogestuurde besluitvorming kan plaatsvinden.

Wat hebben we bereikt in 2021?

De volgende resultaten zijn geboekt:

- De uitgangspunten voor de uitwerking van de systematiek voor risicoreserveringen zijn in GS en in de COR besproken. Er loopt een onderzoek om te komen tot concrete voorstellen voor de verbetering en uniformering van de risicoreserveringssysteematiek bij investerings- en instandhoudingsprojecten van het PZI. Dit onderzoek wordt 1^e kwartaal 2022 opgeleverd.
- Er wordt een opdracht uitgevoerd om de risicovolwassenheid te bepalen bij de assetgroep Beweegbare Kunstwerken van de Dienst Beheer Infrastructuur.
- De 2^e lijns risicocontrol op de 'Grote projecten' van de provincie is gecontinueerd door advisering op de voortgangsrapportages en besluitvormingsdocumenten en is uitgebreid naar een aantal complexe opdrachten.
- Extra middelen (capaciteit) zijn vanaf 2022 beschikbaar gesteld voor de opdracht 'Doorontwikkeling risicomangement'.

Inventarisatie risico's en benodigde weerstandscapaciteit

In deze paragraaf worden de netto strategische risico's toegelicht die de benodigde weerstandscapaciteit bepalen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen beleidsmatige risico's, die (nog) geen financiële afdekking behoeven vanuit de algemene reserve, en de financiële risico's, die worden meegenomen voor het bepalen van het weerstandsvermogen. De beleidsmatige risico's zijn opgenomen vanwege politiek/bestuurlijke importantie en/of om de ontwikkeling van deze risico's in relatie tot de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's te kunnen blijven volgen.

Toelichting op de inventarisatie van de risico's

De risico's zijn geactualiseerd ten opzichte van de Begroting 2022. Naast de in deze paragraaf vermelde risico's is er momenteel grote onzekerheid over de prijsontwikkeling van o.a. grond- en brandstoffen. In de begroting houden we rekening met prijsstijgingen op basis van indexcijfers. Momenteel zijn de prijsstijgingen veel hoger en wijken de indexcijfers sterk af van de normale trend, zie hiervoor de GWW index van januari 2022 en de CBP Raming maart 2022 (CEP 2022). Dit zal een grote impact hebben op de provinciale financiën en kan ook leiden tot een structureel effect. In de voorjaars- en kadernota zal dit risico nader worden uitgewerkt.

Hieronder staan de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de laatste actualisatie van de risico's:

Gewijzigde risico's

- Deelnamerisico Innovation Quarter (#6): Dit risico was voorheen als PM opgenomen. Door achterblijvende resultaten en het jaarlijks verhogen van de voorziening is het toekomstige risico gekwantificeerd op € 2,3 mln.
- BRZO/RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen (#16): Door een potentieel faillissement als gevolg van het intrekken van een vergunning, is de kans op dit risico verhoogd naar 25 – 50%. Dit resulteert in een hoger netto-effect (€ 5,6 mln).
- De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (programma periode 2014-2020) (#17): dit risico (netto effect) is licht gestegen met € 0,1 mln, omdat een aantal projecten is verlengd en/of nieuwe middelen heeft gekregen.
- Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving (#18): Na herijking van het risico is de kans verlaagd naar 0 – 25%. Dit resulteert in een lager netto-effect (€ 0,6 mln).
- Geen aflossing van garantstellingen (#19): het risico is met € 0,2 mln gestegen vanwege een opwaartse bijstelling van de garantstellingen van € 1,3 mln.
- Claims op subsidieregeling bedrijventerreinen (#23): het risico (netto effect) is gedaald met € 0,2 mln door een herijking van kans en risico.
- Stikstofproblematiek (#27): Voor dit risico is de naam aangepast naar stikstofproblematiek, omdat dit risico niet alleen betrekking heeft op de impact van de PAS-uitspraak.
- Procedures Bibob (#33): Op basis van de lopende procedures worden geen claims verwacht die niet door de verzekering worden gedekt. De kwantificering komt te vervallen en dit risico wordt als PM (beleidsmatig risico) opgenomen.

Nieuwe risico's

- Fonds Nazorg (#34): Het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg rendeert niet conform de te hanteren rekenrente. Dit risico is opgenomen met een maximale schade van € 20,4 mln. Met een kans van 25% - 50% en de dekking vanuit de bufferreserve (€ 5,45 mln) is het netto-effect € 2,2 mln.
- Overdracht bodemtaak naar gemeenten (#35): Het risico bestaat dat onvoldoende middelen beschikbaar zijn om de wettelijke bodemtaak uit te voeren. Momenteel is het onzeker hoe de financiering van deze taak er in de toekomst uit ziet. Vooralsnog is dit risico opgenomen als PM.
- Transitiekosten OGO (#38): De transitie naar opgavegericht organiseren (OGO) leidt tot hoge transitiekosten (materieel en immaterieel). Dit betreft een beleidsmatig risico's zonder financiële consequenties.
- Datalek van persoonsgegevens (#36): Dit risico heeft betrekking op het optreden van een (ernstig) datalek en de gevolgen daarvan. De maximale schade van dit risico is € 20 mln. Met een kans van 0 – 25% is het netto-effect € 2,5 mln.
- Naleving privacywetgeving (#37): De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) stelt overtredingen vast bij een onderzoek naar de implementatie en naleving van de privacywetgeving bij de provincie Zuid-Holland. De maximale schade van dit risico is € 20 mln. Met een kans van 7,5% is het netto-effect € 1,5 mln.

Vervallen risico's

- Schadeclaims vergunningverlening ontgrondingen (#1): De schadeclaim van € 16 mln die VoF Rijnland/Boskalis op de provincie had is ingetrokken. Hiermee is het risico vervallen.
- Financiële afwikkeling herindeling Vijfheerenlanden (#31): In november 2021 is door het Ministerie van Binnenlandse Zaken een uitspraak gedaan waaruit blijkt dat de totale claim van Utrecht op ons € 7,5 mln is. Deze claim zal uiterlijk 1-4-2023 volledig aan Utrecht zijn voldaan. Hiermee is het risico vervallen.
- Invoering Omgevingswet (#7): Het risico met betrekking tot de invoering Omgevingswet is bij de jaarrekening 2021 afgesloten en daarmee vervallen. Het betrof de interne implementatie van de wet. Een nieuw risico m.b.t. wanneer de Omgevingswet daadwerkelijk is ingevoerd, wordt in de Begroting 2023 meegenomen.

De totaal benodigde *incidentele* weerstandscapaciteit is gestegen van € 12,5 mln naar € 18,7 mln. De totaal benodigde *structurele* weerstandscapaciteit is tevens gestegen van € 4,8 mln naar € 10,4 mln.

Nr.	Beleidsmatige risico's		Beleidsdoel
2	Renterisico	s	8
4	Risico's PMR	i	5.1
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4.1
8	Meerkosten als gevolg van onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering	i	2.1
9	Risico's informatieveiligheid	i	8.1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	3.2
15	Financiële gevolgen NNN/UPG	s	5.1
21	Doorlevering gronden TBO's	i	5.1
27	Stikstofproblematiek	i	1
28	Opbrengstverliezen OV	i	2.1
33	Procedures Bibob	i	1.1
35	Overdracht bodemtaak van provincie naar gemeenten	i	7.1
38	Transitiekosten OGO	i	8

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Beleids- doel
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	25-50%		5,6	7.1
12	Lagere uitkering provinciefonds	s	10	25-50%		3,8	8
22	Meerkosten a.g.v. onverwachte incidenten areaal	i	25	0-25%	3,1		2.2
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	22,2	0-25%	2,8		6.3
36	Datalek van persoonsgegevens	i	20	0-25%	2,5		8
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	18,5	0-25%	2,3		4.1
34	Fonds Nazorg	i	20,4	25-50%	2,2		7.1
19	Geen aflossing van garantstellingen	i	12,4	0-25%	1,6		8
25	Informatieverzoeken Wob	i	3	25-50%	1,1		1.1
37	Naleving privacywetgeving	i	3	25-50%	1,1		8
32	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT	i	6,5	0-25%	0,8		4.1
17	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (programma periode 2014-2020)	i	5,1	0-25%	0,6		4.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	0-25%		0,6	7.1
23	Claims op subsidieregeling bedrijventerreinen	i	4,2	0-25%	0,5		4.2
13	Lagere opbrengst MRB	s	3	0-25%		0,4	8
30	Deelnamerisico ONW	i	0,9	0-25%	0,1		6.3
20	Aansprakelijkheidsrisico ingeleend personeel	s	0,25	0-25%		0,03	8
	Totaal				18,7	10,4	

Beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen drukt uit of de provincie voldoende weerbaar is voor het opvangen van risico's. Dit wordt berekend door de middelen die de provincie beschikbaar heeft c.q. kan maken (de zogenaamde weerstandscapaciteit) te delen door de omvang van de risico's. Hierbij maken we een onderscheid tussen structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de zogenaamd onbenutte belastingcapaciteit. Dat is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten MRB tegen het voorgestelde tarief (91,8 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (in 2022 is het wettelijk maximumtarief voor de opcenten 118,4).

De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt in 2022 € 104 mln. De omvang van de structurele risico's bedraagt € 10,4 mln.

structurele weerstandsvermogen	= structurele weerstandscapaciteit	/ de omvang van de structurele risico's
10,0	= 104,0	/ 10,4

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt "10,0". Dit is ruim meer dan de waarde die de provincie Zuid-Holland nastreeft (namelijk een factor "2"). Het structurele weerstandsvermogen is ruim lager dan de Begroting 2022 ("21,3") door een stijging van de structurele risico's.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve (incl. nog te bestemmen resultaat lopend jaar). Deze bedraagt € 136,0. Daar staat € 18,7 mln aan risico's tegenover.

incidentele weerstandsvermogen	= incidentele weerstandscapaciteit	/ de omvang van de incidentele risico's
7,3	= 136,0	/ 18,7

Dat betekent dat het incidenteel weerstandsvermogen "7,3" bedraagt. Dat is nog ruim meer dan de streefwaarde van de provincie Zuid-Holland (namelijk een factor "2"), maar ook een flinke daling ten opzichte van Begroting 2022 ("12,6"). Deze daling is te verklaren door een stijging van de risico's (van € 12,5 mln naar € 18,7 mln) en een daling van de algemene reserve van € 157 mln naar € 136,0 mln. De toename van de risico's betekent dat in de algemene reserve € 37,4 mln beklemd wordt als weerstandscapaciteit om te voldoen aan de norm van een minimaal weerstandsvermogen van '2'.

Overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI

Naast de netto strategische risico's die beslag leggen op de weerstandscapaciteit worden risico's ook door bufferreserves en op het niveau van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) afgedekt. De omvang van de bufferreserves en de risicoreserveringen in het PZI worden hieronder gepresenteerd.

Overzicht bufferreserves

In de begroting zijn verschillende bufferreserves opgenomen. De bufferreserves > € 1 mln staan in onderstaande tabel. Hierbij is zowel de omvang van de reserve als het bijbehorende risico weergegeven.

Reserve (bedragen x € 1.000)	Omvang bufferreserve	Omvang risico	'Weerstands- vermogen' per bufferreserve
Innovation Quarter	3.000	3.000	1,0
Risicoreserve Energiefonds	4.067	3.946	1,0
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	832	6,0
Risicoreserve Waste 2 Chemistry	3.000	PM	PM
Risicoreservering Grevelingen	5.000	PM	PM
Overcommittering OP-West	3.300	3.300	1,0
Nazorg stortplaatsen	5.450	5.450	1,0

Toelichting op de omvang van de risico's:

- Innovation Quarter: de reserve InnovationQuarter is bedoeld ter afdekking van de risico's gerelateerd aan de aanvullende kapitaalstorting bij Begroting 2022) in dit fonds. Het risico is bepaald op 20% van de nieuwe kapitaalstorting van € 15 mln, te weten € 3 mln. Naast deze bufferreserve is een risico (risico #6, zie vorige paragraaf) opgenomen gerelateerd aan de initiële kapitaalstorting in IQ.
- Risicoreserve Energiefonds: de risicoreserve Energiefonds is bedoeld ter afdekking van de risico's gerelateerd aan de fondsen onder de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. HZH, namelijk het Warmteparticipatiefonds en Energiq. Het risico bedraagt 25% van het aandelenkapitaal minus de getroffen voorziening voor HZH.
- Risicoreserve Revolverend Verenfonds: de risicoreserve dient ter afdekking van de leningen die worden verstrekt vanuit het Verenfonds. Ultimo 2021 is het totaal aan openstaande leningen circa € 0,8 mln.
- Risicoreserve Waste 2 Chemistry: de omvang van het risicoprofiel behorende bij de risicoreserve Waste 2 Chemistry dient nog te worden herijkt en is derhalve als PM opgenomen.
- Risicoreservering Grevelingen: de risicoreserve dient ter dekking van mitigerende maatregelen voor natuur en recreatie die nodig zijn bij het terugbrengen van getij op de Grevelingen. Op dit moment wordt de inzet en positie van de provincie heroverwogen. Het risico is derhalve als PM opgenomen.
- Overcommittering OP-West: het risico betreft de overtekening van de betrokken subsidieregeling die valt onder het programma Kansen voor West 2. Op dit moment is voor € 3,3 mln overgecommiteerd.
- Nazorg stortplaatsen: de bufferreserve dient ter gedeeltelijke afdekking van het risico dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg niet rendeert conform de te hanteren rekenrente (zie risico #34). Het risico bedraagt € 7,65 mln. Het resterende deel boven de € 5,45 mln wordt via de algemene reserve afgedekt.

Omvang risicoreserveringen bij investeringsprojecten PZI

Momenteel bedraagt de totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering (nieuwbouw PZI) en instandhouding (onderhoud PZI) circa € 124 mln. Daarnaast zijn twee risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI: het betreft € 99 mln voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zie ook: Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur 2022-2039). Het totale nog uit te geven projectbudget bedraagt circa € 1.100 mln. Dit betekent dat 11% van het projectbudget is gereserveerd voor reguliere projectrisico's; 12% van het totale projectbudget is gereserveerd voor exogene risico's en onvoorziene kosten bij de Rijnlandroute en HOV-net Zuid-Holland Noord.

Financiële kengetallen

Hieronder wordt ingegaan op de financiële positie van de provincie. Dit gebeurt aan de hand van een aantal financiële kengetallen, die tezamen een weerspiegeling vormen van hoe de provincie er de komende jaren in financiële zin voorstaat. Dit betreft de zogenaamde financiële kengetallen zoals die door het BBV worden voorgeschreven. Het BBV schrijft voor dat de kengetallen opgenomen en toegelicht moeten worden in de begroting en jaarrekening, maar geeft geen normen. Gemeenten en Rijk hebben wel afspraken gemaakt over zogenaamde signaleringswaarden, maar die gelden dus niet specifiek voor provincies (zie bijlage).

In de Kadernota 2022 zijn voor vijf financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. Dit betreft: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen. De signaleringswaarde voor de indicatoren zijn:

- netto schuldquote: 200%
- solvabiliteit: 20%
- structurele lasten investeringen: 20%
- weerstandsvermogen (incidenteel en structureel): 2
- garant- en borgstellingen: 20%

	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2021	Begroting 2021
Netto schuldquote	85,8%	96,0%	146,6%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	84,3%	95,7%	145,8%
Solvabiliteitsratio	45,9%	43,3%	34,0%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	4,2%	28,4%	17,0%
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	111,1%	108,3%	109,0%
Structurele lasten investeringen*	n.t.b.	9,4%	10,3%
Garant- en borgstellingen*	n.t.b.	2,0%	1,9%
Weerstandsvermogen - incidenteel	6,5	7,3	5,8
Weerstandsvermogen - structureel	21,0	10,0	20,6

* Cijfers Begroting 2021 komen uit de kadernota 2022

De netto schuldquote

Met een netto schuldquote van 96% ligt deze indicator ruim beneden de vastgestelde signaleringswaarde van 200% uit de kadernota 2022.

De netto schuldquote in 2021 is ten opzichte van de jaarrekening 2020 gestegen met 10%. De toename is te verklaren door een stijging van de totale schuld met € 135 mln. Hiervan heeft € 57,6 mln betrekking op de post

langlopende leningen. De procentuele stijging wordt gedempt door de stijging van de totale baten in 2021 ten opzicht van het jaar 2020.

Ten opzichte van de Begroting 2021 ligt de werkelijke schuldquote beduidend lager. Dit wordt veroorzaakt door een beduidend lagere schuld dan begroot, veroorzaakt door een onderuitputting op investeringen en exploitatie. Daarnaast zijn de werkelijke baten in 2021 hoger dan de begrote baten.

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen.

Zie verklaring netto schuldquote. Daarnaast zijn in 2021 geen leningen verstrekt in het kader van het verenfonds, waar in de Begroting 2021 wel rekening mee is gehouden.

De solvabiliteit

Met een solvabiliteit van 43,3% ligt deze indicator ruim boven de vastgestelde signaleringswaarde van 20% uit de Kadernota 2022. De solvabiliteit is licht gedaald ten opzichte van jaarrekening 2020 door een stijging van het totaal van de passiva. Ten opzichte van de begroting 2021 is de werkelijke solvabiliteitsratio beduidend hoger. Dit wordt veroorzaakt door een hogere eigen vermogen dan oorspronkelijk begroot door onderuitputting bij de reserves.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is beduidend lager dan begroot naar aanleiding van een nadere analyse van structurele en incidentele baten en lasten conform de richtlijnen van de BBV.

Belastingcapaciteit (tarief PZH ten opzichte van het gemiddelde)

De belastingcapaciteit (tarief PZH ten opzichte van het gemiddelde) is gedaald ten opzichte van de Jaarrekening 2020. Het gemiddelde landelijke tarief (83,5) is in 2021 licht gestegen ten opzichte van het jaar 2020.

Structurele lasten investeringen

Met een percentage van 9,4% ligt deze indicator ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20% uit de Kadernota 2022. Het verschil ten opzichte van berekende percentage bij de adernota 2022 wordt veroorzaakt door de hogere werkelijke baten ten opzichte van de begrote baten

Garant- en borgstellingen

Met een percentage van 2% ligt deze indicator ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20% uit de Kadernota 2022.

Risico's

2.	Renterisico
Risico	De rentekosten voor leningen om in de financieringsbehoefte te voorzien zijn hoger dan de geprognosticeerde rentekosten.
Oorzaken	- Macro-economische ontwikkelingen leiden tot een hogere rentevoet. - De financieringsbehoefte neemt in de komende jaren sneller toe dan voorzien door onvoorziene toename van de voorgenomen uitgaven en/of een afname van de begrote inkomsten (zoals bijvoorbeeld de inkomsten uit het provinciefonds).
Gevolg(en)	De financiële ruimte neemt af.
Achtergrond informatie	De provincie trekt langlopende leningen aan om in de financieringsbehoefte te voorzien. De financieringsbehoefte zal de komende jaren toenemen door de afloop van bestaande leningen en de omvang van voorgenomen uitgaven. De jaarlijkse rentekosten van de financieringsbehoefte worden bepaald door de omvang en afloop van de bestaande leningenportefeuille, de financieringsbehoefte als gevolg van voorgenomen uitgaven en de van toepassing zijnde rentetarieven.
Maatregelen	In 2020 is voor een bedrag van € 300 mln aan langlopende leningen aangetrokken voor de jaren 2021, 2022 en 2023.
Status risico	Met het afsluiten van de forwardleningen in 2020 is een gedeelte van de begrote financieringsbehoefte tot en met het jaar 2023 gedekt. Dit, in combinatie met de structurele onderuitputting op investeringen en budgetten, zorgt ervoor dat het werkelijke renterisico op de middellange termijn beperkt is. In 2021 was de € 100 mln aan gestorte forwardleningen voldoende om de liquiditeitsbehoefte te dekken. De rentetarieven zijn eind 2021 en begin 2022 gestegen tot iets boven de geprognosticeerde rente. Door de omvang van de nog aan te trekken geldleningen is het een reëel risico voor de begroting als de rente substantieel verder gaat stijgen. Door de sterk stijgende inflatie en de oorlog in de Oekraïne fluctueren de rentetarieven sterker dan in de afgelopen jaren en zijn de huidige rentevisies van de Nederlandse banken omgeven door grote onzekerheid.

4.	Risico's PMR 'Buitenland van Rhooon'
Risico	De uitvoering van de inrichtingsplannen voor en het beheer van het PMR-project 'Buitenland van Rhooon' door de gebiedscoöperatie verlopen niet conform streefbeeld, planning en binnen budget.
Oorzaken	- Hogere vastgoedkosten vanwege planschadeclaims, schadeloosstellingen en/of prijspeilwijzigingen - Vertraging in de uitvoering door juridische (onteigenings- en bestemmingsplan)procedures - Onvoldoende regie op en onvoldoende realisatiekracht van gebiedscoöperatie - Excessieve stijging van de grondprijzen (marktontwikkelingen) - Tegenvallende inrichtingskosten en/of lagere grondverkoopopbrengsten - Renteontwikkeling in Groenfonds dekt de inflatie niet
Gevolg(en)	- Financieel: negatieve financiële gevolgen tijdens de uitvoering leiden tot lagere beschikbare beheerkosten: het budget komt ten gunste van revolverend beheer. - Politiek/bestuurlijk: imagoschade vanwege niet tijdig realiseren van streefbeeld.
Achtergrond-informatie	De provincie voert het PMR-project 'Buitenland van Rhooon' voor eigen rekening en risico uit. Hiervoor is een taakstellend budget beschikbaar. De financiering van het project is gedekt door de gezamenlijke PMR-partners en vastgelegd in de Uitwerkingsovereenkomst (UWO) PMR 750 ha. De bijdrage van Zuid-Holland bedraagt € 9 mln, de stadsregio Rotterdam draagt € 18 mln bij, de gemeente Rotterdam draagt € 9 mln bij en het Rijk € 112 mln (bedragen prijspeil 2006; in de business case zijn de bijdragen geïndexeerd). Deze bijdragen zijn gestort in het Groenfonds.

Maatregelen	• In geval van onvoorziene omstandigheden (zoals excessieve grondprijsstijgingen) kan de provincie in overleg treden met het Rijk (op grond van art.12 van de UWO). • Om de risico's goed te beheersen wordt risicomanagement toegepast. Met behulp van een (financiële) business case is inzichtelijk gemaakt wat mogelijke meerkosten zouden kunnen zijn als deze risico's zich voordoen. De verwachtingswaarde van mogelijke meerkosten, volgend uit het risicoprofiel, vormt de onderbouwing van deze post in de business case van het project (over de gehele looptijd). Periodiek worden risicoanalyses uitgevoerd met nadrukkelijk aandacht voor de invloed van tijdrisico's op de financiële planning. • Het contact met de gebiedscoöperatie over de inrichting/realisatie van het streefbeeld intensiveren en de provinciale regierol versterken.
Status risico	In het najaar van 2018 zijn een streefbeeld en een samenwerkingsovereenkomst met de gebiedscoöperatie opgesteld. Hierin zijn de doelen en budgetten voor de inrichting vastgelegd. Hiertoe moet het bestemmingsplan nog worden aangepast van moerasnatuur naar akkernatuur. De provincie ondersteunt de gebiedscoöperatie (financieel) om dit voor elkaar te krijgen. Momenteel wordt ook een hernieuwd meerjarenplan opgesteld door de gebiedscoöperatie dat stuurt op een eindtermijn van 2028. Het financiële risico op hogere inrichtingskosten is beperkt en betreft vooral de grondaankopen. Tot en met eind 2021 is over de verwerving van in totaal 373 ha grond overeenstemming bereikt. In de business case van het PMR is voldoende buffer aanwezig voor de risico's met betrekking tot verwerving en inrichting. Er is op basis van de actuele inzichten dan ook geen aanleiding het risico vanuit de algemene middelen financieel af te dekken. Door de mogelijke aankoop van de meeste agrarische bedrijven in het gebied is minder weerstand te verwachten en is meer te sturen op de kosten van inrichting en beheer.

5.	Deelnamerisico ROM-D Capital BV
Risico	Het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	Mogelijke regionaal strategische effecten die voor de ROM-D niet beïnvloedbaar zijn zoals veranderen of wegvallen van behoefte aan watergebonden gronden door macro-economische effecten. Of gronden waarin intrinsiek te hoge onrendabele toppen aanwezig zijn om weer te vermarkten.
Gevolg(en)	De intrinsieke waarde van het aandelenkapitaal in ROM-D bedraagt aan het eind van de looptijd minder dan de nominale waarde (minus getroffen voorzieningen). De maximale gevolgschade voor de provincie is gelijk aan het gestorte aandelenkapitaal ad € 10 mln in ROM-D Capital B.V. minus de voorziening die al is getroffen.
Achtergrond-informatie	De ROM-D bestaat in zijn totaliteit uit zes entiteiten. De provincie is aandeelhouder in drie van deze entiteiten, te weten de ROM-D Kil C.V., ROM-D Holding N.V. en de ROM-D Capital BV. De provincie neemt met € 10 mln. deel in ROM-D Capital B.V., het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden.
Maatregelen	• De ontwikkeling van de intrinsieke waarde monitoren in de relatie tot de hoogte van de getroffen voorziening. • Continue aandacht voor de beheersing en ontwikkeling van bedrijfsvoeringskosten.
Status risico	Bij de Jaarrekening 2020 is de voorziening verlaagd naar € 1,1 mln. Op basis van de eerste jaargegevens 2021 van de ROM-D zal de voorziening bij de provinciale jaarrekening 2021 verder worden verlaagd. Voor 2022 is het niet uit te sluiten dat een daling van de intrinsieke waarde optreedt. Deze kans wordt voor dit jaar minimaal geacht. Daarom nemen we dit risico voorlopig als PM op. Er staan enkele projecten op het punt van oplevering en daarbij dragen de vraag naar watergebonden bedrijventerreinen en de grondprijsontwikkeling bij aan een positieve kans dat het exploitatietekort teruggedrongen wordt. Daarnaast is de huidige structurering van de ROM-D zo ingericht dat

	eventuele voorbereidingskosten en onderzoekskosten (R&D-kosten) die niet tot een investering leiden, ten laste komen van Capital B.V. De gemeente Rotterdam heeft het voornemen om in 2022 uit te treden uit de ROM-D Beheer N.V. en de ROM-D Kil C.V. Momenteel vinden gesprekken daarover plaats. Door het uittreden vindt minder risicospreiding plaats in de ROM-D Kil C.V. waarin ook de provincie aandeelhouder is. Hierdoor zal, bij de uittreding van de gemeente Rotterdam, het provinciaal aandeelhouderspercentage in de ROM-D Kil C.V. toenemen.

6.	Deelnamerisico InnovationQuarter
Risico	De ROM InnovationQuarter B.V. (IQ) behaalt haar jaarlijkse bedrijfseconomische doelstellingen niet.
Oorzaken	• Mogelijk achterblijvende prestaties van de onderliggende investeringsportefeuilles. • Het saldo van alle activiteiten leidt tot een negatief exploitatieresultaat.
Gevolg(en)	Een waardedaling van het geïnvesteerde kapitaal in IQ (de intrinsieke waarde wordt lager dan de nominale waarde).
Achtergrond-informatie	De provincie neemt, samen met het ministerie van Economische Zaken, de gemeenten Rotterdam, Den Haag (o.a. via Stichting HEID), Delft, Leiden, Westland en de Zuid-Hollandse universiteiten en medische centra deel in InnovationQuarter. De provincie heeft voor € 25 mln aan kapitaal gestort (in twee tranches in 2013 en 2017). De provincie verkrijgt door haar kapitaalinbreng aandelen in de ROM InnovationQuarter B.V. De waarde van het aandelenkapitaal bedraagt € 25 mln nominaal. In 2021 is door de aandeelhouders besloten een extra kapitaalstorting in IQ te doen. Voor de provincie geldt dat deze kapitaalstorting van € 14,7 mln in twee tranches wordt voldaan respectievelijk in 2022 en 2023.
Maatregelen	• Monitoring ontwikkeling risicoprofiel op basis van de informatie uit de begroting, jaarrekening, tussenliggende rapportages en AVA-behandelingen. • In 2022 zal aandacht worden besteed aan de optimale uitnutting van meerjarig toegekende subsidieverstrekking. Blijvende aandacht is er voor de beheersing en ontwikkeling van de apparaatskosten van InnovationQuarter B.V. en de financiering hiervan. Hierover zullen in 2022 gesprekken met IQ worden gevoerd. • Naar verwachting komen in 2023 EFRO-gelden (€ 17,3 mln) in beklemd vrijval ten bate van IQ. Samen met IQ en overige aandeelhouders zullen bindende afspraken gemaakt worden waarmee een duurzaam waardebehoud voor de aandeelhouders gecreëerd kan worden.
Status risico	Ter afdekking van het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde van € 5 mln op het gestorte aandelenkapitaal van € 25 mln is bij Jaarrekening 2020 een voorziening getroffen van € 5 mln. Op basis van de conceptcijfers uit de jaarrekening 2021 van IQ is het noodzakelijk de voorziening te verhogen tot € 6,5 mln. Voor de nieuwe kapitaalstorting van € 14,7 mln is bij Voorjaarsnota 2021 € 3 mln in de risicoreserve Innovation Quarter gestort om toekomstige risico's af te dekken die betrekking hebben op de cofinanciering. De ontwikkelingen bij IQ wijzen er op dat het zgn. badkuipmodel, dat kenmerkend is voor een revolverend fonds, een langer verloop zal hebben dan in eerst instantie werd voorzien, met name vanwege het achterblijven van investeringen in de eerste jaren. Op basis van een nadere analyse zal worden bepaald wat de omvang is van het risico dat er een verdere waardedaling optreedt en niet meer zal herstellen, waardoor de getroffen voorziening en de opgebouwde risicoreserve ontoereikend zijn. Vooralsnog nemen we in de paragraaf weerstandsvermogen een risico op met een kans van 0-25% op een waardedaling van maximaal € 18,5 mln (€ 25 mln minus € 6,5 mln voorziening).

8.	Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten bij projecten in uitvoering
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats bij projecten in uitvoering (bijvoorbeeld ernstig bouwfalen, calamiteiten als gevolg van de werkzaamheden, faillissementen van uitvoerende partijen).
Oorzaken	• Onzorgvuldig handelen van (onder)aannemers • Onzorgvuldig toezicht • Innovatieve bouwmethode/bouwstoffen/producten • Exogene factoren (economische ontwikkelingen, terrorisme/vandalisme, pandemie)
Gevolg(en)	• Meerkosten voor zover deze niet op de veroorzaker zijn te verhalen • Imagoschade Na inventarisatie van de risico's op programmaniveau wordt de impact bepaald.
Achtergrond-informatie	Evenals bij het bestaande areaal (risico nr. 17 : meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal) kunnen bij projecten in uitvoering incidenten optreden met een zeer kleine kans van optreden, maar met een zeer groot gevolg. Het is niet wenselijk om binnen elk individueel project financieel met deze bijzondere gebeurtenissen rekening te houden, om onnodig beslag op budgetten te voorkomen. Afhankelijk van de omvang van de gevolgschade dient dit risico op programma- of strategisch niveau te worden opgevangen.
Maatregelen	Risicoanalyses op programmaniveau, waarbij geïnventariseerd wordt: • in welke mate rekening is gehouden met dergelijke risico's bij lopende projecten; • in hoeverre de materiële gevolgen van deze risico's zijn gedekt door een verzekering; • wat mogelijke restgevolgen voor de provincie zijn en waar deze doelmatig kunnen worden afgedekt.
Status risico	In de afgelopen jaren hebben zich geen substantiële incidenten bij projecten in uitvoering voorgedaan. De aangehouden risicoreserves binnen de projectbudgetten en binnen het PZI zijn voldoende geweest om tegenvallers te kunnen opvangen. De totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering bedraagt circa € 124 mln. Daarnaast zijn op verzoek van Provinciale Staten twee bijzondere risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI. Het betreft € 99 mln. voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zie ook: PZI 2022-2039).

9.	Risico's informatieveiligheid
Risico	De informatievoorziening kan de vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en integriteit van informatie onvoldoende borgen. NB: De operationele techniek voor bediening en elektronische aansturing van mechanische en/of industriële objecten (zoals bruggen, pompen, gemalen, verkeersinstallaties) is op dit moment belegd bij DBI en maakt nog geen onderdeel uit van deze paragraaf.
Oorzaken	• Onvoldoende waarborgen in de processen (binnen en buiten de afdeling I&A) • Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen • Kwetsbaarheid voor cybersecurity-incidenten • Onvoldoende aandacht van medewerkers • Hogere afhankelijkheid van digitale systemen; • Toegenomen professionalisering van cybercriminelen
Gevolg(en)	• De dienstverlening kan stilvallen. • Gebruik van onjuiste informatie kan leiden tot verkeerde besluitvorming. • Onvoldoende informatiebescherming kan leiden tot financiële- en reputatieschade en schade aan bedrijfseconomisch belang. Financiële schade kan zich uiten in onderzoeks- en herstelkosten, maar ook in het betalen van losgeld na een ransomware besmetting.
Achtergrond-informatie	Binnen de provincie wordt steeds meer datagedreven gewerkt. Dit betekent dat besluiten op data worden gebaseerd en daarmee is betrouwbare informatie cruciaal om onze organisatie te laten functioneren. Onze bedrijfsvoering kan substantieel geschaad worden als knelpunten optreden in

	de informatievoorziening of -bescherming. GS en PS worden periodiek vertrouwelijk geïnformeerd over (optredende) risico's van informatieveiligheid.
Maatregelen	• Regelmatig onderzoeken uitvoeren en ethische hackers inzetten. • Risicomanagement toepassen binnen de operationele processen van de afdeling I&A. • Uitbreiding van logging en monitoring. • Communicatie en bewustwording (ook een risicobeperkende maatregel) van informatieveiligheid en privacy heeft inmiddels een continu karakter. • Betere beschikking over cyber kwetsbaarheidsinformatie. • Verzekering tegen cybercriminaliteit. • Voor de implementatie van de ISO27001 norm en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid wordt een opgave geformuleerd en een routeplan opgesteld. • Het IPO heeft recent besloten een informatieknooppunt in te richten om de toegang tot informatie over kwetsbaarheden te verbeteren
Status risico	Wereldwijd is er nog steeds een toename van cyberdreigingen, zoals phishing en ransomware, waardoor het risico op verstoringen reëel blijft. De schade als gevolg hiervan is sterk afhankelijk van de aard van de verstoring, de aangebrachte schade aan ICT-systemen en de aard van de informatie die in handen van derden is gekomen. De bandbreedte van de schade varieert van tonnen tot miljoenen. Eensluitende cijfers hierover ontbreken, waardoor kwantificering van de herstel- en/of losgeldkosten lastig te begroten is. Voorlopig wordt een risico opgenomen met een kans van 0-25% en een gevolgschade van € 1 mln. In 2021 zijn er bij de provincie geen grote incidenten opgetreden die tot uitval of (financiële) schade hebben geleid. Toch zijn er aanvullende maatregelen genomen tegen dreigingen, zoals de invoering van actieve monitoring van de digitale footprint van de provincie op internet. De breed gevoelde kwetsbaarheden in de Microsoft Exchange (e-mail) omgeving en de Log4j problematiek benadrukten nog eens de kwetsbaarheid van de digitale samenleving.

10.	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie
Risico	De financiële en beleidsmatige instrumenten om de provinciale energie-/warmtetransitie te realiseren zijn ontoereikend.
Oorzaken	• De fondsen onder de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (HZH), te weten EnergiIQ en Warmteparticipatiefonds, presteren niet conform verwachting met als resultaat waardeverlies op het geplaatst aandelenkapitaal. • Het Warmtebedrijf Holding B.V. (WbR) heeft onvoldoende toekomstperspectief, waardoor de verstrekte subsidies (in de vorm van een lening) niet worden terugbetaald en het aandelenkapitaal waardeverlies kent. • De bestuurlijke afspraken met externe partijen met als doel de warmtelevering Leidse Regio te verduurzamen brengen potentieel verplichtingen met zich mee.
Gevolg(en)	• Een overschrijding van de risicoreserve Energiefonds en de reserve Warmteleiding Warmtelinq en reeds getroffen voorzieningen resulterend in een negatief effect op het financieel resultaat van de provincie. • Imagoschade.
Achtergrond-informatie	Voor de realisatie van de provinciale ambitie op het gebied van de energietransitie heeft de provincie in 2017 de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH) opgericht. Onder de HZH vallen twee investeringsfondsen, te weten Energie-Innovatiefonds Zuid-Holland B.V. (ENERGIQ) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 35 mln en Warmteparticipatiefonds Zuid-Holland B.V. (WPF) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 65 mln. Daarnaast heeft de provincie aandelen in WbR-Holding en zijn subsidies (in de vorm van een lening) verstrekt. Ten behoeve van de realisatie van de warmtelevering in de Leidse Regio heeft de provincie de

	afgelopen jaren bestuurlijke afspraken gemaakt met als uitgangspunt participatie via het WPF. In 2021 heeft de provincie besloten tot het verstrekken van een investeringssubsidie voor de ontwikkeling en realisatie van de warmteleiding WLQ+ door de Gasunie en het aandelenkapitaal in de HZH/WPF te verlagen tot het reeds gestorte aandelenkapitaal van €3,8 mln.
Maatregelen	- De ontwikkeling van de fondsen wordt indirect gemonitord door op het niveau van de HZH periodiek te monitoren op risicobeheersing. Indien noodzakelijk kan de opbouw van de risicoreserve en/of voorziening worden aangepast. - Continue afstemming met betrokken partijen om te komen tot afspraken over de warmtelevering in de Leidse regio in relatie tot de aandeelhouderspositie in WbR.
Status risico	Er liggen meerdere oorzaken ten grondslag aan dit risico die in aard en omvang verschillen. De risicoreserve Energiefonds, de voorzieningen voor HZH, het aandelenkapitaal WbR en de leningen WbR, en de reserve Warmteleiding Warmteling zijn beschikbaar om alle verplichtingen en risico's gekoppeld aan deze provinciale opgave te dekken. Gezien de recente ontwikkelingen rondom het WbR en de realisatie WLQ+ is het onzeker of deze middelen voldoende zijn. De inzet van onderhandelingen is om nieuwe afspraken te maken binnen dit financiële kader. Het risico op de prestatie van de fondsen van HZH wordt afdoende afgedekt door de risicoreserve Energiefonds. Het risico is vooralsnog dan ook als PM opgenomen.

12.	Lagere uitkering provinciefonds
Risico	De inkomsten uit het provinciefonds wijken af van wat in de meerjarenbegroting geraamd is.
Oorzaken	- Ontwikkelingen in het accres - Ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven of de volumina - Effecten van taakmutaties - Onderuitputting op de rijksbegroting
Gevolg(en)	Incidenteel en/of structureel tekort op de begroting.
Achtergrond-informatie	Omdat de uitkering van het provinciefonds afhankelijk is van de totale uitgaven van het Rijk is onderuitputting van het Rijk een risico voor de provincie. Dit wordt ook wel geduid met de term 'trap-op-trap-af systematiek'. Elk jaar komen in mei, september en december circulaires uit van het Rijk met daarin de actuele prognose voor de wekelijkse uitkeringen van het provinciefonds. Hiermee verkrijgt de provincie periodiek inzicht in de ontwikkelingen.
Maatregelen	Op basis van de meest recente prognoses wordt in de begroting de uitkering uit het provinciefonds periodiek bijgesteld (op basis van mei, september en december-circulaires van het Rijk). Eventuele afwijkingen op de begroting worden bij de jaarrekening opgevangen in de algemene reserve.
Status	Nadat de trap-op-trap-af systematiek voor de jaren 2020 en 2021 tijdelijk bevroren was in verband met corona maatregelen, wordt deze in 2022 weer hervat. In 2021 zijn er dus alleen neerwaartse aanpassingen in de uitkering voor Zuid-Holland geweest als gevolg van bijstellingen in de volumina. Momenteel loopt er een onderzoek dat als basis zal dienen voor de herijking van het provinciefonds. Deze herijking kan potentiële grote wijzigingen tot gevolg hebben voor de structurele inkomsten uit het provinciefonds na 2022, zowel nadelig als voordelig. Het risico is dan ook verhoogd naar € 3,75 mln (25-50% kans en een gevolg van € 10 mln).

13.	Lagere opbrengsten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
Risico	Risico is dat de inkomsten uit de opcenten lager uitvallen dan geraamd.
Oorzaken	- Afspraken rond het klimaatakkoord en de daarbij behorende vrijstellingen voor elektrische auto's - Verplaatsing van een leasebedrijf
Gevolg(en)	Structureel tekort in de begroting.

Achtergrond-informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	• Lobbyen om minimaal het huidige niveau van de inkomsten uit de Motorrijtuigenbelasting te garanderen dan wel een alternatieve belastinggrondslag te hanteren; • Incidenteel reserveren via de Algemene reserve om een terugval in een lopend begrotingsjaar op te vangen, omdat op de lopende uitgaven wellicht niet meer kan worden bezuinigd; • In de begroting wordt geanticipeerd op de vrijstelling voor elektrische auto's; • Het opcententarief verhogen.
Status	In het jaar 2021 heeft dit risico zich niet voorgedaan. De werkelijke totale opbrengst is licht gestegen ten opzichte van het jaar 2020. Dit ondanks de fiscale maatregelen van de rijksoverheid om elektrisch rijden te bevorderen. Deze stijging wordt veroorzaakt door de autonome groei van het aantal voertuigen in Zuid-Holland die niet zijn vrijgesteld.

14.	Gevolgen waardeontwikkeling Grondbank Zuidplas
Risico	De ontwikkelingen in de Zuidplaspolder gaan niet door en de gronden van de Grondbank worden verkocht in de huidige staat zonder ontwikkelmogelijkheden.
Oorzaken	• De gemeenteraad van Zuidplas stemt op grond van haar budgetrecht niet in met het omgevingsplan voor het Ontwikkelgebied Zuidplaspolder. • Het omgevingsplan voor het Ontwikkelgebied (in casu de bestemmingen wonen en werken) wordt definitief niet onherroepelijk met als gevolg dat de ontwikkeling van het Ontwikkelgebied financieel-economisch niet uitvoerbaar is. • PS stemmen niet in met de voorstellen voor wijzigingen van het provinciaal omgevingsbeleid (zoals vastgelegd in de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder) waarna het omgevingsplan strijdig is met provinciaal omgevingsbeleid en/of de bestuurlijke overeenkomst vervalt. • De betrokken partijen slagen er niet om overeenstemming te bereiken over de Deelovereenkomst Mobiliteit (zoals beschreven in de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder) waarna de bestuurlijke overeenkomst vervalt.
Gevolg(en)	Per 31-12-2026 (het moment dat 'definitief' duidelijk is dat woningbouw niet lukt) valt de grondwaarde terug naar veelal agrarische bestemming. Het verschil tussen de verwachte agrarische waarde en de boekwaarde per 31-12-2024 (het moment waarop de afspraken van de bestuursovereenkomst gebaseerd zijn) is ingeschat op € 55,6 mln (boekwaarde: € 94,4 mln en marktwaarde: € 38,8 mln). Voor de periode tussen 2024 en 2026 worden in 2022 nog nadere afspraken gemaakt tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas hoe met de financiering om te gaan. Het provinciale aandeel van 40% bedraagt € 22,2 mln.
Achtergrond-informatie	De provincie neemt voor 40% risicodragend deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Grondbank RZG Zuidplas. Voor de ontwikkeling van woningen, bedrijventerreinen en glastuinbouw zijn gronden gekocht. De Grondbank bezit circa 300 ha grond met een boekwaarde van circa € 96,9 mln in totaal (eind 2021) / € 94,4 mln (eind 2024). Deze boekwaarde is tot stand gekomen door de verwervingskosten en toegevoegde rente- en organisatiekosten. Op dit moment ligt de boekwaarde hoger dan de verkoopwaarde zonder ontwikkelpotentie. De Grondbank blijft in ieder geval tot en met 31-12-2024 bestaan met de optie, onder voorwaarden van evaluatie, te verlengen.
Maatregelen	• Jaarlijks checkt de provincie of haar risico nog in voldoende mate overeenkomt met haar aandeel in een eventueel negatief eigen vermogen van de Grondbank. • Het bestuur van de Grondbank heeft voor de laatste keer een Kader voor Uitnamestrategie voorgelegd. Deze sluit aan op de bestuursovereenkomst. • De provincie zet zich maximaal in voor en werkt nauw samen met de gemeente Zuidplas aan de uitvoering van de afspraken uit de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied

	Zuidplaspolder, zoals de benodigde wijzigingen van het provinciale omgevingsbeleid en de totstandkoming van de Deelovereenkomst Mobiliteit.
Status risico	Op 1 juli 2021 is de Koopovereenkomst tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas ondertekend. De Koopovereenkomst is gesloten onder de opschortende voorwaarden dat de gemeenteraad van Zuidplas op grond van haar budgetrecht instemt en dat de bestemmingen wonen en werken planologisch onherroepelijk worden. Met de verkoop van haar gronden aan de gemeente Zuidplas wordt voldaan aan de doelstellingen van de Grondbank zoals geformuleerd in haar Gemeenschappelijke Regeling en het Uitname Strategie Kader 2018. Een gevolg van de Koopovereenkomst is dat de deelnemersbijdragen, zoals vermeld in de begroting 2021 en meerjarenbegroting 2022-2024 vanaf 1 januari 2021 op de boekwaardeontwikkeling geactiveerd gaan worden en niet in rekening gebracht gaan worden bij de deelnemers. De kans op het risico blijft in de laagste kanscategorie van 0-25%; de maximale gevolgschade is ingeschat op € 22,2 mln. Dit resulteert in een risico van € 2,8 mln en is daarmee iets gestegen ten opzichte van Jaarrekening 2020 vanwege actualisatie van de boek- en marktwaarde. Hier staat tegenover dat de provinciale verliesvoorziening van € 6,9 mln in 2021 is vervallen vanwege de getekende Bestuursovereenkomst en de Koopovereenkomst.

15	Natuuropgave realiseren binnen wettelijke verplichting
Risico	De provincie is niet in staat om binnen budget en binnen de met het Rijk afgesproken deadlines de natuuropgave (Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000) te realiseren waarvoor zij wettelijk verantwoordelijk is.
Oorzaken	• Onvoldoende capaciteit (in- en extern) om aan de inhoudelijk en juridische complexe en grote natuuropgave te voldoen en op de juiste manier te sturen, communiceren en monitoren. • Onvoldoende duidelijkheid over de Zuid-Hollandse Natura 2000-opgave binnen de totale Nederlandse opgave. • Onvoldoende draagvlak in de omgeving voor natuurrealisatie. • Complexiteit in de uitvoeringsstrategie (onteigeningsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders) • Verhoogde (bestuurlijke) complexiteit vanwege samenhang en (financiële) verwevenheid van dossiers (onder andere stikstof, bodemdaling, natuur, verduurzaming landbouw, biodiversiteit)
Gevolg(en)	• De kwaliteit van de natuurgebieden loopt terug. • De stikstofcrisis wordt niet (of pas later) opgelost en dat gaat ten koste van economische ontwikkelingsruimte. • Knelpunten in de vergunningverlening (vanwege stikstof) blijven bestaan, wat ten koste gaat van maatschappelijk en economische ontwikkelingsruimte. • Politiek-bestuurlijk imagoschade door niet aan wettelijke verplichtingen voor de natuuropgave te voldoen en het onvoldoende op oplossing van de stikstofcrisis te sturen. • Door het Rijk beschikbaar gestelde budgetten worden teruggevorderd, terwijl de provincie wel wettelijke verantwoordelijk blijft voor de natuuropgave.
Achtergrond-informatie	Zie: Natuurnetwerk Nederland (NNN) - Provincie Zuid-Holland (zuid-holland.nl) en beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur en beleidsprestatie 5-1-1 Natuur
Maatregelen	• Medio 2021 is het Handelingskader NNN door PS vastgesteld. PS hebben aanvullende instrumenten beschikbaar gesteld, waarmee de realisatiekracht wordt vergroot. • Voor de Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige natuurdoelen zijn natuurdoelanalyses opgesteld die duidelijkheid geven over de noodzakelijk te nemen maatregelen om bij te dragen aan oplossing van de stikstofcrisis. • De provincie hanteert een actieve houding voor de (realisatie van de) natuuropgave, waarbij provincie Zuid-Holland het voortouw neemt om processen te starten en te begeleiden voor

	diverse projecten om te voldoen aan de wettelijke verantwoordelijkheden. • Zorgvuldige bestuurlijke samenwerking/afstemming met collega-overheden, terreinbeherende organisaties, waterschappen en andere belanghebbende partijen over een integrale aanpak. Waarbij actief omgevingsmanagement wordt ingezet om het draagvlak voor de natuuropgave te vergroten en meekoppelkansen te benutten. • In 2021 zijn in het kader van het landelijke Programma Natuur afspraken gemaakt tussen het Rijk en provincies. Vanuit Programma Natuur is de komende jaren extra Rijksgeld beschikbaar voor versterking, versnelling en verbetering van de natuuropgave. Ook is budget beschikbaar voor extra personele capaciteit.
Status risico	In 2021 is beperkt voortgang geboekt bij grondverwerving en inrichting van gebieden. Maar er is al wel 2000 ha gereed voor inrichting en alle instrumenten zijn in stelling om de overige gronden in bezit te krijgen, waarmee de uitvoering kan starten. Ook zijn middelen beschikbaar gesteld voor capaciteit, maar het is lastig om vacatures in te vullen vanwege krapte op de arbeidsmarkt. De haalbaarheid om de deadlines te halen is hiermee dit jaar vergroot, maar de kans op het risico van vertraging is nog steeds reëel. Het risico is financieel afdoende afgedekt door nieuwe afspraken met het Rijk in het kader van Programma Natuur en de beschikbare risicoreserveringen in de beschikbare budgetten voor de natuuropgave.

16.	Vergunningplicht Brzo en/of RIE-bedrijven
Risico	Brzo en/of RIE-bedrijven kunnen niet meer aan de vergunningplicht voldoen
Oorzaken	• Faillissement van een Brzo/RIE bedrijf • Grootschalige calamiteit leidend tot faillissement van een Brzo/RIE bedrijf • Striktere eisen door wijzigende wet- en regelgeving
Gevolg(en)	• Gevolgschade (zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering) waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is • Politieke en maatschappelijke gevolgen
Achtergrond-informatie	De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningverlening aan Besluit risico zware ongevallen (Brzo) en/of Richtlijn industriële emissies (RIE) bedrijven. De vijf omgevingsdiensten voeren het toezicht op de RIE-bedrijven uit en de omgevingsdienst DCMR voert het toezicht op de Brzo-bedrijven uit volgens de nota VTH. Bij een faillissement en/of calamiteiten (zoals brand) of wijzigende wet- en regelgeving kan de situatie ontstaan dat een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen. Hierbij kan sprake zijn van gevolgschade, zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering. Als een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen betekent dit niet automatisch dat de provincie verantwoordelijk is voor de ontstane schade. In eerste instantie zal gekeken worden naar de vergunninghouder en zijn verzekering. Als de vergunninghouder failliet is en er onvoldoende middelen in de boedel aanwezig zijn, komen de eigenaren van de grond en opstallen in beeld. Als er dan restkosten overblijven waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is, kan de provincie er vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid voor kiezen (een deel) van deze kosten voor haar rekening te nemen. Een specifieke sector binnen de RIE-bedrijven is de afvalsector. Deze bedrijven hebben een verhoogd risicoprofiel vanwege de ketenafhankelijkheid binnen de sector en hoge frequentie van calamiteiten (afvalbranden). Er is een tendens dat verzekeraars premies verhogen of zelfs niet meer bereid zijn om deze bedrijven te verzekeren, waardoor gevolgschades eerder ten laste komen van bevoegd gezag. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, beoogd per 1 oktober 2022 of 1 januari 2023, is de financiële zekerheidsstelling voor Brzo-bedrijven geregeld (moet-bepaling). Voor afvalbedrijven (RIE-bedrijven) is dit geregeld met een kan-bepaling. Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet zal de terminologie over Brzo-bedrijven wijzigen.
Maatregelen	• Door goed toezicht te houden en scherp te handhaven op naleving van de voorschriften voor

	omvang en soorten (afval)stoffen, wordt het risico beperkt tot de vergunde (afval)stoffen. • De Brzo / RIE-bedrijven worden periodiek gecontroleerd (onder andere op de wijze van opslag van de (gevaarlijke) stoffen). • De omgevingsdiensten voeren regelmatig overleg met de portefeuillehouders vergunningverlening en toezicht & handhaving over uitvoeringsdilemma's en beoogde handhavingsbesluiten. Op grond van de provinciale mandaatbesluiten moet de directeur van een omgevingsdienst informatie leveren aan en overleg voeren met de portefeuillehouder als de uitoefening van een gemandateerde bevoegdheid naar verwachting politieke en maatschappelijke gevolgen heeft of als een besluit gevolg kan hebben dat de provincie of Gedeputeerde Staten aansprakelijk worden gesteld.
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. In 2021 is een BIBOB traject gestart bij een RIE-bedrijf wat mogelijk leidt tot intrekking van de vergunning en daarmee een potentieel faillissement van het bedrijf. De kans dat dit risico zich voordoet is toegenomen tot middelgroot. Als het risico zich voordoet kan de impact groot zijn (al kunnen de kosten per situatie sterk verschillen). Voor de berekening in de paragraaf Weerstandsvermogen wordt uitgegaan van een kans van optreden van 25%-50% met een geschatte impact van € 15 mln (uitgaande van hooguit één incident per jaar).

17.	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (programmaperiode 2014-2020)
Risico	De provincie loopt bij deelname aan EU-projecten (voor de onderdelen waarvoor zij (eind)verantwoordelijk is) het risico dat <u>gedane uitgaven als niet-subsidiabel worden aangemerkt</u> .
Oorzaken	• Na indiening van een declaratie voor een gedane uitgave bij het betreffende programma blijkt dat niet is voldaan aan het door de Europese Commissie opgelegde subsidiabiliteitskader. • Naar aanleiding van een extra controle bij een reeds afgesloten EU-project blijkt dat bij een eerder aanvaarde uitgave toch niet is voldaan aan de door Europese Commissie opgelegde administratieve eisen, waardoor deze uitgave alsnog als niet-subsidiabel wordt aangemerkt.
Gevolgen	• De provincie krijgt (maximaal) het relatieve aandeel van de EU-subsidie in de gemaakte kosten niet vergoed. • EU-subsidies kunnen, zelfs tot vijf jaar na afsluiting van het betreffende project, worden teruggevorderd. Het teruggevorderde bedrag kan in theorie oplopen tot 100% van de ontvangen subsidie.
Achtergrond informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	• De subsidieadviseurs van team EU-IA dragen zorg voor een goede projectvoorbereiding door het belang van subsidiabiliteit van uitgaven al tijdens het aanvraagproces te benadrukken. • De subsidieadviseurs van team EU-IA adviseren op proactieve wijze de behandelend ambtenaar over de inrichting van de projectorganisatie bij deelname aan EU-subsidieprojecten. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor voortdurende bewaking van de subsidiabiliteit van uitgaven en de procedures voor indiening van tussentijdse declaraties. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor een goede archivering van reeds afgerkende projecten naar de maatstaven van de Europese Commissie.
Status risico	In de EU-programmaperiode 2014-2020 is de provincie financieel betrokken bij dertien projecten, in zeven verschillende programma's. Een overzicht van deze projecten is terug te vinden in de paragraaf EU-subsidies. Op dit moment is er in de periode 2014-2020 totaal € 11,03 mln aan EU-middelen aan de provincie toegekend. Per 31/12/2021 zijn er vijf projecten afgesloten, waarvoor

	het risico in mindere mate nu nog vijf jaar doorloopt. Er zijn nog acht projecten in uitvoering, die een subsidiebedrag van € 10,21 mln vertegenwoordigen. Omdat een aantal projecten is verlengd en/of nieuwe middelen heeft gekregen, valt dit bedrag iets hoger uit dan in 2020. Aangezien het risico verspreid is over meerdere projecten en programma's, wordt de impact van het risico geschat op 50% van het totale subsidiebedrag met een kans van 0-25%. Voor de periode 2021-2027 werden nog geen nieuwe projecten goedgekeurd. Het ligt in de lijn der verwachting dat dit in 2022 wel zal gebeuren.

18. Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	
Risico	Een besluit of maatregel genomen in het kader van de wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) wordt succesvol aangevochten door vergunninghouder/verkrijger en/of burger.
Oorzaken	- De provincie heeft onevenredige eisen gesteld bij het verlenen van een vergunning. - De provincie heeft (onterecht) een bedrijf onder verscherpt toezicht gesteld en/of stilgelegd.
Gevolg(en)	- Financieel: eventuele proceskosten terugbetalen, evenals schadeclaims en onvoorziene kosten als gevolg van handhavingsbesluiten. De kosten voor bestuursdwang kunnen in principe verhaald worden op het bedrijf, het risico bestaat dat dit niet (meer) mogelijk is. - Imagoschade.
Achtergrond-informatie	Vergunningverlening, toezicht en handhaving kennen altijd omgevingsrisico's. Het is een politiek gevoelig beleidsveld. De betrokkenheid van burgers en externe partijen en daarmee de beïnvloeding van externen bij de uitvoering van de werkzaamheden is groot. In het kader van de besluitvorming lopen de omgevingsdiensten of de provincie dan ook altijd juridische risico's. Regelmatig wordt tegen een besluit bezwaar of beroep aangetekend. Verder kunnen claims als gevolg van economische, milieu- of gezondheidsschade leiden tot extra kosten voor de provincie. Daarnaast kunnen kosten ontstaan als gevolg van handhavingsbesluiten als bestuursdwang. Bestuurlijk gecalculeerde risico's nemen is een onderdeel van het vergunningverlenings- en toezicht- en handhavingsbeleid. De omgevingsdiensten voeren dit beleid uit namens de provincie. Binnen Zuid-Holland hebben we te maken met veel complexe bedrijven en complexe vergunningen. Dergelijke vergunningen verlenen en daarop toezicht houden vraagt om veel kennis en expertise. Nieuwe ontwikkelingen als Zeer Zorgwekkende Stoffen, PAS en de veranderende wet- en regelgeving vragen veel specifieke kennis en expertise van de omgevingsdiensten. Zonder investeringen in meer kennis en expertise kan de situatie ontstaan dat de omgevingsdiensten niet meer aan de kwaliteitscriteria voldoen.
Maatregelen	- De vergunningverlening, toezicht en handhaving is ondergebracht bij de omgevingsdiensten. De provincie ziet erop toe dat de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en voldoen aan de geldende kwaliteitscriteria. - Zorgvuldig inzetten van handhavingsinstrumenten, zoals verscherpt toezicht, stilleggen van een bedrijf en bestuursdwang. - Taken waarbij specifieke kennis en ervaring nodig is centraliseren en bij één omgevingsdienst beleggen
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. In 2021 is dit risico niet opgetreden. Als vergunningverlening, toezicht en handhaving niet meer op het vereiste niveau worden uitgevoerd kan dit leiden tot meer bezwaar- en beroepszaken en tot meer schadeclaims. De coronacrisis heeft geleid tot een verschuiving van activiteiten, maar heeft niet geleid tot een verhoging van dit risico. De huidige kansinschatting is 0-25% met een maximale schade van € 5 mln op jaarbasis.

19.	Geen aflossing van garantstellingen
Risico	Geldleners zijn niet in staat de rente en aflossing op afgesloten geldleningen, verstrekt door derden en waarvoor de provincie garant staat, te betalen.
Oorzaken	De financiële positie van de geldlener verslechterd door (dreigend) faillissement.
Gevolg(en)	• Derden spreken de provincie aan als borg op grond van de garantstelling.
Achtergrond-informatie	Het betreft garantstellingen op het terrein van: • Zorginstellingen • Verplichtingen van het Groenfonds • Personenvervoer over water
Maatregelen	• In sommige garantstellingsovereenkomsten zijn voor een deel van het bedrag van de gegarandeerde geldlening hypothecaire zekerheden bedongen, die kunnen worden uitgewonnen indien de provincie als borg wordt aangesproken. • De garantstelling voor het Groenfonds betreft een voorfinanciering voor natuurbeheer. Deze voorfinanciering dient via door de provincie te verstrekken subsidies te worden afgelost.
Status risico	Garantstellingen: • De garantstelling op het terrein van personenvervoer over water heeft betrekking op de Waterbus. De exploitatieresultaten van de Waterbus zijn momenteel dusdanig dat de kans dat de provincie als borg wordt aangesproken zeer klein is. De huidige regeling is eind 2021 geëindigd. • Door aflossingen is de garantstelling voor het Groenfonds gedaald. • De laatste garantstelling voor een zorginstelling eindigt eind 2024. De te lopen maximale schade is gedaald naar € 12,4 mln vanwege het aflopen van de garantstellingen voor de waterbus en de tussentijdse aflossingen van de leningen van de zorginstellingen en het Groenfonds. De kans dat het risico optreedt wordt laag ingeschat (0-25%).

20.	Aansprakelijkheidsrisico ingeleend en ingezet personeel
Risico	• De provincie wordt op basis van de Invorderingswet door de Belastingdienst aansprakelijk gesteld om sociale premies, loon- en/of omzetbelasting te betalen voor ingeleend personeel, dat niet door de uitlener is afgedragen aan de Belastingdienst ; • De provincie wordt op basis van de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) aansprakelijk gesteld om loon aan ingezet personeel uit te betalen dat niet door de opdrachtnemer is uitbetaald (civiele ketenaansprakelijkheid).
Oorzaken	• Faillissement van een uitlener/opdrachtnemer • Wanbetaling van de uitlener/opdrachtnemer
Gevolg(en)	Het risico ligt bij onze leverancier maar als deze om diverse redenen failliet gaat of weigert uit te betalen, bestaat er een risico voor de provincie. Voor de bepaling van het risico wordt uitgegaan van een maximale schade van 1% van de totale inleen per jaar (1% van gemiddeld € 25 mln per jaar is € 0,25 mln) en een zeer lage kans van optreden van 0-25%.
Achtergrond-informatie	• De inlenersaansprakelijkheid is gebaseerd op art. 34 van de Invorderingswet. Deze houdt in dat in sommige gevallen de inlener van personeel die onder zijn leiding en toezicht werkzaam is, aansprakelijk gesteld kan worden voor de sociale premies, loon- en omzetbelasting die door de uitlener (bijvoorbeeld een uitzendbureau) niet is afgedragen. Mocht bijvoorbeeld in geval van een faillissement het uitleenbedrijf nog een schuld hebben aan de Belastingdienst, dan kan de fiscus dat bedrag (gedeeltelijk) verhalen op bedrijven of instellingen waar het uitgeleende personeel heeft gewerkt. • Met ingang van 1 juli 2015 is de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) in werking getreden. Deze wet regelt onder meer dat een werknemer, als hij niet betaald wordt volgens de wet, verhaal kan halen hogerop in de keten, in dit geval de provincie. Dat ook een opdrachtgever aansprakelijk gesteld kan worden staat in artikel 7:616a en b BW. De civielrechtelijke

	hoofdelijke of ketenaansprakelijkheid voor het loon op grond van de WAS kent geen algehele vrijwaring. Dit betekent dat er geen 'afvinklijst' bestaat waaraan een opdrachtgever zich kan houden om gegarandeerd gevrijwaard te worden van aansprakelijkstelling. • De aansprakelijkstelling kan oplopen tot (maximaal) 108,3% van de niet afgedragen loonheffingen. Deze kosten komen bovenop de (reeds betaalde) facturen aan de inlener. • In de Aanbestedingswet 2012 is een beperking opgenomen voor eisen over financiële zekerheid. Door deze beperking kan sprake zijn van een licht verhoogd risico ten opzichte van eerdere omstandigheden. • De inlenende organisaties zijn verplicht een zogenoemde Waadi-check (Wet Allocatie Arbeidskrachten door Intermediairs) uit te voeren.
Maatregelen	De aansprakelijkheid is niet (altijd) voor 100% af te dekken. Wel worden de volgende maatregelen genomen om het risico te beheersen: • Werken met erkende en/of gecertificeerde bedrijven (<i>NEN 4400-I OF 4400-II norm</i>);; • Sluiten van goede raamcontracten waarbij bijvoorbeeld ook zover wettelijk mogelijk gekeken wordt naar de liquiditeitspositie van betreffende ondernemingen; • Bepalingen in overeenkomsten opnemen om aansprakelijkstelling wegens onderbetaling te voorkomen, zowel preventief als correctief; • Tools voor screening van bedrijven; • Verklaring betalingsgedrag bij de Belastingdienst opvragen; • Waar van toepassing het gebruik van het Uniform Europees Aanbestedingsdocument met waar mogelijk: ◦ uitsluitingsgronden die verband houden met de betaling van belastingen of sociale premies; ◦ uitsluitingsgronden met betrekking tot insolventie, belangenconflicten of beroepsfouten. • Conditie opstellen waaronder een G-rekening gehanteerd wordt.
Status risico	Tot op heden zijn bij de provincie geen claims opgelegd over inlenersaansprakelijkheid of aansprakelijkheid op grond van de WAS. Gezien het feit dat de provincie zowel gebruik maakt van ingeleend personeel als van opdrachtnemers die werken met personeel is dit een doorlopend risico.

21.	Doorlevering gronden aan TBO's
Risico	De provincie moet de natuurgronden en het natuurbeheer dat eerder aan terreinbeherende organisaties (TBO's) is overgedaan weer in eigen hand nemen.
Oorzaken	• Particuliere grondeigenaren die zich misdeeld voelen hebben zich verenigd als Vereniging Gelijkberechting Grondbezitters (VGG) en procederen al een jaar of tien, tot nog toe onsuccesvol. • 3 september 2020 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie ECLI:EU:C:2020:637 gewezen. Hieruit volgt dat de Europese Commissie een nieuw besluit moet nemen op basis van een formele onderzoeksprocedure. Uit het goedkeuringsbesluit van de Europese Commissie uit 2015 blijkt dat de Europese Commissie de subsidies aan de TBO's als verenigbare staatssteun beschouwt. • Toch blijft VGG proberen. Februari 2021 heeft ze weer alle provincies per brief verzocht onrechtmatigheidsrente over onrechtmatige staatssteun te gaan vorderen bij de TBO's.
Gevolg(en)	• De continuïteit van de TBO's wordt bedreigd door een terugvordering van gronden en/of onrechtmatigheidsrente. • Een overgang van natuur van TBO's naar de provincie heeft (tijdelijk) nadelige gevolgen voor de kwaliteit en de continuïteit van natuurbeheer.

Achtergrond-informatie	https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020D41214
Maatregelen	Om toekomstige situaties van staatssteun te voorkomen: • Volgens de vastgestelde Nota Beheer EHS (2013) verkoopt de provincie Zuid-Holland nu natuurgronden tegen een marktconforme prijs, voor zover de provincie deze zelf in eigendom heeft of krijgt. • De verwerving geschiedt direct door de terreinbeheerder zelf, met een latere subsidie voor afwaardering op basis van een door de Europese Commissie goedgekeurde subsidieregeling. Om de klacht VGG te beheersen: • Te werk gaan in IPO-verband
Status risico	In mei 2021 is in IPO-verband gereageerd op de brief van de VGG. De Europese Commissie is aan zet om een nieuw besluit te nemen. Het Rijk, de provincie en de 12 provinciale landschappen en de vereniging Natuurmonumenten vertrouwen erop dat een nieuwe onderzoeksprocedure door de Europese Commissie er opnieuw toe zal leiden dat de oude subsidieregeling weer wordt goedgekeurd. Dit is dan ook reden om het risico als PM op te nemen.

22.	Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats in het areaal (wegen, vaarwegen) van de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	• Schade veroorzaakt door derden, bijvoorbeeld door aanvaringen, waarvan de kosten voor het herstel door wettelijke beperkingen niet volledig op de veroorzaker kunnen worden verhaald. • Bezwijken van het provinciale areaal, bijvoorbeeld oevers, waardoor schade aan eigendommen van derden ontstaat. • Schade/bezwijken door (natuur)rampen. • Digitale inbraak op operationele technologie (o.a. bediencentrales, VRI's).
Gevolg(en)	• (Dodelijke) ongevallen • Herstelkosten • Hinder, beperkte beschikbaarheid/doorstroming • Claims • Imagoschade
Achtergrond-informatie	Incidenten, zoals (eenzijdige) ongelukken of kleinschalige aanvaringen in het areaal, zijn niet geheel te voorkomen. Ze worden meestal veroorzaakt door menselijk gedrag / onwettelijk gebruik van het areaal. Binnen het programmbudget wordt rekening gehouden met een beperkt aantal schades/ongelukken met beperkte financiële consequenties. Met bijzondere incidenten, met grote financiële consequenties die niet op een veroorzaker kunnen worden verhaald, is binnen het programma geen rekening gehouden. Of in het reguliere onderhoudsbudget financiële ruimte beschikbaar is voor het herstel van de schade aan het provinciale areaal wordt onder andere bepaald door de tijd die verstreken is sinds het laatste groot onderhoud en eventuele verzekering van het betreffende object. De eventuele gevolgschade aan eigendommen van derden is niet verzekerd en maakt geen onderdeel uit van het reguliere onderhoudsbudget. Letselschade is wel verzekerd.
Maatregelen	• Goed en adequaat assetmanagement uitvoeren conform gecertificeerd systeem. • Uitvoeren Programma versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken. • Door op risicovolle plaatsen de inrichting te veranderen, wordt beoogd de schade aan het provinciale areaal te minimaliseren. • Met de inzet van de wettelijke mogelijkheden, waaronder de provinciale (vaar)weg verordening, wordt de kans op incidenten op en aan het areaal beperkt. • Verzekeren van letselschade en schade aan objecten met een hoog risicoprofiel.

Status risico	Het betreft een doorlopend risico. In het programmabudget is voor bijzondere incidenten geen expliciete reservering opgenomen. Als bijzondere incidenten zich voordoen, dient afdekking vanuit de algemene middelen te worden geborgd. In 2021 hebben zich geen incidenten voorgedaan. Uit een onderzoek bij soortgelijke organisaties, waaronder bij Rijkswaterstaat, blijkt dat er onvoldoende ervaringsgegevens ontsloten zijn om een gefundeerde kwantificering van kans op en gevolgen van bijzondere incidenten te bepalen. Op basis van eigen ervaringscijfers houden wij een maximale schade aan van € 25 mln en een kans van 0-25% voor bijzondere incidenten. Jaarlijks is wel sprake van een aantal kleine incidenten (aanvaringen) op provinciale vaarwegen. Deze incidenten hebben tot op heden geen financiële consequenties gehad voor de Algemene reserve.

23.	Claims subsidieregeling bedrijventerreinen
Risico	Op grond van de subsidieregeling voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen moet de provincie meer subsidie uitkeren.
Oorzaak	In de subsidieregeling voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen (UHB) is artikel 5, lid 8 opgenomen waarop in bepaalde situaties een beroep kan worden gedaan op de mogelijkheid het verleende bedrag te verhogen tot maximaal 10% van het oorspronkelijk verleende bedrag.
Gevolg(en)	Uitbetaling van een maximaal bedrag van 10% van het verleende bedrag dat op grond van de lopende dossiers kan worden geclaimd.
Achtergrond-informatie	Tot nu toe is op artikel 5, lid 8 in de subsidieregeling op beperkte schaal een beroep gedaan en slechts tweemaal is dit beroep gehonoreerd. De subsidieregeling is in 2013 gestopt. De impact is alleen van toepassing op nog openstaande subsidiedossiers binnen de aflopende regeling. Het ging eind 2021 om nog zes openstaande dossiers. Het laatste dossier zal naar verwachting in 2027 aflopen (dit is inclusief de maximale verlengingstermijn). Aanvullend op deze subsidieregeling bestaat deze 10%-mogelijkheid bij nog zes projecten, met een maximale looptijd tot medio 2026.
Maatregelen	• Met de materiële gevolgen van het risico wordt rekening gehouden in de Algemene reserve om geen beslag te leggen op de programmamiddelen. • Permanent wordt gemonitord welke claims ingediend worden. • Verder wordt periodiek nagegaan of bij enkele andere projecten voor bedrijventerreinen, waaraan een incidentele of maatwerksubsidie is verleend, een soortgelijk risico bestaat.
Status risico	Het risico is in 2017 actueel geworden in verband met beroepen op artikel 5, lid 8 van de subsidieregeling. Er is in 2018 een claim van beperkte omvang gehonoreerd. Deze wordt verrekend op het moment dat de subsidie wordt afgerond. De omvang valt binnen de nu aangehouden risicoreservering. Na 2018 zijn tot nu toe geen nieuwe claims binnengekomen. Het risico is gekwantificeerd als lage kans (0-25%) maal het totaal aan openstaande subsidies waar deze 10%-mogelijkheid geldt (10% van € 41,8 mln.).

25.	Informatieverzoeken Wob
Risico	Er worden meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie gedaan op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) dan waar qua budget rekening mee is gehouden.
Oorzaken	• Maatschappelijke ontwikkelingen (mondigheid burger en onderzoeksjournalisten) • Informatie is niet goed toegankelijk • Informatie is niet openbaar gemaakt • Striktere AVG-wetgeving
Gevolg(en)	• Hogere kosten (beschikbaar budget en capaciteit zijn ontoereikend) • Imago schade

Achtergrond-informatie	De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij een beroep kan worden gedaan op de uitzonderingsgronden van de Wob of dat andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. De trend van de afgelopen jaren is ook nu doorgezet, namelijk dat meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie worden ingediend, waardoor de ambtelijke organisatie meer capaciteit nodig heeft en extra kosten worden gemaakt. Per 1 mei 2022 wordt de Wob vervangen door de Wet open overheid (Woo). Onder de Woo zal er voor de behandeling van verzoeken niet veel veranderen behalve dat de beslistermijn verkort wordt van acht naar zes weken. Ook zijn enkele weigeringsgronden anders geformuleerd waardoor de motivering zo nodig moet worden aangepast. De jurisprudentie onder de Wob zal ook nagenoeg geheel toepasbaar zijn op de Woo-verzoeken.
Maatregelen	• Publiceren van openbare documenten en goed vindbaar maken voor derden (op termijn is er ook een publicatieplicht van 11 informatiecategorieën op grond van de Woo). • Zorgen dat informatiehuishouding op orde is (is ook een verplichting van de Woo) • Uitvoering van de Woo en nieuwe digitale wetgeving.
Status risico	In 2021 zijn verschillende Wob-verzoeken gedaan die hebben geleid tot extra, niet begrote kosten voor inhuur en ICT. Deze trend zal ook in het komende jaar zichtbaar zijn. De kans wordt middelhoog (25-50%) ingeschat dat opnieuw een of meerdere complexe en omvangrijke Wob/Woo-verzoeken worden ingediend, waarvoor maximaal € 3 mln kosten nodig zijn, aanvullend op het al aanwezige budget.

27. Stikstofproblematiek	
Risico	Het pakket aan maatregelen om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen en het pakket aan natuurherstelmaatregelen komen onvoldoende (snel) tot uitvoering of leveren niet de gewenste uitkomsten op.
Oorzaken	• Forse overbelasting van stikstofdepositie in het kader van de Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland, specifiek de twaalf stikstofgevoelige gebieden. • Te weinig concrete bronmaatregelen van het Rijk en onvoldoende duidelijke afspraken over Rijksmiddelen, taakverdeling en inzet.
Gevolg(en)	• De verbetering van de natuurkwaliteit en biodiversiteit, waaronder de wettelijke omgevingswaarden (Wet stikstofreductie en natuurverbetering), worden niet gehaald en de Natura 2000 gebieden kunnen niet in goede staat van instandhouding worden gebracht (zie ook risico 15). • De vergunningverlening en de houdbaarheid van vergunningen komen onder druk. • Voorgenomen plannen (o.a. ontwikkeling en verduurzaming havenindustriële complex, woningbouwopgave en bereikbaarheid) gaan niet door, lopen vertraging op en/of projecten komen (tijdelijk) stil te liggen en/of worden aangevochten in juridische procedures met mogelijke claims tot gevolg. • Bij de omgevingsdiensten ontstaat een (tijdelijke) stijging van de werklast / capaciteitsbehoefte t.b.v. uitvoering vergunningverlening en handhaving Wet Natuurbeheer.
Achtergrond-informatie	De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 29 mei 2019 het gebruik van de Programma Aanpak Stikstof (PAS) als kader voor 'toestemmingsbesluiten' verboden aangezien de PAS in strijd met de Habitatrichtlijn is vastgesteld. Het parlement heeft de Wet stikstofreductie en natuurherstel in januari 2021 aangenomen, waarmee afspraken zijn gemaakt voor vermindering van stikstofdepositie en extra financiële middelen voor bronmaatregelen en natuurherstel. In 2021 is de provinciale stikstofbank en de stikstofbank voor het Havenindustriële complex opgericht.

Maatregelen	• Het opstellen van een gebiedsplan Zuid-Holland, bestaande uit onder andere vier gebiedsagenda's, conform de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. • Regievoeren op gebiedsgerichte aanpak en actielijnen met stakeholders gericht op stikstofreductie en natuurherstel. • Deelnemen in landelijke werkgroepen met de twaalf provincies én het Rijk om ontstane problematiek in kaart te brengen en te adviseren over oplossingen en de te nemen maatregelen. Samen met het Rijk en de andere provincies werken aan de uitwerking van het regeerakkoord, waarbij het specifiek gaat over het input geven op het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de uitwerking van het transitiefonds en de regie-organisatie.. • Gezamenlijk met de andere elf provincies en de ministeries van LNV en I&W het zorgdragen dat de stikstofbank gevuld wordt door private partijen dan wel overheden. • Analyseren van provinciale beleidsopgaven waarbij sprake is van stikstofbijvangst om mogelijk te gebruiken voor opgaven die stikstofruimte nodig hebben.
Status risico	Vanwege de lange coalitieonderhandelingen tot een nieuw kabinet is de uitvoering van het pakket aan bronmaatregelen onvoldoende tot uitvoering gekomen. Wel is er door de totstandkoming van het Regeerakkoord helderheid over extra rijksmiddelen en zijn de doelen uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering vijf jaar voren gehaald. Versnelling op het stikstofdossier wordt daarmee in 2022 voorzien, maar de snelheid hangt af van de te maken afspraken tussen rijk en provincies over het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de inzet van het transitiefonds en de regie-organisatie die ingesteld wordt. Ook de beschikbare capaciteit bij alle organisaties die te maken hebben met het stikstofdossier zijn van invloed op de voortgang komend jaar. In 2021 zijn er diverse rechterlijke uitspraken gedaan omtrent vergunningen op basis van de Wet natuurbescherming. De jurisprudentie is in ontwikkeling, waarbij de trend valt waar te nemen dat in toenemende mate verlangd wordt dat maatregelen getroffen worden om verslechtering van aangewezen natuurgebieden tegen te gaan. Mochten generieke (rijks)maatregelen onvoldoende snel tot uitvoering komen, dan kan dat betekenen dat de provincie vooruitlopend hierop meer maatregelen moet treffen, inclusief de financiële consequenties, dan wel voorfinanciering van rijksmiddelen. Vooralsnog is dit risico niet gekwantificeerd.

28.	Opbrengstverliezen openbaar vervoer
Risico	Concessiehouders voor het openbaar vervoer in Zuid-Holland lijden (opbrengst)verliezen bij handhaving van hun dienstverleningsniveau.
Oorzaken	• De reizigersaantallen zijn blijvend lager door de coronacrisis. Hierdoor komen minder inkomsten binnen van reizigers. • De tijdelijke compensatie vanuit het Rijk om opbrengstverliezen af te dekken wordt niet, of niet volledig gecontinueerd.
Gevolg(en)	• Als de provincie concessiehouders houdt aan de aanbiedingen die ze hebben gedaan, en niet met extra middelen over de brug komt, gaan zij failliet. Hierdoor kan de provincie haar wettelijke taak om regionaal vervoer aan te bieden niet nakomen.
Achtergrond-informatie	In 2020 heeft het Rijk een zogenaamde beschikbaarheidsvergoeding geïntroduceerd. Hiermee vult het Rijk het kostenniveau in concessies aan van 93% tot 95% van het kostenniveau in 2019. Hiermee heeft dit risico zich in 2020 en 2021 niet voorgedaan. Voor 2022 zijn afspraken gemaakt dat de beschikbaarheidsvergoeding in ieder geval tot 1 september wordt doorgezet. Hierbij bezuinigen vervoerders 5% tot 7% op hun kosten en mag er geen winst worden gemaakt.
Maatregelen	Voor de periode na 1 september 2022 is nog onzekerheid. Hiervoor is een Transitieplan opgesteld, waarin gekeken wordt naar een totaalpakket aan maatregelen. De volgende aspecten worden hierin onder meer bekeken en afgewogen: efficiëntere bedrijfsvoering, vervoerssysteem, campagnes om meer reizigers te trekken, verhogen reizigersbijdragen, investeringen in infrastructuur en verhogen van exploitatiebijdrage.

Status risico	In 2021 zijn de opbrengstverliezen bij de concessiehouders gecompenseerd door het Rijk via een beschikbaarheidsvergoeding. Het meest waarschijnlijke scenario is dat de reizigersaantallen in 2022 nog niet op het niveau van voor de coronacrisis terugkomen. De compensatieregeling vanuit het Rijk voor de periode na 1 september 2022 is nog niet duidelijk.

30.	Deelnemerisico Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
Risico	De Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V. weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	De grondexploitatie verslechtert door: • extra rentekosten vanwege vertraging in de oplevering; • wijziging van het grondprijsniveau, waardoor gronden minder waard zijn; • de stikstofproblematiek en extra kosten in het kader van PFAS;
Gevolg(en)	Waardeverlies van de door de provincie verstrekte middelen aan Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
Achtergrond-informatie	ONW B.V. en ONW C.V. zijn opgericht in mei 2002. ONW B.V. heeft tot doel de plannen van het voormalige Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. te ontwikkelen en te realiseren. Hierbij treedt ONW B.V. op als beherend vennoot van ONW C.V. De drie overheidspartijen, te weten: de gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland (PZH), en het Hoogheemraadschap Delfland (HHD) brengen 49,75% van het risicodragende vermogen in. BNG Gebiedsontwikkeling (BNGGO) voorziet in de andere 49,75%. De resterende 0,5% van het risicodragende vermogen wordt door ONW B.V. ingebracht. PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap. Dit betekent dat ONW in de beheerstand staat. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld.
Maatregelen	De ontwikkeling van de intrinsieke waarde jaarlijks monitoren en indien noodzakelijk een voorziening treffen voor het mogelijk waardeverlies.
Status risico	Vanwege de afwaardering van grondexploitatie in 2019 lag de intrinsieke waarde van de provinciale aandelen lager dan de nominale waarde. Voor dit verschil is in 2020 een voorziening getroffen. In 2021 is een positief jaarresultaat behaald waardoor de waarde van de provinciale aandelen steeg. Hierdoor is een deel van de getroffen voorziening vervallen ad 249k. Hierdoor is het risico van € 1.354.534 voor € 473.756 gedekt uit de voorziening. Het resterende risico bedraagt € 880.778 met een kans van 0-25% van optreden.

32.	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT
Risico	Het Rijk komt zijn ambtelijke toezegging niet na om bij te dragen aan de subsidieregeling MIT voor 2022.
Oorzaken	• De verplichtingen die wij aangaan jegens de subsidieontvangers op het moment van publicatie van het subsidieplafond vallen enkele maanden eerder in de tijd dan de definitieve toezegging van het Rijk voor zijn aandeel (over het algemeen 50%) • Exogene factoren, zoals politieke wisselingen, beleidsaanpassingen en maatschappelijke ontwikkelingen
Gevolg(en)	• Cofinanciering van het Rijk vervalt terwijl het gepubliceerde subsidieplafond juridisch verplicht is. Maximale gevolgschade € 8,1 mln (2022)
Achtergrond-informatie	Sinds 2015 bestaat bij de provincie Zuid-Holland de subsidieregeling MIT (MKB Innovatiestimulering Topsectoren). Hiermee sluit de provincie net als de overige elf provincies aan op het initiatief voor deze regeling van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. De

	regeling is vanaf het begin erg succesvol en wordt tot nu toe elk jaar ruim overtekend door de markt. Sinds enkele jaren gaat het bij onze provincie om een jaarlijks plafond van circa € 13-14 mln waarvan 50% wordt ingelegd door het Rijk, 50% komt uit eigen middelen.
Maatregelen	• Op permanente basis in contact blijven met het ministerie van EZK en actief blijven verzoeken om formele bevestiging en/of vervroeging daarvan. • Aanpassen van subsidieplafond voor publicatiemoment
Status risico	Er is meer onzekerheid omtrent de toekenning en de hoogte van het toe te kennen bedrag door het Rijk wegens aantreden van een nieuw kabinet en de nieuwe beleidsrichting op economisch gebied. In de voorjaarsnota 2022 wordt rekening gehouden met een lagere toezegging van het Rijk (€ 8,1 mln) ten opzichte van 2021 (€ 9,2 mln). De kans van optreden (0-25%) wordt ondanks de toegenomen onzekerheid niet verhoogd, aangezien het publicatiemoment pas in het voorjaar is.

33.	Procedures Bibob
Risico	Derden spannen juridische en bezwaarprocedures aan tegen de provincie naar aanleiding van de uitvoering van de Wet Bibob.
Oorzaken	• Bibob-onderzoeken leiden tot weigering, intrekking of terugvordering van subsidie of vergunning • Bibob-onderzoeken leiden tot niet verstrekken of intrekken overheidsopdracht • Bibob-onderzoeken leiden tot niet aankopen/verkoop, pacht/onderpacht of het intrekken van de overeenkomst • De wet Bibob is relatief nieuw en landelijke jurisprudentie ontbreekt
Gevolg(en)	• Hogere kosten voor juridische bijstand dan begroot, door lange procedures • Schadeclaims • Imagoschade
Achtergrond-informatie	De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) is een belangrijk instrument in de strijd tegen ondermijning. Deze wet moet overheden beschermen tegen (onbewust) criminele activiteiten mogelijk maken. De wet biedt de mogelijkheid om de aanvragers van of betrokkenen bij subsidies, contracten, vastgoedtransacties en vergunningen te toetsen op hun integriteit. De provincie heeft een risicogericht beleid maar Gedeputeerde Staten kunnen ook steekproefsgewijs onderzoeken.
Maatregelen	• Zorgvuldigheid bij toepassen Wet Bibob met het oog op proportionaliteit en evenredigheid • Zoveel mogelijk aan de voorkant van een subsidie-, aanbestedingstraject of vastgoedtransactie de Bibob-onderzoeken doorlopen om onrechtmatigheden te voorkomen en preventieve werking te realiseren. • Aansprakelijkheidsverzekering
Status risico	In 2020 en 2021 zijn verschillende gerechtelijke procedures tegen de provincie gestart of lopen door naar aanleiding van een Bibob-onderzoek. Deze trend zet zich voort door een toename van het aantal Bibob-onderzoeken door de provincie en omgevingsdiensten. Op basis van de lopende procedures worden geen claims verwacht die niet door de verzekering worden gedekt. Voorlopig wordt dit risico als PM opgenomen.

34.	Rendement Fonds Nazorg
Risico	Het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg rendeert niet conform de te hanteren rekenrente
Oorzaken	• Ontwikkelingen op de kapitaal-/aandelenmarkt leiden tot tegenvallende beleggingsresultaten en daarmee een lager rendement op het ingelegde fondsvermogen. • Noodzaak tot herziening van de rekenrente op basis van nieuw onderzoek (ALM studie)

Gevolg(en)	Er treden tekorten op in de doelvermogens van de gesloten stortplaatsen die worden beheerd door Fonds Nazorg, waardoor de rekenrente moet worden aangepast en daarmee het inlegkapitaal.
Achtergrond informatie	In het Fonds Nazorg worden doelvermogens opgebouwd voor het eeuwigdurend beheer van de gesloten stortplaatsen. Om het benodigde inlegkapitaal te bepalen wordt een rekenrente gehanteerd van 4,5%. De rekenrente wordt gebaseerd op o.a. een ALM studie. Het Ministerie van I&W voert momenteel ook een onderzoek uit.
Maatregelen	- Monitoring van de opbouw van het doelvermogen voor Fonds Nazorg - Aanpassen van de rekenrente en bijstorten van inlegkapitaal
Status risico	Op dit moment voert het Ministerie van I&W een onderzoek uit naar een rekenmethode geldend voor alle provincies. De verwachting is dat de opdracht vanuit het Rijk inzake onderzoek naar een nieuwe en landelijke rekenrente gereed is in de loop van 2022. Gezien de huidige rentestand en -ontwikkelingen verwacht men een daling in de rekenrente. Bij het opstellen van de jaarrekening 2021 wordt voor de kwantificering van het risico uitgegaan van een daling van de rekenrente naar 3,5%. Dit leidt tot een tekort van € 20,4 mln in het doelvermogen als zijnde de totale impact van het risico. De kans van optreden is middelhoog met 25% - 50%. Dit resulteert in een risico van € 7,65 mln (37,5% van € 20,4 mln). Hiervan wordt € 5,45 mln afgedekt via de bufferreserve 'Fonds Nazorg'. Het resterende risico van € 2,2 mln wordt via het weerstandsvermogen afgedekt.

35.	Financiering bodemtaken
Risico	Er zijn onvoldoende middelen beschikbaar bij de provincie en de gemeenten om de wettelijke bodemtaken uit te voeren
Oorzaken	- Bij de invoering van de Omgevingswet wordt een deel van de bodemtaken overgedragen aan de gemeenten. Er bestaat nog onduidelijkheid over de financiering van de bodemtaken door het Rijk voor zowel de provincies als de gemeenten: - Op korte termijn: 2022 - Op lange termijn: 2023-2030
Gevolg(en)	- De kwaliteit van dienstverlening (toezicht, handhaving) gaat achteruit met mogelijk meer illegale activiteiten (zoals lozingen/stortingen). - Opdrachten (zoals saneringsonderzoeken) aan de Omgevingsdiensten worden niet of later verstrekt - Imagoschade - Uitputting van de provinciale bodemreserves (financiële middelen)
Achtergrond-informatie	Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt een deel van de bodemtaken overgedragen van de provincie naar de gemeenten. Deze bodemtaken zijn momenteel door de provincie belegd bij de omgevingsdiensten. De wet is duidelijk over het takenpakket dat wordt overgedragen; daarbij is tevens aangegeven dat zowel de provincie als de gemeenten het Basistakenpakket moeten beleggen bij een omgevingsdienst. Een deel van de over te dragen bodemtaak is in dit Basistakenpakket belegd, waarna Omgevingsdiensten deze taak in mandaat uitvoeren voor de provincie en gemeenten. Provincie en gemeenten hebben de vrijheid om de taken die niet onder het Basistakenpakket vallen zelf uit te voeren of te beleggen bij een omgevingsdienst. De provincie Zuid-Holland belegt alle taken bij een omgevingsdienst. Dit heeft GS in 2011 besloten bij de oprichting van de omgevingsdiensten.
Maatregelen	- Lobby richting het Rijk via het Interprovinciaal Overleg (IPO). - Het traject van overdracht bodemtaken temporiseren om inzet van arbeidsuren en middelen te beperken. Bij het opstellen van de werkplannen voor de Omgevingsdiensten voor 2022 is uitgegaan van de huidige situatie en gaat nog geen herijking van de uren plaatsvinden.

Status risico	Nieuw risico dat voortvloeit uit de invoering Omgevingswet. Vooralsnog heeft de provincie voldoende financiële middelen in de Bodemreserve om de werkplannen spoed en nazorg voor 2022 conform afspraken met de Omgevingsdiensten uit te voeren en lagere Rijksbijdragen op te vangen. Op de lange termijn zijn deze middelen niet toereikend. Het risico is vooralsnog als PM opgenomen in afwachting van nieuwe bestuurlijke afspraken.

36.	Datalek van persoonsgegevens
Risico	Er treedt een (ernstig) datalek op waarbij gevoelige persoonsgegevens in handen komen van derden
Oorzaken	• Onvoldoende aandacht bij medewerkers voor privacyrichtlijnen • Onvoldoende waarborging in de processen • Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen
Gevolg(en)	• (Collectieve) schadeclaims van betrokkenen door materiële en/of immateriële schade • De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt een boete of last onder dwangsom op • Imagoschade
Achtergrond-informatie	Bij een datalek gaat het om toegang tot of vernietiging, wijziging of vrijkomen van persoonsgegevens bij een organisatie, zonder dat dit de bedoeling is van de organisatie. De ernst van het risico is afhankelijk van het aantal betrokkenen en de hoeveelheid en gevoeligheid van de persoonsgegevens. Er is sprake van een ernstig datalek als het datalek een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. Nagegaan moet worden of alle passende technische en organisatorische maatregelen zijn genomen om vast te stellen of een inbreuk in verband met persoonsgegevens heeft plaatsgevonden.
Maatregelen	• Bewustzijn vergroten onder medewerkers door middel van directe communicatie en een bewustwordingscampagne • Procesinrichting op orde brengen • Verzekeren tegen cybercriminaliteit • Uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) • Uitvoeren van jaarlijkse audit op processen met risicovolle verwerking van persoonsgegevens • Protocol voor afhandeling van een datalek door datalekteam
Status	In 2021 zijn datalekken opgetreden en enkele zijn ook gemeld bij de AP, echter zonder financiële consequenties of imagoschade voor de provincie. Voor 2022 wordt de kans op een ernstig datalek klein geacht (0-25%). Het gevolg is een mogelijke schadeclaim van betrokkenen. Door de toegenomen aandacht van burgers voor privacy en de trend om collectief schadeclaims in te dienen wat kan oplopen tot een enkele tot tientallen miljoenen, afhankelijk van het aantal getroffen en de aard en omvang van de persoonsgegevens. Daarnaast, kan een boete vanuit AP worden opgelegd van maximaal € 20 mln. Vooralsnog wordt een gevolgschade van € 20 mln opgenomen met een kansinschatting van 0-25%. Dit resulteert in een risico van € 2,5 mln. (12,5% van € 20 mln).

37.	Naleving privacywetgeving
Risico	De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) stelt overtredingen vast bij een onderzoek naar de implementatie en naleving van de privacywetgeving bij de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	• De implementatie en naleving van de wet- en regelgeving inzake privacy (Algemene verordening gegevensbescherming - AVG) is niet volledig op orde, bijvoorbeeld ten aanzien van gegevensbeschermingsbeleid, verwerkingsregister, registratie van datalekken, bewustwording, informatievoorziening aan betrokkenen en verzoeken op grond van de AVG.
Gevolg(en)	• De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt een boete of last onder dwangsom op • Kosten voor aanvullende maatregelen om aan wet- en regelgeving te voldoen • Imagoschade

Achtergrond-informatie	Sinds 25 mei 2018 geldt in de hele EU dezelfde privacywetgeving: de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG heeft onder meer gezorgd voor: • versterking en uitbreiding van privacyrechten; • meer verantwoordelijkheden voor organisaties; • dezelfde, stevige bevoegdheden voor alle Europese privacy toezichthouders, zoals de bevoegdheid om boetes tot € 20 mln op te leggen. • aanstellen Functionaris Gegevensbescherming voor overheidsorganen • uitgebreidere sanctiemogelijkheden
Maatregelen	• Opstarten van een Central Eenheid Privacy die de afdelingen ondersteunen • Extra capaciteit voor het aanstellen van een privacy officer • Bewustzijn vergroten onder medewerkers door middel van directe communicatie en bewustwordingscampagne
Status	Dit risico is in 2021 niet opgetreden. Voor 2022 is de kans op dit risico reëel, aangezien de AP zijn onderzoeken vooral richt op overheden vanwege haar voorbeeldfunctie en als grootste verzamelaar van persoonsgegevens. De AP kan organisaties die de AVG overtreden een boete opleggen van maximaal € 20 mln. In Nederland, en ook in Europa, wordt een oplopende trend gezien van opgelegde boetes. Het risico wordt ingeschat op een kans van 0 - 25% en een bijbehorend gevolg van € 1,5 mln.

38.	Transitiekosten OGO
Risico	De transitie naar opgavegericht organiseren (OGO) leidt tot hoge transitiekosten (materieel en immaterieel)
Oorzaken	• De aanpassing van systemen, mandaten en regelingen is ingrijpend en complex • Het participatie-/besluitvormingsproces (OR, bestuurlijk) vraagt grote zorgvuldigheid • De inrichting en implementatie van het opgavegericht organiseren behoeft meer tijd en ondersteuning.
Gevolg(en)	• Tijdelijke inefficiëntie in de uitvoering van de beleidsambities • Hoge werkdruk bij werknemers en onzekerheid omtrent werkwijze • Systemen die niet naar behoren functioneren en niet de benodigde informatie opleveren
Achtergrond informatie	De toegenomen complexiteit, digitalisering en de veranderende rol van de overheid in samenwerking met partners vraagt een andere manier van werken. Hierdoor heeft de provincie in toenemende mate te maken met opgaven, waarin afdeling overschrijdend moet worden werken om het gewenste resultaat te kunnen bereiken. Om meer flexibiliteit en wendbaarheid te creëren is de organisatie bezig met een transitie van lijnorganisatie naar opgavegericht organiseren. Door al het werk in opdrachten te benoemen en centraal zicht en grip te hebben op de arbeidscapaciteit kunnen we de ambities uit het coalitieakkoord realiseren en de continue vraag vanuit de maatschappij beantwoorden.
Maatregelen	• Strakke programmasturing op de verschillende transitiepaden van OGO • Prioriteren van de inzet van capaciteit op OGO in relatie tot de transitiepaden en andere opgaven • Heldere communicatie over het transitietraject richting ambtelijke organisatie en bestuur • Risicoanalyse op programma
Status risico	In 2021 is een nieuwe opzet gekozen voor de transitieopgave OGO. In 2022 moeten belangrijkste stappen worden gezet en wordt duidelijk hoe ingrijpend de aanpassingen voor de organisatie – zowel voor systemen en regelingen, als medewerkers – zijn. Vooralsnog is dit risico een beleidsmatig risico zonder financiële consequenties.

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

De netto schuldquote geeft inzicht in de mate waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de *paragraaf Financiering*.

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit gaat in op de mate waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft inzicht in de ruimte die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het *overzicht van baten en lasten*.

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft aan hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt tegenover het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de *paragraaf Lokale heffingen*.

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft inzicht in de omvang van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die bebouwd en verkocht moeten worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat heeft geleid tot extra lasten. Aan de hand van voortschrijdend inzicht over de definitie van dit kengetal in het nieuwe BBV per 2016 hebben wij geconcludeerd dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

In overleg tussen provincies (als toezichthouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogeheten 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden betreffen geen normering maar dienen als hulpmiddel om de afzonderlijke uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen); 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid aangeeft van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is van belang als zich onverhoopt een financiële tegenvaller voordoet. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule: weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het samenstel van middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet-begrote kosten van opgetreden risico's te dekken. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit.
Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit.
Dit zijn de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Posten onvoorzien	Algemene reserve
Begrotingssaldo	Programma reserve
Onbenutte belastingcapaciteit	Incidentele risicobuffers binnen begrotingsprogramma's
Structurele risicobuffers binnen begrotingsprogramma's	

Beeoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn te formuleren over de in de organisatie noodzakelijk geachte weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen kan onderstaand schema als uitgangspunt dienen:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend (streefwaarde provincie)
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Jaarrekening 2021

1. Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2021			Mutaties			Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Samen werken aan Zuid-Holland	25.210	199	25.012	-1.457	0	-1.457	23.753	199	23.554	21.170	588	20.582	2.583	-389	2.972
Bereikbaar Zuid-Holland	306.187	13.369	292.818	31.813	38.898	-7.085	338.000	52.268	285.733	319.100	57.513	261.587	18.900	-5.246	24.146
Schone energie voor iedereen	17.683	0	17.683	8.171	1.364	6.806	25.854	1.364	24.490	21.318	722	20.596	4.536	642	3.894
Een concurrerend Zuid-Holland	83.262	70	83.192	8.806	9.086	-280	92.068	9.156	82.912	84.201	9.601	74.600	7.867	-445	8.312
Versterken natuur in Zuid-Holland	129.875	28.723	101.151	-24.069	6.437	-30.506	105.805	35.160	70.645	84.372	31.742	52.630	21.433	3.418	18.015
Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	27.858	725	27.133	8.848	3.924	4.924	36.706	4.649	32.057	31.520	3.888	27.632	5.187	762	4.425
Gezond en veilig Zuid-Holland	84.631	4.904	79.727	11.495	276	11.219	96.126	5.180	90.946	82.774	7.904	74.870	13.352	-2.724	16.076
Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	102.956	2.518	100.438	4.687	0	4.687	107.643	2.518	105.125	101.551	3.878	97.673	6.092	-1.360	7.452
Overzicht Algemene middelen	12.753	621.765	-609.013	-11.091	18.514	-29.605	1.662	640.279	-638.617	1.358	644.445	-643.088	304	-4.166	4.470
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	11	-11	0	-11
Subtotaal exploitatie	790.416	672.274	118.142	37.202	78.500	-41.298	827.618	750.774	76.844	747.375	760.281	-12.906	80.244	-9.507	89.751
Onttrekkingen	0	279.278	-279.278	0	23.009	-23.009	0	302.287	-302.287	0	289.035	-289.035	0	13.252	-13.252
Toevoegingen	161.136	0	161.136	64.307	0	64.307	225.443	0	225.443	256.239	0	256.239	-30.796	0	-30.796
Subtotaal reserves	161.136	279.278	-118.142	64.307	23.009	41.298	225.443	302.287	-76.844	256.239	289.035	-32.796	-30.796	13.252	-44.048
Totaal baten en lasten	951.552	951.552	0	101.509	101.509	0	1.053.061	1.053.061	0	1.003.613	1.049.316	-45.702	49.448	3.745	45.702

(bedragen x € 1.000)	Realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo
Totaal baten en lasten	1.003.613	1.049.316	-45.702
Totaal baten en lasten waarvan incidenteel	38.900	20.572	18.328
Totaal baten en lasten structureel	964.713	1.028.744	-64.031

De incidentele baten en lasten zijn toegelicht in het onderdeel incidentele baten en lasten. Het structurele begrotingssaldo bedraagt € -64 mln (dit is een voordelig saldo). Dit betekent dat de structurele lasten per saldo gedekt zijn door structurele baten.

2. Investerings

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Originele Begroting 2021	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2021	Jaarrekening 2021	Verschil begroot vs realisatie
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	63.038	145.328	-35.807	109.521	142.763	-33.242
3 Schone energie voor iedereen	9.190	0	0	0	3.537	-3.537
4 Een concurrerend Zuid-Holland	0	4.400	15.000	19.400	40.412	-21.012
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	2.266	0	2.266	0	2.266
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	3.454	11.322	2.607	13.929	8.182	5.747
- Overzicht Algemene middelen	500	49.447	-38.234	11.214	-36.050	47.264
Subtotaal	76.183	212.764	-56.433	156.330	158.844	-2.514
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-10.412	-23.870	-6.459	-30.329	-13.535	-16.794
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	-174	0	0	0	-174	174
- Overzicht Algemene middelen	-379	0	0	0	-379	379
Subtotaal	-10.965	-23.870	-6.459	-30.329	-14.088	-16.241
Totaal investeringskredieten	65.218	188.893	-62.892	126.001	144.756	-18.755

Toelichting investeringen

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Leningen inkomsten € 0,2 mln (v)

Voor het renoveren, vervangen en/of verduurzamen van veerponten is van een eerder verstrekte lening € 0,2 mln terug ontvangen (Revolverend venofonds).

Projecten beheer en onderhoud, (vervanging inclusief functionele verbeteringen)

Uitgaven € 8 mln (n)

De werkzaamheden in de voorbereidingsfase van een aantal onderhoudsprojecten vragen meer tijd dan verwacht, waardoor de activering van de voorbereidingsfase (€ 1,7 mln (v)) niet is gerealiseerd. Het betreft de werkzaamheden voor de complexe berekeningen van de Parallelstructuur N214, verkeersveiligheidsissues N216a (Peursumsebrug), nader uit te werken scope N222a, nadere eisen vanuit het waterschap N481a (Peilmolenbrug) en nadere eisen vanuit de gemeente voor de gewenste ontwerpaanpassing van de verbreding Delftse Schie. Daarnaast is de scope van de combiboring vaarwegtraject 6 (Woudwetering) gewijzigd, waardoor de begrote lasten niet zoals begroot geactiveerd worden, maar ten laste van de exploitatie komen. De voorbereidingsfase van de Slimme Centrale kon eerder worden afgesloten en daardoor versneld worden geactiveerd (€ 0,4 mln (n)).

Van een aantal projecten is voor de werkzaamheden in de voorbereidingsfase meer geactiveerd dan begroot (€ 0,5 mln (n)), het betreft voornamelijk de N207 b/c, N218 en oeververvanging traject 1 (Delftse Schie).

De werkzaamheden in de uitvoeringsfase van het oeverproject T4 (Oude Rijn) zijn voorspoedig verlopen, waardoor de eerste activering van het project al in 2021 heeft kunnen plaatsvinden (€ 16,8 mln (n)).

Van een aantal onderhoudsprojecten in de uitvoeringsfase kon de aannemer het werk niet in 2021 opleveren en is de eerste activering van het project doorgeschoven. Het betreft de volgende projecten: iVRI's N209 (€ 0,6 mln (v)) en nautische voorzieningen (€ 2,5 mln (v)).

Van een aantal onderhoudsprojecten in de dechargefase kon het projectdossier niet in 2021 worden afgerond (€ 4,1 mln (v)). Het betreft onder andere de afronding van de innovatieve barrier en geluidscherm N470 (€ 2,1 mln (v)), verleggen van kabels en leidingen oevers T1 (€ 1,1 mln (v)) en administratieve werkzaamheden die nodig zijn voor de decharge van projecten (€ 0,9 mln (v)), zoals bruggen traject 5 (Zijl) en traject 7 (Aarkanaal), N219b en N445a. De aangekochte grond voor de reconstructie van de N211 is, door een gewijzigd ontwerp, niet nodig gebleken voor het project. De grond wordt niet geactiveerd en zal worden verkocht (€ 0,7 mln v).

Inkomsten € 0,4 mln (n)

Doordat bij enkele projecten de administratieve werkzaamheden, die benodigd zijn voor activering, nog niet zijn uitgevoerd, heeft de activering van de baten niet in 2021 plaatsgevonden, maar vindt in 2022 plaats. Dit betreft met name projecten in het Merwedekanaal.

Projecten nieuwbouw

De afwijkingen ten opzichte van de ramingen zijn als volgt over de paragrafen verdeeld:

(bedragen x € 1 mln)	Uitgaven (U)	Inkomsten (I = bijdragen derden)
Wegen	22,7 (n)	0,2 (v)
OV	2,7 (v)	12,8 (n)
Verkeersveiligheid	4,3 (n)	2,4 (n)
Vaarwegen	4,6 (n)	0,2 (v)
Fietspaden	3,8 (v)	1,7 (n)
Totaal nieuwbouw		

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
Wegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Nazorg investeringsprojecten mobiliteit	U	0,1 (v)	Nagekomen inkomsten en uitgaven voor geactiveerde projecten worden jaarlijks geactiveerd. De voor- en nadelen worden binnen het PZI opgevangen.
	I	0,5 (v)	
N207 Corridor Bentwoudlaan & Vredenburglaan	U	24,9 (n)	Het project is eerder opgeleverd dan verwacht. In 2022 volgt decharge en kan het project worden afgesloten.
	I	0,1 (v)	
N207 Verbetering doorstroming passage Leimuiden	U	1,2 (v)	Van de projectuitgaven wordt € 1,2 mln gedekt uit middelen voor beheer en onderhoud.
N209 Geluidscherm Bergschenhoek	U	0,4 (n)	De voorbereidingskosten worden geactiveerd. Hier was in de begroting geen rekening mee gehouden. Heeft geen consequenties voor het totale projectbudget.
Bijdrage N461 rotonde	U	0,5 (v)	De subsidie is lager vastgesteld omdat de aanleg van een keerwand niet nodig was en er nagenoeg geen onvoorziene omstandigheden zijn geweest.
Niet geactiveerd:			
N210 Geluidsmaatregelen Krimpen ad IJssel	U	0,8 (v)	Het werk is buiten nog niet volledig afgerond, dit zal naar alle verwachting in het voorjaar van 2022 gebeuren, waarna ook de afrekening voor de te ontvangen bijdrage zal worden afgewikkeld.
	I	0,4 (n)	

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
Openbaar vervoer			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Niet van toepassing.			
Niet geactiveerd:			
Spoorcorridor Alphen-Gouda	U	2,9 (v)	Het project wacht voor decharge nog op de afwikkeling van een tweetal door de provincie verstrekte subsidies.
	I	12,6 (n)	
Verkeersveiligheid			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Kruising N211/N465 (Monster)	U	0,1 (v)	Door meerwerk zijn de uitgaven 2% hoger dan geraamd.
	I	0,4 (n)	De verkoop van gronden kon niet meer in 2021 worden gerealiseerd en zal nu in 2022 plaatsvinden.
N215 Melissant - Dirksland	U	4,1 (n)	De overschrijding is het gevolg van een combinatie van factoren: - Meerkosten vanwege de inzet van een nieuwe aannemer en de eindafrekening met de oude aannemer - Hogere kosten voor engineering i.v.m. de noodzakelijke directievoering en backoffice voor het project - Claims van meerdere nutsbedrijven i.v.m. nadeelcompensatie K&L. De inkomsten zijn lager dan geraamd omdat een deel hiervan pas in 2022 kan worden afgerekend na definitieve oplevering en na accountantsverklaring.
	I	1,9 (n)	
N487/A29 Rotonde	U	0,3 (n)	De voorbereidingsfase van het project is afgerond en de uitgaven zijn geactiveerd. De afronding van het project is voorzien in 2023.
Vaarwegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Opwaarderen centrale objectbediening	U	4,4 (n)	Dit project is gerealiseerd door middel van 30 separate opdrachten/leveringen die door 12 verschillende opdrachtnemers zijn uitgevoerd. De opdrachten zijn eerder uitgevoerd dan verwacht, waardoor het project 1 jaar eerder kan worden afgesloten.
Niet geactiveerd:			
Niet van toepassing.			
Fietspaden			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
F508.1 Mariahoeve-Schipholboog (SFR)	U	0,3 (v)	De uitgaven voor de uitvoering van het project zijn lager uitgevallen dan beschikt, waardoor de subsidie lager is vastgesteld.
Niet geactiveerd:			
F614 Haagweg Zuid	U	0,2 (v)	Op verzoek van de gemeente Leiden is de looptijd verlengd naar 2022.
F622 Oude trambaan Wassenaar	U	1,0 (v)	In 2020 is opdracht verleend voor het opstellen van een DO. Dat wordt in 2022 opgeleverd, waarna de uitvoering ter hand kan worden genomen.
	I	0,5 (n)	
F641 Fietsonderdoorgang Doesbrug Leiderdorp	U	0,1 (v)	De aanvraag tot vaststelling van de subsidie wordt in 2022 ontvangen.
F696 Aanbrengen kantmarkeringen fietspaden	U	1,1 (v)	Van het rijk is een subsidie ontvangen voor het aanbrengen van de kantmarkeringen. Een deel daarvan is gerealiseerd. Er zijn nog middelen beschikbaar om meer kantmarkeringen aan te brengen in 2022.
	I	0,7 (n)	
F700.00 Kwaliteitsslag Fietspaden	U	0,1(v)	Het omzetten van tegelfietspaden naar fietspaden met een gesloten verharding kent vertraging door bezwaren van nutsbedrijven.

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
S807 Uitbreiding fietsstalling Gouda CS	U	0,6 (v)	De aanvraag tot vaststelling van de subsidie wordt in 2022 ontvangen. Daarna kan worden afgerekend met de gereserveerde BDU-middelen
	I	0,6 (n)	
S809 Uitbreiding fietsstallingen Leiden CS	U	0,1 (v)	De voorbereidingskosten worden geactiveerd. Het voordelige verschil heeft geen consequenties voor het totale projectbudget.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De realisatie heeft betrekking op investeringen van energie-innovatiefonds EnergiiQ welke zijn begroot onder Overzicht middelen. De uitgaven betreffen volstorting van aandelen EnergiiQ van Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Originele Begroting 2021	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2021	Jaarrekening 2021	Verschil begroot vs realisatie
4 Een concurrerend Zuid-Holland	0	4.400	15.000	19.400	40.412	-21.012

De Begroting 2021 is bijgesteld met € 15 mln, dit betreft de voorgenomen uitbreiding van het belang in het participatiefonds InnovationQuarter(IQ).

De realisatie van € 40,4 mln bestaat uit een overboeking vanuit Overzicht Algemene middelen (€ 36 mln). Het bedrag is opgebouwd uit kapitaalstortingen aan ROM Zuidvleugel BV, IQ BV en ROM-D Capital BV. Tevens is het investeringskrediet van het project Hoeksche Waard geactiveerd (€ 4,4 mln).

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Leningen aan derden € 0,2 mln (v)

De uitvoering van het agrarisch natuurbeheer is in het verleden voorgefinancierd. De inkomsten die in 2021 worden gerealiseerd betreffen een deelterugbetaling van die voorfinanciering.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

(bedragen x € 1.000)	Bijgestelde Begroting 2021	Jaarrekening 2021	Verschil begroot vs realisatie
Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	13.929	8.182	5.747

Hardware investeringen I&A € 1,4 mln (v)

Leveringsproblemen naar aanleiding van corona spelen ons nog steeds parten. Bestellingen in 2021 en van 2020 hebben grote vertragingen opgelopen. Dit heeft alles te maken met een tekort aan microchips op de wereldmarkt. Daarnaast zijn enkele investeringen niet gedaan door sluiting van het Provinciehuis.

Portfolio-projecten I&A 2021 € 2,8 mln (v)

De ingezette lijn van 2020 is voortgezet: inhuur van externe medewerkers zo veel mogelijk beperken tot expertise die ontbreekt. Geplande projecten zijn langzamer opgestart en kregen een langere doorlooptijd omdat aanwezige medewerkers niet vrij gemaakt konden worden voor lopende werkzaamheden. Verder zijn niet gebruikte investeringsgelden van 2020 doorgeschoven naar 2021. Door uitloop zijn ook enkele projecten doorgeschoven naar 2022.

Projecten digitaal werken I&A € 1,1 mln (v)

Door vertraging bij opstarten van project 'Digitaal werken', is de doorlooptijd opgeschoven naar medio 2022. Dit wordt veroorzaakt door een complex traject bij het selecteren van de leverancier.

MJOP Provinciehuis € 0,5 mln (v)

Het project MJOP gebouwen heeft vertraging opgelopen, waardoor een deel van de activering van deze investering à € 0,5 mln verschuift naar 2022.

Algemene dekkingsmiddelen

(bedragen x € 1.000)	Bijgestelde Begroting 2021	Jaarrekening 2021	Verschil begroot vs realisatie
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	11.214	-36.050	47.264

Het Energie-Innovatiefonds van Zuid-Holland (ENERGIIQ) is overgezet van Algemene dekkingsmiddelen naar Ambitie 4. Daarnaast zijn een aantal lening aanvragen in het kader van het verenfonds niet afgedaan door het ontbreken van belangrijke gegevens.

3. Kapitaallasten

3.1 Totale kapitaallasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2020 Desinvesteringen	Originele Begroting 2021	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2021	Realisatie 2021	Verschil begroot vs realisatie
Totaal kapitaallasten	73.705	0	75.487	-5.520	69.967	74.035	-4.068

3.2 Afschrijvingslasten

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2020 desinvesteringen	Originele Begroting 2021	Saldo mutaties begroting	Bijgestelde Begroting 2021	Realisatie 2021	Realisatie 2021 desinvesteringen	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	44.049	0	46.092	-2.629	43.463	43.547	3.984	-4.068
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	83	0	83	0	83	83	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	0	72	0	72	72	0	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	11.917	0	12.485	-1.092	11.393	11.393	0	0
- Overzicht Algemene middelen	10	0	10	-1	10	10	0	0
Totale afschrijvingslasten	56.131	0	58.742	-3.721	55.021	55.105	3.984	-4.068

3.3 Verdeling rentelasten naar de ambities

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Originele Begroting 2021	Begrotingsmutaties 2021	Bijgestelde Begroting 2021	Realisatie 2021	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	15.307	16.185	-3.003	13.182	13.182	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	47	44	0	44	44	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	30	28	-4	23	23	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	16	26	-13	13	13	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	1.486	-302	1.462	1.160	1.160	0
- Overzicht Algemene middelen	688	764	-241	523	523	0
Totale rente toegerekend aan programma's	17.574	16.745	-1.799	14.946	14.946	0

3.4 Betaalde rente

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2020	Originele Begroting 2021	Begrotingsmutaties 2021	Bijgestelde Begroting 2021	Realisatie 2021	Verschil
Betaalde rente	16.288	16.745	-1.499	15.246	14.904	342
Totaal betaalde rente	16.288	16.745	-1.499	15.246	14.904	342
Ontvangen rente	-678	0	-300	-300	-112	-188
Gesaldeerde rente	15.610	16.745	-1.799	14.946	14.792	154

Het totaalbedrag van de gesaldeerde rente is volgens de bijgestelde begroting € 14,9 mln. Dit bedrag bestaat uit € 15,2 mln aan te betalen rente langlopende leningen, € 0,2 mln aan te ontvangen negatieve rente kortlopende leningen en € 0,1 mln aan te ontvangen rente uitstaande leningen.

Het verschil wordt veroorzaakt door € 0,1 mln aan lagere betaalde rente langlopende leningen en € 0,05 mln aan meer ontvangen negatieve rente kortlopende geldleningen.

Voor verdere informatie zie de [paragraaf Financiering](#).

4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo

4.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2020	Originele Begroting 2021	Begroting 2021 mutaties	Bijgestelde Begroting 2021	Realisatie 2021	Vershil begroot vs realisatie
Dividend	834	1.500	1.000	1.000	1.402	-402
Lokale heffingen	344.810	340.550	348.800	348.800	351.470	-2.670
Overige algemene dekkingsmiddelen	792	650	8.757	8.757	9.618	-860
Provinciefonds	287.560	279.065	281.422	281.422	281.823	-402
Saldo van de financieringsfunctie	115	0	300	300	132	168
Totaal	634.110	621.765	640.279	640.279	644.445	-4.166

Dividend

De opbrengst van het dividend komt bijna volledig voor rekening van het aandelenkapitaal van de provincie in de BNG bank en voor een zeer beperkt gedeelte voor rekening van de Nederlandse Waterschapsbank. De BNG Bank heeft besloten om 50% van de beschikbare winst uit 2020 na belasting en na aftrek van de compensatie voor de verschafters van hybride kapitaal uit te keren in 2021. Dit kwam neer op een totaal dividendbedrag van € 101 mln. Het dividend bedroeg € 1,81 per aandeel, voor Zuid-Holland betekent dit een totaalopbrengst van € 1,1 mln.

Lokale heffingen

De extra baten in de lokale heffingen ten opzichte van de bijgestelde begroting worden veroorzaakt door een meeropbrengst van € 2,9 mln van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. In 2021 is de uiteindelijke werkelijke opbrengst van de opcenten € 350,7 mln terwijl in de begroting na wijziging € 347,8 mln was begroot, een verschil van 0,8%. Voor een verdere toelichting zie de [paragraaf Lokale heffingen](#).

Provinciefonds

Ten opzichte van de bijgestelde Begroting 2021 zijn de uitkeringen uit het provinciefonds in totaal € 0,4 mln hoger uitgevallen. Er waren twee opwaartse bijstellingen in de Decemercirculaire 2021: (1) een extra beheervergoeding van € 1,39 mln voor het versterken en herstellen van de natuur in het kader van de structurele aanpak voor de stikstofproblemen en (2) een decentrale uitkering van € 0,79 mln voor gedeelde inkomsten voor tolgelden voor de Kiltunnel. Dit laatste bedrag hoort toe aan de Gemeenschappelijke Regeling Kiltunnel, maar wordt geïnd via het provinciefonds.

Daarnaast was er een algemene afrekening van € -1,4 mln over 2020 in de Meicirculaire (als gevolg van definitieve volumina) en was er een extra afrekening van € -0,2 mln als gevolg van gemeentelijke herindelingen.

Door de bevrozing van het accres in de jaren 2020 en 2021 was er geen verandering in de algemene uitkering van het provinciefonds als geheel. Bijstellingen van de volumina in 2021 leidden nog tot kleine aanpassingen in de Decemercirculaire van gezamenlijk € -0,2 mln.

4.2 EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elk land zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. Het EMU-saldo wordt berekend aan de hand van de mutatie van enkele balansposten. Hieronder zijn deze berekeningen als ook de gebruikte balansposten weergegeven.

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024
Activa					
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Vordering op openbare lichamen	-9.074	6.000	0	0	0
Overige vorderingen	167	170	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	-18.268	9.319	0	0	0
Financiële vaste activa					
Deelnemingen	-2.507	1.175	5.000	5.450	5.000
Overige verbonden partijen	-723	249	0	0	0
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	2.024	-8.345	2.920	3.175	-325
Liquide middelen					
Banksaldi	1.324	-1.499	-10.000	-10.000	-10.000
Overlopende activa					
Vooruitbetaalde bedragen	-3.773	3.546	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	7.272	4.393	0	0	0
Overige overlopende activa	-5.853	-1.359	0	0	0
Passiva					
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	48.801	-32.367	0	0	0
Overlopende passiva					
Nog te betalen kosten	-23.367	-33.662	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-34.899	-9.155	11.686	12.101	21.217
Overige vooruit ontvangen bedragen	-989	-267	17.646	3.338	0
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer					
Binnenlandse banken	-74.666	-57.666	-203.694	-250.342	-207.618
EMU-Saldo	-114.531	-119.468	-176.442	-236.278	-191.725

5. Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten is conform de richtlijnen van het BBV waarbij ten opzichte van de begroting en voorgaande jaarrekeningen een nadere analyse op incidentele baten en lasten heeft plaatsgevonden. Er is inzicht gegeven op beleidsdoelniveau per ambitie.

Recapitulatie incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten programma's (bedragen x 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 incidenteel
1 - Samen werken aan Zuid-Holland	21.170	4.159	-588	-6
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	319.100	9.991	-57.513	-209
3 - Schone energie voor iedereen	21.318	0	-722	0
4 - Een concurrerend Zuid-Holland	84.201	0	-9.601	0
5 - Versterken natuur in Zuid-Holland	84.372	19.556	-31.742	-10.167
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	31.520	1.109	-3.888	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	82.774	2.104	-7.904	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	101.562	1.473	-3.878	0
- Algemene dekkingsmiddelen	1.358	509	-644.445	-10.189
Eindtotaal	747.375	38.901	-760.281	-20.571

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

Incidentele onttrekkingen en toevoegingen reserves (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2021	Toevoeging 2021 incidenteel	Onttrekking 2021	Onttrekking 2021 incidenteel
Reserves	256.239	256.239	-289.035	-289.035

De provincie kent geen reserves voor kapitaallasten of andere reserves waarvoor toevoegingen of onttrekkingen een structureel karakter hebben. Daarmee zijn alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves incidenteel.

Recapitulatie incidentele baten en lasten per ambitie

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Ambitie 1 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
1-1 - Beter bestuur	19.821	3.678	-588	-6
1-2 - Sterke samenleving	1.349	481	0	0
	21.170	4.159	-588	-6

Toelichting incidentele lasten

Beleidsdoel 1-1 Tijdelijk stikstofbeleid

Beleidsdoel 1-2 Kwaliteitsimpuls Z-H journalistiek, Toekomstfestival stimulatie innovatie ontwikkeling en voorverkenning Bevrijdingsfestival

Toelichting incidentele baten

Beleidsdoel 1-1 Tijdelijk stikstofbeleid

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
2-1 - Snel van A naar B	185.012	0	-45.480	0
2-2 - Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	120.223	790	-10.321	-209
2-3 - Veilig en duurzaam	13.866	9.201	-1.713	0
	319.100	9.991	-57.513	-209

Toelichting incidentele lasten

Beleidsdoel 2-2 Vergoeding gedeelde inkomsten Dordtse Kiltunnel wegens corona. Hier staan inkomsten van het Rijk tegenover.

Beleidsdoel 2-3 Dit betreft een eenmalig project in verband met de introductie van zero emissie waterstofbussen.

Toelichting incidentele baten

Beleidsdoel 2-2 Ontvangen vergoedingen voor schade.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Ambitie 3 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
3-1 - Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening	6.551	0	-65	0
3-2 - Verduurzaming gebouwde omgeving	12.530	0	-637	0
3-3 - Duurzaam energie-en grondstoffsysteem in de industrie	2.236	0	-20	0
	21.318	0	-722	0

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
4-1 - Innovatie: richting duurzaam en digitaal	46.759	0	-9.369	0
4-2 - Creëren van een rijk vestigingsklimaat	10.481	0	-24	0
4-3 - Erfgoed, cultuur en toerisme	26.960	0	-208	0
	84.201	-	-9.601	-

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Ambitie 5 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
5-1 - Gezonde natuur	62.509	20.197	-17.809	-9.851
5-2 - Toekomstbestendige landbouw	15.966	-997	-12.747	0
5-3 - Leven met water	5.898	356	-1.186	-316
	84.372	19.556	-31.742	-10.167

Toelichting incidentele lasten

Beleidsdoel 5-1

- PMR (Project Mainport Rotterdam): Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
- NNN (Natuurnetwerk Nederland): Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.

Beleidsdoel 5-2 Glastuinbouw sanering verspreid glas: Eenmalig worden oude, verspreid liggende kassen opgekocht en gesaneerd. Het betreft hier negatieve lasten in verband met een looptijdwijziging, doordat de planning gewijzigd is.

Beleidsdoel 5-3 Zandmotor: Beheerovereenkomst voor bepaalde tijd met betrekking tot de Zandmotor voor de kust bij Monster.

Toelichting incidentele baten

- Beleidsdoel 5-1
- OVP PMR
  - Reserve Ontwikkelopgave natuur
- Beleidsdoel 5-2 OVP zandmotor

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Ambitie 6 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
6-1 - Voldoende juiste woningen op de juiste plek	18.451	0	-3.245	0
6-2 - Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving	5.815	1.109	-448	0
6-3 - Afspraken met regio's	7.254	0	-194	0
	31.520	1.109	-3.888	0

Toelichting incidentele lasten

- Beleidsdoel 6-2 Betreft een project ten behoeve van de implementatie van de nieuwe omgevingswet. Implementatie houdt op wanneer de wet in werking treedt. Bij intreding van de wet is de implementatiefase waarvoor het budget is vastgesteld afgerond. Naar verwachting zal de wet volgend jaar (2023) in werking treden.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	65.658	2.104	-7.438	0
7-2 - Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	15.887	0	-462	0
7-3 - Klimaatbestendig Z-H, opgew. tegen effect v. klimaatver. & bodemd	1.229	0	-5	0
	82.774	2.104	-7.904	0

Toelichting incidentele lasten

- Beleidsdoel 7-1 Impuls Omgevingsveiligheid (€ 2 mln): Sinds 1 januari 2015 voert de provincie Zuid-Holland de secretariaatsrol uit van het programma Impuls Omgevingsveiligheid, namens de gezamenlijke provincies. De Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) is in 2021 beëindigd. Het jaar 2021 is het afrondingsjaar waarin de verankering van de structurele activiteiten wordt vormgegeven, voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Inmiddels is het project afgerond en eindrapportage volgt nog.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
Duurzame organisatie	101.562	1.473	-3.878	0
	101.562	1.473	-3.878	-0

Toelichting incidentele lasten

- Duurzame organisatie Betreft project asbest sanering gebouw C

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)	Lasten 2021	Lasten 2021 incidenteel	Baten 2021	Baten 2021 Incidenteel
Algemene middelen	1.358	509	-644.445	-10.189
	1.358	509	-644.445	-10.189

Toelichting incidentele lasten

Algemene middelen   Voormalig steunpunten en verspreide eigendommen (€ 0,5 mln)

Toelichting incidentele baten

- Algemene middelen
- Voormalig steunpunten en verspreide eigendommen (€ 0,5 mln)
  - Vrijval voorzieningen en correctie gesloten stortplaatsen (€ 8,7 mln)
  - Vrijval voorziening Grondbank, dubbele risico opslag en correctie gesloten stortplaatsen
  - Corona compensatie Dordste Kiltunnel (€ 0,8 mln)

6. WNT-verantwoording 2020 provincie Zuid-Holland

De WNT is van toepassing op de Provincie Zuid-Holland. Het voor de Provincie Zuid-Holland toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2021 €209.000, het algemeen bezoldigingsmaximum.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

Gegevens 2021 (bedragen x €1)	H.M.M. Koek Provinciesecretaris	E.W.K. Meurs Griffier	B.S.M. Sepers Griffier
Functiegegevens			
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01/01 – 31/12	01/01 – 15/08	01/09 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	164.593	77.141	36.067
Beloningen betaalbaar op termijn	22.868	13.048	6.488
Subtotaal	187.461	90.189	42.555
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	209.000	129.981	69.858
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	
Bezoldiging	187.461	90.189	42.555
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2020			
Functiegegevens			
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	
Dienstbetrekking?	ja	ja	
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	161.251	112.594	
Beloningen betaalbaar op termijn	21.473	20.009	
Subtotaal	182.724	132.603	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000	201.000	
Bezoldiging	182.724	132.603	

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2021 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

7. Grondslagen van de financiële verslaggeving

De grondslagen die gebruikt worden voor de financiële verslaggeving zijn in elk geval gebaseerd op:

Nationale regelgeving

- Provinciewet
- Wet revitalisering generiek toezicht
- Financiële- verhoudingswet
- Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado)

AMvB's/Ministeriële regelingen

- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)
- Regeling informatieverstrekking SiSa

Regelgeving Provinciale Staten Zuid Holland

- Controleverordening provincie Zuid-Holland
- Financiële Verordening

Regelgeving Gedeputeerde Staten Zuid Holland

- Organisatieregeling opgave gericht werken 2018
- Mandaatregeling

Deze regelgeving is opgenomen bij het onderdeel P&C cyclus, in het normenkader dat door gedeputeerde Staten jaarlijks wordt vastgesteld ten behoeve van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De jaarlijkse rechtmatigheidscontrole door de accountant moet Provinciale Staten in staat stellen het gevoerde financieel beheer te beoordelen. De accountant controleert naast de rechtmatigheid ook de getrouwheid. Aanvullende grondslagen waarop de resultaatbepaling en de balans is gebaseerd zijn hieronder toegelicht.

7.1 Grondslagen resultaatbepaling

In de jaarrekening worden de baten en lasten (exploitatie) toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De verdeling van de loonkosten is in de rekening gebaseerd op begrote ureninzet.
2. Stortingen in en onttrekkingen uit de algemene reserve worden in de rekening verwerkt.
3. Het rekeningsaldo van het vorig verslagjaar is gestort in de algemene reserve. Beschikkingen over dit rekeningsaldo worden als bijdrage uit de algemene reserve in de jaarrekening verwerkt.
4. Schoningsacties voor debiteuren en crediteuren met betrekking tot oude dienstjaren en balansverplichtingen worden naar gelang de aard van een correctie verwerkt in een desbetreffend programma van de rekening van baten en lasten en beïnvloeden op deze wijze mede het resultaat. Voor zover het vrijval betreft met betrekking tot reserves en doeluitkeringen komen de bedragen ten gunste van de betreffende reserves en programma's.
5. De afschrijvingen vinden plaats in overeenstemming met de financiële verordening. Deze verordening is op 16 december 2020 door Provinciale Staten vastgesteld en is geldend vanaf het jaar 2021. De eerste afschrijving heeft plaats in het jaar na de activering. De berekening van de afschrijvingen vindt plaats over de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van subsidies en bijdragen van derden.
6. De instelling van een voorziening vereist geen afzonderlijk besluit van Provinciale Staten, maar geschiedt financieel-technisch via de vaststelling van de ambities van de begroting/jaarrekening of via begrotingswijziging.

7. In verband met de invoering van het BTW-compensatiefonds per 1 januari 2003 worden de lasten netto verantwoord. De betaalde en bij het BTW-compensatiefonds teruggevorderde BTW verloopt via balansrekeningen.

Inherente onzekerheid met betrekking tot de MRB. De motorrijtuigenbelasting wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Zuid-Holland geïnd. De provincie Zuid-Holland beschikt niet over inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst. De verantwoordingsinformatie van de belastingdienst is door de provincie Zuid-Holland niet controleerbaar.

7.2 Grondslagen balans

Inleiding

Uitgangspunt voor de analyse van de vermogenspositie van de provincie is de balans. Het uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen zijn de art. 35 en 59 tot en met 65 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Waarderingsgrondslagen

Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie al dan niet duurzaam te dienen.

Vaste activa

Onder de vaste activa worden afzonderlijk opgenomen:

- immateriële vaste activa;
- materiële vaste activa (inclusief gronden);
- financiële vaste activa.

De immateriële vaste activa bestaan uit kosten van onderzoek en ontwikkeling activa. Volgens het BBV vallen hier ook onder de kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio. Deze kosten worden bij de provincie niet geactiveerd. Onder de immateriële vaste activa vallen ook de bijdragen aan activa van derden. Deze bijdragen worden wel geactiveerd.

Bij de materiële vaste activa wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Binnen de provincie Zuid-Holland werden tot en met 2016 investeringen groter dan € 1 mln geactiveerd. Vanaf 2017 worden alle investeringen geactiveerd.

Activa met een meerjarig economisch nut en activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut, worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van de gerealiseerde afschrijvingen. Op de waardering worden bijdragen van derden die in directe relatie staan met een actief in mindering gebracht. Investerings met een economisch nut worden afgeschreven in overeenstemming met de verwachte toekomstige levensduur.

1. Materiële vaste activa worden lineair afgeschreven.
2. Voor materiële vaste activa gelden de volgende afschrijvingstermijnen:
  - a. 40 jaar voor vaarwegen, recreatieobjecten en landschapszorg;
  - b. 30 jaar voor gebouwen, wegen en fietspaden;
  - c. 25 jaar voor dienstvaartuigen;
  - d. 15 jaar voor technische installaties in gebouwen en veiligheidsvoorzieningen voor gebouwen;
  - e. 10 jaar voor inrichting en bekabeling ICT en telefooninstallaties;
  - f. 5 jaar voor transportmiddelen en kantoormachines;

- g. 3 jaar voor communicatiemiddelen, automatiseringsapparatuur en -programmatuur (ICT-middelen).
3. Voor onderdelen van de gebouwen, waarvoor een kortere levensduur dan 30 jaar wordt verwacht, wordt, in afwijking van het tweede lid onder b, de componentenmethode toegepast.
  4. Gronden en terreinen die samenhangen met of onderdeel zijn van activa met een economisch nut worden niet afgeschreven tenzij aanwijsbaar sprake is van waardevermindering.
  5. Bij het bepalen van de afschrijvingslasten wordt geen restwaarde gehanteerd.

Voor immateriële vaste activa geldt:

- Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd.
- Bij toepassing van afschrijving op deze activa als bedoeld in het eerste lid zijn de hierboven opgesomde afschrijvingstermijnen van toepassing.
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling die gemaakt zijn in de voorbereidingsfase worden in 5 jaar afgeschreven.

Waarderingsbeleid Grond-voor-Grond

De aankoop prijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen het Natuurnetwerk Nederland, wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde en als zodanig op de balans gezet. Aankopen die buiten de begrenzing vallen worden voor de aanschaf prijs op de balans gezet. Het verschil tussen de opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de Natuurnetwerk Nederland doelstelling.

Financiële vaste activa

- Leningen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer en deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere marktwaarde.
- Kosten voor het afsluiten van geldleningen en agio en disagio worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Met betrekking tot de afschrijvingen hanteert de provincie op dit moment de - meest voor de hand liggende - lineaire systematiek.

Vlottende activa

Onder de vlottende activa worden afzonderlijk opgenomen de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Conform het BBV zijn de vlottende activa gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Waarbij de verkrijgingsprijs de inkoop prijs en de bijkomende kosten omvat. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Voor niet in exploitatie genomen gronden geldt dat deze worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs waarbij de boekwaarde met eventuele voorziening wegens een lagere marktwaarde wordt verrekend. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid worden met de boekwaarde van leningen en vorderingen verrekend.

Passiva

Ook de passiva worden onderscheiden in vaste en vlottende passiva. Onder de vaste passiva worden afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Onder de vlottende passiva worden afzonderlijk opgenomen de netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva.

Reserves, vaste schulden en de vlottende passiva

Deze balansposten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp.

Voorzieningen

De waardering vindt plaats tegen de nominale waarde met uitzondering van de voorziening dubieuze debiteuren. Voor het treffen en het op peil houden van de voorziening dubieuze debiteuren dient een groepsgewijze beoordeling plaats te vinden van betreffende vorderingen kleiner dan € 0,05 mln en een individuele beoordeling voor vorderingen groter dan € 0,05 mln.

Voor eventuele risico's ter zake van gegarandeerde geldleningen zijn geen voorzieningen getroffen. Hiervoor wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.

Subsidieverplichtingen

De Commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richting gegeven aan de notitie "Verantwoording van subsidies" uit januari 2019 met betrekking tot lastneming van subsidies. Kern is dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen stellen voor meerjarige subsidies. Voor meerjarige subsidies onder de grens moeten de lasten in één keer genomen worden in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven de grens dienen de lasten toebedeeld te worden aan de jaren waarop zij, naar verwachting, betrekking hebben. Provinciale Staten heeft bij Voorjaarsnota 2021 besloten om vanaf 1-1-2021 een grensbedrag van € 250.000 te hanteren voor meerjarige subsidies. Bij dit grensbedrag worden de administratieve lasten niet significant verhoogd terwijl het baten- en lastenstelsel voldoende wordt gevolgd. Gevolg van bovenstaande wijziging en het te stellen grensbedrag is dat, zodra daar zicht op is, budgetten die nu in de toekomstige jaren geprognosticeerd zijn om subsidielasten mee te dekken naar voren worden gehaald. De wijziging heeft dus geen impact op de mogelijkheid om subsidies te verstrekken maar alleen op het moment dat de lasten genomen worden.

8. Balans

Activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2020	Balans per 31-12-2021
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	17.268	19.258
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	98.051	108.642
Totaal Immateriële vaste activa	115.319	127.900
Materiële vaste activa		
Investerings met economisch nut	129.959	140.322
Investerings met maatschappelijk nut	1.189.867	1.286.561
Totaal Materiële vaste activa	1.315.827	1.426.883
Financiële vaste activa		
Deelnemingen	40.045	41.220
Overige verbonden partijen	1.193	1.442
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	10.418	2.073
Totaal Financiële vaste activa	51.656	44.735
Totaal Vaste activa	1.482.801	1.599.518
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk voorraden	19.832	20.608
Totaal Voorraden	19.832	20.608
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vordering op openbare lichamen	110.759	116.759
Overige vorderingen	2.866	3.035
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	49.125	58.445
Totaal Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	162.750	178.239
Liquide middelen		
Banksaldi	105.242	103.743
Totaal Liquide middelen	105.242	103.743
Overlopende activa		
Vooruitbetaalde bedragen	15.213	18.759
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	13.158	17.552
Overige overlopende activa	42.579	41.220
Totaal Overlopende activa	70.950	77.530
Totaal Vlottende activa	358.774	380.120
Totaal activa	1.841.575	1.979.638

Mutatie activa (bedragen x € 1.000)	
Immateriële vaste activa	12.581
Materiële vaste activa	111.056
Financiële vaste activa	-6.921
Voorraden	777
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	15.489
Liquide middelen	-1.499
Overlopende activa	6.580
Totale mutatie	138.063

Passiva (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2020	Balans per 31-12-2021
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	95.167	90.312
Bestemmingsreserve	708.920	721.759
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	40.781	45.702
Totaal Eigen vermogen	844.867	857.774
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)		
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	37.880	29.517
Voorzieningen ter egalisering van kosten	242	893
Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is	2.390	2.141
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	40.511	32.551
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Binnenlandse banken	558.394	616.060
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	558.394	616.060
Totaal Vaste passiva	1.443.772	1.506.384
Vlottende passiva		
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Overige schulden	49.432	81.799
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	49.432	81.799
Overlopende passiva		
Nog te betalen kosten	181.350	215.012
Overige vooruit ontvangen bedragen	2.557	2.824
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	164.464	173.619
Totaal Overlopende passiva	348.371	391.455
Totaal Vlottende passiva	397.803	473.254
Totaal passiva	1.841.575	1.979.638

Mutatie passiva (bedragen x € 1.000)	
Eigen vermogen	12.906
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	-7.960
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	57.666
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	32.367
Overlopende passiva	43.084
Totale mutatie	138.063

8.1 Vaste activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de immateriële, materiële en financiële vaste activa. Onder de specificaties zijn toelichtingen opgenomen.

Immateriële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2021
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	17.268	5.466	18	917	2.540	19.258
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	98.051	11.780	0	0	1.189	108.642
Subtotaal	115.319	17.246	18	917	3.729	127.900

Kosten onderzoek en ontwikkeling activa

In totaal is er voor onderzoek en ontwikkeling activa voor € 4,5 mln (verminderd met investeringsbijdragen van derden) gerealiseerd. Hiervan heeft een bedrag van € 5,2 mln betrekking op gereed gemelde en dus geactiveerde projecten. Dit bedrag bestaat voor € 2,8 mln uit wegenprojecten. De voorbereidingskosten voor fietsprojecten bedragen € 1,9 mln en voor vaarwegprojecten € 0,5 mln.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

In totaal is er voor bijdragen in activa van derden voor € 11,8 mln gerealiseerd. Hiervan is een bedrag van € 6,2 mln geactiveerd. Dit betreft voornamelijk bijdragen voor de Westelijke Dordtse oever ad € 4,4 mln en voor fietspad 456 ad € 0,8 mln.

Materiële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2021
<i>Investerings met economisch nut</i>						
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	15.178	3.580	0	0	6.530	12.228
Gebouwen	70.653	22.717	0	53	4.812	88.505
Gronden en terreinen	34.026	0	0	0	0	34.026
Vervoersmiddelen	280	0	0	0	16	264
Machines, apparaten en installaties	5.822	156	0	0	679	5.299
Subtotaal	125.959	26.453	0	53	12.037	140.322
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>						
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	1.189.867	228.296	3.944	88.052	39.360	1.286.561
Subtotaal	1.189.867	228.296	3.944	88.052	39.360	1.286.561
Totaal	1.315.826	254.749	3.944	88.105	51.397	1.426.883

Investerings met economisch nut

Overige duurzame bedrijfsmiddelen

Van de investeringen in overige duurzame bedrijfsmiddelen ad € 3,5 mln is in 2021 voor € 5,1 mln aan gerealiseerde projecten geactiveerd. Dit betreft investeringen tot en met 2021 in automatisering en digitalisering.

Gebouwen

Van de investeringen in gebouwen ad € 22,7 mln is voor € 1,4 mln aan gerealiseerde projecten geactiveerd. Dit betreft voornamelijk investeringen in een nieuwe dakconstructie voor bouwdeel-C ad € 1,3 mln.

Machines, apparaten en installaties

De gerealiseerde investeringen in machines, apparaten en installaties bedragen € 1,7 mln en betreft investeringen in de nieuwe meldkamer voor de beveiliging. Dit betreft investeringen tot en met 2021.

Investerings met maatschappelijk nut

Grond, water- en wegenbouwkundige werken

In totaal is voor grond, water- en wegenbouwkundige werken aan investeringen en projecten in ontwikkeling voor € 140 mln (verminderd met investeringsbijdragen van derden) gerealiseerd.

Van de investeringen ad € 228,3 mln is € 135,7 mln in 2021 geactiveerd. Tegenover deze geactiveerde investering staat een investeringsbijdrage van derden van € 13,4 mln.

Het verschil tussen € 140 mln en het geactiveerde (netto)bedrag ad € 121,3 mln (€ 135,7 mln - € 13,4 mln) betreft nog niet afgeronde projecten (investeringen en projecten in ontwikkeling). Onderstaande toelichtingen hebben betrekking op de belangrijkste geactiveerde investeringen in 2021 met de bijbehorende van derden ontvangen bijdragen.

Wegen (€ 34,5 mln)

De investeringen in provinciale wegen bedragen € 34,5 mln. Dit betreffen onder andere investeringen in de N207 ad € 29,5 mln en de N222 ad € 3,8 mln. Hier staan investeringsbijdragen ad € 0,8 mln tegenover in onder meer de N222 ad € 0,5 mln.

Openbaar vervoer (€ 0,8 mln)

De investeringen in openbaar vervoer bedragen € 0,8 mln en bestaan uit investeringen in de buscorridor N207 Alphen-Schiphol ad € 0,4 mln en R-Net ad € 0,4 mln. Daar staat een bijdrage uit de vooruit ontvangen BDU-uitkering ad € 4 mln tegenover voor de investeringen tot en met 2021 in de buscorridor N207 Alphen-Schiphol.

Rijwielpaden (€ 0,9 mln)

De investeringen in rijwielpaden bedragen € 0,9 mln en betreft onder andere een investering in fietspad 228 ad € 0,4 mln. Ook is voor fietspad 228 een investeringsbijdrage ontvangen van € 0,2 mln.

Verkeersveiligheid (€ 37,9 mln)

De investeringen in verkeersveiligheid bedragen € 37,9 mln. Dit betreft hoofdzakelijk investeringen in de N215 ad € 20,8 mln, kruising N211/N468 ad € 4,8 mln, verdubbeling N222 ad € 4,9 mln, N207 passage Leimuideren ad € 1,2 mln en groot onderhoud aan de N207 (€ 1,8 mln) en N211 (€ 1,6 mln). Aan investeringsbijdragen is € 6,7 mln ontvangen voor met name de N215 ad € 4,5 mln en de kruising N211/N468 ad € 2,2 mln.

Vaarwegen (€ 61,6 mln)

De investeringen in vaarwegen bedragen € 61,6 mln. De betreft voornamelijk oeververvangings traject 4 ad € 18,1 mln, oeververvangings traject 9 ad € 22,8 mln en de bochtafsnijding Delftse Schie ad € 15,4 mln. Aan investeringsbijdragen is € 1,7 mln ontvangen. Dit betreft voornamelijk de bochtafsnijding Delftse Schie ad € 0,9 mln en oeververvangings traject 9 ad € 0,5 mln.

Uitsplitsing voor 2017 en na 2017

Materiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2020	Investe- ringen	Des inves- teringen	Bijdragen derden	Afschrij- vingen	Afgere- kend	Balans per 31-12-2021
<i>Investerings met maatschappelijk nut, voor 2017</i>							
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	529.725	0	3.944	0	31.006	0	494.774
<i>Investerings met maatschappelijk nut, vanaf 2017</i>							
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	660.144	228.050	0	88.052	8.354	0	791.788
Totaal	1.189.868	228.050	3.944	88.052	39.360	0	1.286.562

Financiële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12- 2020	Waarvan Voorzie- ningen per 31- 12- 2020	Investe- ringen	Bijdragen derden	Afschrij- vingen	Afgerekend	Voorzie- ning	Voorzie- ningen per 31-12- 2021	Balans per 31- 12-2021
Deelnemingen	40.045	-13.657	3.537	0	0	0	-2.362	-16.018	41.220
Overige verbonden partijen	1.193	-723	0	0	0	0	249	-474	1.442
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	10.418	0	-712	0	0	0	-7.633	-7.633	2.073
Totaal	51.656	-14.379	2.825	0	0	0	-9.746	-24.125	44.735

Deelnemingen

De investeringen in deelnemingen ad € 3,5 mln betreffen stortingen in het aandelenkapitaal van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV, ten behoeve van Energiq Energie-innovatiefonds Zuid-Holland BV. Door een lagere marktwaarde is voor deelnemingen een extra voorziening getroffen van € 2,4 mln.

Overige verbonden partijen

Hieronder vallen onderstaande deelnemingen:

- Ontwikkelingsmij Het Nieuwe Westland CV (€ 1.354.534)
- R.O.M. Drechtsteden Kil III CV (€ 561.326)

Door een lagere marktwaarde is een voorziening getroffen van € 0,5 mln

Overige uitzettingen looptijd ≥ 1 jaar

Deze post bestaat uit geldleningen u/g aan openbare lichamen en uit overige geldleningen u/g. De aflossing van geldleningen aan veerbedrijven bedraagt € 0,1 mln. Van geldleningen aan agrarische collectieven is € 0,2 mln afgelost. De aflossing van de voorfinanciering grondverwerving Groenzone Berkel-Pijnacker bedraagt € 0,4 mln. In verband met oninbaarheid is een voorziening gevormd van € 7,6 mln.

8.2 Vlottende activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa. Onder de verloopoverzichten zijn toelichtingen opgenomen.

Voorraden

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Onderhanden werk voorraden	19.832	777	20.608
Totaal	19.832	777	20.608

In 2021 is er voor € 1,2 mln grond aangekocht welke is afgewaardeerd voor € 0,3 mln en heeft er een afwaardering van de in 2021 verkochte grond plaatsgevonden van € 0,6 mln. Tevens is niet duurzaam in bezit zijnde grond ad € 0,5 mln verantwoord onder voorraad grond dat eerder onder de materiële vaste activa was verantwoord.

Uitzetting met rentetypische looptijd < 1 jaar

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Vordering op openbare lichamen			
Vordering op openbare lichamen	110.759	6.000	116.759
Voorziening dubieuze debiteuren openbare lichamen	-1	0	-1
Subtotaal	110.759	6.000	116.759
Overige vorderingen			
Debiteuren	3.861	2.199	6.059
Voorziening dubieuze debiteuren overheden	-995	-2.029	-3.024
Subtotaal	2.866	170	3.035
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar			
Rekening-courantverhouding met Rijk	49.125	9.319	58.445
Subtotaal	49.125	9.319	58.445
Totaal	162.750	15.489	178.239

De hoogte van de vorderingen is ten opzichte van voorgaande jaren toegenomen. Alle vorderingen, waaronder het provinciefonds, de opcenten Motorrijtuigenbelasting, de btw-aangiften en de notarisafrekeningen lopen via de debiteurenadministratie.

In het overzicht zijn de vorderingen onderverdeeld naar Publiekrechtelijke lichamen / overheid en Niet-Publiekrechtelijke lichamen / particulier weergegeven.

Vorderingen op openbare lichamen

Publiekrechtelijke lichamen/Overheid Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2021	Rel. Aandeel	Mutaties 2021	Stand per 31-12-2021	Rel. Aandeel
2018	2	0,03%	0	2	0,09%
2020	6.091	99,97%	-6.073	18	0,90%
2021	0	0,00%	2.501	2.501	99,01%
Totaal	6.093	100%	-3.572	2.521	100%

In bovengenoemde tabel is gerekend met alleen de stand van de daadwerkelijke openstaande vorderingen ad € 2,5 mln per 31 december 2021. Het verschil tussen de daadwerkelijke stand van de openstaande vorderingen ad € 2,5 mln en de stand openstaande vorderingen in de tabel uitzettingen met rente typische looptijd < 1 jaar per 31-12-2021 ad € 116,8 mln bestaat uit de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) € 30,4 mln en BTW compensatiefonds (BCF) ad € 83,8 mln. Het bedrag van de MRB is met valutatdatum 25 januari 2022 ontvangen.

Per ultimo 2021 staat aan vorderingen een bedrag open van € 2,5 mln. Bijna het volledige bedrag heeft betrekking op vorderingen van 2021. Hiervan is € 1,8 mln gefactureerd in december 2021.

Overige vorderingen

Publiekrechtelijke lichamen/particulier (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2021	Rel. Aandeel	Mutaties 2021	Stand per 31-12-2021	Rel. Aandeel
2011	66	1,70%	-9	57	0,94%
2016	327	8,47%	0	327	5,39%
2017	1	0,04%	0	1	0,02%
2018	325	8,43%	-208	117	1,93%
2019	547	14,17%	-30	518	8,54%
2020	2.594	67,20%	-2.076	518	8,54%
2021	0	0,00%	4.522	4.522	74,63%
Totaal	3.861	100%	2.199	6.059	100%

Per ultimo 2021 staat aan vorderingen open een bedrag van € 6,1 mln. Van het openstaande bedrag heeft € 1,6 mln betrekking op vorderingen uit 2020 en eerder. Het resterende bedrag van € 4,5 mln heeft betrekking op vorderingen van 2021. Hiervan is € 4,2 mln gefactureerd in december 2021.

Het openstaande bedrag van € 6,1 mln heeft betrekking op vorderingen in verband met vorderingen uit overeenkomst, subsidie-vorderingen, dwangsommen, overige vorderingen huren en pachten, detacheringen, schades, doorbelastingen en belastingenaanslagen. De belastingaanslagen, zoals leges Wet Natuurbescherming, grondwaterheffing, leges infrastructuur, leges WABO en aanslagen precario worden opgelegd via het belastingsysteem VRIS.

Bij de bepaling van de per ultimo benodigde stand van de voorziening Dubieuze Debiteuren voor zowel de vorderingen op publiekrechtelijke lichamen / overheid als voor de niet-publiekrechtelijke lichamen / particulier is voor de kleine vorderingen de dynamische methode en voor vorderingen > € 50.000 de statische methode gevolgd.

De voorziening dubieuze debiteuren is met € 2,8 mln toegenomen tot € 3,8 mln volgens onderstaande specificatie:

Voorziening dubieuze debiteuren (bedragen x € 1.000)	
Stand voorziening per 1 januari 2021 is:	996
Toevoegingen: Dotaties	2.043
Onttrekkingen: Vrijval voorziening	-15
Stand voorziening per 31-12-2021	3.024

De toename komt voornamelijk door nog niet afgeronde faillissementen.

Vordering per ultimo/soort debiteur	Civiel particulier	Civiel overheid en belastingen particulier
2011 t/m 2014	100%	50%
2015 t/m 2016	75%	37,5%
2017 t/m 2019	50%	25%
2020	25%	12,5%
2021	0%	0%

In bovenstaand overzicht zijn de percentages voor de berekening van de voorziening per soort opgenomen. De reden van de afwijkende percentages tussen civiele vorderingen op particulieren civiele vorderingen op overheden en belastingen is de mate van risico.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar

Alle overtollige middelen moeten in de schatkist worden aangehouden op een aantal uitzonderingen na. Één daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Om onder het drempelbedrag te blijven is de reguliere bankrekening van de provincie gekoppeld met de schatkist. Overtollige middelen worden automatisch afgestort en tekorten bijgestort, dit gaat op dagbasis.

Het saldo op de schatkist per 31-12-2021 wordt onder andere veroorzaakt door tijdelijke overtollige middelen door stortingen van rijksbijdragen in het laatste kwartaal en het aanhouden van een buffer voor het betalen van crediteuren in de eerste weken van januari en het aflossen van een openstaande kasgeldlening.

Liquide middelen

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Banksaldi	105.242	-1.499	103.743
Totaal	105.242	-1.499	103.743

De provincie Zuid-Holland heeft alle bankrekeningen van de huisbankier BNG verplicht gekoppeld aan het stelsel van het schatkistbankieren. Dat betekent dat dagelijks alle saldi worden afgeroomd of aangevuld tot een bedrag van € 100.000.

Desondanks staat er nog een fors bedrag op de post liquide middelen. Dit saldo bestaat uit het bedrag dat voor het project PMR 750ha op een rekening-courant bij het Groenfonds staat. Deze rekening-courant mag contractueel alleen gebruikt worden voor kosten die betrekking hebben op het PMR-project. Het Groenfonds stelt deze projectmiddelen via het zogenaamde vrijwillig schatkistbankieren bij het Rijk. Indirect staan deze middelen dus ook bij de schatkist.

Drempelbedrag

Op de verplichting voor decentrale overheden hun liquide middelen bij het Rijk te stallen geldt een uitzondering voor liquide middelen tot een bepaald bedrag: het drempelbedrag. Dit bedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en bedraagt voor de provincie Zuid-Holland op basis van de Begroting 2021 € 4,1 mln. In 2021 is de regeling schatkistbankieren aangepast, het drempelbedrag is per 1 juli 2021 verhoogd naar € 10,3 mln. Het drempelbedrag is gebaseerd op een gemiddelde per kwartaal, waardoor incidentele uitschieters gedurende het kwartaal kunnen worden opgevangen. In de jaarstukken en kwartaalrapportages dient te worden aangegeven welk bedrag aan liquide middelen gemiddeld in een kwartaal op de rekening-courant is gestald. De provincie Zuid-Holland is in 2021 onder het voor haar geldende drempelbedrag gebleven, zie onderstaande tabel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)				
Verslagjaar	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e Kwartaal	4 ^e Kwartaal
Drempelbedrag	4.095	4.095	10.345	10.345
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	130	208	116	159
Ruimte onder het drempelbedrag	3.964	3.886	10.228	10.185
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag				
Verslagjaar				
Begrotingstotaal verslagjaar	672.274			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 mln	500.000			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 mln te boven gaat	172.274			
Drempelbedrag	4.095	4.095	10.345	10.345
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	11.735	18.969	10.706	14.642
Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	130	208	116	159

Overlopende activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Vooruitbetaalde bedragen	15.213	3.546	18.759
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	13.158	4.393	17.552
Overige overlopende activa	42.579	-1.359	41.220
Totaal	70.950	6.580	77.530

Vooruitbetaalde bedragen

De per 31 december 2021 vooruitbetaalde bedragen worden in 2022 ten laste van de exploitatie geboekt. De belangrijkste vooruitbetaalde bedragen zijn:

(bedragen x € 1 mln)	
Voorschot subsidies	12,7
Onderhoudslicenties 2022	4,3
Verzekeringen 2022	0,5
Huur en servicekosten districtskantoren	1,3
Totaal	18,8

Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel

Amb.	Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen van overheden	Saldo per 31-12-2020	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-2021	Rijk	Mede overheden	EU
1	Bodemsanering	6.235	1.010	306	6.939	X	X	
2	Infraprojecten investeringen	1.009	0	10	999	X		
2	Openbaar vervoer	5.788	7.333	4.789	8.332	X		
2	Europese projecten	0	52	0	52			X
4	MKB Topsectoren	0	879	0	879	X		
4	Europese Netwerken	126	311	87	350		X	
Totaal		13.158	9.585	5.192	17.551			

Overige overlopende activa

Het saldo per 31 december 2021 bestaat voornamelijk uit transitorische vorderingen. Deze vorderingen zijn onder te verdelen in:

(bedragen x € 1 mln)	
Aanslagen grondwaterheffing	0,5
BTW	0,1
Nog te declareren projectkosten aan partners	4,5
Infrastructuurprojecten	2,2
Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	1,0
Verrekening loonkosten derden	4,0
Af te wikkelen schades	0,7
Brugbediening	1,1
Verkeersregelinstallaties	0,4
Aanslagen precariobelasting	0,6
Subsidieafrekeningen	3,5
Grondverkoop	7,3
Herindeling Vijfheerenlanden	14,5
Overig	0,8
Totaal	41,2

8.3 Vaste passiva

Per toelichting zijn specificaties samengesteld voor het eigen vermogen, de reserves, de voorzieningen en de langlopende schulden. Daar waar gesproken wordt over programmareserves betreft het bestemmingsreserves.

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Algemene reserve	95.167	-4.855	90.312
Programmareserves	708.920	12.839	721.759
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	40.781	4.922	45.702
Totaal	844.867	12.906	857.774

8.4 Reserves

Algemene reserve

De algemene reserve is in 2021 per saldo met € 4,9 mln afgenomen. Hieronder is verloop van de algemene reserve in 2021 weergegeven:

Verloop Algemene reserve (bedragen x € 1 mln)	
Saldo op 31-12-2020	95,2
Mutaties Begroting 2021	0
Stand na begroting 2021	95,2
Mutaties Voorjaarsnota 2021	7,9
Stand na Voorjaarsnota 2021	103,1
Mutaties Najaarsnota 2021	-12,8
Stand na Najaarsnota 2021	90,3
Stand 31-12-2021	90,3
Beoogd weerstandsvermogen	-37,4
Vrij besteedbaar deel Algemene reserve	52,9

Per ultimo 2021 is de stand van de algemene reserve € 90,3 mln. Bij de vaststelling van de Beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen is de minimale omvang van de algemene reserve genormeerd op € 30 mln of zoveel meer als nodig is om aan de ratio van minimaal 2 voor het weerstandsvermogen te voldoen. Voor 2021 komt het beoogde weerstandsvermogen op € 37,4 mln. Het deel van de algemene reserve dat het minimumbedrag te boven gaat, is voor Provinciale Staten vrij besteedbaar.

Staat van reserves

In [Bijlage 1](#) is een nadere toelichting gegeven per reserve.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2020	Toevoegingen via resultaat bestemming programma- rekening	Toevoegingen via resultaat bestemming vorig jaar	Onttrekkingen via resultaat bestemming ambitierekening	Onttrekkingen via resultaat bestemming vorig jaar	Saldo per 31-12- 2021
Algemene reserve	95.167	61.400	40.781	-107.035	0	90.312
Bestemmingsreserves	708.920	194.839	0	-181.999	0	721.759
Totaal	804.087	256.238	40.781	-289.035	0	812.071

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2020	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2021
Algemene reserve				
Algemene reserve	95.167	102.181	-107.035	90.312
Bestemmingsreserves				
Alternatieve locatie Hoeksche Waard	450	0	-450	0
Apparaatslasten DLG	170	1.090	-1.260	0
Bedrijventerreinen	4.989	0	-4.989	0
Bedrijventerreinen: IRP Oude Rijnzone	938	0	-938	0
Duurzame exploitatie energiepotentieel in de Zuidplaspolder	113	0	-113	0
Energietransitie gebouwde omgeving en glastuinbouw	1.011	0	-1.011	0
Frictiekosten RUD	105	0	-105	0
Greendead Zonnepanelen-asbest	112	0	-112	0
Luchtkwaliteit (NSL)	1.941	0	-1.941	0
Milieuaspecten omgevingsbeleid	107	0	-107	0
Mitigratie / Energie	1.000	0	-1.000	0
Verduurzaming industrie	800	0	-800	0
Begrotingssaldo 2024-2031	69.354	0	0	69.354
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	10.528	0	0	10.528
Bereikbaarheid	39.156	16.300	-12.785	42.672
Decentralisatieakkoord natuur	722	0	-722	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	65.934	10.153	-3.812	72.274
Egalisatiereserve exploitatieprojecten PZI	7.990	0	-7.990	0
Erfgoedlijnen	1.126	0	-1.026	100
Groene ambities	30.076	25.039	-7.831	47.284
Implementatie Omgevingswet	1.011	0	-1.011	0
InnovationQuarter	0	3.000	0	3.000
Interreg-cofinanciering EFRO	4.803	0	-2.480	2.323
IODS	4.617	0	833	5.450
Life Science & Health	2.625	1.200	-2.200	1.625
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	14.223	4.740	-6.683	12.280
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	32.173	2.491	-7.095	27.569
Mobiliteit	125.398	25.346	-24.278	126.466
Natuurcompensatie	259	0	-259	0
NatuurNetwerk Nederland	90.195	1.367	-20.693	70.868
Reserve Nazorg stortplaatsen	4.260	1.825	-635	5.450

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2020	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2021
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	10.000	0	0	10.000
Overcommitting OP-West	3.300	0	0	3.300
Regionale gebiedsgerichte projecten	1.434	0	181	1.615
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	2.281	1.500	-890	2.891
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	10.695	61	-1.557	9.199
Reserve Ontwikkelopgave natuur	69.950	3.209	-1.628	71.531
Reserve UPG 40	4.204	0	-1.280	2.924
Restauratie & herbestemming monumenten	4.764	2.681	-4.183	3.262
Risicoreservering Energiefonds	44.923	1.800	-42.656	4.067
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	0	0	5.000
Risicoreserve Waste to Chemistry	3.000	0	0	3.000
Risicoreservering Grevelingen	5.000	0	0	5.000
Versterking economie	26.773	4.643	-8.165	23.251
Vlietland	5	0	-5	0
Warmteleiding Warmteling	0	88.200	-10.000	78.200
Zandmotor	1.214	195	-134	1.276
Zuidelijke Randstad	188	0	-188	0
Totaal	804.087	297.019	-289.035	812.071

Beklemming reserves

Onderwerp	Saldo reserve 2021	Juridisch verplicht 2021	Bestuurlijk verplicht 2021	Niet verplicht 2021
Algemene reserve	90.312	0	37.400	52.912
Bestemmingsreserves	721.759	73.882	630.767	17.110
Totaal reserves	812.071	73.882	668.167	70.022

8.5 Voorzieningen

Staat van voorzieningen

In onderstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft de voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren. Zie hiervoor de toelichting op de vlottende activa. Daarnaast zijn de voorzieningen voor deelnemingen rechtstreeks in mindering gebracht op de deelnemingen. Zie hiervoor de [paragraaf Verbonden Partijen](#) voor een overzicht.

In [Bijlage 2](#) is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2020	Toevoegingen	Onttrekkingen Vrijval tgv de exploitatie	Onttrekkingen Aanwending	Saldo per 31-12-2021
Verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening Premieleningen	69	0	0	2	66
Voorziening Pensioenen GS	13.626	48	0	876	12.798
#Voorziening Grondbank RZG Zuidplas	6.900	0	6.900	0	0
Voorziening Nazorg stortplaatsen	4.006	635	1.825	0	2.815
Voorziening Personeelsopleidingsbudg	2.846	1.492	0	788	3.551
Voorziening PMR 750 HA	5.753	0	0	146	5.606
Voorziening Vijfheerenlanden	4.680	0	0	0	4.680
Middelen van derden met gebonden bestemming					
Voorziening Grondwaterheffing	2.390	0	0	249	2.141
Egalisering van kosten					
Voorz.Groot onderhoud MJOP gebouwen	242	700	0	48	893
Totaal	40.511	2.875	8.725	2.110	32.551

8.6 Langlopende schulden

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Binnenlandse banken	558.394	57.666	616.060
Totaal	558.394	57.666	616.060

De langlopende schulden zijn in 2021 gestegen met € 100 mln door de storting van leningen die in 2020 zijn aangetrokken. Daarnaast is er voor een totaalbedrag van € 42,3 mln aan langlopende leningen in 2021 afgelost. De totale rentelast voor de vaste schulden in 2021 bedroeg € 15,1 mln. Voor een verdere toelichting op deze mutaties verwijzen wij u naar de [paragraaf Financiering](#).

8.7 Vlottende passiva

Overlopende passiva (bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Nog te betalen kosten	181.350	33.662	215.012
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	164.464	9.155	173.619
Overige vooruit ontvangen bedragen	2.557	267	2.824
Totaal	348.371	43.084	391.455

Nog te betalen kosten

Het saldo van de nog te betalen kosten is met € 33,7 mln toegenomen als gevolg van een toename van de per 31 december 2021 opgevoerde balansverplichtingen en overige transitorische schulden en de afname van de in 2021 betaalde kosten. Het eindsaldo van € 215 mln bestaat uit:

RC verhoudingen Proav, IPO en Houdstermij	33,8 mln
Te betalen LH/Sociale verzekeringspremies/BTW	15,8 mln
Nog te betalen subsidies	116,1 mln
Reeds geleverde prestaties	45.8 mln
Nog te betalen rente OG	3,6 mln
	215 mln

Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel

In [Bijlage 3](#) is een nadere toelichting gegeven per OVP.

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2020	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12- 2021	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
Overlopende passiva niet rentedragend							
OVP BDU	37.396	0	0	-9.642	0	27.754	Rijk
OVP Leren duurzame ontwikkeling	150	0	0	-150	0	0	Rijk
OVP PMR 750 ha	92.896	0	13	-6.316	0	86.594	Rijk/mede- overheden
OVP Boeren voor natuur	319	0	0	-108	0	210	Rijk/mede- overheden
OVP Zandmotor	356	0	0	-316	0	40	Rijk
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	95	0	0	0	0	95	Rijk
OVP Deltanatuur	8	0	0	-8	0	0	Rijk/mede- overheden
OVP Clean Inland Shipping	729	0	0	-438	0	291	EU
OVP Bermmaatregelen N-wegen	1.801	0	0	-64	0	1.737	Rijk
OVP Horizon 2020 Nextgen	56	0	22	0	0	78	EU
OVP IBP-VP Holl.&Utrechts Veenweideg	2.341	0	0	-1.128	0	1.214	Rijk
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	4.350	0	0	-444	0	3.906	Rijk
OVP LIFE IP All4Biodiversity	387	0	0	-357	0	30	EU
OVP Impuls Veenweiden	12.650	0	9.350	0	0	22.000	Rijk
OVP MIT (SPUK)	4.378	0	2.079	-6.457	0	0	Rijk
OVP Aank.veehoud.nabij natuurgeb.	0	0	6.034	0	0	6.034	Rijk
OVP Zoetermeerse Meerpolder	316	0	25	-164	0	177	Mede- overheden
OVP Jong leren eten	25	0	0	-25	0	0	Rijk
OVP Ontzorgingsprogr.MaatschVastgoed	609	0	1.333	-250	0	1.693	Rijk
OVP Stimulering VV-maatr.2020- 2021	0	0	5.641	-175	0	5.466	Rijk
OVP Beschikbaarheidsvergoeding	0	0	941	0	0	941	EU

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2020	Vermeerderingen		Verminderings		Saldo per 31-12- 2021	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
OVP Flexpool Rijksbijdrage	3.837	0	2.353	-2.934	0	3.256	Rijk
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	0	0	7.362	-751	0	6.611	Rijk
OVP SPUK Culturele voorziening 2020	142	0	191	-137	0	196	Rijk
OVP JIVE2-project 20 waterstofbussen	1.250	0	0	0	0	1.250	Rijk
OVP Truckparkings	296	0	1.557	-216	0	1.637	Rijk
OVP RH2INE Kickstart studie	76	0	0	-76	0	0	EU
OVP SPUK NOVI havengebied Rotterdam	0	0	207	0	0	207	Rijk
OVP SPUK Schone Lucht Akkoord (SLA)	0	0	400	0	0	400	Rijk
OVP SPUK Tijd.reg.bodem buitenprop.	0	0	1.731	-1.411	0	320	Rijk
OVP SPUK Verkeersinfrastructuur	0	0	41	0	0	41	Rijk
OVP MIT 2021	0	0	3.713	-2.273	0	1.440	Rijk
Totaal	164.464	0	42.993	-33.838	0	173.619	

Overige vooruit ontvangen bedragen

Het saldo van de overige vooruit ontvangen bedragen is met € 0,3 mln toegenomen tot € 2,8 mln. Dit betreft vooruit ontvangen projectbijdragen ad € 2,4 mln en vooruit gefactureerde huur 2022 ad € 0,4 mln.

Staat van overlopende passiva (exclusief activa die nog niet in gebruik zijn genomen)

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2020	Mutaties 2021	Balans per 31-12-2021
Overige schulden	19.432	12.367	31.799
Overige kasgeldleningen	30.000	20.000	50.000
Totaal	49.432	32.367	81.799

9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)

De provincie is verplicht om inzicht te geven over de belangrijkste verplichtingen na het jaar 2021, die niet zijn opgenomen op de balans. De belangrijkste verplichtingen zijn doorgaans > € 1 mln.

9.1 Borgstellingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de per 31 december 2021 gewaarborgde geldleningen van zorginstellingen en overige garantstellingen. Dit betreft oude garantstellingen, in 2021 zijn geen nieuwe garanties verstrekt door de provincie.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 31-12-2020	Stand 31-12-2021	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling zorginstellingen</i>				
St. Verpleeghuis Alblasserwaard W. Sliedrecht	8.359	1.194	896	100%
Subtotaal zorginstellingen	8.359	1.194	896	
<i>Garantstelling overige</i>				
Waterbus (Aquabus b.v.)	8.869	3.449	2.928	100%
Groenfonds - pVSPN		10.247	9.969	100%
Groenfonds - convenantsleningen	5.340	2.118	1.554	6%
Subtotaal overige	14.209	15.814	14.451	
Totaal gewaarborgd	22.568	17.008	15.347	

De garantstelling voor de lening van de Stichting Verpleeghuis Alblasserwaard-W Sliedrecht (RIVAS) is de laatst lopende garantie aan een zorginstelling, deze loopt af in het jaar 2024. Hiervoor zijn hypothecaire zekerheden bedongen waardoor het risico als zeer laag kan worden beschouwd.

De borgstelling voor de lening van de Waterbus is gekoppeld aan de (boek)waarde van de schepen. De overeenkomst van borgtocht tussen de bank en de provincie Zuid-Holland loopt contractueel af per 1 januari 2022.

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. Deze afspraken lopen door tot en met het jaar 2023. Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. Bij elkaar genomen gaat het per 31-12-2021 om maximaal bedrag van € 11,5 mln.

Het risico van beide garantstellingen is bijzonder laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

9.2 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Vakantiedagen

Het totaal aan niet opgenomen verlofuren is 146.543. Het gemiddelde uurloon is € 31,- waardoor de totale waarde € 4,5 mln bedraagt.

Wachtgeldregeling GS-leden

De verplichtingen met betrekking tot de wachtgeldregeling GS bedroegen in 2021 € 0,18 mln.

9.3 Inkoop en subsidieverplichtingen

Ambitie 1 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	2.180	57	0	0	0	0	0	0	2.237
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	104	0	0	0	0	0	0	0	104
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	1.097	0	0	0	0	0	0	0	1.097
Verklaring groter dan € 1 mln									
Bijzondere projecten	1.097	0	0	0	0	0	0	0	1.097
Totaal > € 1 mln	1.097	0	0	0	0	0	0	0	1.097

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	351.560	54.344	31.016	20.708	13.847	10.082	9.718	9.400	500.676
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	126.647	15.481	10.078	7.533	3.633	3.633	3.633	3.633	174.272
* Gedekt uit reserves	5.195	222	500	500	0	0	0	0	6.417
* Groter dan € 1 mln	330.853	49.919	27.416	18.934	13.847	10.082	9.718	9.400	470.168
Verklaring groter dan € 1 mln									
Beheer en onderhoud	72.972	23.819	19.638	12.369	10.020	6.437	6.084	5.767	157.105
Rijnlandroute	108.629	6.775	251	181	181	0	0	0	116.017
Exploitatie openbaar vervoer	82.407	275	275	0	0	0	0	0	82.957
Uitvoering projecten (excl RLR en HOV-Net)	52.523	10.739	3.503	2.750	12	12	0	0	69.540
HOV-Net	14.322	8.311	3.749	3.633	3.633	3.633	3.633	3.633	44.549
Totaal > € 1 mln	330.853	49.919	27.416	18.934	13.847	10.082	9.718	9.400	470.168

Ambitie 3 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	7.888	1.362	820	0	0	0	0	0	10.070
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	3.043	1.037	820	0	0	0	0	0	4.900
* Gedekt uit reserves	1.118	27	20	0	0	0	0	0	1.165
* Groter dan € 1 mln	5.981	1.141	800	0	0	0	0	0	7.922
Verklaring groter dan € 1 mln									
Energie innovatie	1.050	600	0	0	0	0	0	0	1.650
Programmasturing	2.451	131	0	0	0	0	0	0	2.582
Verduurzaming industrie	1.048	410	800	0	0	0	0	0	2.258
Warmtevoorziening	1.432	0	0	0	0	0	0	0	1.432
Totaal > € 1 mln	5.981	1.141	800	0	0	0	0	0	7.922

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	61.420	9.436	3.483	1.337	353	0	0	0	76.029
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	41.193	9.022	3.464	1.337	353	0	0	0	55.369
* Gedekt uit reserves	16.943	3.866	836	626	0	0	0	0	22.271
* Groter dan € 1 mln	58.895	8.636	3.464	1.337	353	0	0	0	72.685
Verklaring groter dan € 1 mln									
Innovatie	22.932	6.152	2.186	753	0	0	0	0	32.023
Werklocaties	21.803	659	350	350	334	0	0	0	23.496
In stand gehouden 2e-lijnsorg.cultuurparticipatie	2.253	0	0	0	0	0	0	0	2.253
Gerestaureerde monumenten en molenbeleid	3.420	1.529	828	134	19	0	0	0	5.930
Ontsluiten en herbestemmen cultureel erfgoed	3.479	296	100	100	0	0	0	0	3.975
Percentage bibliotheken dat deelneemt aan programma's	5.008	0	0	0	0	0	0	0	5.008
Totaal > € 1 mln	58.895	8.636	3.464	1.337	353	0	0	0	72.685

Ambitie 5 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	39.186	17.391	13.662	10.159	2.045	1.259	87	0	83.789
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	12.886	7.676	4.134	2.306	823	370	0	0	28.196
* Gedekt uit reserves	8.070	6.232	2.854	1.543	513	37	0	0	19.250
* Groter dan € 1 mln	18.882	9.668	8.164	7.914	0	0	0	0	44.628
Verklaring groter dan € 1 mln									
Agrarisch natuurbeheer	6.489	6.489	6.489	6.489	0	0	0	0	25.956
Landbouwbeleid		1.425	1.675	1.425	0	0	0	0	4.525
POP3	4.326	0	0	0	0	0	0	0	4.326
Impuls Veenweide	2.911	0	0	0	0	0	0	0	2.911
Natuur Netwerk Nederland	1.100	1.754	0	0	0	0	0	0	2.854
Buitenland van Rhooon / PMR 750 ha	2.726	0	0	0	0	0	0	0	2.726
Wet Natuur Bescherming	1.329	0	0	0	0	0	0	0	1.329
Totaal > € 1 mln	18.882	9.668	8.164	7.914	0	0	0	0	44.628

Ambitie 6 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	9.421	2.523	441	341	0	0	0	0	12.726
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	8.521	2.504	431	341	0	0	0	0	11.798
* Gedekt uit reserves	25	0	0	0	0	0	0	0	25
* Groter dan € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal > € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	58.828	2.158	890	629	35	6	6	6	62.559
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	11.962	1.034	129	604	29	0	0	0	13.760
* Gedekt uit reserves	5.492	646	739	604	29	0	0	0	7.511
* Groter dan € 1 mln	37.150	0	0	0	0	0	0	0	37.150

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
Verklaring groter dan € 1 mln									
Aanpak bodemlocaties	1.216	0	0	0	0	0	0	0	1.216
Incidenten VTH	2.022	0	0	0	0	0	0	0	2.022
Implementatie risicogericht toezicht	2.700	0	0	0	0	0	0	0	2.700
Omgevingsdiensten	31.212	0	0	0	0	0	0	0	31.212
Totaal > € 1 mln	37.150	0	0	0	0	0	0	0	37.150

Organisatie (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal
NUBBV totaal	27.316	6.556	3.041	581	435	140	0	0	38.070
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Gedekt uit reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
* Groter dan € 1 mln	4.946	0	0	0	0	0	0	0	4.946
Verklaring groter dan € 1 mln									
Reno C Uitvoering renovatie	2.988	0	0	0	0	0	0	0	2.988
OV-abonnementen	1.958	0	0	0	0	0	0	0	1.958
Totaal > € 1 mln	4.946	0	0	0	0	0	0	0	4.946

9.4 NUBBR

Delen van het provinciehuis zijn verhuurd aan de Omgevingsdienst Haaglanden en het advocatenkantoor Bird & Bird. De totale contante waarde van de verhuurde delen bedraagt € 1,6 mln.

10. Stille reserves

Stille reserves van niet-bedrijfsgebonden activa worden in het BBV gedefinieerd als het verschil tussen de actuele waarde en de boekwaarde, waarbij de eerste materieel hoger uitvalt dan de tweede. De actuele waarde is gedefinieerd als de marktwaarde van het actief.

Stille Reserves (bedragen x € 1 mln.)	Startsituatie 31-12-2020	Mutaties 2021	Saldo 31-12-2021
Gebouwd onroerend goed	0,5	0,2	0,7
Onbebouwd onroerend goed	4,5	-0,8	3,7
Kunstwerken	0,4	-	0,4
Deelnemingen	41,5	-0,7	40,8
Verbonden partijen	-0,8	0,1	-0,7
Totaal	46,1	-1,2	44,9

Gebouwd onroerend goed

Voormalige dienstwoningen

De provincie heeft eind 2021 nog 1 dienstwoning in eigendom, die verkocht zou kunnen worden tegen een boekwinst op het moment dat de woning vrij van huur komt. Het beleid is om zo snel mogelijk tot verkoop over te gaan. Verkopen in verhuurde staat is niet aantrekkelijk. Er is wel sprake van achterstallig onderhoud en asbest. Het niet uitvoeren van dit achterstallig onderhoud is onbehoorlijk ten aanzien van onze huurders en leidt tot waardeverlies van de woningen (dus minder opbrengsten bij verkoop). Het is belangrijk dat in dit onderhoud wordt geïnvesteerd.

Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect, wordt de stille reserve-omvang 2021 becijferd op 80% van de WOZ-waarde € 0,3 mln (2020 € 0,3 mln)

Voormalige steunpunten

Op dit moment zijn er twee voormalig steunpunten die onder de categorie stille reserves vallen.

Op basis van een behoedzame waardebeoordeling wordt uitgegaan van de stille reserve-omvang voor 2021 op basis van 80% van de WOZ-waarde: € 0,4 mln (2020 € 0,2 mln).

Onbebouwd onroerend goed

Verspreide provinciale eigendommen

Met "verspreide eigendommen" worden alle onroerende zaken in eigendom van de rechtspersoon provincie Zuid-Holland bedoeld, voor zover deze niet behoren tot een project of een opgave of noodzakelijk zijn voor de uitoefening van publieke provinciale taken en tevens niet uit strategische overwegingen in portefeuille gehouden moeten worden. Het betreft veelal relatief kleine, niet zelfstandig te exploiteren kavels, die verspreid in de provincie liggen. Deze gronden zijn in het verleden vaak aangekocht voor een provinciaal of een Rijksdoel, maar zijn na realisatie als "restgrond" in bezit van de provincie gebleven.

Verspreide eigendommen zonder functie voor de provinciale bedrijfsvoering of zonder provinciaal strategisch belang worden door de provincie verkocht, met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en level playing field. In de tussentijd kan de grond beheerd worden door middel van huur, pacht of anderszins. In 2021 is circa 40 ha aan verspreid bezit verkocht voor een totaalbedrag van circa € 0,5 mln.

In 2018 is gestart met een analyse van alle verspreide provinciale eigendommen. Dit is een technisch complexe opgave met veel uitzoekwerk. Het gaat om snippers grond van enkele vierkante meters tot ruim 10 ha. Een analyse met behulp van een Geografische Informatie Systeem (GIS) levert op dat er ongeveer 150 ha verkocht kan worden. Deze 150 ha bestaat uit circa 555 kadastrale percelen.

Omdat er ook veel juridische aspecten zitten aan deze opgave is het zaak om dit zeer zorgvuldig uit te voeren. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld en is een projectgroep van start gegaan die onderzoekt welke percelen afgestoten kunnen worden. Een van de eerste acties is geweest de beheerverantwoordelijkheid goed te regelen. Daarna is het verspreid bezit per gemeente of waterschap geïnventariseerd en daar waar mogelijk zal worden getracht dit over te dragen aan die gemeente of waterschap. Dit heeft geresulteerd in overdrachten aan de gemeenten Pijnacker-Nootdorp, Waterschap Rivierenland en Zoetermeer. In 2022 zal het verspreid bezit in onder andere de gemeenten Oegstgeest, Hillegom en Teylingen geanalyseerd worden. Tevens is een traject gestart voor overdracht van onder andere fietspaden die rond 2009 zijn aangelegd in het kader van de aanleg van de N470. In 2009 zijn daar met de stakeholders beheerafspraken over gemaakt, maar de eigendomsoverdracht heeft op zich laten wachten. Dit is in 2021 opgepakt en heeft geresulteerd in 23 dossiers die nu verder afgewikkeld moeten worden.

De contacten met de stakeholders zijn gelegd en er zijn al diverse overeenkomsten gesloten.

Het is de verwachting dat in 2022 ongeveer de helft van de 23 dossiers afgewikkeld zal worden.

De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, wordt “stille reserveomvang” genoemd en wordt vanaf 2015 berekend op basis van de gemiddeld gerealiseerde m2 prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden zijn in de Jaarrekening 2021 opgenomen op basis van geschat oppervlak van circa 150 ha en een geschatte gemiddelde m2 verkoopprijs van € 2,50. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte omvang in de Jaarrekening 2021 uit op ongeveer € 3,7 mln.

Kunst

De kunstcollectie is niet gewijzigd. De verzekerde waarde is € 0,4 mln.

Deelnemingen

De stille reserves in de deelnemingen zijn berekend op basis van de intrinsieke waarde van de in bezit zijnde aandelen per 31 december 2020. Zie hierna de specificaties van de deelnemingen.

Deelnemingen (bedragen x € 1.000)	Intrinsieke waarde per 31-12-2020	Balans PZH	Stille Reserve	Voorziening	Uitgekeerd dividend
NV Bank Nederlandse Gemeenten	47.827	142	47.685	0	1.105
NV Nederlandse Waterschapsbank	2.240	5	2.235	0	48
NV Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf	3.199	0	3.199	0	0
Delta Nutsbedrijven NV	720	0	720	0	0
Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV	10.961	16.749	-5.788	7.053	0
Warmtebedrijf Holding BV	719	1.800	-1.081	1.800	0
InnovationQuarter BV	19.952	25.000	-5.048	6.503	0
R.O.M. Drechtsteden Capital BV	8.858	10.000	-1.142	663	0
R.O.M. Drechtsteden Holding NV	3	3	0	0	0
R.O.M. Drechtsteden Beheer BV	2	2	0	0	0
Totaal	94.481	53.701	40.780	16.019	1.153

Verbonden partijen

Overige verbonden partijen (bedragen x € 1.000)	Intrinsieke waarde per 31-12-2020	Balans PZH	Stille Reserve	Uitgekeerd dividend
Ontwikk.mij Het Nieuwe Westland CV	632	1.355	-723	-
R.O.M. Drechtsteden Kil III CV	575	561	14	-

Stille reserves voor deelnemingen en overige verbonden partijen ontstaan door een verschil tussen de intrinsieke waarde op basis van de laatst goedgekeurde jaarrekeningen van deze deelnemingen en verbonden partijen en de waarde zoals opgenomen op de balans. Voor negatieve stille reserves wordt een voorziening gevormd. De hoogte van deze voorziening is gebaseerd op de meest recente tussentijdse rapportages van de deelnemingen en verbonden partijen.

11. Rechtmatigheid

Inleiding

De accountant voert ten behoeve van Provinciale Staten een controle uit op de provinciale Jaarrekening. De accountantscontrole gaat naast de getrouwheid (juiste weergave van de cijfers) in op de rechtmatigheid (zijn de baten, lasten en balansmutaties volgens de geldende regels tot stand gekomen). De rechtmatigheid wordt getoetst aan de hand van het Normenkader Rechtmatigheid. Een aanvullend toetsingscriterium in het kader van de rechtmatigheid betreft de begrotingsrechtmatigheid. Bovengenoemde onderwerpen zullen hierna verder worden toegelicht.

Normenkader Rechtmatigheid

Er zijn binnen de provincie diverse kaders aanwezig die (kwaliteits)eisen stellen aan de interne controle. Naast de provinciale kaders is de wet- en regelgeving in de Provinciewet, artikel 216 en 217, van belang. Hierin is geregeld dat Provinciale Staten bij verordening regels vaststellen voor de controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie. Deze verordening waarborgt dat de rechtmatigheid van het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie wordt getoetst. Het begrip rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole richt zich vooral op financiële rechtmatigheid: de mate waarin de belangrijkste, door het bestuur uitgevoerde, financiële beheershandelingen in overeenstemming zijn met de hiervoor geldende regels. De jaarlijkse rechtmatigheidscontrole door de accountant moet Provinciale Staten in staat stellen om het gevoerde financieel beheer te beoordelen. Het verslagjaar 2021 is het laatste jaar waarin de accountant deze rechtmatigheidscontrole uitvoert. Als gevolg van gewijzigde wetgeving zijn, met ingang van 1 januari 2022, Gedeputeerde Staten verplicht om zelf deze rechtmatigheidscontrole uit te voeren en over de uitkomsten daarvan te rapporteren in de zogeheten Rechtmatigheidsverantwoording. Deze Rechtmatigheidsverantwoording zal dan een regulier onderdeel vormen van de jaarrekening en door de accountant worden gecontroleerd op getrouwheid. Deze ontwikkeling wordt later in deze paragraaf verder toegelicht (zie '[Ontwikkelingen voor 2022](#)').

Het Normenkader omvat de relevante wet- en regelgeving (zowel Europees, nationaal als provinciaal) voor de belangrijkste processen met financiële consequenties. Deze processen zijn: Verwerven en aannemen (inkopen, aanbesteden, prestatielevering en factuurbetaling), Verstrekken en vaststellen subsidies, Genereren van inkomsten (onderdeel subsidiebat en overige opbrengsten), Instandhouden Bedrijfskapitaal (onderdeel salarissen en betalingsverkeer), Planning en Control (onderdeel begrotingsuitvoering). Provinciale Staten hebben Gedeputeerde Staten opgedragen het Normenkader Rechtmatigheid periodiek te actualiseren. Op 7 december 2021 hebben Gedeputeerde Staten de meest recente versie van het Normenkader Rechtmatigheid vastgesteld.

Interne controle 2021

Reguliere interne controles

De interne controles over 2021 zijn door het team Administratieve Organisatie en Interne Controle (Team AO/IC) uitgevoerd volgens het door Gedeputeerde Staten in december 2020 vastgestelde Concern Interne Controle Plan 2021. Met dit plan geven Gedeputeerde Staten invulling aan artikel 5.3 lid 4 van de 'Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021'. In dit artikel is opgenomen dat Gedeputeerde Staten jaarlijks zorgdragen voor de interne controle (IC) op de getrouwheid van de informatieverstrekking en de (financiële) rechtmatigheid van de beheershandelingen.

Voor wat betreft de interne controle wordt het jaar 2021 gekenmerkt door zowel consolidatie als doorontwikkeling. Net als in voorgaande jaren concludeert Deloitte na afloop van de door hen uitgevoerde interimcontrole 2021 dat er geen significante leemtes aanwezig zijn in de interne beheersing binnen de belangrijkste financiële processen van de Provincie in 2021. Hiermee wordt aangegeven dat de interne beheersing voldoende op orde is. Dat neemt niet weg dat op onderdelen verdere verbetering mogelijk is. Tegelijkertijd wordt het jaar 2021 ook gekenmerkt door het feit dat op een aantal terreinen met betrekking tot de interne beheersing gestart is met de noodzakelijke

(door)ontwikkeling. Zo heeft de ambtelijke organisatie de nodige stappen gezet in de voorbereidingen voor de implementatie van genoemde wetwijziging met betrekking tot de Rechtmatigheidsverantwoording. Daarnaast is eind 2021 een applicatie aangeschaft die een groot deel van het proces van de uit te voeren interne controles automatiseert en daarmee een bijdrage levert aan meer efficiëntie en uniformiteit bij de uitvoering van de interne controles. Tenslotte heeft de organisatie, samen met Deloitte, de eerste stappen gezet om te komen tot een routekaart die aangeeft op welke wijze de kwaliteit van de geautomatiseerde omgeving van de Provincie verder verbeterd kan worden (zie '[Ontwikkelingen voor 2022](#)').

De volgende interne controles zijn in 2021 uitgevoerd:

- a. Verwerven en aannemen (Inkopen, aanbesteden, prestatielevering en factuurbetaling, grondadministratie)
- b. Verstrekken en vaststellen subsidies
- c. Genereren van inkomsten (onderdeel Overige opbrengsten)
- d. Instandhouden bedrijfskapitaal (onderdeel Betalingsverkeer)
- e. Instandhouden bedrijfskapitaal (onderdeel Salarissen)
- f. Planning en Control (onderdeel Begrotingsuitvoering)

Naast de hiervoor genoemde interne controles zijn in 2021 ook, in samenwerking met de IT-auditor van de accountant, delen van de IT-audit uitgevoerd (onder andere beheer van toegangsrechten). Hierbij worden gedurende het jaar diverse controlewerkzaamheden uitgevoerd om een oordeel te vormen over de betrouwbaarheid en de integriteit van de geautomatiseerde omgeving van de organisatie.

Naar aanleiding van de in 2021 uitgevoerde interne controles zijn met de proceseigenaren en het managementafspraken gemaakt om de opzet, bestaan en werking van de processen en beheersmaatregelen, waar nodig, verder te verbeteren.

Aanvullende interne controles/onderzoeken

Naast de reguliere interne controles is in 2021 ook een aantal aanvullende interne controles uitgevoerd. Aanleiding hiervoor kon zijn: interne/externe ontwikkelingen, verzoeken vanuit management en bestuur of aanbevelingen van de accountant zoals die zijn opgenomen in zijn managementletter. De uitvoering van deze aanvullende interne controles wordt hierna kort toegelicht.

Beheersing investeringsprojecten

In de managementletter 2020 heeft Deloitte aangegeven dat hij bij de uitvoering van zijn controle op de specifieke verantwoording van materiële investeringsprojecten heeft geconstateerd dat in sommige gevallen noodzakelijke correcties op een laat moment worden geconstateerd én worden doorgevoerd. Hierdoor ontstaat het risico dat sturingsinformatie ten behoeve van de projectbeheersing niet optimaal is. Begin 2021 heeft het Team AO/IC, als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2020, samen met de accountant en de direct betrokken collega's, diverse analyses uitgevoerd op onderdelen van de financiële verantwoording van materiële investeringsprojecten. Deze analyses hebben niet geleid tot materiële bevindingen. Deze analyses worden met ingang van 2021 jaarlijks uitgevoerd als onderdeel van de jaarrekeningcontrole.

Impact corona

Deloitte heeft in zijn managementletter 2020 aandacht gevraagd voor de mogelijke (financiële) risico's die corona met zich meebrengt. Niet alleen met betrekking tot de reguliere processen, maar vooral ook met het oog op een aantal specifieke jaarrekeningdossiers. Deze specifieke jaarrekeningdossiers zijn:

- a. Claims (schade bij infrastructurele werken en onderhoudsprojecten)
- b. Debiteurenvorderingen
- c. Subsidieverstrekking en – vaststellingen
- d. Deelnemingen en verbonden partijen
- e. Uitgeleende gelden en gewaarborgde geldleningen

Als onderdeel van de controle van de Jaarrekening 2020 is, specifiek in de hiervoor genoemde jaarrekeningdossiers, in het eerste kwartaal van 2021 onderzoek gedaan naar de mogelijke (financiële) effecten van corona. Uit dit onderzoek is gebleken dat deze financiële gevolgen zich maar in beperkte mate hebben voorgedaan in het verslagjaar 2020.

Ontwikkelingen 2022

Naast de hiervoor beschreven controleactiviteiten die betrekking hebben op 2021 is ook een aantal interne en externe ontwikkelingen te benoemen die van invloed (gaan) zijn op de interne beheersing van de Provincie. Deze ontwikkelingen worden hieronder toegelicht.

Impact corona

Net als voor de jaarrekening 2020 heeft Deloitte ook voor het opstellen van de jaarrekening 2021 bijzondere aandacht gevraagd voor de (mogelijke) invloed van corona op een aantal posten uit deze jaarrekening. Zo moet, naast de eerder genoemde jaarrekeningdossiers, ten behoeve van de jaarrekening 2021 extra aandacht worden geschonken worden aan de verantwoording van de beschikbaarheidsvergoedingen die zijn verstrekt aan de openbaar vervoersbedrijven. Vastgesteld moet worden of de in 2020 verstrekte vergoeding op een rechtmatige wijze is ingezet door de OV-bedrijven. Ook in 2021 heeft de organisatie de ontwikkelingen met betrekking tot corona op de voet gevolgd om tijdig en adequaat te kunnen reageren op de mogelijke (financiële) gevolgen hiervan. In de jaarrekening 2021 is een transparante verantwoording opgenomen over de financiële effecten voor het boekjaar 2021 als gevolg van corona (zie [Impact coronapandemie op Jaarstukken 2021](#)).

Rechtmatigheidsverantwoording Gedeputeerde Staten

Een belangrijke ontwikkeling voor de Provincie is, zoals ook eerder is aangegeven, de implementatie van de wetwijziging die erin voorziet dat met ingang van het verslagjaar 2022 Gedeputeerde Staten een rechtmatigheidsverantwoording moet afgeven. De beoogde ingangsdatum was het verslagjaar 2021, maar mede als gevolg van de corona omstandigheden, heeft de Tweede Kamer deze wetwijziging nog niet formeel vastgesteld. De verwachting is dat dit in het eerste kwartaal van 2022 zal plaatsvinden en dat de ingangsdatum 1 januari 2022 zal worden. Dit houdt in dat Gedeputeerde Staten voor het eerst bij de jaarrekening 2022 een Rechtmatigheidsverantwoording moeten afgeven. Ondanks het feit dat de inwerkingtreding van deze wetwijziging is uitgesteld heeft de organisatie al de nodige stappen gezet ter voorbereiding van de implementatie hiervan. Zo hebben Provinciale Staten in juni 2021 besloten de verantwoordingsgrens voor de rechtmatigheidsverantwoording (boven welk bedrag moeten onrechtmatigheden opgenomen worden in de rechtmatigheidsverantwoording) vast te stellen op 1% van de totale lasten van de provinciale begroting inclusief de dotaties aan de reserves. Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten (Commissie Onderzoek van de Rekening) hebben in december 2021 en februari 2022 afspraken met elkaar gemaakt over de frequentie én de inhoud van hun overleg over de controle op de rechtmatigheid. Tegelijkertijd is de ambtelijke organisatie in 2021 intensief bezig geweest met het uitvoeren van de noodzakelijke werkzaamheden om Gedeputeerde Staten zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen bij het samenstellen van de rechtmatigheidsverantwoording. Deze werkzaamheden lopen door tot en met 2022. In samenspraak met de accountant wordt de controle op de jaarrekening 2021 (periode maart – mei 2022) gebruikt om te kijken of de organisatie al in staat is om te voldoen aan de vereisten van de rechtmatigheidsverantwoording. Op deze manier worden mogelijke knelpunten tijdig ontdekt en kunnen noodzakelijke aanpassingen tijdig worden doorgevoerd. Op aangeven van de accountant vallen de volgende specifieke dossiers in de scope van dit leertraject:

1. Beoordeling begrotingsrechtmatigheid
2. Beoordeling uitputting gevoteerde kredieten
3. Naleving van de aanbestedingsregels
4. Misbruik en oneigenlijk gebruik
5. Staatssteun

Team AO/IC zal, al dan niet in samenwerking met direct betrokken collega's, de relevante werkzaamheden uitvoeren. Review van de uitgevoerde werkzaamheden door de accountant, alsmede de rapportage daarover, vindt plaats in de periode maart tot en met mei 2022 en vormt een bijproduct van de jaarrekening 2021.

Automatisering en interne controle

In hun managementletter 2021 vraagt Deloitte nadrukkelijk aandacht voor de geautomatiseerde omgeving van de Provincie. Al enige jaren worden vanuit de IT-audit, die zowel door het team AO/IC als door Deloitte wordt uitgevoerd, bevindingen gerapporteerd, terwijl opvolging van de bijbehorende aanbevelingen op zich laat wachten. Opvolging van deze aanbeveling is noodzakelijk om de IT-omgeving en de relevante processen binnen de Provincie te verbeteren. Niet alleen in het licht van de reguliere bedrijfsvoering, maar zeker ook in het licht van de hiervoor genoemde implementatie van de Rechtmatigheidsverantwoording. Deze Rechtmatigheidsverantwoording wordt gebaseerd op het uitgangspunt dat de interne processen zodanig effectief werken dat onrechtmatigheden niet optreden of tijdig worden gesignaleerd en worden voorkomen voordat een financiële beheerhandeling wordt uitgevoerd. Op dit moment voldoen nog niet alle processen binnen de Provincie hieraan. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het feit dat de geautomatiseerde omgeving van de Provincie nog niet voldoet aan de minimale vereisten die hiervoor noodzakelijk zijn (o.a. toegang- en rechtenbeheer). De Provincie heeft de ambitie om de kwaliteit van de processen verder te verbeteren. Het investeren in (de kwaliteit van) de IT-omgeving van de Provincie is hierdoor noodzakelijk. Samen met Deloitte is de organisatie bezig een routekaart op te stellen waarin wordt beschreven welke stappen gezet moeten worden om te komen van de huidige situatie van de IT-omgeving naar de gewenste situatie.

Begrotingsrechtmatigheid

Bij rechtmatigheidscontrole vormt het begrotingscriterium een belangrijk aanvullend toetsingscriterium. Financiële beheerhandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende ambities. Volgens het BBV dienen de afwijkingen tussen begroting en de jaarrekening goed herkenbaar in de jaarrekening te worden opgenomen en te worden toegelicht. Door het vaststellen van de jaarrekening door Provinciale Staten worden de desbetreffende uitgaven alsnog geautoriseerd. Het gaat hier om overschrijdingen waarbij Gedeputeerde Staten bij het doen van de uitgaven binnen het door Provinciale Staten uitgezette beleid zijn gebleven.

De afwijkingen die gedurende het jaar 2021 al bekend waren, zijn door Gedeputeerde Staten tijdens het jaar in de vorm van begrotingswijzigingen aan Provinciale Staten voorgelegd. Afwijkingen waarvoor dit niet meer mogelijk was, zijn conform het BBV in de jaarrekening per ambitie toegelicht.

In het jaar 2021 zijn er geen uitgaven gedaan die het vastgestelde kader van PS overschrijden.

12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2021 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 8-4-2022								
Verstrekkende	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
BZK	C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (inclusief uitvoering door derden)	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is binnen het provinciaal ontzorgingsprogramma uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren bij de verduurzaming van hun maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
			Aard controle R Indicator: C13/01	Aard controle n.v.t. Indicator: C13/02	Aard controle n.v.t. Indicator: C13/03	Aard controle n.v.t. Indicator: C13/04	Aard controle n.v.t. Indicator: C13/05	Aard controle n.v.t. Indicator: C13/06
			€ 249.740,00	€ 307.258,00	29	0	124	nvt
			Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen ivm SiSa tussen medeverheden (alleen van toepassing bij SiSa tussen medeoverheden)			
			Aard controle n.v.t. Indicator: C13/07	Aard controle n.v.t. Indicator: C13/08	Aard controle R Indicator: C13/01			
			Ja	Nee				
BZK	C26	Culturele voorzieningen provincies Tranche 1 en 2 Provincies	Projectnaam/nummer	Besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle D2	Aard controle D2	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	

			Indicator: C26/01	Indicator: C26/02	Indicator: C26/03	Indicator: C26/04	Indicator: C26/05	
		1	Culturele Voorzieningen tranche 1 (2020-0000734093)	€ 0	€ 137.080	€ 137.080	Ja	
		2	Culturele Voorzieningen tranche 2 (2021-0000582971)	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
BZK	C41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd
		Provincies	Aard controle R Indicator: C41/01	Aard controle R Indicator: C41/02	Aard controle R Indicator: C41/03	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/04	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/05	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/06
			€ 2.934.123	€ 2.934.123	€ 0	32	32	40.834
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			Aard controle n.v.t. Indicator: C41/07	Aard controle n.v.t. Indicator: C41/08				
			Nee	Nee				
BZK	C59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI- gebieden	Besteding over het totale project (jaar T-1)	Besteding over het totale project (jaar T)	Cumulatieve besteding over het totale project (t/m jaar T)	Zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee)	Correctie indicator bestedingen (jaar T-1)	Activiteiten ondernomen om tot het interbestuurlijk plan van aanpak van het NOVI-gebied te komen (Ja/Nee)
			Aard controle R Indicator: C59/01	Aard controle R Indicator: C59/02	Aard controle n.v.t. Indicator: C59/03	Aard controle n.v.t. Indicator: C59/04	Aard controle R Indicator: C59/05	Aard controle n.v.t. Indicator: C59/06
			€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Ja
			Eindverantwoording? (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t. Indicator: C59/07					
			Nee					
BZK	C99	Verzameluitkering BZK	Besteding aan het brede beleidsdoel van het ministerie					

			van BZK ter hoogte van het beschikte bedrag? Ja/nee					
			Aard controle D1 Indicator: C99/01					
			Nee					
lenW	E1	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-bedrijven 2020	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Besteding (jaar 2020) ivm "Kosten van de concessiehouder in verband met de uitvoering van het openbaar vervoer in de periode van 15 maart 2020 tot en met 31 december 2020" zoals in bijlage 2 vd regeling is opgenomen	Besteding (jaar 2020) ivm "Tussen concessieverlener en concessiehouder overeengekomen maatregelen in de periode van 15 maart 2020 tot en met 31 december 2020 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt" zoals in bijlage 2 van de regeling is opgenomen.	"Subsidies concessieverlener conform concessie" zoals in bijlage 3 van de regeling is opgenomen.	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling
		Concessieverleners	Aard controle n.v.t Indicator: E1/01	Aard controle n.v.t Indicator: E1/02	Aard controle R Indicator: E1/03	Aard controle R Indicator: E1/04	Aard controle R Indicator: E1/05	Aard controle R Indicator: E1/06
		1	Hoekse Waard-Goeree-Overflakkee	Connexxtion Openbaar vervoer N.V.				
		2	Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem	Qbuzz B.V.				
		3	Zuid-Holland Noord	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.				
		4	Waterbus Dordrecht-Drechtsteden	Aquabus				
		5	Treindienst Alphen aan den Rijn - Gouda	NS Reizigers BV.				
		Kopie naam concessiehouder	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5B Directe opbrengsten van reizigers) van de regeling	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding? (Ja/Nee)	Het totaal bedrag in (jaar T) aan teruggevorderd voordeel		
			Aard controle n.v.t Indicator: E1/07	Aard controle R Indicator: E1/08	Aard controle R Indicator: E1/09	Aard controle R Indicator: E1/10	Aard controle R Indicator: E1/11	

			1	Connexxtion Openbaar vervoer N.V.					
			2	Qbuzz B.V.					
			3	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.					
			4	Aquabus					
			5	NS Reizigers BV.					
			Kopie naam concessiehouder		Het bedrag benoemd in de subsidieverleningsbeschikking van de ontvanger van de specifieke uitkering aan de concessiehouder voor de periode 15 mrt t/m aug 2020 (artikel 10 lid 1 sub a van de regeling spuk)	Het bedrag dat zal worden benoemd in de subsidievaststellingsbeschikking van de ontvanger van de specifieke uitkering aan de concessiehouder voor de periode 15 mrt t/m aug 2020			
			Aard controle n.v.t. Indicator: E1/12		Aard controle R Indicator: E1/13	Aard controle R Indicator: E1/14			
			1	Connexxtion Openbaar vervoer N.V.					
			2	Qbuzz B.V.					
			3	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.					
			4	Aquabus					
			5	NS Reizigers BV.					
			Eindverantwoording (Ja/Nee) - Ja uiterlijk in SiSa 2021						
			Aard controle n.v.t. Indicator: E1/15						
lenW	E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	Projectnaam/nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten	
		Provincies	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	

			Indicator: E10/01	Indicator: E10/02	Indicator: E10/03	Indicator: E10/04	Indicator: E10/05	Indicator: E10/06
lenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen Provincies	1 Snelfietsroute Leiden-Katwijk (5000004240)	€ 4.418.134	€ 16.932.118	Nee	Nee	
			Kopie projectnaam/nummer	Grote scope wijzigingen? (Ja/Nee)	Ernstige vertragingen? (Ja/Nee)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	
			Aard controle n.v.t. Indicator: E10/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/08	Aard controle D1 Indicator: E10/09	Aard controle n.v.t. Indicator: E10/10	Aard controle R Indicator: E10/11	
			1 Snelfietsroute Leiden-Katwijk (5000004240)	Nee	Nee	Ja		
			Totale besteding (jaar T)	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018))	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018))	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			Aard controle R Indicator: E12/01	Aard controle R Indicator: E12/02	Aard controle R Indicator: E12/03	Aard controle R Indicator: E12/04		
			€ 254.135	€ 254.135	€ 190.601	Nee		
			Projectnaam/nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)		
			Aard controle n.v.t. Indicator: E12/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E12/06	Aard controle D1 Indicator: E12/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E12/08		
			1 N207-Corridor Vredenburghlaan (B120756)	Nee	Bermverharding 19.200 m2. Geleiderail 0,4 km	Ja		
			2 N207 Maatregelen bermveiligheid provinciale wegen (B120761)	Nee	Bermverharding 19.200 m2. Geleiderail 0,4 km	Nee		
			3 Bermverharding N215 Melissant-Middelhamis (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 12.720 m2	Nee		
			4 N223 Duurzaam Veilig fase 3 (EN2231103)	Nee	Bermverharding 9.360 m2. Geleiderail 3,9 km	Nee		
			5 Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214ab (EN2141201)	Nee	Bermverharding 63.000 m2. Geleiderail 2,0 km	Nee		
			6 Groot onderhoud traject N207a (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 20.640 m2	Nee		

lenW	E18	Waterstofbussen	Aantal waterstofbussen	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			Aard controle R Indicator: E18/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E18/02			
			0	Nee			
lenW	E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021 Provincies en Gemeenten	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)	
			Aard controle R Indicator: E20/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/02	Aard controle R Indicator: E20/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/04	
			€ 350.686	€ 372.037	€ 186.019	Nee	
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk	
			Aard controle n.v.t. Indicator: E20/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E20/08	
			1 F696 Aanbr.kantmarkeringen fietspad (B569600)	Nee	391,5 km kantmarkering		
			2 Fietstunnel Lisse (B569502, N208)	Nee	1 ongelijkvloerse kruising		
			3 N216B rotonde Goudriaan (EN2161701)	Nee	1 rotonde		
			4 N454a Krsp Apollolaan, dwarsprofiel/ inpassing A12 en rot. zuidelijke Rondweg (EN4542101)	Nee	Verbreed fietspad		
			5 Fietstunnel de Lier (B569501, N223)	Nee	1 ongelijkvloerse kruising		
			6 Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N218-N496 (EN2181001)	Nee	1 rotonde		
lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)

		Provincies	Aard controle R Indicator: E27/01	Aard controle R Indicator: E27/02	Aard controle R Indicator: E27/03	Aard controle R Indicator: E27/04	Aard controle R Indicator: E27/05	
			€ 37.396.063	€ 808	€ 7.993.079	€ 1.649.309	€ 27.754.483	
lenW	E40	Truckparking lead partnership	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project Aard controle R Indicator: E40/01	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project Aard controle n.v.t. Indicator: E40/02	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E40/03			
			€ 165.274	€ 375.743	Nee			
lenW	E52	Beschikbaarheidsvergoeding 2	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling Aard controle n.v.t. Indicator: E52/01	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling Aard controle n.v.t. Indicator: E52/02	Besteding (jaar T-2 (2019)) Aard controle R Indicator: E52/03	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: E52/04	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt Aard controle R Indicator: E52/05	Subsidies concessieverlener conform concessie (Ja/nee) - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend Aard controle R Indicator: E52/06
		1 Hoekse Waard-Goeree-Overflakkee		Connexxion Openbaarvervoer N.V.	€ 0	€ 0	€ 0	0
		2 Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem		Qbuzz B.V.	€ 0	€ 0	€ 0	0
		3 Zuid-Holland Noord		Arriva Personenvervoer Nederland B.V.	€ 0	€ 0	€ 0	0
		4 Waterbus Dordrecht-Drechtsteden		Aquabus	€ 0	€ 0	€ 0	0
		5 Treindienst Alphen aan den Rijn - Gouda		NS Reizigers BV.	€ 0	€ 0	€ 0	0
		Kopie naam concessie	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling Aard controle n.v.t. Indicator: E52/07	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling Aard controle R Indicator: E52/08	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling Aard controle R Indicator: E52/09	Totale Opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling Aard controle R Indicator: E52/10	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E52/11	

			1	Hoekse Waard-Goeree-Overflakkee	€ 0	€ 0	€ 0	ja	
			2	Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem	€ 0	€ 0	€ 0	ja	
			3	Zuid-Holland Noord	€ 0	€ 0	€ 0	ja	
			4	Waterbus Dordrecht-Drechtsteden	€ 0	€ 0	€ 0	ja	
			5	Treindienst Alphen aan den Rijn - Gouda	€ 0	€ 0	€ 0	ja	
			Eindverantwoording (Ja/Nee)						
			Aard controle n.v.t. Indicator: E52/12						
			Nee						
lenW	E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	Beschikkingnummer / naam		Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Daadwerkelijke startdatum van het project (dd/mm/jj)	Daadwerkelijke einddatum van het project (dd/mm/jj)	Ervaringen binnen 3 maanden na afronding project gedeeld (ja/nee)
			Aard controle n.v.t. Indicator: E53/01		Aard controle R Indicator: E53/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E53/06
			1	SPUKSLA-21-01290861 / SpUk SLA 2021	€ 0	€ 0	1-12-2021	31-12-2023	Nee
			Kopie beschikkingnummer /naam		Jaar waarin het project is opgenomen in een decentraal uitvoeringsplan				
			Aard controle n.v.t. Indicator: E53/07		Aard controle n.v.t. Indicator: E53/08				
			1	SPUKSLA-21-01290861 / SpUk SLA 2021	2021				
			Eindverantwoording (Ja/Nee)						

			Aard controle n.v.t. Indicator: E53/09					
			Nee					
lenW	E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021	Besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project Aard controle R Indicator: E56/01	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project Aard controle R Indicator: E56/02	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project Aard controle n.v.t. Indicator: E56/03	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E56/04	Correctie besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project Aard controle R Indicator: E56/05	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E56/06
		1	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
			Projectnaam / nummer Aard controle n.v.t. Indicator: E56/07	Project afgerond (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E56/08				
		1	Project g. ondersteuning bij haalbaarheidsonderzoeken ten behoeve van de totstandkoming van een landelijk dekkend netwerk van duurzame tank- en laadinfrastructuur voor wegtransport en binnenvaart.	Nee				
lenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer Aard controle n.v.t. Indicator: E58/01	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: E58/02	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: E58/03	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E58/04	Correctie besteding (jaar T-1) Aard controle R Indicator: E58/05	Project afgerond (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E58/06
		1	Aanpak diffuus lood	€ 1.452.919	€ 1.452.919	Ja	€ 0	Ja
		2	PFAS	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
			Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E58/07					

			Nee					
EZK	F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: F12/01	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle R Indicator: F12/02	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: F12/03	Eventuele toelichting Aard controle n.v.t. Indicator: F12/04		
			€ 6.457.000	€ 19.464.000	nee			
EZK	F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: F14/01	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicator: F14/02	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: F14/03	Eventuele toelichting Aard controle n.v.t. Indicator: F14/04		
			€ 2.273.000	€ 2.273.000	Nee			
LNV	L1	Jong Leren Eten-uitkeringen	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: L1/01	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Vanaf SiSa 2021 eventueel inclusief uitvoering door derden Aard controle n.v.t. Indicator: L1/02	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: L1/03	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: L1/04	Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen Vanaf SiSa 2021 invullen Aard controle R Indicator: L1/05	
			€ 25.000	€ 50.000	Ja	Ja	€ 0	
LNV	L4	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam)	Besteding (jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				

		Uitwerkingsovereenkomst tussen het rijk en de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam Provincie Zuid-Holland	Aard controle R Indicator: L4/01	Aard controle n.v.t. Indicator: L4/02				
			€ 6.456.665	Nee				
LNV	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting
				Zelfstandige uitvoering	Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021			Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			Aard controle n.v.t. Indicator: L7/01	Aard controle R Indicator: L7/02	Aard controle R Indicator: L7/03	Aard controle n.v.t. Indicator: L7/04	Aard controle n.v.t. Indicator: L7/05	Aard controle n.v.t. Indicator: L7/06
		1	Zuidwestelijke Delta / DGNVLG 20260327/1400011329	€ 444.067	€ 444.067	Ja	Nee	
		2	Hollands & Utrechts Veenweidegebied / DGNVLG 20261242/1400011332	€ 1.127.500	€ 1.127.500	Ja	Nee	
LNV	L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	Beschikingsnummer/naam	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
				Automatisch ingevuld en betreft optelling indicatoren L8/09				
			Aard controle n.v.t. Indicator: L8/01	Aard controle n.v.t. Indicator: L8/02	Aard controle n.v.t. Indicator: L8/03			
			(Nog) niet bekend	€ 0	Nee			
			Naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Betreft dit een financiering uit deel A of deel B?	Indien deel A:	Indien deel B:	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst
				Als A indicator 06 verplicht, als B indicator 07 verplicht.	is sprake geweest van de verwerving van vermogensbestanddelen die voor de provincie hebben geleid tot vermogensvorming w.o. opbrengsten; zo ja, welk bedrag betreft het?	is sprake geweest van de verwerving van vermogensbestanddelen die voor de provincie restwaarde zouden opleveren; zo ja, welk bedrag betreft het?		
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	Aard controle D1	Aard controle D1	Aard controle R	Aard controle n.v.t.

			Indicator: L8/04	Indicator: L8/05	Indicator: L8/06	Indicator: L8/07	Indicator: L8/08	Indicator: L8/09	
LNV	L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	1 N.v.t.				€ 0	€ 0	
			Kopie naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Is de aankoopsom gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur cf marktwaarde en komt de overeengekomen koopsom met die taxatie overeen? (Ja/Nee)	Toelichting				
			Aard controle n.v.t. Indicator: L8/10	Aard controle D1 Indicator: L8/11	Aard controle n.v.t. Indicator: L8/12				
			1 N.v.t.						
LNV	L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)	
			Aard controle n.v.t. Indicator: L10/01	Aard controle R Indicator: L10/02	Aard controle R Indicator: L10/03	Aard controle n.v.t. Indicator: L10/04	Aard controle n.v.t. Indicator: L10/05		
			1 Zuid-Holland	€ 0	€ 0	Nee			
			Naam Uitvoeringsprogramma	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee)		
			Aard controle n.v.t. Indicator: L16/01	Aard controle R Indicator: L16/02	Aard controle R Indicator: L16/03	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/04	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/05		
			1 Programma Natuur Zuid- Holland	€ 750.817	€ 750.817	€ 456.205	Ja		Nee
LNV	L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Kopie Uitvoeringsprogramma	Toelichting	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)				
			Aard controle n.v.t. Indicator: L16/07	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/08	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/09				
			1 Programma Natuur Zuid- Holland		Ja				

13. Overzicht van lasten en baten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2021			Begroting na wijziging 2021			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds	0	279.065	-279.065	0	281.422	-281.422	0	281.823	-281.823	0	-2.758	2.758
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	340.550	-340.550	0	348.800	-348.800	19	351.470	-351.451	-19	-10.920	10.901
0.3 Geldleningen en uitzettingen	70	0	70	405	300	105	71	132	-60	-1	-132	131
0.4 Deelnemingen	692	1.500	-808	417	2.000	-1.583	698	1.411	-713	-5	89	-95
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	104.078	141.218	-37.140	47.274	148.305	-101.032	1.659	15.018	-13.360	102.419	126.200	-23.781
0.6 Overhead	102.956	2.849	100.107	107.643	2.387	105.256	101.550	3.878	97.673	1.406	-1.029	2.435
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	11	0	11	-11	0	-11
0.8 Mutaties reserves	23.766	-22.640	46.406	33.431	-14.250	47.681	78.775	123.897	-45.121	-55.010	-146.537	91.527
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	231.563	742.542	-510.979	189.170	768.965	-579.795	182.784	777.629	-594.845	48.779	-35.087	83.866
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	2.496	0	2.496	2.496	0	2.496	2.451	0	2.451	45	0	45
1.2 Gedeputeerde staten	5.595	0	5.595	5.717	0	5.717	5.638	400	5.238	-43	-400	357
1.3 Kabinetszaken	1.619	0	1.619	1.645	0	1.645	1.560	0	1.560	59	0	59
1.4 Bestuurlijke organisatie	9.064	184	8.880	8.031	-181	8.212	7.051	-174	7.226	2.013	359	1.654
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	80	0	80	230	0	230	23	0	23	57	0	57
1.6 Openbare orde en veiligheid	1.026	0	1.026	1.074	0	1.074	783	0	783	243	0	243
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	2.401	199	2.203	2.389	199	2.190	1.978	181	1.797	424	18	406
Totaal 1 Bestuur	22.281	383	21.898	21.581	18	21.563	19.484	407	19.077	2.797	-24	2.821
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	145.154	15.193	129.962	126.186	5.924	120.262	128.409	6.948	121.461	16.746	8.245	8.501
2.2 Waterwegen	34.137	6.112	28.025	38.187	7.762	30.425	43.151	10.388	32.763	-9.014	-4.276	-4.738
2.3 Openbaar vervoer	111.373	23.253	88.120	148.187	60.127	88.060	157.334	59.580	97.754	-45.961	-36.327	-9.634
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	28.068	11.526	16.542	33.594	12.616	20.978	23.687	12.334	11.354	4.381	-808	5.188
Totaal 2 Verkeer en vervoer	318.732	56.084	262.647	346.154	86.429	259.725	352.581	89.250	263.331	-33.849	-33.165	-684
3 Water												
3.1 Waterkeringen	2.228	484	1.744	2.452	434	2.018	2.268	450	1.818	-41	34	-75
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	1.231	53	1.178	1.656	53	1.603	849	63	786	382	-10	392
3.3 Kwantiteit grondwater	1.638	430	1.208	1.746	430	1.316	2.194	515	1.679	-556	-85	-470
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	848	342	506	848	342	506	575	274	301	273	68	205

3.5 Kwaliteit grondwater	4.031	1.367	2.664	7.296	3.220	4.076	7.702	3.499	4.204	-3.672	-2.132	-1.540
3.9 Water, overige baten en lasten	6.007	4.570	1.437	15.196	13.597	1.599	11.989	10.701	1.288	-5.982	-6.131	149
Totaal 3 Water	15.983	7.245	8.738	29.194	18.076	11.118	25.578	15.502	10.076	-9.595	-8.256	-1.338
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	1.941	1.260	682	10.642	7.464	3.178	9.959	8.912	1.048	-8.018	-7.652	-366
4.2 Luchtverontreiniging	2.547	900	1.647	2.761	1.507	1.254	1.413	1.338	74	1.135	-438	1.573
4.3 Geluidhinder	288	104	184	277	104	172	187	107	80	101	-3	104
4.4 Vergunningverlening en handhaving	51.222	3.400	47.822	51.815	3.400	48.415	50.569	4.518	46.051	653	-1.118	1.771
4.6 Duurzaamheid	33.362	7.784	25.578	140.911	60.740	80.170	129.091	61.386	67.705	-95.730	-53.602	-42.127
Totaal 4 Milieu	89.361	13.448	75.913	206.406	73.216	133.190	191.220	76.261	114.958	-101.859	-62.813	-39.045
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	118.174	75.746	42.428	85.195	43.359	41.836	81.053	39.969	41.084	37.121	35.777	1.344
5.9 Natuur, overige baten en lasten	4.811	3.605	1.206	4.419	3.127	1.292	2.532	1.321	1.211	2.279	2.284	-5
Totaal 5 Natuur	122.986	79.351	43.635	89.614	46.486	43.128	83.585	41.289	42.296	39.401	38.062	1.339
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	4.487	2.958	1.529	5.694	4.190	1.504	-1.307	-3.186	1.879	5.794	6.143	-350
6.3 Kennis en innovatie	48.428	21.866	26.562	58.489	26.187	32.302	53.921	26.472	27.449	-5.493	-4.606	-887
6.4 Recreatie en toerisme	29.176	16.572	12.604	29.771	15.275	14.496	25.952	12.153	13.799	3.224	4.420	-1.195
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	7.408	2.437	4.971	7.296	2.025	5.271	6.936	2.111	4.825	472	327	146
Totaal 6 Regionale economie	89.499	43.833	45.666	101.250	47.677	53.573	85.502	37.549	47.953	3.997	6.284	-2.287
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	22.052	5.760	16.292	24.577	5.364	19.213	23.656	5.359	18.297	-1.604	400	-2.005
7.2 Maatschappij	10.210	57	10.153	7.011	57	6.955	6.657	58	6.600	3.553	-1	3.554
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	1	0	1	-1	0	-1
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	32.262	5.816	26.446	31.588	5.421	26.168	30.314	5.417	24.897	1.948	399	1.548
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	15.245	1.011	14.234	23.815	4.610	19.206	21.889	4.422	17.467	-6.645	-3.411	-3.233
8.2 Volkshuisvesting	8.721	725	7.996	10.436	1.051	9.386	6.939	476	6.463	1.782	249	1.533
8.3 Stedelijke vernieuwing	157	0	157	158	0	158	138	0	138	20	0	20
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	4.763	1.113	3.649	3.694	1.113	2.581	3.600	1.113	2.487	1.163	0	1.163
Totaal 8 Ruimte	28.886	2.849	26.037	38.104	6.774	31.330	32.566	6.012	26.554	-3.680	-3.163	-518
Totaal taakvelden	951.552	951.552	0	1.053.061	1.053.061	0	1.003.613	1.049.316	-45.702	-52.061	-97.763	45.702